

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Bezdvodné obohacení

Unjust enrichment

Konzultant: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.
Zpracovatel: Mgr. Petra Míková

říjen 2012

šProhla-uji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány, práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Olomouci dne

Děkuji prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc. za pomoc, příjemné a odborné vedení a
podnětné podmínky při psaní rigorózní práce.
Děkuji rodičům za podporu.

Seznam zkratek použitých v textu

- R ó eská republika
- DFCR ó návrh evropského ob anského zákoníku
- EU ó Evropská unie
- Nap . - nap íklad
- NOZ ó Návrh nového ob anského zákoníku
- NS ó Nejvyší soud
- Obchz ó zákon íslo 513/1991 Sb., ve zn ní pozd jích p edpis
- OZ - Zákon íslo 40/1964 Sb., ve zn ní pozd jích p edpis
- R ó rozhodnutí publikovaná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek
- Rc - Stanovisko Nejvyšího soudu eskoslovenské republiky
- SJM ó spole né jm ní manfel
- Ust. ó ustanovení
- ÚS ó Ústavní soud
- VOZ ó V-eobecný ob anský zákoník

Obsah

ÚVOD	7
1 HISTORICKÝ VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ.....	9
1.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ V ŘÍMSKÉM PRÁVU	10
1.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ VE VŠEOBECNÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU	11
1.3 STRUČNÉ POJEDNÁNÍ O PRÁVNÍ ÚPRAVĚ BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ V OBČANSKÉM ZÁKONÍKU Z ROKU 1950... 19	
1.4 PRÁVNÍ ÚPRAVA ODPOVĚDNOSTI ZA NEOPRÁVNĚNÝ MAJETKOVÝ PROSPĚCH V ZÁKONĚ Č. 40/1964 Sb., OBČANSKÉM ZÁKONÍKU, S PŘIHLÉDNUTÍM KE ZMĚNÁM PROVEDENÝM NOVELIZACEMI, ZEJM. ZÁK. Č. 509/1991 Sb.....	21
2 BEZDŮVODNÉ OBOHACENÍ DE LEGE LATA.....	31
2.1 POJEM BEZDŮVODNÉ OBOHACENÍ, KLASIFIKACE A JEHO FUNKCE V PRÁVNÍM ŘÁDU	31
2.2 PŘEDPOKLADY VZNIKU PRÁVNÍHO VZTAHU Z BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ, OBSAH PRÁVNÍHO VZTAHU	34
2.3 VZTAH OBECNÉ SKUTKOVÉ PODSTATY BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ A SPECIÁLNÍCH SKUTKOVÝCH PODSTAT	36
2.4 SUBSIDIARITA BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ, VZTAH BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ K JINÝM PRÁVNÍM INSTITUTŮM	40
2.5 PRÁVNÍ ÚPRAVA PROMLČENÍ VE VZTAZÍCH Z BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ, SPLATNOST POHLEDÁVEK Z BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ	48
2.6 VĚCNÁ LEGITIMACE A DALŠÍ PROCESNÍ SOUVISLOSTI, VZTAH K REIVINDIKAČNÍ ŽALOBĚ	52
2.7 OBECNĚ K ROZSAHU A ZPŮSOBU VYDÁNÍ BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ A K VLIVU DOBRÉ VÍRY	58
2.8 SPECIÁLNÍ SKUTKOVÉ PODSTATY BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ	60
2.8.1 <i>Plnění bez právního důvodu</i>	61
2.8.1.1 Věcná legitimace a procesní souvislosti	68
2.8.1.2 Rozsah a způsob vydání bezdůvodného obohacení.....	75
2.8.1.3 Promlčení.....	80
2.8.2 <i>Plnění z neplatného právního úkonu</i>	82
2.8.2.1 Věcná legitimace a procesní souvislosti	84
2.8.2.2 Rozsah a způsob vydání bezdůvodného obohacení.....	85
2.8.2.3 Promlčení.....	87
2.8.3 <i>Plnění z právního důvodu, který odpadá</i>	90
2.8.3.1 Věcná legitimace a procesní souvislosti	93
2.8.3.2 Rozsah a způsob vydání bezdůvodného obohacení.....	93
2.8.3.3 Promlčení.....	93
2.8.4 <i>Důsledky zrušené a neplatné smlouvy</i>	95
2.8.4.1 Věcná legitimace a další procesní souvislosti vzájemných podmíněných nároků stran zrušené či neplatné smlouvy.....	97
2.8.4.2 Rozsah povinnosti vydat bezdůvodné obohacení z neplatné či zrušené smlouvy, způsob vydání	103
2.8.4.3 Promlčení nároků z neplatné či zrušené smlouvy.....	107
2.8.5 <i>Prospěch získaný z nepoctivých zdrojů</i>	111
2.8.5.1 Věcná legitimace a procesní souvislosti	118
2.8.5.2 Rozsah a způsob vydání bezdůvodného obohacení.....	119
2.8.5.3 Promlčení.....	120
2.8.6 <i>Plnění za toho, kdo měl po právu právní povinnost plnit sám</i>	120
2.8.6.1 Věcná legitimace a procesní souvislosti	123
2.8.6.2 Rozsah a způsob vydání bezdůvodného obohacení.....	128
2.8.6.3 Promlčení.....	129
2.9 NEGATIVNÍ VYMEZENÍ BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ.....	129
3 STRUČNÝ EXKURS DO PRÁVNÍ ÚPRAVY BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ V DALŠÍCH SOUKROMOPRÁVNÍCH PŘEDPÍSECH.....	131
3.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA V OBCHODNÍM ZÁKONÍKU	131
3.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA V ZÁKONĚ O RODINĚ	135
3.3 PRÁVNÍ ÚPRAVA V PRACOVNĚPRÁVNÍCH VZTAZÍCH	135

4	PRÁVNÍ ÚPRAVA BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ DE LEGE FERENDA – V NÁVRHU NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	137
5	BEZDŮVODNÉ OBOHACENÍ V EVROPSKÉM PRÁVU.....	148
	ZÁVĚR	158
	RESUMÉ.....	160
	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	162
	ABSTRAKT.....	173
	KLÍČOVÁ SLOVA POUŽITÁ V TEXTU.....	174

Úvod

Nacházíme v době velkých změn. Nejenže je již schválen a ve Sbírce zákon publikován text nového občanského zákoníku, který zásadním způsobem rekonstruuje oblast soukromého práva v České republice, ale i na poli evropské legislativy zaznamenáváme intenzivní práci, které by mohly vyústit až v přijetí evropského kodexu soukromého práva. Nejvýznamnějším výstupem pracovních skupin v této oblasti je návrh Společného referenčního rámce (DCFR).

V rigorózní práci jsem se rozhodla pojednat o problematice bezdovodného obohacení, nebo jde o stejné institut v našem právním řádu, a i jeho podoba bude výše naznačenými změnami ovlivněna. Neméně významným argumentem pro výběr tohoto tématu pro mě byla skutečnost, že se při výkonu právní praxe s touto problematikou často setkávám.

Cílem mojí práce je ucelená prezentace tohoto právního institutu, a to zejména právní úpravy *de lege lata*. Chtěla bych poukázat na nejastější případy, které se v právní praxi vyskytují a způsobem jejich řešení. K naplnění stanovených cílů mi bude ku pomoci rozhodovací činnost respektovaných výše soudních instancí, zejména Nejvyššího soudu.

Přestože je bezdovodné obohacení v praxi často aplikováno, je mu v odborné literatuře věnováno poměrně málo pozornosti. Jinak je tomu ovšem v oblasti soudní.

Četná rozhodnutí - především Nejvyššího soudu České republiky - dokazují, že onch pár ustanovení občanského zákoníku, skýtá v praxi nejedno úskalí.

Jak vyplývá i z historickoprávního vývoje a pojetí tohoto institutu, právní úprava bezdovodného obohacení měla být a je aplikována subsidiárně. I přesto tato skutečnost má nezastupitelnou úlohu v právním řádu České republiky. Hlavním posláním právní úpravy bezdovodného obohacení je postihnout neoprávněné přesuny majetkových hodnot a navodit spravedlnost v právních vztazích. Svoji doplňkovou povahou vyplňuje mezery v právu.

První stránky své práce věnuji, za pouhlití historického výkladu, vývoji tohoto institutu v právní úpravě našeho právního řádu. V další části práce se podrobně zabývám výkladem právní úpravy *de lege lata*. Po dohodě s konzultantem Prof. JUDr. Janem Dvořákem, CSc. bylo téma mojí práce omezeno a o právní úpravě ve zvláštních

právních předpisů pojednávám pouze stručně (zmiňuji právní úpravu v obchodním zákoníku, zákon o rodině a zákoníku práce; nezabývám se právní úpravou v jiných právních předpisů například v autorském zákoně, v němž má právní úprava sankční povahu i v právu veřejném, v němž se tento institut vyskytuje zejména v oblasti práva trestního a práva sociálního zabezpečení).

Část textu práce je věnována rozboru právní úpravy *de lege ferenda* a právní úpravě bezdovodného obohacení v evropském právu, resp. též výlučně v právu komunitárním.

Stran systematiky a struktury práce uvádím, že v části věnované právní úpravě *de lege lata* je práce členěna jednak na obecné výklady, a jednak na výklady jednotlivých speciálních skutkových podstat. V části věnované obecným výkladům hovořím o výkladu pojmu bezdovodného obohacení, funkci právní úpravy bezdovodného obohacení, o předpokladech vzniku vztahu z bezdovodného obohacení, procesních souvislostech, rozsahu a způsobu vydání bezdovodného obohacení, subsidiaritě tohoto institutu, promlčení práv a splatnosti pohledávek z bezdovodného obohacení, vztahu obecné a speciálních skutkových podstat, negativním vymezení bezdovodného obohacení a vztahu k jiným právním institutům.

V části výkladu, v němž pojednávám o jednotlivých speciálních skutkových podstatách, nahlížím na problematiku z různých úhlů pohledu. Výklad speciálních skutkových podstat je tudíž rozčleněn (po vzoru systematiky obecné části výkladu) na podkapitoly věnující se výkladu pojmu, věcné legitimaci a dalším procesním souvislostem, dále rozsahu a způsobu vydání bezdovodného obohacení a promlčení; tj. nad rámec platných výkladů v obecné části práce navíc upozorňuji na specifika u jednotlivých speciálních skutkových podstat. Výše uvedené členění práce jsem zvolila pro přehlednost a snazší orientaci se v problematice.

1 Historický vývoj právní úpravy bezdůvodného obohacení

Ń Nam hoc natura aequum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletioŃem.Ń
ŃNebo Ń ufl z p irozeného práva vyplývá, Ńe se nikdo nemá obohacovat na Ńkor jiného.Ń¹

Pro správné pochopení smyslu, Ń elu, funkce, a v neposlední ad i pro ádnou aplikaci právní úpravy ur ítého institutu je Ńádoucí vyjít z historicko-právních souvislostí.

Institut bezd vodného obohacení nebyl velmi dlouhou dobu upraven komplexn j-ím zp sobem v podob , v jaké jej známe nyní. Za výstifné povafluji vyjád ení V. Pilíka: *Ń íká se, Ńe právní institut bezd vodného obohacení se v podob relativn koherentního právního konceptu rodí v kontinentální Evrop oproti jiným Ń velkýmŃ institut m (jifl zmín ná smlouva, delikt) afl na p elomu XVIII. a XIX. století; samotná my-tenka je v-ak velmi stará a svými ko eny sahá afl do ímského práva.Ń²*

V následujícím textu pravdivost této my-tenky potvrdím. Postupn se zam ím na jednotlivá, pro právní úpravu bezd vodného obohacení významná, období. První ást historicko-právního exkursu v nuji právní úprav v právu ímském, dále se zam ím na právní úpravu ve V-eobecném ob anském zákoníku. Relativn dlouhým obdobím mezi právní úpravou v justiniánské kodifikaci (527-565) a úpravou po ínající rokem 1811 se ve své práci nezabývám, nebo právní úprava bezd vodného obohacení v tomto mezidobí byla spí-e okrajovou, kusou, vycházející z ímskoprávního pojetí a nijak zvlá-t se neuplat ovala, p ípadn se objevovala v rámci ustanovení o exekucích. První pokusy o úpravu tohoto institutu nalezneme v nerealizovaném Codex Theresianus, ucelen ji následn problematiku zpracovává afl V-eobecný ob anský zákoník z roku 1811.³

¹ REBRO, K. *Latinské právnícké výrazy a výroky. ímské právo od A do Z*. P elofil Emil Charous. Praha: Ivo fielezný, 1999. ISBN 80-240-1067-4, s.145

² PILÍK, V. Bezd vodné obohacení Ńde lege europaeaŃ, *Obecné poznámky k Princip m bezd vodného obohacení v návrhu Spole ného referen ního rámce. Právní fórum*, 2010, ro . 8, . 9, s. 449

³ Blíffe viz. KORECKÁ, V. *Neoprávn ný majetkový prosp ch v ob anském právu*. Brno: Universita J.E.Purkyn , 1981, s.16

1.1 Právní úprava bezd vodného obohacení v římském právu

Po atky právní úpravy bezd vodného obohacení nalezneme v římském právu. Právní úprava tohoto institutu se zde vyvinula z pot eb každodenní praxe. Ur ité p ípady jednání, p i kterých do-lo k poskytnutí pln ní, nebylo možno klasifikovat jakofito smlouvy. D vodem byla skute nost, fe chyb l n který z podstatných pojmových znak smluv, nej ast ji obsahov shodný projev v le stran (konsens). Tyto p ípady byly azeny do skupiny tzv. kvazikontrakt , tj. vztah , které p ípomínaly r zné typy smluv, ov-em trpící ur itým nedostatkem, pro který nebylo možno o té které smlouv hovo it. Velmi po etnou skupinu p ípad tvo ily kvazikontrakty p ípomínající kontrakty reálné, zvlá-t pak mutuum ó záp j ku. Podstatu t chto právních vztah tvo il p evod vlastnického práva k ur itému množství v cí zastupitelných do rukou p íjemce, p i emfi tyto v ci byly p evedeny na p íjemce nikoli jako p í záp j ce z d vodu ú ru, nýbrfi z d vodu, který nikdy neexistoval i sice p vodn existoval, ale následn pominul i nebyl realizován.⁴

Postupn - v reakci na nár st p ípad neoprávn ěného nabytí i zadržování majetku - do-lo k vytvo ení systému *condictio ó* tj. flalob z bezd vodného obohacení. P edpokladem pro uplatn ní *condictio* byl jednak p evod vlastnictví a jednak jeho bezd vodné zadržování, kdyfi p vodn toto pln ní mohlo být samo o sob d vodné (nap íklad p í prodeji v ci), ov-em následn se stalo, fe kauza (ú el, d vod poskytnutí pln ní, resp. p evodu vlastnického práva) odpadla i se stala vadnou.

Tyto *conditiones sine causa* - kondikce z bezd vodného p evodu vlastnictví, resp. flaloby na vydání bezd vodného obohacení, byly v justiniánské kodifikaci roz len ny na⁵:

1. *Condictio indebiti* ó tzv. pln ní nedluhu, cofi byla flaloba, která sm ovala na vydání, resp. vrácení toho, co osoba plnila v mylném domn ní, fe plní existující dluh. Dluhník v omylu plnil a v ítel myln se domnívající, fe mu sv d í právní d vod, pln ní p íjal. Pokud dluhník plnil naturální obligaci, pak k bezd vodnému obohacení nedocházelo, plnil dluh ádný.

⁴ Blíffe viz. KINCL, J.; URFUS, V.; SK EJPEK, M. *římské právo*. Právnícké u ebnice. 2.vyd. Praha: C.H.Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1, s.249

⁵ Blíffe viz. KINCL, J.; URFUS, V.; SK EJPEK, M. *římské právo*. Právnícké u ebnice. 2.vyd. Praha: C.H.Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1, s.249

2. *Condictio ob causam datorum* - byla aplikována na případy, kdy plnil někdo v odevání poskytnutí proti plnění, ke kterému ovšem nedošlo (např. měl dojít k výměně v cí za věc, ke které ovšem nedošlo).
3. *Condictio ob turpem causam* - žaloba na vydání plnění, které bylo poskytnuto z důvodu potupného. žaloba postihující případy přijetí plnění nemravného. Zde se jako příklad uvádí situace, kdy si osoba nechala zaplatit za vydání věci, kterou přijala do úschovy. Plnění muselo být nemravné pro příjemce. Pokud bylo plnění neexistující pro toho, kdo jej poskytl, nešlo tuto žalobu použít (poskytnutí a přijetí úplatku).
4. *Condictio ob iniustam causam* - žaloba proti tomu, kdo přijal plnění v rozporu se zákonným zákazem, a znal na navrácení takového plnění - například zaplacení nedovolených úroků.
5. *Condictio sine causa in iure sensu* - postihovala různé nároky na vydání bezdůvodného obohacení; společným rysem bylo, že důvod plnění neexistoval již od počátku o vzniku darování mezi manžely.⁶

Kondikce zněly na vydání věcí, o se žalovaný v době rozsudku obohatil (včetně toho, co pomocí nabytého obohacení dále získal). Rozhodující bylo obohacení protistrany. Dále pak bylo rozlišováno, zda byl obohacený v dobré víře a pak neručil za zhoršení ani zkázu věci, naopak věděl-li, že se bezdůvodně obohatil, odpovídal i za nedbalost. V případě, že obohacený od počátku v domě nabytý neoprávněný majetkový prospěch (úmyslně se obohatil), dopouštěl se furtivity (krádeže) a sankcí za toto podvodné jednání bylo, že odpovídal i za náhodu.⁷

1.2 Právní úprava bezdůvodného obohacení ve Všeobecném občanském zákoníku

Jak jsem již nastínila výše, bezdůvodné obohacení následně nebylo relativně dlouhou dobu upraveno a bylo spíše institutem okrajovým. Renesanci institutu

⁶ Manželé měli zakázáno vzájemné darování. Toto pravidlo vycházelo ze starého obyčejového práva zřejmě z důvodu, aby nedocházelo k neodůvodněným přesunům majetku mezi rodinami. Manželé si mohli darovat pouze v určitých případech a přísný výklad byl restriktivní.

⁷ Blíže viz KINCL, J.; URFUS, V.; SK JEPEK, M. *Římské právo*. Právníké učebnice. 2.vyd. Praha: C.H.Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1 s.249 a násled.

bezúvodného obohacenia lze nalézt ať ve všeobecném občanském zákoníku z roku 1811, který vycházel z úpravy římskoprávní.

Tento zákoník neobsahoval výslovnou zákonnou úpravu závazků z bezúvodného obohacení v podobě, jak ji známe nyní. Problematice zato v nově byla věnována pozornost právní teorie. Ta vedla k diskusi o tom, zda všeobecný občanský zákoník obsahuje pouze právní úpravu jednotlivých speciálních skutkových podstat a přípustných speciálních řízení z bezúvodného obohacení aplikovatelných na konkrétní případy, či zda lze na právní úpravu v zákoníku pohlížet jakožto na obecnou, vyžadující základní podstatu bezúvodného obohacení v souladu s právem nepřiznaným, a tudíž je třeba ji aplikovat vždy, pokud dojde k bezúvodnému přenesení majetkových hodnot. Diskutovanými ustanoveními, z nichž bylo vycházeno při podpoře právní argumentace ve prospěch i neprospěch existence generální řízení z bezúvodného obohacení byla ustanovení §§1041 a 7 VOZ, která znějí:

§7

*§ Nelze-li právní případ rozhodnouti ani podle slov ani z přirozeného smyslu zákona, jest hlediti k podobným případům v zákonech z nejvyšším rozhodnutým, a pokud v nich jiných, s tím příbuzných zákonů. Zdá-li se právní případ je-li pochybný, musí býti rozhodnut podle přirozených zásad právních, se zřetelem k okolnostem pevně shrnutým a zrale uvážěným.*⁸

§1041

*§ Upotřebilo-li se v věci mimo případ jednatelství na prospěch druhého; má-li vlastník řízení nárok v věci, jak je ve skutečnosti, nebo, nemá-li se jí řízení státi, hodnotu, kterou má v době použití, třebaž byl pak prospěch zmařen.*⁹

V titoz názor se naklonil k variantě první. Vycházejí z následného uplatnění právního pozitivizmu, dospěla právní teorie k názoru, že právní úpravu ve VOZ je třeba vykládat jakožto systém speciálních skutkových podstat, resp. řízení z bezúvodného obohacení postihující konkrétní bezúvodné majetkové přenesení.

Zastánci právního pozitivizmu uvádějí, že přestože jsou v zákoně ustanovení, která buď přímo výslovně (§§878, 1447) nebo mlčky (§1041) upravují podstatu

⁸ ROU EK, F. aj. *eskoslovenský zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, 1. vyd. Praha: eskoslovenský Kompas, 1926, str.25

⁹ ROU EK, F. aj. *eskoslovenský zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, 1. vyd. Praha: eskoslovenský Kompas, 1926, str.974

bezúvodného obohacení -ne není možné se na úkoru jiné osoby obohatit - není tato zásada dle sledně provedena a nelze z toho ustanovení dovodit jednotnou myšlenku. Právní pozitivisté byli názoru, že není možné pomínout, že ve které právo je pozitivní a podle široké zásady právní, jak vyplývá právě z dikce samotného §7 VOZ, nastupují a podle podprvní a mají sloužit k výkladu stávajících zákonů.¹⁰

Tak například Stupecký, jehož názory zastával i Krása¹¹, k ustanovení §1041 VOZ uvádí, že i přes všeobecné znění tohoto ustanovení, jež není možné považovat za všeobecnou žalobu z bezúvodného obohacení. Stupecký byl názoru, že ust. se aplikuje například v případy, kdy smlouva byla uzavřena s osobou, která není nezpůsobilou nebo s nezmocněným jednatelem, bylo podle ní plněno a plnění se dostalo do jmění osoby nezpůsobilé i osoby zastoupené nezmocněným jednatelem. Pak může osoba, která poskytla plnění, žalovat na vydání plnění nebo jeho hodnoty, bylo-li plnění spotřebováno pro opatření nákladu nutného nebo užitečného pro takto obohaceno, a to i tehdy, pokud prospěch byl potom zmařen. O výši restituční povinnosti rozhodovala hodnota v době, kdy bylo plnění takto použito.

Zastánci podle širokoprávní teorie (například Sedláček, Mayr, Krasnopolský) naopak považovali úpravu v ustanovení §1041 VOZ za obecnou právní úpravu žaloby na vydání bezúvodného obohacení. Argumentovali tímto právě ustanovením §7 VOZ, který upravoval interpretační pravidlo pro řešení mezer v právní úpravě ve prospěch použití podle širokých zásad právních. Jednotlivé kondikce uvedené ve zvláštních ustanoveních, považovali za speciální žaloby z bezúvodného obohacení. Sedláček, jeden z nejvýznamnějších zastánců podle širokoprávního přístupu k právu, právě za pomoci interpretace ust. §7 VOZ docházel k závěru, že soudce je oprávněn opustit výslovnou literu zákona a rozhodnout podle podle širokých zásad právních, jakožto jednoho z pramenů práva, pokud dojde k bezúvodnému přesunu majetkových hodnot, na který zákon pamatovat nebude, ale přesto jde o jednání v rozporu s podle širokou slušností, a tudíž o jednání nedovolené. Sedláček ve své práci¹² nejduve pojednával o systému žalob, které bylo možné použít, pakliže došlo k jinému než zákonem

¹⁰ Blíže viz KORECKÁ, V. *Neoprávněný majetkový prospěch v občanském právu*. Brno: Universita J.E.Purkyně, 1981, s.19

¹¹ Blíže viz. KRÁSA, J. *Obligace ze smluv a přibuzných skutečností*. 1.vyd. Praha: Spolek Věhrd, 1919, str. 32

¹² Blíže viz. SEDLÁČEK, J. *Obligace právo III. Mimosmluvní závazky jednateleství a versio in rem. Náhrada škody. ó Nekalá soutěž*. Brno: československý akademický spolek Právník, 1947, s.12 a násled.

p edvídanému p echodu majetkových hodnot. Do systému flalob adil flalobu z odn tí a ru-ení drflby (§339 VOZ), flalobu vlastnickou (§369 VOZ), náhradní nároky p i r zných p ípadech p ír stku (§§415, 416, 417, 418, 419 VOZ), flaloby na vrácení toho, co bylo bezd vodn pln no (§§1431-1437 VOZ) a flaloby na náhradu -kody (XXX.hlava). Dodává, fle tyto flaloby ov-em nepokrývají celou -kálu p ípad , které se mohou v praxi vyskytnout, nebo mají p esn vymezenou p sobnost. K podpo e své argumentace, vedoucí k vnímání ust. §1041 VOZ jakofito obecné flaloby z bezd vodného obohacení, uvedl: *šProto p echody hodnot majetkových, které nejsou upraveny v ob anském zákoníku, nebyly by ani autorizovány, ani reprobovány a byly by mimo oblast právní. Následek toho by byl, fle by ást jm ní jednotlivcova byla mimo ochranu právní, cofl by byla situace velmi neut -ená a vedla by k naprosté nejistot .ō¹³ Aby nevzniklo jakési vakuum, které by vneslo nerovnováhu do právních vztah , je nutné mít obecnou flalobu, která byla p edstavována práv ustanovením §1041 VOZ.*

Ustanovení vztahující se k problematice bezd vodného obohacení, nebyla ve VOZ upravena na jednom míst , nýbrfl právní úprava byla rozt í-t na. V ust. §§1041 ó 1044 VOZ pod souhrnným názvem šUpot ebení v ci k prosp chu druhéhoō se nacházela ty i ustanovení úzce napojená na právní úpravu jednatelství bez p íkazu. První bylo jifl zmín né, sporné a hojn diskutované ustanovení o upot ebení v ci ve prosp ch druhého mimo p ípad jednatelství (§1041 VOZ). Ustanovení postihovalo p ípady, kdy cizí v c byla uflita ve prosp ch druhého a sm ovalo primárn na vydání této v ci. Ov-em nemuselo jít pouze o v c movitou. Typickým p íkladem aplikace ust. §1041 bylo p ekro ení hranic svého pozemku p í stavb .¹⁴ Pokud nebyla restituce moflná, p ikazovalo p edm tné ustanovení poskytnutí pen flité náhrady. K uplatn ní nároku nesta ilo pouhé zmen-ení majetku na stran ochuzeného, bylo pot eba kumulativn , aby na stran obohaceného do-lo k uflitku. Nárok na náhradu za upot ebení v ci v cizí prosp ch nebyl podmín n tím, aby do-lo k rozmnožení majetku na stran obohaceného, posta ilo, pokud byl takový majetek uchrán n -kody, která by

¹³ SEDLÁ EK, J. *Obliga ní právo III. Mimosmluvní závazky jednatelství a versio in rem. Náhrada -kody. ó Nekalá sout fl.* Brno: eskoslovenský akademický spolek Právník, 1947, s.13

¹⁴ Blífle viz. ROU EK, F. aj. *Komentá k eskoslovenskému obecnému zákoníku ob anskému a ob anské právo platné na Slovensku a v Podkarpastké Rusi*, Praha:1936, Nákladem Právníckého knihkupectví a nakladatelství V. Linha, díl tvrtý, str. 671

mu jinak vznikla. Osoba, v jejíž prospích byla v cspotebována, měla povinnost nahradit její hodnotu jen potud, pokud nebyla v t-íneffitek z toho vze-lý.¹⁵

Právní úprava u in ní nákladu za druhého, který by m l podle zákona u inít sám, byla obsafena v ust. §1042 VOZ. Ustanovení zahrnovalo p ípady, kdy za n koho bylo pln no to, co ze zákona m l plnit on sám. Slova ŝze zákonaø byla vykládána -iroce, zahrnovala pln ní povinností soukromoprávních i ve ejnoprávních. Právní doktrína pod ustanovení adila i pln ní povinností smluvních, praxe ov-em zaujala postoj opa ný a pln ní smluvních povinností vylou ila. P edpokladem pro uplatn ní tohoto ustanovení bylo, fle flalobce nebyl se flalovaným ve smluvním pom ru, podle n hofl by m l náklad u inít a fle flalobce nemohl toto pln ní od jiného pofladovat. Osoba, která poskytla pln ní, měla právo fládat náhradu. fládat ov-em mohla pouze v rozsahu povinnosti povinného; pokud by plnila ve v t-ím rozsahu, nefl byla zákonná povinnost povinného, nemohl tento rozdíl podle p edm tného ustanovení pofladovat. Ustanovení bylo uplat ováno zejména v r zných p ípadech ízení o výffivném.¹⁶

Ustanovení §1043 VOZ postihovalo p ípady, kdy n kdo ob toval své vlastnictví v p ípad nouze proto, aby odvrátil od sebe a jiných v t-í -kodu. V-ichni, kterým z tohoto jednání vze-el prospích, byli zavázáni k povinnosti pom rn osobu takto jednající od-kodnit. Pod právní úpravu ŝupot ebení v ci ku prospichu jinéhoø zákonodárce za adil i právní úpravu rozd lení vále ných -kod. V tomto p ípad odkázal na právní úpravu ve zvlá-tních právních p edpisech.

Mezi závazky z bezd vodného obohacení adila právní teorie na prvním míst *Condictio indebiti*. Tato klasická flaloba známá jifl z dob ímského práva nalezla sv j odraz v ust. §1431 VOZ.ø*Indebitum je tu tehdy, kdyfl závazek ani nevznikl nebo jifl zanikl.*¹⁷ *Condictio indebiti* byla aplikována na p ípady, kdy n kdo omylem plnil dluh, by -lo i o omyl právní, a to a jifl v cí i výkonem, na toto pln ní ov-em osoba obohacená nem la od samého po átku právo. V takovém p ípad bylo moflno primárn

¹⁵ ROU EK, F., aj. *eskoslovenský zákoník ob anský a ob anské právo platné na Slovensku a v Podkarpastké Rusi*, 2. dopln né vyd. Praha: eskoslovenský Kompas, 1932, str.1000

¹⁶ ŝPohledávka na náhradu výffivného, uplat ovaná v í zploditeli nemanffelského dít te nemanffelskou matkou nebo osobou, která dít vyffivovala po dobu, kdy samo nebylo s to se fliviti, posuzuje se podle zásad civilního práva o jednatelství a zvlá-t ŝu 1042 o.z.o.ø ROU EK, F. *eskoslovenský zákoník ob anský a ob anské právo platné na Slovensku a v Podkarpastké Rusi*, 2. dopln né vyd. Praha: eskoslovenský Kompas, 1932, str.1001

¹⁷ KR MÁ , J. *Právo ob anské III. Právo obliga ní. IV.* Dopln né vydání. Praha: Nákladem knihovny sborníku v d právních a státních, 1947, str. 297 (dále citováno jako ŝPrávo ob anské III. Právo obliga níø)

se domáhat vrácení v ci. Pakliže byl poskytnut výkon, měla osoba bezdvodně plnit nárok na poskytnutí mzdy pro iměně zjednanému užitku, tj. adekvátní peněžitě náhrady. Podmínka podání žaloby byla splněna, pokud část majetku byla provedena na druhého za účelem splnění *domnílého závazku*, pokud i emf druhá strana musela být skutečně touto částí majetku obohacena - domnílý větitel nabyt vlastnictví v ci na něho provedené, popř. výkonu. Plnil-li dlužník dluh sice nedospěle, ale řádně, neměla žaloba místa.

Jak Kr má¹⁸ dále uvádí, nebylo-li možné obnovení provedení stavu (například vrácení v ci hmotné, zrušení práva v případě jeho nedvodného zřízení, znovuzřízení bezdvodně zrušené slufčnosti, atd.), postupoval k nároku na vrácení nárok na náhradu. Pro rozsah náhradní povinnosti mělo význam, zda příjemce byl obmyslný (v dle obohacení) či bezelstný (nev dle a nemohl v dle). Bezelstný příjemce odpovídal jen za to, o se obohatil, kdežto obmyslný příjemce byl povinen nahradit veškerou škodu v souladu s §335 VOZ. Dobrá víra naopak neměla význam pro povinnosti bezdvodné obohacení vydat. Nárok na vydání bezdvodného obohacení tudíž ochuzenému vznikl bez ohledu na to, zda příjemce v dle či nikoli, fě mu je plněn domnílý závazek.

Otázka vzájemného vztahu kondikce a reivindikace byla v právní nauce sporná. Kr má k problematice uvádí: *š Sporno je v nauce ob anského práva, zdali se condictio indebiti p ipou-tí tam, kde má místo žaloba vlastnická ili nic. Záporné zodpovědní této otázky zúfělo by okruh p ípad spadajících pod ustanovení §§1431 sl., zejména tehdy, slu-ť-li dáti za pravdu Strohalovi í , fě podmínkou provedu vlastnického práva je platný titul. í Neřl namnoze se p íjímá, fě condictio indebiti m fě konkurovati se žalobou vlastnickou.õ¹⁹*

Dalším typem žaloby na vydání bezdvodného obohacení byla *condictio causa data causa non secuta* ó žaloba na vrácení daného pro nedostavení se podmínky doložené.²⁰ Ta postihovala případy, kdy mezi stranami vznikl právní vztah ó konkrétně bylo odkazováno na úpravu u smlouvy smněné (§1048 VOZ) a zrušení práv a závazků zkázou v ci (§1447VOZ); na základě uzavřeného obligáčního vztahu, jedna ze smluvních stran poskytla plnění. Druhá strana ověm z dlevodu v to p ílé náhody jifl plnit nemohla. V dle sledku dodatečné nemofnosti plnění způsobené onou náhodou pak

¹⁸ Právo ob anské III. Právo obligáční, str. 299

¹⁹ Právo ob anské III. Právo obligáční, str. 298

²⁰ Blíže viz. Právo ob anské III. Právo obligáční, str. 300

vznikla povinnost vrátit poskytnuté plnění. Dlužník byl povinen to, co obdržel za účelem splnění závazku od smluvní strany vrátit nebo nahradit sice jako poctivý držitel, ale tak, aby neměl zisku ze *činy jiného*. V řízení před soudem pak bylo na žalobci, aby prokázal, že dal z určité kauzy, za určitým účelem, a také musel prokázat, že *causa non est secuta* (podmínka se nedostavila) a v tom případě *de facto* jakoby došlo k naplnění rozvazovací podmínky. V zákoně nebyla tato kondikce výslovně upravena, proto bylo rozhodující, na čem se strany při samotném jednání dohodly. V řízení žalobce musel prokázat:

1. že skutečně převedl určitou majetkovou hodnotu na žalovaného a
2. tuto hodnotu převedl za *předpokladu o očekávaného protiplnění žalovaným*, při čemž tento předpoklad byl od počátku oběma stranám znám a
3. předpoklad se nesplnil.²¹

Condictio ob turpem causam o žaloba na vydání toho, co bylo dáno kvůli elu neestnému, nečestnému a nedovolenému byla upravena v ust. §1174 VOZ. žalobu bylo možné použít *pouze v případě*, že dárce si nebyl této podstatné skutečnosti v domě, dále v případě, že osoba poskytla plnění, aby zabránila nedovolenému jednání a aby příjemce neporušil své povinnosti. Zákon přitom nerozlišoval, zda bylo plnění výsledku dosaženo či nikoli. Pokud dala osoba v domě něco, aby způsobila výsledek nemorální a zakázaný, nemohla žalovat na vydání poskytnutého plnění (osoba v domě dala do nedovolené hry). Na příjemce plnění se pak aplikovalo ust. §§1437 a 335 VOZ, nebo šlo o obmyslného příjemce indebiti, když obohacený od počátku v domě a musel v domě to, že plnění není dlužné, resp. nemá na něj nárok a je povinen jej vrátit. Byl povinen vrátit nejen to, co obdržel a co tím získal, ale i nahradit veškerou *činnou* a *úspěšnou* zisk.

Condictio sine causa (specialis) byla upravena v ustanovení §1435 VOZ. Na základě tohoto ust. mohla žalovat na vydání věci osoba, která poskytla plnění na pravý dluh, ovšem následně právní důvod takového plnění odpadl. Například nemanželský otec, který složil pro dítě odbyté, mohl se domáhat jeho vrácení, jestliže dítě legitimoval. Ten, kdo vložil vklad do společnosti, která následně nebyla zřízena, mohl

²¹ Blíže viz. ROU EK, F.aj. *Komentář k československému občanskému zákoníku ob českému a ob české právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, Praha:1937, Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linha, díl *čtyřicetý*, str. 317

se domáhat vrácení svého vkladu.²² Pokud dlužník plnil omylem namísto jedné v cívce, pak se mohl domáhat vrácení té cívky v cívce, výbír byl ponechán na jeho vůli. *Condictio sine causa* měla své opodstatnění též tehdy, bylo-li plnění u příjemce odpočítáno bez právně uznaného důvodu. Píjela-li osoba plnění sine causa, z ust. §877 VOZ vyplývalo, že domáhala-li se zrušení smlouvy pro nedostatek pívolení, musela navíc vrátit vše, co ke svému prospěchu z takové smlouvy obdržela.²³ Toto pravidlo bylo aplikováno i v případě, že byla smlouva nicotná, nebo osoba nebyla způsobilá k právním úkonům.

Ust. §1432 VOZ obsahovalo negativní vymezení bezdůvodného obohacení. žaloba na vydání bezdůvodného obohacení nebyla přípustná, jestliže osoba plnila dluh:

- promlčený
- neplatný pouze pro nedostatek formy
- takový, který pouze zákon nepřipouští uplatnit u soudu žalobou (dluhy z her a sázek bez ohledu na to, zda je hra dovolena či nikoli), právně tak,
- jako kdyby někdo zaplatil pí v domosti toho, že není dlužník (tento případ byl nazýván tzv. zahalené darování a předpokladem bylo, že osoba opravdu nemá pochybnost o tom, že není povinna plnit; pokud by totiž osoba plnila omylem, pak by se jednalo o *condictio indebiti*).

Ochranu chráněncům nebo jiným osobám, které nemohly se svým vlastnictvím volně nakládat, poskytovalo ust. §1433 VOZ, kdyby vyloučovalo možnost použít ust. §1432 VOZ v případě, kdy osoba zde uvedená poskytla plnění.

Podle právní úpravy bylo možné žádat vrácení poskytnutého plnění, pokud dlužník pohledávka byla jakýmkoli způsobem nejistá či závislá na splnění pípojených podmínkách. Pouze z důvodu píedásného splacení dluhu, tj. splacení dluhu tzv. nedospělého, ale pravého a nepodmíněného, nebylo možné plnění nazpět žádat (§1434 VOZ).

²² Blíže viz. ROU EK, F. aj. *eskoslovenský zákoník obanský a obanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, 2. doplněné vyd. Praha: eskoslovenský Kompas, 1932, str.1469 a násl.

²³ *ŠKompenzáce obchodu uhlím za potraviny, pokud odporuje píedpisům o tom vydaným, jest nicotným. K nicotnosti jest píihláfeti z úadu. Aby píi takovéto nicotné smlouvě nastalo spravedlivé vyrovnání majetkových píesunů, nestačílo by vrátiti stejné množství v cí téhož druhu, nýbrž by musel kompenzátor vydati výtěk, jehož docílil prodejem uhlí, a tímto naproti tomu nahraditi hodnotu, kterou mlo dodané zboží v době spotřebenování.* ROU EK, F. *eskoslovenský zákoník obanský a obanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, 2. doplněné vyd. Praha: eskoslovenský Kompas, 1932, str.809

Ustanovení §1437 VOZ obecně v návaznosti na přijaté plnění nedluhu rozlišovalo drfitele poctivého, byli-li v dobré víře, že osoba mu plnění má povinnost plnit a že přijímá dluh existující, pravý. Pokud příjemce v důvěře nebo s přihlédnutím ke všem okolnostem musel vědět, že je mu plněno bezdůvodně, šlo o drfitele nepoctivého. Rozlišení na poctivého a nepoctivého drfitele mělo význam z hlediska jeho ochrany při nakládání s věcí, rozsahu náhrady a dalších s tím spojených. Poctivý drfitel mohl, nezodpovídaje za to, s věcí volně nakládat, mohl ji spotřebovat, prodat, zničit. Pokud věc prodal, byl vlastníkově povinen vydat *pouze částku, kterou za věc utržil*. Bylo nerozhodné, prodal-li poctivý drfitel věc nevýhodně.²⁴ Byl-li příjemce poctivým drfitelem, aplikoval se naňho postup výše uvedený pouze v případě vrácení věcí nezastupitelných. Byl-li předem vrácení věcí zastupitelných, které nebyly úplně identifikovány, bylo možné žalovat pouze na náhradu škody. Byly-li jako nedluh poskytnuty peníze, jiné věcí genericky určené i věcí neidentifikovatelné, nelze §329 VOZ ani §1437 VOZ aplikovat. Pokud příjemce, byť bezelstný, přijal individualizované peníze, nebyl dle tehdejší právní praxe povinen k jejich náhradě pouze tehdy, pokud by je ztratil, byly by mu ukradeny i by shořely. Pokud by takto přijatými penězi uhradil svůj dluh, musel by je nahradit v plné výši.²⁵ Poctivému drfiteli pak v souladu s ust. §330 VOZ náležely plody a užitky, jakmile byly od věcí odděleny, ale jen v rozsahu takovém, jak vyplývalo z ust. §1447 VOZ (tj. aby neměl užitku ze škody jiného). Nepoctivý příjemce byl v souladu s ust. §335 VOZ povinen vydat nejen věc užitku, kterého drfitelem nedluhu nabyl, ale i takový, který by byl ochuzený získal a nahradit mu veškerou škodu, která drfitelem vznikla.

1.3 Stručné pojednání o právní úpravě bezdůvodného obohacení v občanském zákoníku z roku 1950

Právní úprava občanského práva v zákoně č. 141/1950 Sb., občanském zákoníku, byla silně ovlivněna politicko-společenskými změnami ve společnosti. Zákonodárcova vůle vycházející ze striktního uplatnění a dodržování právního

²⁴ Blíže viz. ROU EK, F. aj. *eskoslovenský zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, 2. doplněné vyd. Praha: eskoslovenský Kompas, 1932, str.348

²⁵ Blíže viz. ROU EK, F. aj. *eskoslovenský zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, 2. doplněné vyd. Praha: eskoslovenský Kompas, 1932, str. 349

pozitivismu, našla svůj odraz i v zákonné úpravě z roku 1950. Zákodárce dodrŕující zásadu bezdůvodným obohacím je jen to, co stanoví zákon, stanovil úplným výtem jednotlivé skutkové podstaty bezdůvodného obohacím v části IV., hlavy 17., §§360-365.

Obohacím bylo možno považovat za bezdůvodné v p ípad :

1. pln ní bez právního důvodu (§§360-362),
2. upotřebení v cí pro jiného (§§363-364),
3. nákladu u jiného za jiného (§365).

První skupina závazků z bezdůvodného obohacím byla upravena v ust. §360 obanského zákoníku. Z podmíněného ustanovení vyplývalo, že plním bez právního důvodu se rozumí jednak pln ní, pro které nebylo od počátku právního důvodu, dále pln ní, jehož právní důvod se neuskutečnil i pln ní, jehož právní důvod odpadl. Ustanovení bylo koncipováno poměrně široce. Aplikovalo se zejména na p ípady, kdy došlo k pln ní v důsledku omylu, k pln ní z neplatné smlouvy i ze smlouvy zrušené pro dodatečnou nemohlost vzájemného pln ní.²⁶

Negativní vymezení bezdůvodného obohacím bylo upraveno výtem p ípad v ust. §362 obanského zákoníku. Povinnosti vydat bezdůvodné obohacím se nevystavovala osoba, která přijala od dlužníka pln ní na dluh platný, ovšem dosud nedospělý, i osoba, která přijala pln ní na dluh proml ený, neplatný pouze z nedostatku formy i na dluh, který nebylo možno říkat u soudu, ledaže by byl dluh splněn osobou zvlášť zákonem chráněnou, tj. osobou, která se k němu nemohla sama zavázat - typicky nezp sobilou.

Rozsah návratné povinnosti byl vymezen v ust. §361 obanského zákoníku. Obohacím byl povinen vydat podmíněným obohacím spolu s příslušenstvím. Nebylo-li vrácení podmíněným pln ní možné, nastupovala povinnost adekvátní náhrady v pen ěích ó zejména, spo ívalo-li bezdůvodné obohacím v provedených výkonech. Význam dále mělo, zda a pop . do kdy byl obohacím bona fidei. Od doby, kdy obohacím poznal nebo musel poznat, že se bezdůvodně obohacuje na úkor jiného, byl povinen vydat rovn ěli úřtky. M ěl ovšem nárok na náhradu náklad ů jako jednatel bez p íkazu.

Druhou skupinu závazků z bezdůvodného obohacím tvo ilo upotřebení v cí pro jiného. Byla-li v cí upotřebena pro jiného mimo p ípad jednatelství bez p íkazu, mohl

²⁶ Blíže viz. MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Ob anský zákoník*. Praha: Orbis, 1950, str. 273

vlastník v cí fládat její vrácení. Nebyl-li tento postup možný, mohl vlastník flalovat na náhradu v pen zích, a to ve vý-i ceny v cí v dob upot ebení. Nebylo p ítom rozhodné, zda sledovaný prosp ch nastal í nenastal í byl zma en.

Ob tovaly-li osoby ve stavu společ né nouze v cí jiného za ú elem odvrácení v t-í -kody, která jim jinak hrozila, byly osoby mající z toho prosp ch, zavázány k pom rné náhrad v cí v í jejímu vlastníkovi. Zákonodárce zd raznil, fle na mysli má opravdu společ nou nouzi a nikoli společ nou krajní nouzi ve smyslu §343 ob anského zákoníku a §9 trestního zákona, kdyfl rozdíl lze vid t práv v intenzit takové nouze; dále dodal, fle je z ejmé, fle nejde o p ípad náhrady -kody.²⁷

Posledním ustanovením za azeným mezi závazky z bezd vodného obohacení bylo ust. §365 ob anského zákoníku, které upravovalo náklad u in ý za jiného. Pokud n kdo splnil za jiného jeho zákonnou povinnost, m l v í n mu právo na náhradu. Výjimka se vztahovala na p ípady, a náhrada nenálefla tomu, kdo plnil za jiného jeho povinnost proti jeho v li, kdyfl by ji povinný sám ádn splnil. Ustanovení na-lo své uplatn ní p edev-ím ve v cech upravených v zákon o rodin ó za jiného poskytnuté výflivné.

1.4 Právní úprava odpovědnosti za neoprávněný majetkový prospěch v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku, s přihlédnutím ke změnám provedeným novelizacemi, zejm. zák. č. 509/1991 Sb.

V následujícím výkladu se zam ím na pojednání o vývoji právní úpravy v zákon . 40/1964 Sb., tj. nejd íve na samotné zn ní ob anského zákoníku v roce 1964, dále na novelizace právní úpravy bezd vodného obohacení, zejména na zm ny provedené zásadní novelou z roku 1991, po nífl se text zákona, v ásti zabývající se problematikou závazk z bezd vodného obohacení, jifl nem nil. Podrobné pojednání o právní úprav de lege lata je obsafleno v samostatné kapitole.

Ob anský zákoník z roku 1964 p í-el oproti ob anskému zákoníku z roku 1950 se zcela odli-ným, novým pojetím právní úpravy bezd vodného obohacení co do p ístupu i rozsahu. Právní úprava byla zaloflena na zásad , fle nikdo se nesmí nepoctiv obohatit a získat tak neoprávn ěný majetkový prosp ch na úkor společ nosti í na úkor jiné osoby. V duchu této zásady zákonodárce v lánku VII. ob anského zákoníku

²⁷ Blífl viz. MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Ob anský zákoník*. Praha: Orbis, 1950, str. 274

stanovil jednak zákaz obohacovat se na úkor spole nosti i spoluob an a jednak v ust. §415 zakotvil povinnost prevence nejen ve vztahu k p edcházení škodám na zdraví a majetku, ale i povinnost každého po ínat si tak, aby nedocházelo k neoprávn ěnému majetkovému prosp chu na úkor spole nosti i jednotlivce.

Vztahy z bezd vodného obohacení za adil zákonodárce do ásti –esté spolu s ust. o odpov dnosti za škodu, konkrétn ě do hlavy t etí, do ust. §§451-459 OZ. Pojem bezd vodné obohacení byl nahrazen pojmem šneoprávn ěný majetkový prosp ch.

Obsah jednotlivých skutkových podstat byl ír-í, nefl tomu bylo v úprav p edchozí. Zákonodárce upravil nové skutkové podstaty bezd vodného obohacení, a to v ust. §452 OZ neoprávn ěný majetkový prosp ch získaný z nepoctivých zdroj a v ust. §453 OZ neoprávn ěný majetkový prosp ch získaný ponecháním si v cí nalezené nebo p isvojením si nebo uflíváním v cí opu-t ěné nebo skryté.

Zákonodárce v reakci na zásadu zákazu obohacení se na úkor jiného uvedenou v I.VII. obecn ě v ust. §451 OZ stanovil, fle získá-li osoba neoprávn ěný majetkový prosp ch na úkor ob ana i organizace, je povinna jej vydat. Soudní praxe ov-em opakovan ě zd razovala, fle v zájmu p ezkoumatelnosti a p esv d ivosti soudního rozhodnutí musí být záv r u in ě o tom, fle vztah mezi stranami je vztahem z neoprávn ěného majetkového prosp chu, vfdy od vodn ěn také tím, o který konkrétní p ípad neoprávn ěného majetkového prosp chu jde.²⁸ K zalofení povinnosti vydat neoprávn ěný majetkový prosp ch bylo pot eba, aby osoba naplnila n kterou z díl ích skutkových podstat uvedených v ust. §§452, 453, 454 OZ.

V ust. §452 OZ zákonodárce vymezil, co se rozumí pod pojmem neoprávn ěný majetkový prosp ch, kdyfl stanovil, fle jím je prosp ch získaný pln ěním bez právního d vodou, z neplatného právního úkonu, jakofl i z nepoctivých zdroj .

V ust. §453 OZ byla upravena problematika v cí nalezených, opu-t ěných a skrytých. Tento postup byl novinkou, nebo v d ív j-ích právních úpravách byl reflim v cí nalezených, opu-t ěných a skrytých e-en v rámci ust. o nabývání vlastnického práva. *Objevila-li* osoba ztracenou²⁹ v c a zároveň ji *vzala k sob* , vznikla jí práva a

²⁸ Blífle viz. VAN K, J. *Neoprávn ěný majetkový prosp ch*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1987, str. 40

²⁹ Ztrátou v cí se rozumí pozbytí v cí bez v le a v domí vlastníka v cí ó zab hnutí domácí zv e; na rozdíl od opu-t ění v cí, jímfl se rozumí projev v le vlastníka v cí, fle nechce nadále být jejím vlastním, tj. jednozna ěný projev v le, jímfl se vzdává vlastnictví k v cí ó odevzdání oble ení do k tomu ur ěných kontejner .

povinnosti nálezce, zejména povinnost v c opatrovat a chránit a téfl vrátit ji *tomu, kdo ji ztratil*.

Jak uvádí ³⁰ Westka právním d vodem vydání ztracené v ci oprávn né osob , byl jednak v *cn právní d vod* toho, kdo v c ztratil (vlastnické právo, detence). Vlastník individuáln ur ené v ci její ztrátou a následným nalezením nálezcem vlastnické právo nepozbyl (neprojevil v li pozbyt vlastnické právo k v ci). Druhým právním d vodem vydání ztracené v ci byl *d vod obliga n právní* - ponecháním si nalezené v ci, vznikl na stran nálezce neoprávn ný majetkový prosp ch. Rozli-ení d vod vydání v ci m lo sv j praktický význam p i ochran oprávn né osoby, resp. p i uplat ování jejich práv soudní cestou. U v cí ur ených individuáln neztrácel vlastník vlastnické právo a mohl je úsp -n vindikovat v i nálezci, který ji neprávem zadržoval (proml ecí lh ta jej netíflila). Naproti tomu u v cí ur ených genericky ur ených bylo t eba flalovat neoprávn n zadržujícího nálezce na vydání neoprávn ného majetkového prosp chu, nebo smísením s vlastními v cmi (typicky pen zi) se nálezce stal jejich vlastníkem; nárok bylo t eba uplatnit v proml ecích lh tách dle ust. §107 OZ.³¹ Pakliže nálezce splnil ádn své povinnosti, ov-em nalezenou v c nebylo-li mořné vrátit tomu, kdo ji ztratil, byl povinen nahlásit v c místnímu národnímu výboru, který následn vyhlásil pátrání. Nep ihlásil-li se vlastník do jednoho roku od vyhlá-ení pátrání, jeho vlastnické právo k v ci zaniklo a v tomtéfl okamřiku p ipadlo ze zákona státu.³²

Opu-t né v ci p ipadaly do vlastnictví státu p ímo ze zákona na základ ustanovení §453 OZ okamřikem derelikce, tj. projevem v le, jímř se vlastník vzdal svého vlastnického práva k movité³³ v ci (za p edpokladu, fl e takový projev v le spl oval v-echny náleřitosti pro platnost právního úkonu³⁴). Stát v postavení vlastníka se mohl reivindika ní flalobou domáhat vydání v ci proti kařdému, kdo opu-t nou v c neprávem zadržoval a mohl se téfl domáhat vydání neoprávn ného majetkového prosp chu. ³⁵ o ordinární zp sob nabytí vlastnického práva státu. V ci skryté (nap . zahrabané, zazd né) bylo t eba vrátit jejich vlastníkovi. Pokud nebyl znám, vlastnictví

³⁰ Blířle viz. WESTKA, J. Základní teoretické otázky ob anskoprávní odpov dnosti a neoprávn n získaný majetkový prosp ch. In *Acta Universitatis Carolinae ó Iuridica*. 1979, . 3 ó 4, (dále citováno jako šZákladní teoretické otázky), str. 163

³¹ Blířle viz. Základní teoretické otázky, s. 162 a násl.

³² Blířle viz. Základní teoretické otázky, s. 164

³³ Právní teorie nebyla jednotná v názoru, zda lze opustit i v c nemovitou. Blířle viz. Základní teoretické otázky, s. 166 - 167

³⁴ Blířle viz. R 1/1979 s.13

nabyl p ímo ze zákona okamfikem jejich nalezení stát. V ci opu-t né a skryté p ipadaly do vlastnictví státu p ímo ze zákona a nebyla zde stanovena ani fládná lh ta pro pátrání po vlastníkov, jak tomu bylo u v ci ztracených, resp. nalezených. Kdo si p isvojil v c opu-t nou i skrytou, jejífl vlastník nebyl znám, byl povinen vydat ji státu; stát mohl uplatnit nárok na vydání v ci bu z titulu vlastnického práva (u v cí individuáln ur ených) i z titulu povinnosti k vydání neoprávn ného majetkového prosp chu (u v cí ur ených druhov , typicky peníze).³⁵

Jífl z d ív j-ích právních úprav známé ustanovení o neoprávn ném majetkovém prosp chu získaném tím, za n hofl bylo pln no, co po právu m l plnit on sám, za adil zákonodárce do ust. §454 OZ. Negativní vymezení bezd vodného obohacení upravil zákonodárce v ust. §455 OZ.

Problematiku aktivní v cné legitimace vloflil zákonodárce do ust. §456 OZ, kdyfl stanovil, fle neoprávn ný majetkový prosp ch musí být vydán osob , na jejífl úkor byl získán. Dále zákonodárce stanovil, fle není-li moflné zjistit osobu, na jejífl úkor byl neoprávn ný majetkový prosp ch získán, musí být v souladu s ust. §456 OZ vydán státu, který je bez dal-ího legitimován, domáhat se flalobou jeho vydání.³⁶ Ust. §456 OZ m lo slouflit k od erpání neoprávn ného majetkového prosp chu, paklífle ochuzený nebyl znám.

Tzv. prokurátorské návrhy upravené v ust. §457 odst. 2 a 3 OZ m ly být uplatn ny afl v p ípad , fle stát nebyl jífl ze zákona na základ ust. §456 OZ legitimován pofladovat vydání neoprávn ného majetkového prosp chu. Institut od erpání neoprávn ného majetkového prosp chu státem dle ust. §456 OZ byl ov-em v praxi vyufflván velice st ídm , mnohem ast ji docházelo k od erpání práv tzv. prokurátorskými návrhy.³⁷

Do prvního odstavce ust. §457 OZ byla vloflena povinnost ú astník neplatné i zru-ené smlouvy, vrátit si v-e, co si na základ takového smluvního vztahu poskytly. Druhý a t etí odstavec ust. §457 OZ obsahoval ustanovení sank ní povahy s moflností propadnutí pln ní i jeho ásti státu, a to v p ípad , fle smluvní strany (i jedna z nich) uzav ely neplatnou smlouvu *s úmyslem poru-ít zákon*; v takovém p ípad mohl

³⁵ Blíffe viz. Základní teoretické otázky, s. 169

³⁶ Blíffe viz. R 1/1979 s.12

³⁷ Blíffe viz SÝKORA, J. Stát jako oprávn ný z nároku na vydání bezd vodného obohacení. *Právní fórum*. 2011, ro . 8, . 9, s. 420. Dostupné rovn fl na: http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Jan%20Sykora%20_978_.pdf

prokurátor podat žalobu na vydání neoprávněného majetkového prospěchu. Prokurátorské návrhy neměly za cíl obnovení původního stavu v majetkových poměrech účastníků neplatné smlouvy, nýbrž šlo o *zvláštní majetkový postih o sankci represivního charakteru o postihující ty, jejichž kvalifikované jednání se ocitlo z hlediska celospolečenských zájmů v rozporu s právním řádem*.³⁸ Znanou část prokurátorských návrhů zaujímalý případ, kdy jeden z účastníků smlouvy disponoval s cizími věcmi (prodej odcizených věcí, použití materiálu získaného rozkrádáním na pracovišti k pracím pro soukromé účely, šerňeňjízdy).³⁹ Soud byl povinen v řízení zkoumat nejen splnění objektivních podmínek vzniku nároku na připsání plnění ve prospěch státu, ale i opodstatněnost rozsahu, v jakém byl nárok uplatněn.⁴⁰ Na návrh prokurátora mohl soud vyslovit, že část plnění nebo celé plnění připsáno státu. Soud nemohl návrh prokurátora přerokovat; i kdyby měl za to, že jsou naplněny podmínky pro připsání plnění ve větším rozsahu, než jak jej v návrhu požadoval prokurátor, nemohl sám v tomto smyslu rozhodnout. Naopak zjistil-li po provedeném dokazování soud, že není dán nárok na připsání plnění státu v celém prokurátorem uplatněném rozsahu, mohl přiznat méně. Prokurátor jako žalobce podával návrh vlastním jménem a nebyl v tomto případě ani zástupcem státu ani toho státního orgánu, kterému se mělo plnění odevzdat.⁴¹ Bylo v cíl úvahy prokurátora, kterou soud nepřezkoumával, proti komu prokurátor žalobu podal. Prokurátor v řízení vystupoval jako žalobce a účastníci neplatné smlouvy jako žalovaní. Soud nemohl bezpodmínečně řízení přibrat do řízení připsané další účastníky smlouvy, a to ani jako vedlejší účastníky, mohl pouze účastníky řízení v tomto smyslu použít, pokudly vyly pro to vhodné okolnosti v přebhu řízení najevo. Prokurátorský návrh obsahoval dva požadavky, a to na připsání plnění státu a na vyslovení povinnosti vydat plnění (aby následně příslušný orgán, jemuž mělo být plnění ze smlouvy vydáno, již nemusel přineinnosti obohaceného žalovat na plnění).

Otázku neplatnosti smlouvy posuzoval soud sám jako předsedající otázku v řízení přezkoumání, zda jsou naplněny hmotné právní podmínky skutkové podstaty §457 odst. 2, popř. odst. 3. Právo prokurátora uplatnit návrh se promlouvele v tileté

³⁸ Blíže viz. Základní teoretické otázky, s. 158

³⁹ Blíže viz. R 26/1975, s. 132 - 133

⁴⁰ Blíže viz. R 1/1979 s. 23

⁴¹ Blíže viz. R 1/1979 s. 24

promlčení lhůt, která po Ablaufzeit od okamžiku, kdy bylo přijato plnění, jeř m lo p ípadnout státu.⁴² Sankci bylo možné uplatnit jen tehdy, pokud ú astníci smlouvy tuto uzav řeli s úmyslem poru-ít zákon. Úmysl ú astník poru-ít zákon p í uzav ření smlouvy nebylo možné vyvozovat pouze z toho, že uzav řená smlouva byla neplatná i z konstatování, že neznalost zákona i jiných právních p edpis neomlouvá. K napln ění subjektivní stránky bylo pot eba spolehliv prokázat úmysl jednoho i více ú astník poru-ít zákon, a kolik o povinnosti stanovené zákonem v d li.⁴³ P edpokladem pro p íznání nároku uplatn ěného prokurátorem býval zpravidla rozsudek v trestním ízení. Jednal-li s úmyslem poru-ít zákon pouze jeden z ú astník , vztahovalo se sank ní ustanovení jen na n ho. Plnila-li na základ ě neplatné smlouvy jedna ze stran, docházelo pouze k jednostranné restituci. Plnil-li ú astník poctivý, pln ění se mu vrátilo. Plnil-li nepoctivý ú astník, p ípadlo pln ění, které by mu jinak bylo vráceno, státu.⁴⁴ Pokud poctivý ú astník vrátil pln ění nepoctivému, mohl po nepoctivém ú astníku prokurátor žádat vydání pln ění; pln ění nemohl žádat v í poctivému, který jifl svoji restitu ní povinnost splnil. Aplikací tohoto institutu docházelo k zásahu do vzájemné restitu ní povinnosti stran. *šJe nepochybné, že prokurátor návrhem podle ustanovení §457 odst. 2, 3 o.z. uplat uje zvlá-tní represivní a výchovnou sankci, kterou má být ve smyslu l. VII o.z. od erpán neoprávn ěný majetkový prosp ch získaný na úkor spole nosti nebo spoluob an . Tato sankce znamená zásah do vzájemné restitu ní povinnosti ú astník neplatné smlouvy (§457 odst.1 o.z.) a modifikuje ji v tom sm ru, že z ní z stane jen povinnost vzájemn si vrátit tu ást pln ění ze smlouvy, která nebyla postiflena výrokem soudu o p ípadnutí pln ění státu. Proto je nep ípadný argument, že by poctivý ú astník smlouvy z stal obohacen.š*⁴⁵

Od povinnosti vydat pln ění státu nebylo d vodu ode ítat to, co bylo uhrazeno v rámci náhrady -kody jiné osob , neřl ú astníku neplatné smlouvy. Co bylo pln ěno na základ ě neplatné smlouvy s úmyslem poru-ít zákon, nep ípadalo státu p ímo ze zákona, ale bylo pot eba, aby soud vyslovil na návrh prokurátora, že pln ění p ípadá státu. Ařl rozhodnutím soudu o tom, že pln ění i jeho ást p ípadá státu, vzniká na stran ú astník neplatné smlouvy povinnost plnit státu a na stran státu odpovídající nárok na

⁴² Blířle viz. R 26/1975, s. 134 a rozhodnutí zde uvedené

⁴³ Blířle viz. R 26/1975, s. 133 a rozhodnutí zde uvedená

⁴⁴ Blířle viz. R 1/1979, s. 27

⁴⁵ R 26/1975, s. 143

vydání pln ní. Stát nebyl ú astníkem tohoto ízení a ani prokurátor nebyl oprávn n zastupovat stát p i uzavírání smíru.⁴⁶

V následujících ustanoveních zákonodárce upravil rozsah a zp sob vydání neoprávn ného majetkového prosp chu, a to i v závislosti na skute nosti, zda obohacený byl i nebyl v dobré ví e (§§458, 459 OZ).

Novelou provedenou zákonem . 131/1982 Sb., bylo s ú inností od 1.4.1983 do právní úpravy neoprávn ného majetkového prosp chu za azeno dal-í sank ní ust. §453a, které upravovalo p ípadnutí v ci státu a p echod jiných majetkových práv na stát. P edpokladem aplikace ustanovení bylo, fle se vlastník v ci dopustil protiprávního jednání, jímfl se trvale zbavil mofnosti v c obvyklým zp sobem uflívat, pokud bylo v rozporu se zájmem spole nosti, aby dále s v cí nakládal. Ustanovení postihovalo majetek osob, které bez povolení opustily republiku. *šNávrat osoby, která spáchala trestný in opu-ť ní republiky podle ustanovení §109 trestního zákona, nebo legalizace jejího pobytu v zahrani í nemusí být vfldy dokladem do asnosti opu-ť ní republiky a zbavení se mofnosti v c obvyklým zp sobem uflívat. Pouze v n kterých p ípadech mohou uvedené okolnosti spolu s dal-ími nasv d ovat tomu, fle ob an nehodlal opustit republiku trvale. Je proto t eba vycházet v kaflém jednotlivém p ípad z okolností existujících v dob opu-ť ní republiky a z okolností i p í in návratu i legalizace pobytu.*⁴⁷

P i spln ní vý-e uvedených podmínek p echázelo vlastnictví na stát p ímo ze zákona. Na stát p echázela i jiná majetková práva, s výjimkou práva d dického, z odpov dnosti za -kodu na zdraví, nebo práv omezených pouze na osobu ob ana. Státu rovn fl nep ípadal majetek nezbytn nutn pot ebný k uspokojení flivotních pot eb osob, o jejichfl výchovu a výflivu byl povinen vlastník v ci (p ípadn ten, komu p íslu-elo majetkové právo) se starat i majetek, který t etí osoba od vlastníka nabyla v dobré ví e.⁴⁸ *šNabyli-li n kdo od osoby, která pozd ji naplnila znaky skutkové podstaty ustanovení §453a o.z. v c v dobré ví e, nep ípadá tato v c státu. Spln ním podmínek uvedených v ustanovení §453a o.z. (v etn dobré víry) ztrácí p evodce vlastnické právo k uvedené v ci a jejím vlastníkem se stává nabyvatel.*⁴⁹

⁴⁶ Blífl viz. R 26/1975, s. 141

⁴⁷ R 4/1988, s. 24

⁴⁸ Blífl viz. R 50/1985, s. 251

⁴⁹ R 45/1986, s. 200 a násl.

V p ípad , fe osoba cht la opustit bez povolení území republiky a smlouvu (kupní, darovací i jinou) uzav ela za tím ú elem, aby nep ípadl majetek státu dle ust. §453a OZ, byla taková smlouva dle ust. §39 OZ neplatná pro obcházení zákona. Do napln ní znak skutkové podstaty ust. §453a OZ do-lo k vypo ádání stran smlouvy dle ust. §457 odst. 1 OZ, ov-em p ípadala v úvahu i aplikace ust. §457 odst. 2 OZ. Napln ním znak uvedených v ust. §453a OZ spolu s existencí dobré víry nabyvatele docházelo ze zákona k vylou ení ú ink uvedené neplatnosti smlouvy.⁵⁰

Zákonem . 131/1982 Sb. rovn fl do-lo k úprav a zp esn ní dikce ustanovení §457, odst. 2. a 3 OZ. Zákonodárce upravil d vody neplatnosti odkazem na ust. §39 OZ a dále zp esnil kriteria, ke kterým soud p íhlíflí p i zváflení rozsahu pln ní, které p ípadne státu (demonstrativn vymezená kriteria rozsahu p ípadnutí pln ní státu byla: spole enský dosah neplatného právního úkonu, okolnosti, za nichfl byl u in n, osobní a majetkové pom ry ú astník ó cofl nápadn p ípomíná dikci trestního zákona). V domé poru-ení zákona prokazoval vfdy prokurátor. V domé poru-ení zákona nebylo moflné p edpokládat a bylo jedním z nutných p edpoklad pro moflnost aplikace ust. §457 odst.2 OZ.⁵¹ Novelizací bylo stanoveno, fe p ípadnutím pln ní státu není dot ena povinnost stanovená v ust. §457 odst. 1 OZ - vzájemná restitu ní povinnost stran.

P ípadnutí pln ní státu dle ust. §457 odst. 2 OZ nebránilo ani p edchozí uloflení trest propadnutí majetku, propadnutí v ci i pen flitého trestu, tj. uloflení sankcí dle trestního zákona, jelikofl -lo o odli-né instituty (jeden byl sankcí dle ve ejného práva uloflenou pachateli trestného inu a druhý ob anskoprávní sankcí postihující za ur itých podmínek pln ní p íjaté z neplatného právního úkonu).⁵² Vý-e zmín né pouze potvrzuje skute nost, fe prokurátorské návrhy neslouffily k obnovení p vodního stavu, nýbrfl se jednalo o *zvlá-tní ob anskoprávní represivní sankci a dal-í postih* protispole ensky jednající osoby. V tomto p ípad (nap . po uloflení trestu propadnutí v ci) se vyslovovala sankce p ípadnutí náhradní pen flité hodnoty.⁵³

Dal-í, v po adí druhou novelou, která se dotkla právní úpravy bezd vodného obohacení, byl zákon . 87/1991 Sb., který s ú inností od 1.4.1991 derogoval ust. §453a ob anského zákoníku.

⁵⁰ Blíflé viz. R 45/1986, s.201

⁵¹ Blíflé viz. R 45/1986, s. 202

⁵² Blíflé viz. R 4/1988, s. 88

⁵³ Blíflé viz. R 4/1988, s. 88 - 89

T etí novelizace občanského zákoníku provedená zák. . 509/1991 Sb., kterým se m ní, dopl uje a upravuje občanský zákoník (dále jen šzák. . 509/1991 Sb.ö), významným zp sobem zasáhla do právní úpravy bezd vodného obohacení. Zákonodárce upustil od obecného zákazu nepoctivého obohacování se na úkor spole nosti a spoluob an a omezil povinnost k vydání bezd vodného obohacení na p ípady jednotliv vymezené.⁵⁴ Pojem šneoprávn ný majetkový prosp chō byl nahrazen pojmem šbez d vodné obohaceníō. Do-lo k vypu-t ní povinnosti prevence ve vztahu k bezd vodnému obohacení z ust. §415 OZ.

Z hlediska systematiky do-lo ke zru-ení ust. §452 OZ, který vymezoval, co se rozumí pod pojmem bezd vodné obohacení a vý et jednotlivých skutkových podstat bezd vodného obohacení byl za azen do ust. §451 OZ, a to do odstavce druhého. Zákonodárce v ust. §451 odst. 2 OZ stanovil, že bezd vodným obohacením se rozumí:

1. majetkový prosp ch získaný pln ním bez právního d vodu,
2. pln ním z neplatného právního úkonu,
3. pln ním z právního d vodu, který odpadl,
4. majetkový prosp ch získaný z nepoctivých zdroj ;
5. poslední skutková podstata ó pln ní za toho, kdo m l po právu právní povinnost plnit sám - byla ponechána v ust. §454 OZ.

Zák. . 509/1991 Sb. bylo vypu-t no ust. §453 OZ, které upravovalo problematiku v cí nalezených, opu-t ných a skrytých, z ust. o bezd vodném obohacení a do-lo k jeho za azení do ust. o nabývání vlastnického práva. Dále byla zru-ena sank ní ustanovení §457, odst. 2 a 3 OZ. Zák. . 509/1991 Sb. byla upravena ustanovení §§ 451, 454, 456, 458,459 OZ (o jejich zn ní bude pojednáno v dal-ím textu podrobn).

Zák. . 509/1991 Sb. upravil rovn fl problematiku proml ení práva na vydání bezd vodného obohacení. Subjektivní proml ecí doba byla z jednoho roku prodloužena na roky dva.

Celková koncepce bezd vodného obohacení po novele provedené zák. .509/1991 Sb. p estala mít sv j d ív j-í represivní charakter a sm uje spí-e k reparaci

⁵⁴ Blíže viz. Eliáš, K. aj. D vodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku. /citováno leden 2011/. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/2011/Duvodova_zprava_%28leden_2011%29.pdf

v právních vztazích. Právní úprava závazků z bezdovodného obohacení po zásadní novele s účinností od 1.1.1992 již zmíněná nebyla.

2 Bezdůvodné obohacení de lege lata

Právní úpravu bezdůvodného obohacení nalezneme v OZ společně s právní úpravou odpovědnosti za škodu, a to v části šesté. Problematice závazků z bezdůvodného obohacení je věnována hlava třetí, ust. §§451-459 OZ.

Právní úprava bezdůvodného obohacení představuje naplnění jedné ze základních zásad soukromého práva, tj. není možné, aby se někdo bez právního důvodu obohatil na úkor někoho jiného. Slouží k oděrnání obohacení z majetku i hodnot získaných právním reprobovaným způsobem. I přes svoji doplňkovou povahu má nezastupitelnou úlohu při reparaci narušených právních vztahů.

2.1 Pojem bezdůvodné obohacení, klasifikace a jeho funkce v právním řádu

Jak vyplývá z ust. §489 OZ, závazky mohou vznikat z právních úkonů, zejména ze smluv, dále ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo z jiných skutečností uvedených v zákoně. Závazkové právní vztahy je tak možné z hlediska důvodu svého vzniku rozlišovat na závazky *smluvní*, kterým se řadí i tzv. závazky *kvazismluvní* a závazky *mimosmluvní - deliktní*, kterým jsou záležitosti i tzv. závazky *kvazideliktní*.⁵⁵

Závazky vzniklé z bezdůvodného obohacení je z hlediska výše uvedené systematiky možné zařadit do skupiny tzv. kvazideliktů, což jsou *šdelikty, které sice mají určitou podobnost s civilními delikty, liší se však od nich zejména tím, že nevyžadujíavinění, a někdy dokonce ani protiprávní úkon*.⁵⁶ Z těchto důvodů nelze hovořit o odpovědnosti za bezdůvodné obohacení v pravém slova smyslu. K nástupu povinnosti vydat bezdůvodné obohacení postaí *šobjektivně vzniklý stav obohacení, kterému předchází způsob, který právní řád neuznává*.⁵⁷ Základ obanskoprávní povinnosti vydat bezdůvodné obohacení oí. základ zvláštního druhu závazkového o mimosmluvního právního vztahu, který vzniká v důsledku nabytí nikoli oprávněného majetkového prospěchu, tvoří buď *vlastní protiprávní chování obohaceného nebo jiný*

⁵⁵ OZ tuto terminologii nepoužívá.

⁵⁶ TŤWESTKA, J.; DVOŘÁK, J., aj. *Obanské právo hmotné 2. 5.*, jubilejní, aktualizované vydání, Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-473-4, (dále jen *šObanské právo hmotné*), s.68

⁵⁷ Rozsudek NS ze dne 25.11.2010, sp.zn. 30 Cdo 2262/2009

protiprávní stav, tj. stav, který není právním řádem uznáván jako důvod nabytí majetkového prospěchu.⁵⁸

Základním účelem právní úpravy bezdovodného obohacení je napravit neoprávněné majetkové přesuny a obnovit stav před tímto přesunem. Účelem institutu bezdovodného obohacení je oděrat obohacení obohaceného dlužníka, *újma v itele je bez významu*. Nejde o právo obohacení, nýbrž o *vyrovnání obohacení*.⁵⁹ Adresát není ten, na jehož úkor k obohacení došlo, nýbrž ten, kdo se obohatil. Tím je stanoven rozdíl oproti právu na náhradu škody.⁶⁰

Obohacení může spočívat jednak v tom, že se reálně zvýší majetek, resp. aktiva obohacené osoby⁶¹, jednak v tom, že se její majetek nesnížil, a koli by k tomu jinak došlo⁶². Proto dle judikatury NS pronajímatel nezíská žádný majetkový prospěch z toho, že převezme po skonění nájmu od nájemce pozemek s rozpracovanou výrobou zemědělských produktů tj. zoraný a osetý, pokud užitky z toho měl vzejít v budoucnu (zemědělské produkty). Obohatit by se mohl jedině tehdy, pokud by pozemek převezal s jimi vytvořenými užitky a tyto by si neoprávněně přivlastnil, a koli vznikly za trvání nájmu a náležitě nájemci.⁶³

Z hlediska přesunů majetku může rozlišovat různé typy bezdovodného obohacení. Došlo-li k přesunu majetku v důsledku *plnění ochuzeného*, označuje se jeho nárok jako *nárok z kondikce plnění*. Do druhé skupiny nároků se řadí *nároky ze zásahu druhého do majetku ochuzeného*.⁶⁴ Jak uvádí Tichý⁶⁵, existuje různá typologie, která má sloužit bližšímu porozumění právní úpravy bezdovodného obohacení. Základním kritériem tímto může být sám ochuzený, resp. jeho jednání. Lze rozlišovat dvě skupiny bezdovodného obohacení:

1. bezdovodné obohacení, které vzniklo v důsledku jednání ochuzeného, resp. na základě jeho plnění,

⁵⁸ Blíže viz. Základní teoretické otázky, s. 145

⁵⁹ Blíže viz. Tichý, L. Bezdovodné obohacení, základní pojmy a návrh občanského zákoníku. In Těstka, J., Dvořák, L., Tichý, L. (eds.) Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva konaných 25. listopadu a 5. prosince 2008 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Beroun: Univerzita Karlova v Praze a Právnická fakulta, 2008 (dále citováno jako *ŠSborník statí -Tichý*), Str. 91

⁶⁰ Blíže viz. Sborník statí o Tichý, str. 91

⁶¹ Tzv. přímé obohacení.

⁶² Nesnížení majetku, a koli by k tomu jinak došlo je označováno za tzv. nepřímé obohacení.

⁶³ Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 10.7.2012, sp.zn. 26 Cdo 2145/2011

⁶⁴ Blíže viz. Sborník statí o Tichý, str. 88

⁶⁵ Blíže viz. Sborník statí o Tichý, str. 85 a násl.

2. bezd vodné obohacení, jeff vzniklo jinak nefl v d sledku pln ní ochuzeným, zejm. jednáním obohacého i náhodou.

Tichý⁶⁶ klasifikuje kondikce na kondikce z pln ní a tzv. jiné kondikce. Mezi kondikce z pln ní adí: a) *condictio indebiti* ó (pln ní nedluhu) tj. pln ní za ú elem uhrazení dluhu, k emufl v-ak nedo-lo, protofle dluh nap . neexistoval; b) *condictio ob causam finitam* ó podskupina *condictio indebiti*, zatímco u *condictio indebiti* dluh neexistoval, zde existoval, ale následn odpadl (zru-ením smlouvy, spln ním rozvazovací podmínky); c) *condictio ob rem* ó v ítel uskute uje pln ní, které nedluflí, a to v o ekávání, fle v budoucnu nastane ur ítá událost (p íjemce poskytne protipln ní, na které ov-em v ítel nemá nárok); d) *datio obligandi causa* - zvlá-tní p ípad c), šú elem pln ní je dosáhnout v í principálovi nároku na náhradu náklad ō⁶⁷; e) *condictio ob turpem vel iniustam causam* ó p íjemce p íjetím pln ní jedná v rozporu s dobrými mravy nebo právním ádem, p íjemce není oprávn n si takové pln ní ponechat. Mezi tzv. jiné kondikce Tichý adí: a) *zásahy do cizích práv, cizího majetku* ó obohacení je získáno zejména jednáním dluflníka (uffíváním cizího majetku i cizích práv, spot ebováním cizí v ci), p í emfl je irelevantní, zda jedná zavín n í nikoli, ov-em k obohacení m fle dojít i bez jakéhokoli lidského jednání i p í in ní (nap . v d sledku p írodních jev ó naplaveninou na pozemek). Mezi tzv. jiné kondikce dále Tichý ádí b) *obohacení v d sledku spojení, smísení, zpracování*, c) *kondikce z pouffívání* ó ochuzený pouffije vlastní majetkové hodnoty a obohatí tím obohacého, nejde p ítom o pln ní, o zásah, majetkový p esun nastal nap . v d sledku omylu ochuzeného (domovník topí pro svého domácího omylem vlastním uhlím).⁶⁸

Základní *funkcí* bezd vodného obohacení je funkce *repara ní (uhrazovací)*. Podstata uhrazovací funkce spo ívá v tom, fle osob , na jejífl úkor k obohacení do-lo, musí být obohacným ve-keré obohacení - nikoli v-ak více ó vydáno. P ednostním zp sobem realizace je úhrada in natura ó restituce.⁶⁹ Není-li restituce moflná, vzniká povinnost obohacného nahradit újmu ekvivalentem v pen zích. Tím dochází k náprav vzniklé újmy a zp tnému navození rovnováhy v právních vztazích.

⁶⁶ Blífle viz. Sborník statí óTichý, str. 93

⁶⁷ Sborník statí óTichý, str. 94

⁶⁸ K blifl-ímu výkladu odkazují na Sborník statí óTichý, str.93 a násl.

⁶⁹ Blífle viz Ob anské právo hmotné, s.516

Další funkcí právní úpravy bezdůvodného obohacení je funkce *preventivní a výchovná*, která se projevuje tím, že hrozící sankce v podobě povinnosti náhrady tohoto obohacení odrazuje nejen samotného obohaceného, ale i všechny ostatní osoby od bezdůvodného nabývání majetkových hodnot na úkor jiného. Tím dochází k předcházení vzniku bezdůvodného obohacení.

Právní úprava bezdůvodného obohacení slouží vyplnění mezer v právu.⁷⁰

2.2 Předpoklady vzniku právního vztahu z bezdůvodného obohacení, obsah právního vztahu

Předpokladem vzniku právního vztahu z bezdůvodného obohacení je nikoli právem aprobované nabytí majetku určitým subjektem na straně jedné, nýbrž odpovídá tomu korespondující majetková újma, která je vyjádřitelná v penězích, na straně druhé. Toto neoprávněné nabytí majetkových hodnot získané obohacеныm se v praxi vinné souvislosti negativně promítne v odpovídajícím rozsahu do majetkové sféry ochuzeného, jinak platí: *újma jednoho je v podstatě sledkem obohacení jiného*.⁷¹

Ke vzniku povinnosti vydat bezdůvodné obohacení není třeba zavinění ani protiprávní úkon, jak je tomu u odpovědnosti za škodu. Postačí *objektivně vzniklý stav* obohacení, ke kterému došlo bez právem aprobovaného důvodu naplněním norem které ze speciálních skutkových podstat uvedených v zákoně. Za splnění výše uvedených objektivních předpokladů je proto povinen vydat bezdůvodné obohacení i ten, kdo jej nabyl bez jakéhokoli zavinění, například nezletilý či osoba stížená duševní poruchou, kteří v rozhodné době nebyli schopni rozpoznat charakter svého jednání a toto své jednání ovládnout a posoudit jeho následky (nemli delikt ní způsobnost), a tudíž ani neodpovídají za způsobenou škodu.⁷²

Předpoklady naplnění skutkové podstaty bezdůvodného obohacení je povinen soud dále kladně zkoumat. Nejsou-li splněny, nejde o bezdůvodné obohacení. Jako příklad lze uvést případ č. 208/2008 Sp. II. Nejvyšší soud ČR v řízení o žalobě se domáhal zaplacení částky ve výši celkem 350.000,- Kč. Tuto částku požadoval z titulu bezdůvodného obohacení, nebo ji zaplatil omylem na účet žalovaného místo na účet stavební firmy, se kterou

⁷⁰ Viz. např. R 58/2010.

⁷¹ TOMEŠKA, J. aj. *Občanský zákoník I, komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1176

⁷² Blíže viz. *Základní teoretické otázky*, s. 147

uzavrel smlouvu o dílo. fialovaný pracoval pro stavební firmu jako stavbyvedoucí a přijetí peněz z nezpochybnil, ovšem uvedl, že neměl být o bezdovodné obohacení, nebo by měla částka poukázána na osobní účet fialovaného, tento ji použil na nákup materiálu a předal ji stavební firmě využitě. Nedošlo k újme v majetku fialobce. Až později došlo mezi fialobcem a stavební společností k neshodě o ceně díla a tyto neshody dle fialovaného vyústily tím, že fialobce podal žalobu na fialovaného. Dovolací soud shledal námitky fialovaného důvodnými a uvedl:

„V rozhodované věci se soud prvního stupně a dovolací soud spokojily se zjištěním, že fialovaný získal majetkový prospěch, nebo přijal částku 350.000,- Kč. Nevedly však k dokazování k otázce, zda výplatou této částky vznikla žalobci majetková újma, tj. zda se majetek žalobce změnil více, než se realizací práce stavby domu...“ p. 471 v J. nad N. na penzion podle smlouvy o dílo se společností V. s.r.o. změnil majetkový stav žalobce tím, že žalobce namítal a měl navrhnout dle kazy k prokázání, že poukazáním uvedené částky na účet fialovaného nevznikla žalobci majetková újma. Dovolací soud proto uzavřel, že soud prvního stupně i dovolací soud nesprávně posoudily předpoklady vzniku nároku žalobce z bezdovodného obohacení, když opomněly zkoumat, zda na straně žalobce vznikla majetková újma.⁷³

O protiprávním získání obohacení vedoucím k založení povinnosti vydat bezdovodné obohacení lze hovořit při nabytí obohacení jedním subjektem na úkor jiného způsobem, který OZ zakazuje. Tento způsob získání obohacení může spočívat ve vlastním protiprávním jednání obohaceného i v objektivně vzniklém stavu obohacení (v důsledku povodně je dříve ochuzeného odplaveno na pozemek obohaceného, kde se smísí s jeho dřívím). Obohacený subjekt je v důsledku protiprávního úkonu i jiného protiprávního stavu postížen následnou (sekundární) obanskoprávní povinností neboli obanskoprávní odpovědností předvídanou sankční slovkou právní normy, která směřuje k nápravě vadného stavu, a stíhá jej v podobě povinnosti vydat bezdovodné obohacení, popřímo nahradit jej ochuzenému (popřímo státu) v penězích.⁷⁴ Této povinnosti odpovídá právo ochuzeného na vydání věci i na peněžitou náhradu vzniklého obohacení. Sekundární povinnost obohaceného a jí korespondující subjektivní právo

⁷³ Rozsudek NS ČR ze dne 15.7.2008, sp.zn. 28 Cdo 2550/2008

⁷⁴ Blíže viz. Základní teoretické otázky, s. 148

ochuzeného tvoří obsah obanskoprávního odpovědnostního vztahu z bezdovodného obohacení.⁷⁵

2.3 Vztah obecné skutkové podstaty bezdovodného obohacení a speciálních skutkových podstat

Ust. §451 odst. 1 OZ je ustanovením obecným ve vztahu ke speciálním skutkovým podstatám vymezeným v ust. §451 odst. 2 OZ a ust. §454 OZ. V právní teorii i praxi převládá právní názor, že z ustanovení §451 odst. 1 OZ není možné dovodit samostatnou skutkovou podstatu bezdovodného obohacení. Naopak je v tuzemsku zaujímán názor, že ustanovení §451 odst. 1 OZ upravuje pouze obecnou povinnost vydat bezdovodné obohacení, ovšem k odvodnosti práva na nárok z titulu bezdovodného obohacení je vždy v konkrétním případě potřeba, aby došlo je-tak naplnění některé ze speciálních skutkových podstat bezdovodného obohacení, které jsou upraveny v ust. §§451 odst. 2 a 454 OZ.

Je pravdou, že dikce zákonných ustanovení nasvědčuje spíše taxativnímu vymezení skutkových podstat bezdovodného obohacení, by nalezneme autory, kteří zastávají názor, že jde o demonstrativní vymezení a ust. §451 odst. 1 OZ konstruuje samostatnou skutkovou podstatu⁷⁶. Domnívám se, že pro sledné naplnění smyslu a podstaty právního institutu bezdovodného obohacení, by mělo být na ust. §451 odst. 1 OZ nahlíženo jako na samostatnou skutkovou podstatu. Sám Nejvyšší soud České republiky v poslední době přijal dvě zajímavá rozhodnutí, o nichž se na tomto místě sluší pohovořit a které potvrzují moji domněnku. Prvním z nich je rozhodnutí ze dne 6.11.2009, sp.zn. 28 Cdo 1876/2009. V posuzovaném případě byla vydána část nemovitosti žalobcem na základě restitučních předpisů a část nabyli na základě kupních smluv (šlo o dům s byty). Žalovaný také restituents nabyl spoluvlastnický podíl k předmetné nemovitosti v restituci a později - poté, co Ústavní soud zrušil podmínku trvalého pobytu na území ČR, žalobci dobrovolně neuspokojili nárok žalovaného a tento mu byl právně uznán a v soudním řízení, na základě toho nabyl spoluvlastnické právo k nemovitosti. Žalobci v mezidobí nemovitost zhodnotili a chtěli po žalovaném vydání bezdovodného obohacení. Dovolací soud řešil otázku, *žzda má vlastník nabytí*

⁷⁵ Blíže viz. Základní teoretické otázky, s. 148

⁷⁶ Tento názor zaujímá například Tlustá a Fiala.

*nemovitost na základ restitu ního p edpisu (zákona . 87/1991 Sb.) nárok na vydání bezd vodného obohacení po tom, kdo ideální ást téfle nemovitosti nabyt taktéfl podle restitu ního p edpisu, av-ak afl po té, co d ív j-í restituent tuto nemovitost zhodnotil⁷⁷. Odvolací soud otázku zodpov d l tak, fle d ív j-í restituent v i pozd j-ímu restituentovi nárok na vydání náhrady za zhodnocení nemovitosti nemá, nebo p íslu-ný restitu ní zákon mu takové právo nep uznává a obecná úprava o bezd vodném obohacení na takový p ípad nedopadá. Nejvy-í soud se s tímto názorem odvolacího soudu ztotofnil a uvedl, fle ob strany jsou z hlediska restitu ních p edpis osobami oprávn nými. Dovolatelé argumentovali, fle jimi uplatn ý nárok je možné pod adit pod obecnou úpravu bezd vodného obohacení zakotvenou v §451 a násl. OZ, tuto úvahu v-ak odvolací soud odmítl. NS dal odvolacímu soudu za pravdu, fle na daný p ípad nelze (bez hlub-ího zkoumání problematiky a bez ohledu na dopady rozhodnutí do právní sféry ú astník ízení), aplikovat fládnou ze skutkových podstat uvedených v ust. §§451 odst. 2 a 454 OZ. š *Pro souzený spor je nadto klí ové, fle flalovaný (stejn jako flalobkyn a/) m l ve smyslu restitu ních p edpis nárok na vydání ásti nemovitosti pouze v takovém stavu, v n mfl se nemovitost nalézala ke dni doru ení písemné výzvy k vydání v ci povinné osob (§ 7 odst. 1 zákona . 87/1991 Sb.). Nabyt-li flalovaný naproti tomu spoluvlastnický podíl k nemovitosti, která se nacházela v podstatn lep-ím stavu, nefl by tomu bylo, kdyby spoluvlastnický podíl nabyt za stejných podmínek jako flalobci, zv t-il se jeho majetek více, nefl by mu po právu náleželo. Nelze odhlédnout od základní konstrukce bezd vodného obohacení, jímfl se rozumí neoprávn n získaný majetkový prosp ch jedním subjektem na úkor jiného, v jehofl majetkových pom rech se tato zm na negativn projevila. Jde o objektivn vzniklý stav, kdy bez právem uznaného d vodu dojde k p esunu majetkových hodnot od jednoho subjektu k druhému. Tento princip vyjad uje slovy š *kdo se na úkor jiného bezd vodn obohatí, musí obohacení vydat* § 451 odst. 1 ob . zák. a, a *koliv toto ustanovení v dosavadní judikatu e není pojímáno jako obecná skutková podstata bezd vodného obohacení, není jeho zanesení v ob ansném zákoníku bezsmyslné. Citované ustanovení formuluje sjednocující princip, na n mfl je právní institut bezd vodného obohacení založen, princip, jenfl musí být -et en p i každé aplikaci § 451 a násl. ob . zák. na skutkové okolnosti konkrétního p ípadu, princip, jenfl p edstavuje jeden ze***

⁷⁷ Rozsudek NS ze dne 6.11.2009, sp.zn. 28 Cdo 1876/2009

základ soukromého práva demokratického a právního státu. Z tohoto úhlu pohledu je nutno p istoupit i k posouzení nároku žalobc v tomto sporu. Z vý-e uvedeného je zcela z etelné, že žalovaný získal vy-í majetkovou hodnotu, nejl jaká by mu podle práva náležela, a to p i in ním žalobc , v jejichjl majetkové sfé e se tato skute nost projevila negativn . P estofe vazba mezi žalobci vynaloženými náklady a nabytím spoluvlastnického podílu vy-í hodnoty žalovaným není p ímá (ze strany žalobc se technicky nahlíženo jednalo skute n o investici do vlastního majetku), je pod prizmatem vý-e specifikovaného principu nutno uzav ít, že žalovaný se na úkor žalobc obohatil, a to anijl by k tomu existoval právem aprobovaný d vod, respektive -lo o pln ní na základ právního d vodu, který odpadl (§ 451 odst. 1, 2 ob . zák.). Je sice pravdou, že nelze klást k tířl žalovaného skute nost, že spoluvlastnický podíl nabyl po dlouhém restitu ním ízení, o mnoho let pozd ji nejl žalobci. Na druhou stranu se tato okolnost ani po dosažení záv ru shora uvedeného negativn ve sfé e žalovaného neprojeví, nebo se mu dostane toho, co mu po právu (podle zákona . 87/1991 Sb.) náleřl. Mezitímni zhodnocení nemovitosti žalobci se v jeho majetkové sfé e projeví pozitivn tím, že získá majetkový prosp ch vy-í hodnoty, nejl by tomu bylo, kdyby ideální ást nemovitosti nabyl d íve (p ed provedením rekonstrukce). Naopak bude zcela korespondovat princip m spravedlnosti a zásad soukromého práva, že nikdo se nemá na úkor jiného bezd vodn obohacovat, kdyjl žalovaný náklady spojené s navý-ením hodnoty svého majetku žalobc m vykompenzuje.⁷⁸ Rozhodnutí NS považují za významné a pr lomové, nebo jím dochází k posunu náhledu na ust. §451 odst. 1 OZ. Souhlasím s jeho od vodn ním, nebo jím dochází k d slednému respektování podstaty, smyslu a funkce tohoto právního institutu. NS v rozhodnutí uvádí, že ust. §451 odst. 1 OZ netvo í samostatnou skutkovou podstatu, ov-em de facto na jejím základ p iznává nárok z bezd vodného obohacení.

Druhým rozhodnutím zd raz ujícím podstatu a smysl institutu bezd vodného obohacení, a obecn dovozujícím nárok na jeho vydání, je rozhodnutí NS ze dne 16.12.2010 sp.zn. 28 Cdo 1931/2010, v n mřl se jednalo o žalovaným neoprávn n vybrané peníze z ú tu žalobce. Odvolací soud p iznal žalobci nárok, nebo pro posouzení v ci nepovařloval za podstatné, jak se peníze dostaly do dispozi ní sféry žalovaného a pro jaký konkrétní ú el byly pouřlity, ale jen to, že se pen řní prost edky

⁷⁸ Rozsudek NS ze dne 6.11.2009, sp.zn. 28 Cdo 1876/2009

náležející žalobci dostaly do dispozice žalovaného neoprávně. Dovolací soud dovolání odmítl a k aplikaci ust. §451 odst. 1 OZ NS uvedl: *ŠA koliv toto ustanovení v dosavadní judikatu e není pojímáno jako obecná skutková podstata bezdvodného obohacení, má uvedený smysl v tom, že formuluje sjednocující princip, na němž je právní institut bezdvodného obohacení založen, princip, jenž musí být –et en p i každé aplikaci § 451 a násl. ob. zák. na skutkové okolnosti konkrétního případu. Jde o princip, jenž je prověšený a známý již z dob římského práva: šNam hoc natura aequum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletiořem. I auto i obecného zákoníku obanského s odvoláním na jeho pirozenoprávní základ pokládali tuto zásadu za natolik samozřejmou, že nepovažovali za nutné, aby byla výslovně vyjádřena v textu zákona, který se omezoval pouze na úpravu speciálních žalob z bezdvodného obohacení. (srov. Rouček F., Sedláček J. Komentář k československému obecnému zákoníku obanskému a obanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. Kodex Bohemia v Praze r. 1998, s. 627.). **Obdobně postupuje k bezdvodnému obohacení současná soudní praxe** (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne **6. 11. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1876/2009**). Lze tedy uzavřít, že princip, kdo se na úkor jiného bezdvodně obohatí, musí obohacení vydat, tvoří podobně jako jiné principy **nepominutelný atribut materiálního právního státu** (čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR). Z tohoto úhlu pohledu je nutno postupovat i k posouzení nároku žalobce. Mezi účastníky je nesporné, že žalovaný vybral z účtu žalobce žalovanou částku a použil ji na úhradu kupní ceny za nemovitosti, které předtím vydražil pro svou osobu. Naopak žalovanému se nepodařilo prokázat, že částku vybral jakožto odměnu za činnost, kterou pro žalobce vykonával nad rámec mandátní smlouvy, jak tvrdil. Na straně žalovaného tedy došlo k získání majetkových hodnot na úkor žalobce, aniž k tomu existoval, resp. byl prokázán právní důvod. Za této situace je možno uzavřít, že žalovaný se na účet žalobce obohatil a právní závazek odvolacího soudu, že pro posouzení věci není rozhodné, jak peníze dostaly do dispozice sféry žalovaného a pro jaký konkrétní účel byly použity, není nesprávný a je v souladu s konstantní judikaturou, dle které předpokladem vzniku bezdvodného obohacení je neoprávněné získání majetkových hodnot povinným na úkor oprávněného, v jehož majetkových poměrech se bezdvodně obohacení negativně projeví (z poslední doby srov. např. rozsudek NS ze dne 18. 1. 2010, sp. zn. 28 Cdo*

4735/2009; rozsudek NS ze dne 4. 2. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2771/2009; usnesení NS ze dne 24. 2. 2010, sp. zn. 28 Cdo 148/2010 a dal-í).⁷⁹

I p es vý-e uvedená rozhodnutí v právní praxi p evafluje p ístup hledající napln ní taxativn vymezené speciální skutkové podstaty v konkrétním p ípad a stále spí-e platí, fle soud je povinen ve svém rozhodnutí náleflit zd vodnit, pro vztah mezi ú astníky povafluje za vztah z bezd vodného obohacení a p itom i uvést, pod kterou ze speciálních skutkových podstat posuzovaný p ípad subsumuje.⁸⁰

Osnova nového ob anského zákoníku se ubírá po vzoru evropských kodifikací cestou opa nou. Nový ob anský zákoník stanoví povinnost vydat bezd vodné obohacení jako povinnost obecnou, která je pouze p íkladmo dopln na vý tem typických p ípad .⁸¹ Nová právní úprava se hlásí k p irozenoprávnímu pojetí institutu bezd vodného obohacení.

Podle ú inné právní úpravy jsou mezi speciální skutkové podstaty bezd vodného obohacení azeny:

1. pln ní bez právního d vodu (condictio indebiti)
2. pln ní z neplatného právního úkonu (condictio ob iniustam causam)
3. pln ní z právního d vodu, který odpadl (condictio causa data causa non secuta)
4. prosp ch získaný z nepoctivých zdroj (condictio ob turpem causam)
5. pln ní za toho, kdo m l po právu právní povinnost plnit sám.

2.4 Subsidiarita bezdůvodného obohacení, vztah bezdůvodného obohacení k jiným právním institutům

Významným rysem bezd vodného obohacení je bezesporu jeho *subsidiární povaha*. Právní úprava bezd vodného obohacení je zásadn aplikována podp rn , v p ípadech obohacení bez právem uznaného d vodu, tj. není-li možné pouflít zvlá-tní právní úpravu v rámci konkrétního právního vztahu mezi ú astníky, pop . nelze-li se domáhat ochrany nap . cestou reivindikace i v rámci právní úpravy odpov dnosti za -kodu. Vyplývá-li povinnost ze zvlá-tního ustanovení zákona i ze smluvn zalofleného

⁷⁹ Usnesení NS ze dne 16.12.2010, sp.zn. 28 Cdo 1931/2010

⁸⁰ R 1/1979, obdobn téfl R 26/1975

⁸¹ Blífle viz. Eliáš-, K. aj. D vodová zpráva k návrhu nového ob anského zákoníku./citováno leden 2011/. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/2011/Duvodova_zprava_%28leden_2011%29.pdf

závazku, nelze právní úpravu bezdovodného obohacení použít. Z výše uvedeného vyplývá, že právní úpravu bezdovodného obohacení není možné aplikovat zejména:

- jde-li o přesun majetkových hodnot z právem aprobovaných d'vodů, především jde-li o smluvně založenou povinnost plnit,
- vyplývá-li povinnost vypořádání stran ze zvláštního ustanovení zákona⁸²,
- jsou-li naplněny předpoklady aplikace zákonných ustanovení o odpovědnosti za škodu.

Příkladem právem aprobovaného přesunu majetkových hodnot může být případ, kdy žalobce jako budoucí kupující uzavřel se společností STEP spol. s r.o. smlouvu o smlouvě budoucí, na základě níž mělo dojít k úplatnému převodu vlastnického práva k nemovitostem. Součástí této smlouvy strany sjednaly, že *práva a povinnosti ze smlouvy o smlouvě budoucí je oprávněn budoucí kupující převést na třetí osobu i bez souhlasu budoucího prodávajícího, což se také stalo a budoucí kupující (žalobce) převedl bezúplatně práva a povinnosti ze smlouvy o smlouvě budoucí na žalovanou. K bezúplatnému převodu došlo v době, kdy již složil žalobce částku odpovídající kupní ceně nemovitostí. Z provedeného výkladu projevu vle dovodil odvolací soud shodně se soudem 1. stupně prokázaný úmysl žalobce darovat nemovitosti žalované. Bezúplatný převod práva na uzavření kupní smlouvy subsumoval pod smlouvu darovací a nemovitosti pak žalovaná nabyla na základě kupní smlouvy. Nemohlo tudíž dojít k bezdovodnému obohacení na straně žalované. V podaném dovolání žalobce rozhodnutí vytýkal, že je třeba nejen přihlížet k převodu práva na uzavření kupní smlouvy, ale je třeba vzít v potaz relativně samostatný žalobcův úkon, kterým již dříve zaplatil zálohu odpovídající kupní ceně nemovitostí a posoudit, zda tím nedošlo k bezdovodnému obohacení žalované na úkor žalobce. Dále dovolatel uvedl, že v době převodu práva na žalovanou nebyl žalobce vlastníkem, tudíž nemohl nemovitosti darovat. Dovolací soud konstatoval, že v daném případě žalovaná získala majetkový prospěch v podobě bezúplatného převodu práv zákonem aprobovaným způsobilým a nedošlo tudíž k jejímu bezdovodnému obohacení. *šMajetkové hodnoty z d'vodů zákonem dovolených (dar, koupě, apod.) nemohou být předmětem bezdovodného obohacení; naopak právní řád a zejména občanský zákoník jim poskytuje ochranu. Závazkový právní vztah z bezdovodného obohacení vzniká pouze tehdy, došlo-li na úkor**

⁸² Například §130, odst. 3, §131, odst. 2 OZ.

jednoho subjektu k obohacení druhého bez právním uznaného d vodu, napln ním n které z vyjmenovaných skutkových podstat bezd vodného obohacení. í Jelikožfládná ze skutkových podstat bezd vodného obohacení v posuzovaném p ípad napln na není (ani flalobce fládnou z nich v dovolání neozna uje), závazkový právní vztah mezi ú astníky tohoto ízení, z n hořl by flalované vznikla povinnost flalobci poskytnout pořladované pln ní, nevznikl.õ⁸³ Dále pak Nejvy—í soud správn uvedl, že pakliže by flalobce spat oval vznik bezd vodného obohacení v tom, že složil budoucímu prodávajícímu zálohu na kupní cenu (její ást), aniž by s ním sám uzav el pozd ji smlouvu, m že jít o p ípad pln ní z právního d vodu, který odpadl. V tom p ípad je ov-em pasivn v cn legitimován budoucí prodávající, který zálohu p evzal a v jehořl majetkové sfé e do-lo k obohacení a nikoli flalovaná, nebo ta od flalobce bezúplatn nabyla právo na p evod na práv a povinností z budoucí kupní smlouvy.⁸⁴

P íkladem aplikace zvlá-tních zákonných povinností m že být p ípad, který e-il dovolací soud ve svém rozhodnutí ze dne 3.4.2001. Odvolací soud zhodnotil, že flalob na zaplacení smluvní pokuty není možné vyhov t pro neur itost jejího ujednání. Dle názoru soudu ov-em vzhledem ke skute nosti, že provedené dílo bylo nepouřitelné, nárok na zaplacení ceny zhotoviteli nevznikl a jejím zaplacením do-lo k bezd vodnému obohacení na stran flalovaného, ástku p vodn pořladovanou flalobcem jako smluvní pokutu p iznal flalobci práv z titulu bezd vodné obohacení na stran zhotovitele. Dovolací soud neshledal postup odvolacího soudu správným a k problematice uvedl: *ř Uspokojení, kterého lze ve smyslu ustanovení ř440 odst. 2 a ř564 obchod. zák. dosáhnout uplatn ním n kterého z nárok z vad díla, se nelze domoci cestou bezd vodného obohacení.õ*⁸⁵ Jak dále vyplývá z od vodn ní p edm tného rozhodnutí, pokud odvolací soud na základ znaleckého posudku zjistil, že provedené dílo vykazuje vady, pak m l v prvé ad zohlednit p íslu-ná ustanovení obchodního zákoníku.⁸⁶ S vý-e uvedeným názorem dovolacího soudu nelze neřl souhlasit. Pokud dílo není provedené ádn , modifikuje se obsah p vodního závazku, resp. roz-í uje p vodní závazkový právní vztah objednatele a zhotovitele práv o práva a povinnosti

⁸³ Rozsudek NS ze dne 3.8.2011, 28 Cdo 2122/2010

⁸⁴ Tento p ípad je rovn řl výřtířním dokladem skute nosti, že je pot eba vřl dy pe liv zkoumat, kdo se na úkor koho obohatil, nebo v p ípad chybné pasivní v cné legitimace m že dojít k proml ení nároku na vydání bezd vodného obohacení v í osob skute n obohacené.

⁸⁵ Rozsudek Nejvy—ího soudu ze dne 3.4.2001, sp.zn. 29 Cdo 1180/2000

⁸⁶ Rozsudek Nejvy—ího soudu ze dne 3.4.2001, sp.zn. 29 Cdo 1180/2000

z odpovědnosti za vady a popřípadě též za prodlení.⁸⁷ Je tedy potřeba aplikovat zákonná ustanovení o odpovědnosti za vady a za prodlení a nikoli dovozovat neoprávněné obohacení na straně zhotovitele tím, že při úhradě ceny za dílo.

Vzájemným vztahem bezdovodného obohacení, náhrady škody a aplikace zvláštní zákonné právní úpravy v rámci nároku z vad díla se dále zabýval NS v rozhodnutí ze dne 18.2.2009. V daném případě žalobkyně žalovala na zaplacení peněžité částky po odstoupení od smlouvy o dílo. Od smlouvy odstoupila pro vady díla, které nebyly ani po výzvě odstraněny a žalovaný odmítl v díle pokračovat. Suma požadovaná žalobkyní byla tvořena *neprostavnými částmi poskytnutých záloh* na provedení díla a *náklady*, které musela žalobkyně vynaložit *na odstranění vad* díla. Soud I.stupně nárok kvalifikoval jako nárok z vad díla, resp. náhrady škody a soud odvolací jako bezdovodné obohacení. NS posoudil, že žalobkyně oprávněně a řádně odstoupila od smlouvy. Vznikla otázka, jak uplatněné nároky posoudit a jak hodnotit výši částky, kterou je možné žalobkyni přiznat. NS vycházel z dikce OZ, a to z ust. §642 odst. 1 a 2. Podle § 642 odst. 1 obč. zák. ač do zhotovení díla měl objednatel od smlouvy odstoupit; je však povinen zaplatit zhotoviteli částku, která připadá na práce již vykonané, pokud zhotovitel nemůže jejich výsledek použít jinak, a nahradit mu účelně vynaložené náklady. Podle odstavce 2 je objednatel oprávněně odstoupit od smlouvy i tehdy, je-li zjevné, že dílo nebude včas hotovo nebo nebude provedeno řádně a jestliže zhotovitel neumožní nápravu ani v poskytnuté přiměřené lhůtě. Na základě zjištěného skutkového stavu bylo zjevné, že žalobkyně odstoupila v souladu s ustanovením § 642 odst. 2 OZ. Ustanovení §642 odst. 1 OZ nebylo možné aplikovat, neboť toto slouží k ochraně zhotovitele, když dílo je prováděno řádně a objednatel využije svého práva bez udání důvodů od smlouvy odstoupit. Naopak ust. §642 odst. 2 OZ je ochranou pro objednatele v případě vadného provádění díla. Dovolací soud dovodil, že ustanovení § 642 odst. 1 OZ se pro posouzení výše bezdovodného obohacení v případě odstoupení od smlouvy podle § 642 odst. 2 OZ nemůže uplatnit. K problematice dále uvedl: *ŠOdstupuje-li však objednatel od smlouvy podle § 642 odst. 2 obč. zák., tj. pro neplnění smluvních povinností zhotovitelem, jde o kvalitativně nesouměřitelnou situaci, a proto nelze zhotoviteli přiznat plnění, které představuje poměrnou část ceny díla, a to s tímto sledkem, že pro vypořádání stran je třeba použít obecného ustanovení § 457 a § 458*

⁸⁷ Blíže viz. TENGLOVÁ, I., *Smlouva o dílo. I.* Vyd., Praha: C.H.Beck, 2010. 978-80-7400-311-0, s. 94 a násl.

ob. zák. í P i posouzení vý-e této pen fité náhrady je t eba vycházet z nejníf-ích náklad , které by zákazník v daném míst a ase musel vynalofit na dosažení stejného pln ní. Zárove soud musí p im en p íhlédnout i k p ípadné vadnosti poskytnutého pln ní, pokud má za následek snížení skute ného majetkového prosp chu zákazníka - objednatele díla. (srov. nap . rozsudek NS ze dne 23.8.2000, sp. zn. 29 Cdo 697/99, nebo ze dne 24.4.2008, sp. zn. 26 Odo 1790/2006). í V projednáváné v ci tak odstoupením od p edm tné smlouvy o dílo vznikl flalobkyni nárok na vrácení záloh poskytnutých flalovanému, zatímco flalovanému vznikl nárok na vydání pen fité náhrady, odpovídající nejníf-ím náklad m, které by flalobkyn musela v daném míst a ase vynalofit na zhotovení dokon ené ásti stavby, s p íhlédnutím k vadám, které stavba vykazovala.⁸⁸ Sou ástí flalobního návrhu byl ov-em je-t p íkladavek flalobkyn na náhradu náklad vynalofených na odstran ní vad díla. Dovolací soud nesouhlasil s posouzením nároku odvolacím soudem jakofto nároku na bezd vodné obohacení a uvedl: šO obohacení jde tehdy, jestliffe se pln ním n komu dostalo majetkové hodnoty vyjád ené tím, fle v jeho majetku do-lo bu ke zvý-ení aktiv (§ 451 odst. 2 ob . zák.) anebo snížení pasiví . V projednáváné v ci nelze dosp t k záv ru, fle flalovaný tím, fle flalobkyn byla nucena vynalofit náklady na opravu vadného díla, získal majetkový prosp ch. flalovaný totiž v souvislosti s opravou vad neobdrfler od flalované fládné pln ní (jeho aktiva se nezvý-ila), a nedo-lo ani ke snížení jeho pasiví o flalobkyn za n j neplnila, co po m l právu plnit sám.⁸⁹ Dále pak Nejvy-í soud uvedl, fle nárok není mofné posuzovat ani jako nárok na náhradu -kody, kdyfl v rámci právní úpravy náhrady -kody by bylo mofné od-kodnit pouze -kodu vzniklou jako následek vadného pln ní. V rámci náhrady -kody se nelze domáhat náhrady náklad vynalofených na odstran ní vad pln ní. Tíkodou se rozumí afl újma, která z vady vznikla. Záv rem Nejvy-í soud dodal: šNárok z vad samotného díla se lze domáhat pouze podle právní úpravy odpov dnosti za vady, cofl flalobkyn u inila tím, fle od smlouvy o dílo odstoupila. K vadám zhotovené ásti díla a náklad m na jejich odstran ní bude p íhlédnuto p í ur ení hodnoty díla pro ú ely vypo ádání vzájemných nárok ú astník z bezd vodného obohacení (srov. vý-e ad b/), a proto p íznáním nároku na náhradu náklad na odstran ní vady by byl flalobkyni ve skute nosti p íznán tentýfl nárok dvakrát.⁹⁰

⁸⁸ Rozsudek NS ze dne 18.2.2009, sp.zn. 28 Cdo 4820/2008

⁸⁹ Rozsudek NS ze dne 18.2.2009, sp.zn. 28 Cdo 4820/2008

⁹⁰ Rozsudek NS ze dne 18.2.2009, sp.zn. 28 Cdo 4820/2008

Z uvedeného je zřejmé, že problematika není vždy jednoduchá a jednoznačná a leckdy může v praxi být obtížná. S vypořádáním vzájemných nároků stran souhlasím.⁹¹

Příkladem aplikace zvláštních zákonných ustanovení může dále být platná dohoda spoluvlastníků domu na úhradu oprav tohoto domu z výnosů z hospodaření se společnou v cí. Zaplacením ceny díla z těchto výnosů nemůže dojít k bezdovodnému obohacení ostatních spoluvlastníků domu na úkor jedné ze spoluvlastnic, bez ohledu na skutečnost, že před započatím a provedením díla svůj spoluvlastnický podíl tato spoluvlastnice prodala. Dovolací soud tu zcela správně aplikoval zákonná ustanovení spoluvlastníků o rozhodování o hospodaření se společnou v cí a naplnil řádné skutkové podstaty bezdovodného obohacení v užití peněz z pronájmu společné v cí (které následovalo po řádném většinovém rozhodnutí spoluvlastníků) na úhradu ceny díla neshledal.⁹²

Za zcela výstižný příklad podprávní aplikace právní úpravy bezdovodného obohacení, jímž došlo k vyplnění mezery v právu, považuji nedávno judikované rozhodnutí NS publikované pod R 58/2010⁹³. Dovolatel napadl závěr odvolacího soudu, o tom, že dojde-li k uspokojení zajištěné pohledávky zástavního věitele zpeněžením zástavy zástavního dlužníka, má zástavní dlužník (jde-li o osobu odlišnou od dlužníka osobního) vůči osobnímu dlužníku právo postihu (regresu). Odvolací soud uvedl, že zákonodárce sice upravil postih pouze v případě plnění věitele za osobního dlužníka, ovšem není řádného rozumu, aby ten, z jehož majetku se zajištění realizovalo, měl odlišné postavení při ručení a zajištěním zástavním právem. Dále uvedl, že není-li mezi zástavním dlužníkem a osobním dlužníkem řádný právní vztah, pak i v případě realizace uhrazovací funkce zástavního práva vzniká zástavnímu dlužníku vůči osobnímu dlužníku právo na vydání bezdovodného obohacení podle § 454 ob. zák.⁹⁴ Dovolací soud k problematice uvedl: *„Uhradí-li zástavní dlužník z titulu zástavního práva věznoucího na majetku v jeho vlastnictví za osobního dlužníka zástavnímu věiteli zajištěnou pohledávku nebo přivede-li zánik zástavního práva tím, že složí cenu zástavy, a není-li zde jiné dohody mezi ním a osobním dlužníkem, má právo domáhat se v*

⁹¹ Možností by bylo dovést bezdovodné obohacení na straně zhotovitele díla při vypořádání požadavku objednatele na odstranění vad díla v tom, že se jeho majetek nezmenšil, a kolik by se jinak zmenšil při právně vynaložením nákladů na odstranění vadného díla, ovšem s vypořádáním stran tímto způsobem lze souhlasit.

⁹² Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 28.1.2009, sp.zn. 33 Odo 1154/2006

⁹³ Rozsudek NS ze dne 31.3.2009, sp.zn. 29 Odo 1343/2006

⁹⁴ Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 31.3.2009, sp.zn. 29 Odo 1343/2006

rozsahu takové úhrady v i osobnímu dlužníku vydání bezd vodného obohacení podle ustanovení § 454 ob . zák. Totéž platí, jestliže zástavní právo zanikne tím, že zástavní dlužník strpí realizaci zástavního práva zpen fěním zástavy a to bez z etele k tomu, zda ke zpen fění zástavy do- lo proti jeho v li (že na n m bylo vynuceno).⁹⁵ Dovolací soud dal za pravdu soudu odvolacímu, v tom, že absence právní úpravy zákonné cese v rámci právní úpravy zástavní práva (na rozdíl od ru ení) v p ípad , že zaji- t ná pohledávka je uspokojena ze zpen fění zástavy, nem že znamenat, že zástavní dlužník, jenž svým majetkem takto uspokojil pohledávku zástavního v itele v i osobnímu dlužníku, nemá k dispozici fládný regresní nárok (jak dovozoval dovolatel). Pokud není pro tento p ípad mezi zástavním dlužníkem a osobním dlužníkem ujednáno n co jiného, vzniká zástavnímu dlužníku, který šplnil zástavou⁹⁶ (tím, že byla zpen fěna), regresní nárok svého druhu, který je nutno posuzovat analogicky podle ustanovení § 454 a § 458 ob . zák.

Ustanovení zákona o bezd vodném obohacení dále není možné aplikovat v p ípadech napln ní zákonných p edpoklad pro aplikaci odpovědnosti za -kodu, tj. do- lo- li k obohacení v d sledku zavin něho protiprávního jednání osoby nebo v d sledku zákonem stanovené kvalifikované události (-kodní události ó v p ípad objektivní odpovědnosti) a vznik obohacení je v p í inné souvislosti s tímto zavin ným protiprávním jednáním, pop . -kodnou událostí. Je-li možné aplikovat ustanovení o odpovědnosti za -kodu, právní úprava bezd vodného obohacení se nepoufije. K vzájemnému vztahu t chto institut je pot eba dodat, že stejn jako m že pofladovat po-kozený od -k dce náhradu -kody bez ohledu na to, zda se -k dce obohatil i nikoli, m že se osoba domáhat vydání bezd vodného obohacení i v p ípad , že získáním tohoto obohacení nebyla nikomu zp sobena -koda.⁹⁶

Vzájemný vztahem náhrady -kody a bezd vodného obohacení se dále zabýval Nejvyšší soud ve Zpráv Nejvyššího soudu SSR ze dne 22.11.1985,⁹⁷ z jejíhož od vodn ní vyplývá, že pokud osob , na jejíž úkor k bezd vodnému obohacení do- lo, vznikne -koda, m že se domáhat její náhrady, jsou-li spln ny zákonné p edpoklady pro odpovědnost za -kodu. Bezd vodného obohacení je pak možné domáhat se do té vý- e, do které bylo takové obohacení na úkor oprávn ěné osoby získáno. Uhradil-li jí

⁹⁵ Rozsudek NS ze dne 31.3.2009, sp.zn. 29 Odo 1343/2006

⁹⁶ R 1/1979, s. 19

⁹⁷ R 25/1986, s.

obohacený ochuzenému –kodu, má právo započíst tuto –kodu do výše vydávaného bezdvodného obohacení. Nárok na vydání bezdvodného obohacení je ovšem možně uplatnit pouze v případě, že nejsou podmínky pro dosažení stejného nároku v rámci úpravy odpovědnosti za –kodu.

Jako otázku zásadního právního významu řešil dovolací soud, zda dochází ke vzniku bezdvodného obohacení na straně soudního exekutora tím, že před právní mocí usnesení o nařízení exekuce předal plnění, jehož úhrada byla uložena povinnému ve prospěch oprávněného exekucním titulem, přičemž toto plnění bylo následně odevzdáno oprávněnému. NS dovodil, že na straně soudního exekutora nejde o bezdvodné obohacení, nebo nejsou splněny předpoklady (nedošlo ke zvýšení aktiv a snížení pasiv v majetku soudního exekutora, když tento plnění předal oprávněnému). Jelikož ovšem soudní exekutor před právní mocí usnesení o nařízení exekuce předal plnění oprávněnému, dopustil se nesprávného postupu a odpovídá za –kodu tím způsobem. Zároveň je tím založena objektivní odpovědnost státu za způsobenou –kodu podle zvláštního právního předpisu.⁹⁸

Vzájemnému vztahu bezdvodného obohacení a náhrady –kody a reinvokace ní žaloby v nově pozornost ve své Zprávě o zhodnocení stavu rozhodování soud České socialistické republiky ve věcech neoprávněného majetkového prospěchu NS SR: *š Okresní soud v Olomouci považoval v projednávané věci za nároky z neoprávněného majetkového prospěchu i nároky na vydání odcizených věcí nebo věcí získaných zpronevěrou. Ó Jde v takových případech o vlastnické žaloby, a pokud jí v věci nelze vrátit, jde o nárok na náhradu –kody. Lze k tomu dodat, že by mohlo jít podle okolností konkrétního případu o nárok na vydání neoprávněného majetkového prospěchu, kdyby například nikdo neodpovídal za –kodu způsobenou dítětem, které něco odcizilo, aniž by byla možná vlastnická žaloba nebo aniž by mohl být požadován výšek z odcizené věci.*⁹⁹

Otázka vzájemného vztahu reinvokace a kondikce nebyla dosud jednoznačná. Jedná se o tradiční problém právní teorie a praxe, na jehož řešení lze nalézt vícero názorů.¹⁰⁰

Právní úpravu bezdvodného obohacení a jednatelství bez příkazu je společná skutečnost, že chybí právní odpovědnost plnění. U jednatelství bez příkazu dochází vřdy

⁹⁸ Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 7.4.2010, sp.zn. 28 Cdo 3545/2009

⁹⁹ R 26/1975, s. 256

¹⁰⁰ Problematice se blíže věnuji v kapitole 2.6

k aktivní činnosti nepříkázaného jednatele za účelem odvrácení škody, jejíž vznik by subjektu hrozil a v dále ke vzniku zákonem stanovených nároků. K bezdůvodnému obohacení dohází nikoli zákonem aprobovaným přesunem majetkových hodnot a není třeba aktivní činnosti subjektu. Lze souhlasit s Tichým, že u těchto dvou institutů nejde o problém konkurence nároků, nebo pravý důvod nároku z bezdůvodného obohacení se zcela liší od důvodu z odpovědnosti za jednatelství bez příkazu.¹⁰¹

2.5 Právní úprava promlčení ve vztazích z bezdůvodného obohacení, splatnost pohledávek z bezdůvodného obohacení

Promlčení je jedním z právních následků marného uplynutí zákonem stanovené promlčecí lhůty.¹⁰² S uplynutím této lhůty je spojeno právo dlužníka vznést u soudu námitku promlčení, čímž se stává nárok věitele naturální pohledávkou a soud mu jistí nárok proznan nemůže. Poskytne-li ovšem na promlčený dluh plnění dlužník dobrovolně, nejde o bezdůvodné obohacení, na rozdíl od plnění na dluh prekludovaný.¹⁰³ Obecně, pokud zákon nestanoví jinak, je počátek běhu promlčecí lhůty spojen s okamžikem actio nata, tj. s okamžikem, kdy bylo poprvé možné právo uplatnit u soudu. Tímto okamžikem je obecně okamžik splatnosti pohledávky.

Splatnost pohledávek z bezdůvodného obohacení není zákonem speciálně upravena, proto je třeba použít obecná ustanovení občanského zákoníku o splnění dluhu, konkrétně ust. §563 OZ, z něhož vyplývá, že pokud není doba splnění dohodnuta, stanovena právním předpisem i určení v rozhodnutí, je dlužník povinen splnit dluh prvního dne poté, kdy byl o plnění věitelem poříádán. Osoba, na jejíž úkor k obohacení došlo, stanoví okamžik splatnosti pohledávky z bezdůvodného obohacení tím, že vyzve obohaceného k vydání bezdůvodného obohacení v určeném místě a v určené výši.¹⁰⁴

Je třeba také zdůraznit, že *obecné pravidlo* o počátku běhu promlčecí lhůty od splatnosti pohledávky se u promlčecí lhůty pohledávek z bezdůvodného obohacení *neuplatní*. Promlčecí doba se zde odvíjí nezávisle na okamžiku splatnosti pohledávky, aby nemohlo dojít k libovolnému prodloužení promlčecí doby věitelem. Z tohoto

¹⁰¹ Blíže viz. Sborník statí o Tichý, str. 104

¹⁰² Blíže viz. Občanské právo hmotné, s. 252

¹⁰³ V případě poskytnutí plnění na dluh prekludovaný by se jednalo o plnění bez právního důvodu.

¹⁰⁴ Ke splatnosti závazků z bezdůvodného obohacení viz. např. Rozsudek NS ze dne 7.4.2010, sp.zn. 28 Cdo 4260/2009, Rozsudek NS ze dne 25.2.2009, sp.zn. 33 Odo 1642/2006.

dle §107 OZ nevážně po átek b hu proml ecí lh ty na okamfík splatnosti pohledávky, nýbrf na okamfík, kdy se oprávn ý dozví, fe do-lo k bezd vodnému obohacení a kdo se na jeho úkor obohatil. Nejpozdi se ov-em právo na vydání pln ní z bezd vodného obohacení proml í v ur ité lh t od doby, kdy k obohacení do-lo. M fe proto nastat situace, fe se pohledávka na vydání pln ní z bezd vodného obohacení proml í d íve, nefli dojde k její splatnosti.¹⁰⁵

Proml ecí lh ta k uplatn ní nároku na vydání pln ní z bezd vodného obohacení ve vztazích podléhajících reffimu ob anského zákoníku je stanovena dvojím zp sobem:

1. *subjektivn* - subjektivní lh ta po íná b flet od okamfíku, kdy se oprávn ý dozví, fe do-lo k bezd vodnému obohacení a kdo se na jeho úkor obohatil. Tato doba je dvouletá. Pro po átek b hu subjektivní proml ecí lh ty je podstatný okamfík, kdy se oprávn ý v konkrétním p ípad skute n dozví o tom, fe do-lo na jeho úkor k bezd vodnému obohacení a kdo jej získal. Rozhodující je subjektivní moment, kdy se oprávn ý dozví o takových skute nostech, které mu umofl ují uplatnit sv j nárok u soudu.¹⁰⁶ V domostí se míní znalost takových *skutkových okolností*, z nichf je v konkrétním p ípad moflné povinnost k vydání bezd vodného obohacení dovodit.¹⁰⁷ U oprávn é osoby je p itom rozhodující skute ná ó prokázaná v domostí skutkových okolností a neposta uje, fe m la moflnost dozv d t se pot ebné skute nosti i d íve.¹⁰⁸ V domostí je t eba rozum t znalost skutkových okolností, ze kterých je moflné dovodit povinnost k vydání bezd vodného obohacení konkrétní osoby; nemíní se jí znalost právní kvalifikace. Jinak e eno pro po átek b hu subjektivní proml ecí doby není rozhodné, kdy oprávn ý z rozhodných skute ností u inil *právní záv r* o vzniku jeho nároku.¹⁰⁹
2. *Objektivn* ó objektivní proml ecí lh ta po íná b flet od okamfíku, kdy k bezd vodnému obohacení do-lo, a to bez ohledu na to, kdy a pop . zda v bec se oprávn ý dozv d l o skute nostech jeho nárok zakládajících. Objektivní lh ta je t íletá, pop . desetiletá, pokud jde o bezd vodné obohacení úmyslné.

¹⁰⁵ Blíffe viz. Rozsudek NS ze dne 12.8.2009, sp.zn. 28 Cdo 75/2009

¹⁰⁶ Blíffe viz. nap . Rozsudek Nejvyšho soudu SSR ze dne 17. 2. 1978, sp. zn. 2 Cz 35/77, i Usnesení NS ze dne 15.10.2008, sp.zn. 26 Cdo 2083/2008

¹⁰⁷ Blíffe viz. nap . Rozsudek NS ze dne 31.8.2000, sp.zn 25. Cdo 2581/98

¹⁰⁸ Blíffe viz. Rozsudek NS ze dne 14.8.2007, sp.zn. 30 Cdo 2758/2006, shodn tíf jifl v R 25/1986

¹⁰⁹ Blíffe viz. Usnesení NS ze dne 15.7.2009, sp.zn. 28 Cdo 1764/2009

Problematikou posuzování úmyslu jako relevantní skutečnosti urující délku promlčecí lhůty se zabýval Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 20.2.2003, sp.zn. 33 Odo 938/2002, v němž zdůraznil: *„Vzhledem k tomu, že obanský zákoník, ani jiný obanskoprávní předpis pojem a podstatu úmyslného jednání nevymezuje, vychází se v právní teorii z právní úpravy zavínané obsažené v trestním zákoně. Právní teorie vycházející z § 4 trestního zákona¹¹⁰ rozlišuje podle přítomnosti rozumového (intelektuálního) a volního (urovacího) prvku mezi úmyslným jednáním a jednáním z nedbalosti. O úmysl přímý jde tehdy, jestliže ten, kdo se na úkor jiného bezdovodně obohatil, v důsledku svého jednání získá bezdovodně obohacení a současně je také získat chtěl. O úmysl nepřímý jde, jestliže ten, kdo se na úkor jiného obohatil, v důsledku svého jednání obohacení, které mu nenáleží, může získat, a s tímto následkem byl pro případ, že nastane, srozuměn. V obou případech je tedy rozhodujícím znakem úmyslu předchozí v domost subjektu, který se neoprávněně obohatil, o tom, že svým jednáním získává (úmysl přímý) nebo získat může (úmysl nepřímý) hodnoty vyjádřitelné v penězích, které mu nenáleží. Pokud by měla být v posuzovaném případě aplikována desetiletá objektivní promlčecí doba stanovená v § 107 odst. 2 obč. zák. pro případ získání úmyslného bezdovodného obohacení, bylo by proto nutno prokázat existenci v domosti žalovaného o tom, že při uzavírání smlouvy o sdružení a při přijetí vkladu od žalobkyně musel žalovaný skutečně v důvěru nebo být minimálně srozuměn (úmysl nepřímý) s tím, že při přijetí finanční částky na svůj účet se bezdovodně obohacuje.“¹¹¹ Předmětné rozhodnutí NS je významné z hlediska vymezení obsahu pojmu úmyslné obohacení. Na citované rozhodnutí navázal ve své rozhodovací praxi i Ústavní soud. V posuzovaném případě se žalovatel před obecnými soudy domáhal nároku na vydání bezdovodného obohacení z titulu bezdovodného obohacení v souvislosti se zrušením a vypořádáním podílového spoluvlastnictví. Soud I. stupně nárok žalovateli přiznal a uvedl, že nárok není promlčený, neboť vedlejší účastnice jednala úmyslně, když ze společného účtu podílových spoluvlastníků den poté, kdy na něj byla připsána částka ve výši 3.000.000,-K, tuto sumu převzela na svůj účet, přestože v důvěru, že jí celá nenáleží. Soudy odvolací i dovolací nárok*

¹¹⁰ Resp. z ust. §15 trestního zákoníku.

¹¹¹ Rozsudek NS ze dne 20.2.2003, sp.zn. 33 Odo 938/2002

st flovatele zamítly s tím, že dle jejich názoru nebylo v řízení označeno a prokázáno, že jde o úmyslné obohacení a tudíž že je nárok st flovatele promlčen. S tímto závěrem st flovatel nesouhlasil, když v ústavní stížnosti zdůraznil, že důkazem k úmyslnému obohacení předložil, a to výpisem ze společného účtu a zdůraznil, že dle jeho názoru otázku úmyslu je povinen posoudit konečnou platností soud. Ústavní soud shledal stížnost důvodnou a uvedl, že pochybením soudu při interpretaci a aplikaci na daný skutkový stav došlo k zásahu do ústavně garantovaných práv st flovatele. Ústavní soud zdůraznil, že v dobré víře nemůže být osoba, která má povinnost o tom, že si převlastí majetek náležející jinému. K problematice konstatoval: *„Na základě okolností posuzovaného případu přitom Ústavní soud dospěl k závěru o přinejmenším nepřítomnosti úmyslu vedlejší účastnice. V řízení před obecnými soudy bylo prokázáno samotné bezdůvodné obohacení vedlejší účastnice, resp. nebyl rozporován fakt, že se bezdůvodně obohatila. Vedlejší účastnice v podaném odvolání proti rozsudku nalézacího soudu, který v odvodnění uvedl, že si vedlejší účastnice nájemné ponechala bez právního důvodu a učinila tak úmyslně, namítala toliko neprokázání svého úmyslu se bezdůvodně obohatit a samotný fakt převodu peněz nikterak nerozporovala. Rovněž odvolací soud v odvodnění svého rozhodnutí konstatoval, že skutečný závěr o úmyslu žalobkyně se bezdůvodně obohatit na úkor st flovatele nemohl nalézací soud učinit z žádného tvrzení ani provedeného důkazu. Nadto odvolací soud uvedl, že by byl nárok st flovatele důvodný, tak v důsledku uplynutí objektivní tříleté promlčecí lhůty, nelze st flovateli toto právo přiznat.“* Ústavní soud konstatuje, že argumentaci zmíněných soudů shledal v posuzování úmyslu logicky nesprávnou, jelikož z pouhého tvrzení, že nalézací soud nemohl závěr o úmyslu učinit z žádného tvrzení ani provedeného důkazu, nelze usuzovat na neúmyslné obohacení. Vedlejší účastnice přivedla na svět osobní účetní zisky, které pocházely z nájmu nebytových prostor v předmětné nemovitosti, přičemž i z výše zmíněné smlouvy ze dne 20. 6. 1997 uzavřené mezi st flovatelem a vedlejšími účastníky jasně plyne, že „zisky z nemovitosti jakož i podíly na ztrátách se dělily mezi smluvní strany dle jejich společníckých podílů“. Je vyloučeno, že by si vedlejší účastnice nebyla tohoto závazku v domácnosti prostě předvedla

na sv j ú et v dobré ví e, uvedla-li jiřl ve svém odvolání, ře p evod celého výnosu z nemovitosti na její ú et byl u in n z d vodu lep-řho úro ení (bod 24). Z jejího vlastního vyjád ení tedy vyplývá, ře si byla v doma dispozic i s pen řní ástkou, která jí nenáleřř, a je t eba podotknout, ře jí tvrzená dohoda s ostatními spoluvlastníky nebyla prokázána.¹¹² S posouzením skutkového stavu Ústavním soudem pln souhlasím. Obohacenou byl uplatn n výkon práva, který nejen hrani í s dobrými mravy, ale p ímo právo zneuřřívá. Takové jednání nem ře pořřívát právní ochrany v demokratickém a právním stát , korektiv souladu s ústavn ě garantovanými právy byl v tomto p ípad zcela namíst .

Úmysl fyzické osoby bezd vodn se obohatit není mofně dovozovat pouze ze skute nosti, ře vykonává innost podle právní úpravy zakázanou. I v p ípad , ře osoba vykonává innost, která je podle ú inné právní úpravy nedovolená, není mofně bez dal-řho u inít záv r o úmyslu. Vřřdy je t eba véřt dokazování k prokázání v domosti řalovaného o tom, ře se bezd vodn obohatí i jeho srozum ní s touto skute ností.¹¹³

Proml ecí lh ta objektivní i subjektivní mohou po ít b řet v jeden okamřřik nebo m ře po ít plynout kařřdá z t chto lh t zvlá- . Uplynutím jedné z nich dochází k proml ení práva a s tím spojeným zákonem stanoveným následk m. Nejpozd ji se právo na vydání pln ní z bezd vodného obohacení proml í uplynutím objektivní lh ty. Subjektivní proml ecí doba se m ře uplatnit pouze v rámci b hu lh ty objektivní a skon í nejpozd ji s ní.¹¹⁴

2.6 Věcná legitimace a další procesní souvislosti, vztah k reivindikační žalobě

P í uplatn ní nároku na vydání bezd vodného obohacení je pot eba vřřdy velmi pe liv zvěřřit otázku v cné legitimace, a to zejména pasivní v cné legitimace. V cná legitimace je stav plynoucí z práva hmotného. V cn legitimován je pouze ten ú astník,

¹¹² Nález Ústavního soudu ě R ze dne 17.2.2010, sp.zn. I. ÚS 1737/08, bod. 41., 42.

¹¹³ Blířře viz. Rozsudek NS ze dne 20.2.2003, sp.zn. 33 Odo 938/2002,

¹¹⁴ Blířře viz Ob anské právo hmotné, s. 256

který je podle hmotného práva skutečně nositelem tvrzeného subjektivního práva i povinnosti, o kterých má soud rozhodnout.¹¹⁵

Aktivní věcná legitimace znamená, že žalobce je nositelem tvrzeného subjektivního práva. Touto osobou je dle ust. §456 OZ osoba, na jejíž úkor bylo bezdovodné obohacení získáno. Pakliže nelze zjistit toho, na jehož úkor bylo bezdovodné obohacení získáno, musí být vydán předmět obohacení státu, a to z důvodu oděrpání neoprávně nabytých hodnot (zejména při naplnění skutkové podstaty bezdovodného obohacení získaného z nepoctivých zdrojů). Aplikace tohoto ustanovení je možná pouze pokud není ochuzený subjekt znám, a to v rozsahu, v jakém by náleželo samotnému ochuzenému. Uplatnění bude připadat v úvahu zejména v případech, kdy bylo bezdovodné obohacení získáno trestnou činností na úkor neznámých osob. Stát je v řízení zastupován organizačně složitou - Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, který podává návrh dle ust. §35a občanského soudního řádu. Pakliže po nabytí bezdovodného obohacení státem, dojde k následnému zjištění totožnosti ochuzeného subjektu, může se ochuzený domáhat vydání bezdovodného obohacení po státu, a to z právního důvodu, který odpadl. Od této doby by měla být objektivní promlčovací lhůta. Subjektivní promlčovací lhůta po níž by od okamžiku, kdy se osoba dozvěděla, že státu bylo vydáno na její úkor bezdovodné obohacení.¹¹⁶ Ustanovení nenabývalo ani v minulosti ani v současné době většího významu. Jak uvádí Hrabánek, v dostupné judikatuře z poslední doby - zejména Nejvyššího a Ústavního soudu - nelze nalézt jediný případ, v němž by bylo ustanovení aplikováno.¹¹⁷

V návrhu NOZ bylo ust. o vydání bezdovodného obohacení státu bez dalšího vypuštěno, což vyvolává zcela oprávněné obavy o vhodnosti tohoto postupu, nebo jak správně část odborné veřejnosti poukazuje, mohlo by toto ustanovení v budoucnu posloužit mimo jiné například k oděrpání nelegálních zdrojů v rámci boje proti organizovanému zločinu. Příkladem může být analýza obtížně vymahatelnosti právních institutů, realizovaných s cílem naplnit jednu ze strategií boje s organizovanou

¹¹⁵ Blíže viz. WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. Vysoká škola u Bebnice. 4. aktualizované vydání doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-595-8, s.150

¹¹⁶ K problematice blíže viz. FURSOVÁ, L. Význam ustanovení §456 v tzv. druhé občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2008, ročník 2008, číslo 1-2, s. 29 - 31

¹¹⁷ Blíže viz. HRABÁNEK, D. Bezdovodné obohacení z nepoctivých zdrojů. *Právní fórum*. 2011, ročník 8., číslo 9, s.399

kriminalitou o od erpávání zisk . šZa p í iny považuje J. Musil¹¹⁸ obtížnost p i dokazování spáchání skutku a jeho spojitosti s nelegálními zdroji. Práv takovou situaci p itom m fle § 456 o. z. elegantn p eklenout, nebo podmínkou vyhov ní státem uplatn nému nároku není sou asné uznání obohaceného vinným v d kazn náro n j-ím trestním ízení a stejn tak je oslabena nutnost dovodit spojitost konkrétního inu s konkrétním p edm tem obohacení, kdyfl znalost totofnosti ochuzeného není podmínkou.õ¹¹⁹

Pasivn v cn legitimován je ten ú astník, který je hmotn právn nositelem ur ité povinnosti, jejího spln ní se flalobce domáhá. Ne/dostatek v cné legitimace zji- uje nalézací soud v pr b hu ízení. Absence v cné legitimace na stran flalobce a/nebo flalovaného vede k jedinému možnému záv ru soudu, a to k meritornímu rozhodnutí o zamítnutí flaloby. Jak bude patrn v dal-ích výkladech ó u speciálních skutkových podstat bezd vodného obohacení - otázka pasivní v cné legitimace íní nez ídka v praxi problémy. P itom správné ur ení osoby flalobce a flalovaného, jak vyplývá z vý- e e eného, je zcela zásadní.¹²⁰

Problematikou pasivní v cné legitimace k vydání bezd vodného obohacení v souvislosti se zánikem okresních ú ad se jako otázkou zásadního právního významu zabýval Nejvy-í soud v rozhodnutí sp.zn. 33 Odo 976/2006 ze dne 27.9.2006 a dovodil, fle odpov dnost m fle nést jedin stát nikoli územn samostatný celek.¹²¹

V soudní praxi nebylo postupováno jednotn v p ípad , kdy flalobce uplatnil nárok, který subsumoval dle svého právního názoru pod konkrétní hmotn právní ustanovení (nap . pod ustanovení o smlouv o nájmu), p i emfl soud dosp l k záv ru, fle p edm tný nárok není možné pod flalobcem tvrzené ustanovení (smlouvu o nájmu) pod adit, nebo jde o nárok z bezd vodného obohacení (typicky, kdyfl se v pr b hu ízení se ukázala smlouva býti neplatnou). Za takového stavu, nedo-lo-li flalobcem ke zm n flaloby, soudy m ly tendenci nárok zamítnout. Nejvy-í soud¹²² na nastalou situaci reagoval a judikoval ve svém rozhodnutí ze dne 31.7.2003¹²³, fle takový postup

¹¹⁸ Zde autor odkazuje v poznámce pod árou na lánec Musila - Musil, J. *Finan ní -et ení ó nástroj odhalování praní pen z.* Kriminalistika, 2008, . 4.

¹¹⁹ SÝKORA, J. Stát jako oprávn ý z nároku na vydání bezd vodného obohacení. *Právní fórum.* 2011, ro . 8, . 9, s.

¹²⁰ Nap . Rozsudek NS ze dne 15.1.2009, sp.zn. 30 Cdo 434/2007,

¹²¹ Blíffe viz. Rozsudek NS ze dne 27.9.2006, sp.zn. 33 Odo 976/2006

¹²² a nejen on ó blíffe viz. nap . téfl nález IV. ÚS 451/05-1, ze dne 17.7.2007

¹²³ Blíffe viz. Rozsudek NS ze dne 31.7.2003, sp.zn. 25 Cdo 1934/2001, publikovaný pod R 78/2004

soudu považuje za *nesprávné právní posouzení*. Uvedl, že pakliže je dostatečně žalobcem v žalobě vyhlášen skutkový stav (zde uplatněn nárok na peněžitý plnění, nebo žalovaný užíval nebytové prostory na základě smlouvy o nájmu a nezaplatil dohodnuté nájemné), ovšem dle právního názoru soudu je smlouva neplatná a jiný důvod užívání není tvrzen, *nejde o změnu skutkového stavu vymezeného v žalobě*, subsumuje-li soud nárok žalobce pod jiné hmotné právní ustanovení (pod ustanovení o bezdovodném obohacení). Otázka neplatnosti smlouvy je otázkou právní, a nikoli skutkovou, proto právní posouzení smlouvy jakožto neplatné neznamena změnu skutkových tvrzení ani změnu skutkového stavu vymezeného žalobcem v žalobě. Nejvyšší soud k problematice uvádí: *„Právní důvod požadovaného plnění vyplývá ze souhrnu vyhlášených skutkových okolností a žalobce není povinen uvádět ustanovení zákona nebo jiného právního předpisu, jímž se nárok odvoduje. Právní kvalifikace nároku žalobcem není pro soud závazná, nebo právní posouzení v cí podle předpisů hmotného práva náleží soudu. Jestliže nárok na peněžitý plnění vychází ze skutkových tvrzení, jež umožní ujmout posoudit uplatněný nárok po právní stránce i podle jiných norem, není jak je žalobcem navrhováno, podle dovozu dovolují-li výsledky provedení dokazování podle uplatněného nároku pod jiné hmotné právní ustanovení, není jakého se žalobce dovolává, je povinností soudu takto nárok posoudit, a to bez ohledu na to, zda je v žalobě právní důvod požadovaného plnění uveden i nikoliv (srovnej rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 643/2000, uveřejněný v časopisu Soudní judikatura, pod označením SJ 178/2002 a v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydávaném nakladatelstvím C. H. Beck, svazku 13, pod C 962).“¹²⁴ S tímto závěrem se plně ztotožňuji.¹²⁵ Otázka neplatnosti smlouvy je otázkou právní, kterou je soud povinen se zabývat a sám ji zodpovědit při posouzení oprávněnosti žalobcem uplatněného nároku. Posouzení platnosti smlouvy i například platnosti odstoupení od smlouvy jsou otázky právní a je to soud, který má znát právo. Na žalobci nelze požadovat detailní znalost právních předpisů. Pokud žalobce dostatečně určí vyhlášený skutkový stav a uvede veškeré skutečnosti podstatné pro právní posouzení v cí, tyto skutečnosti dostatečně podloží důkazy, splní procesní povinnosti, jež mu jsou zákonem*

¹²⁴ Rozsudek NS ze dne 27.2.2007, sp.zn. 33 Odo 169/2005

¹²⁵ Na problematiku se ovšem názory různí. Viz. například VRCHA, P. K otázce příznání peněžitého plnění z jiného právního důvodu (například z bezdovodného obohacení), není který byl žalobou (skrze tvrzené skutečnosti) uplatněn například z uzavřené smlouvy). *Bulletin advokacie*. 2004, ročník 2004, číslo 2, str. 16-24

uloženy. Je pak v cí soudu se s p ípadným rozdílným právním názorem žalobce vypořádat a uvést d vody aplikace ustanovení o bezd vodném obohacení. Jiným postupem by došlo k porušení práva na spravedlivý proces a popření soudnictví jako orgánu ochrany práv. Svoboda k problematice uvádí, že současná praxe je taková, jakmile soud vyhodnotí smlouvu jako neplatnou, poučí strany o možnosti jiného právního posouzení a p ípadn vyzve žalobce k dotvrzení skutekostí ohledn výše bezd vodného obohacení.¹²⁶ V nov jší judikatu e pak NS p ímo klade d raz na soudy, aby ve výše uvedeném smyslu postupovaly: *š Jestliže záv r odvolacího soudu o tom, že žalobce š neprokázal existenci smlouvy o p j ce uzav ené mezi žalobcem a žalovaným, z stal nezpochybn n, nelze žalobci p iznat ani pln ní požadované z tohoto d vodu. Je v-ak skutekostí, že bylo prokázáno, že ástka 400.000,- K byla dne 14.10.1999 p evedena z ú tu žalobce na ú et žalovaného. Odvolací soud v této souvislosti pominul, že je-li žalobou uplatn n nárok na pen fité pln ní vycházející ze skutkového tvrzení, že bylo poskytnuto na základ smlouvy o p j ce a žalovaný ve lh t splatnosti p j ku nevrátil, av-ak podle názoru soudu existence smlouvy o p j ce není prokázána a jiný d vod p j ky není tvrzen, není zm nou skutkového stavu vymezeného v žalob , posoudí-li soud nárok žalobce na zaplacení požadované ástky podle hmotn právních norem upravujících nárok na vydání pln ní z bezd vodného obohacení. (srov. obdobn rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.7.2003 sp. zn. 25 Cdo 1934/2001, uve ejn ý ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek ro . 2004, pod . 78). Za situace, kdy ástka 400.000,- K nep edstavovala p j ku od žalobce a fídný jiný právní d vod tohoto pln ní není dosud prokázán, je t eba odvolacímu soudu vytknout, že nechal v úvahu možnou právní kvalifikaci rozhodných skutekostí jako bezd vodného obohacení ve smyslu ustanovení § 451 odst. 1 ob . zák. a že se tedy tímto jiným (než žalobcem v pr b hu ízení uvád ým) v úvahu p ícházejícím právním posouzením v cí nezabýval.š¹²⁷*

Vzájemným vztahem kondikce a reivindikace se zabýval NS v rozhodnutí ze dne 8.2.2000, vedeném pod sp.zn. 33 Cdo 2034/98. V p edm tném rozhodnutí do-el NS k záv ru, že žalobu na vydání v cí je možné posoudit jako reivindikaci žalobu i jako žalobu na vydání bezd vodného obohacení. Pakliže jsou spln ny podmínky ust. §451 OZ, m že se ochuzený domáhat vydání v-eho, co bylo takto získáno ó nap . vydání

¹²⁶ Blíže viz. SVOBODA, K. *Dokazování*. 1.vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-414-7, s. 25

¹²⁷ Rozsudek NS ze dne 11.12.2009, sp.zn. 21 Cdo 4520/2007

movité v ci, pop . poskytnutí adekvátní pen fliité náhrady, paklifé v c nelze vydat. NS v daném rozhodnutí zd raz uje, fe dokonce tento postup se m fe jevit vhodn j-ím s ohledem na skute nost, fe ust. §126 OZ oprávn nému umofl uje domáhat se pouze vydání neprávem zadržované v ci a nikoli pen fliitého ekvivalentu, nelze-li v c vydat. Pokud tedy do-lo na úkor ochuzeného k obohacení spo ívajícím v zadržování movité v ci, není zákonem omezen v tom smyslu, fe by se musel domáhat ochrany dle ust. §126 OZ (pouze vydání v ci), ale m fe se téfl z titulu bezd vodného obohacení domáhat pen fliité náhrady, paklifé jifl není vydání v ci mofné.

Spá il k problematice uvádí, fe právní úprava vlastníka na vydání v ci se v d sledku novely .509/1990 Sb. li-í od právní úpravy vydání bezd vodného obohacení formula n a z ásti i obsahem, a proto je pot eba flalobu reivindika ní odli-ovat od kondikce, p i emfl rozhodujícím kriteriem budou samotná skutková tvrzení uvedená v flalob ; bude-li flalobce tvrdit skute nosti, které budou odpovídat p edpoklad m vlastnické flaloby, posoudí se vztah mezi vlastníkem a drfitelem dle ust. 130 a násl. OZ; budou-li tvrzení odpovídat napln ní n které ze skutkových podstat bezd vodného obohacení, vztah se posoudí dle §458 OZ, p i emfl zpravidla p jde o kondikce tam, kde flalobce bude tvrdit, fe flalovaný získal na jeho úkor v c n kterým ze zp sob vymezených v ust. §451 odst. 2 OZ ó v takovém p ípad soud nemusí zkoumat vlastnické právo flalobce.¹²⁸ S ohledem na odli-né postavení drfitele vs. vlastníka vs. osoby obohacené, a vzhledem k subsidiarit ustanovení o bezd vodném obohacení dochází Spá il k záv ru, fe nelze na vzájemné nároky drfitele a vlastníka aplikovat ust. §458 OZ, nýbrfl práv úpravu §130 a násl. OZ. *šPráv rozdíly mezi úpravou vzájemných vztah mezi vlastníkem a drfitelem na stran jedné a tím, komu je vydáváno bezd vodné obohacení (a tím, kdo je vydává), na stran druhé vedou k záv ru, fe konkurenci flaloby z bezd vodného obohacení s vlastnickou flalobou nelze p ípustit bez podstatných výhradí Bylo by totiž absurdní a proti smyslu zákonné úpravy postavení oprávn ného drfitele, pokud by vlastník, který by se nemohl domoci náhrady od oprávn ného drfitele za spot ebovanou v c, jednodu-e upravil skutková tvrzení a dovodil, fe drfitel, se spot ebováním anebo uflíváním v ci obohatil, a fládal by vydání*

¹²⁸ SPÁ IL, J. *Ochrana vlastnictví a drflby v ob ansném zákoníku*. 2., dopln né vydání. Praha: C.H.Beck, 2005. ISBN 80-7179-385-X , (dále citováno jako šOchrana vlastnictvíö), s. 90

obohacení.¹²⁹ Z toho dle vodů dochází Spá il k záv ru, že možnost uplatnit reivindika ní žalobu vylučuje nárok z bezd vodného obohacení.¹³⁰

2.7 Obecně k rozsahu a způsobu vydání bezdůvodného obohacení a k vlivu dobré víry

Rozsah a způsob vydání bezd vodného obohacení jsou upraveny v ust. §458 OZ. V souladu s podstatou bezd vodného obohacení (oderpání neoprávněného obohacení a navození p vodního stavu) je obohacený zásadně povinen vydat v-e, co nabyl bezd vodným obohacením. Z ust. §458, odst. 1 OZ vyplývá, že obohacený musí vydat v-e, co na úkor ochuzeného neoprávněně nabyl, ne však více. Rozsah jeho povinnosti je limitován tím, co bylo skutečně bezd vodným obohacením nabyto, a to včetně součástí v cí i jejího p íslu-enství ve smyslu ust. §§120, 121 OZ. Z hlediska časového je pro stanovení rozsahu vydávací povinnosti rozhodující moment nabytí bezd vodného obohacení, tedy stav v okamžiku, *kdy bylo obohacení získáno*. Není proto významné, že do doby uplatnění a následného vydání bezd vodného obohacení došlo ke snížení jeho hodnoty, spotřeba i p evodu na jinou osobu.

Jako způsob vydání bezd vodného obohacení zákon jednoznačně preferuje vydání in natura. Pakliže tento způsob vydání není objektivně možný (v c byla zni ena, prodána, spotřeba, pop . obohacení spo ívalo v práci, výkonech, innostech), pop . není vydání in natura s ohledem na d sledky, kterými by p i vydání došlo, ú elné, pak musí být poskytnut ekonomický ekvivalent v pen ěích. Pen ěitá náhrada se poskytuje ve výši obvyklé ceny v cí, práci, služeb v dob ě získání bezd vodného obohacení.¹³¹ *šP i úvaze o tom, zda je dob e možné vydání toho, co bylo neoprávněně získáno (§458, odst. 1 o.z.), je třeba p íhlíet ke v-em d sledk m tohoto navrácení v p ede-lý stav, a to zejména z hlediska hospodárnosti, aby totiž k n mu nedocházelo za cenu znehodnocení nebo dokonce zni ení v cí, je-li by jinak mohly sloužit svému ú elu tam, kde jsou umíst ny (zabudovány), a aby také nedocházelo i k dal-ím náklad m, je-li by bylo třeba vynaložit na demontážívrácených v cí.¹³²*

¹²⁹ Ochrana vlastnictví, s. 91 - 92

¹³⁰ Blíže viz. Ochrana vlastnictví, s. 93

¹³¹ Rozsahu a způsobu, resp. zejména ur ování vý-e v konkrétních p ípadech vydání bezd vodného obohacení se blíže v ňuji u jednotlivých speciálních skutkových podstat.

¹³² R 30/1977

Skutečnost, zda byl obohacený v době získání obohacení a po celou dobu jeho držení v dobré víře i nikoli, nemá z hlediska povinnosti vydat bezdovodné obohacení žádný význam. *ŠDobrou vírou se rozumí p esv d ení obohaceného, fle nejedná bezprávn , tedy fle oprávn n získal p edm t bezd vodného obohacení a fle mu po právu náleží (subjektivní psychický stav), a zároveň toto jeho p esv d ení musí být vzhledem ke v-em okolnostem daného p ípadu d vodné (objektivní hledisko). Nesta í proto pouze subjektivní p esv d ení obohaceného, pokud mu byly nebo musely být známy takové skute nosti, které ó objektivn posuzováno ó byly zp sobilé vyvolat pochybnosti o jeho dobré ví e.õ*¹³³

Neexistence dobré víry má ovšem význam p i povinnosti vydat užitky ve smyslu ust. §458, odst.2 OZ. V p ípad , fle obohacený nebyl p i nabytí bezdovodného obohacení nebo kdykoli v průběhu jeho držení v dobré víře, vzniká mu povinnost vydat s p edm tem bezdovodného obohacení rovněž užitky. Tyto musí vydat od doby, kdy p estal být v dobré víře, resp. od doby, kdy poznal nebo vzhledem ke v-em okolnostem daného p ípadu musel poznat, fle získal bezdovodné obohacení. Platí zásada presumpce dobré víry.

Osoba požadující vydání užitků , m fle být v řízení p ed soudem úspěšná jen tehdy, jestliže se jí podaří prokázat (p ípadně jestliže soud zjistí), fle obohacený nebyl v době vzniku užitků v dobré víře. P itom povinnost vydat užitky se vztahuje jen na užitky skutečně získané. Užitky je zásadně třeba, stejně jako samotné bezdovodné obohacení, vydat in natura. Pakliže není vydání in natura možné, p ichází v úvahu náhrada v pen ěích. I na vydání užitků se tudíž vztahuje § 458 odst. 1 obč. zák. Užitkem ve smyslu tohoto ustanovení je p otěba rozum ěti i opotěbení v cí jejím b ěným uříváním.¹³⁴ By zákon na tomto místě hovoří pouze o užitcích, souhlasím s názorem vysloveným v komentovaném zn ění OZ, fle mezi plody a užitky není v ěný rozdíl.¹³⁵

Bez ohledu na skutečnost, zda byl obohacený v dobré víře i nikoli, má vřdy právo na náhradu *nutných náklad* ve smyslu ust. §458 odst. 3 OZ. Musí ovšem jít o nutné a účelné náklady jako jsou například náklady spojené s řádným opatrováním a udržováním v cí, které by musel stejně tak, jako je vynaložil obohacený, vynaložit i ten,

¹³³ TĚWESTKA, J. aj. *Obanský zákoník I, komentář*. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1200

¹³⁴ Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 29.1.2008, sp.zn. 30 Cdo 68/2007

¹³⁵ Blíže viz. TĚWESTKA, J. aj. *Obanský zákoník I, komentář*. 1.vyd. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1199

na jehož úkor k obohacení došlo. Povinnost vydat bezdovodné obohacení není podmíněná povinností náhrady nutných nákladů.¹³⁶

Právní úprava bezdovodného obohacení sleduje jednak to, aby osobám, na jejichž úkor bylo obohacení získáno, byly nahrazeny hodnoty, o které byla přivržena, a jednak i to, aby neoprávně nabytý prospěch nezůstal nabyvateli. Proto může soud podle ust. §459 OZ rozhodnout, že právo na vydání bezdovodného obohacení získaného nikoli v dobré víře, je možné uspokojit i z věcí, které jinak nepodléhají výkonu rozhodnutí, pokud tyto věci byly *nabyty ze získaného bezdovodného obohacení*. Toto ustanovení může usnadnit situaci oprávněného při výkonu rozhodnutí. Ustanovení je ovšem třeba uplatnit již v řízení o vydání bezdovodného obohacení. Jelikož rozhodnutí v souladu s ust. §459 OZ mohou soudy v řízení vydat pouze na návrh účastníka, je potřeba, aby v ústředí tam, kde zjistí předpoklady pro jeho aplikaci, žalobce předložil ve smyslu ust. §5 o.s. ¹³⁷ Věci, jež není možné postihnout výkonem rozhodnutí jsou vypočteny v ust. §322 o.s. . Tyto věci pak musejí být konkrétním výtkem v rozhodnutí uvedeny. Předpokladem pro aplikaci ustanovení je, že musí jít o věc nabytou za předem tím bezdovodného obohacení.

2.8 Speciální skutkové podstaty bezdovodného obohacení

Cílem kapitoly je interpretace zvláštních skutkových podstat bezdovodného obohacení. Pro přehlednost je text po vzoru části obecných výkladů rozdělen na podkapitoly, neboť každou skutkovou podstatu je potřeba se zaměřit z různých úhlů pohledu. Právě sledné rozlišení pasivní a aktivní věcné legitimace, případně skutečnosti, zda jsou naplněny všechny předpoklady vzniku bezdovodného obohacení, a v neposlední řadě subsumpce pod správnou speciální skutkovou podstatu, jsou rozhodující předpoklady pro zachování a následné uplatnění nároku žalobce na vydání bezdovodného obohacení.

¹³⁶ Blíže viz. ¹³⁶WESTKA, J. aj. *Obanský zákoník I, komentář*. 1.vyd. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1200

¹³⁷ Blíže viz. R 1/1979, s. 18

2.8.1 Plnění bez právního důvodu

Skutková podstata bezdvodného obohacení vzniklého plněním bez právního důvodu je naplněna, dojde-li k poskytnutí plnění, ovšem právní důvod tohoto plnění od počátku neexistoval. Mezi typické případy *condictio indebiti* patří případy, kdy se osoba domnívá, že plní vlastní dluh, přičemž dluh od počátku neexistoval. Dále sem spadají případy, kdy dlužník omylem plnil jeden a týž dluh dvakrát.¹³⁸

Plněním bez právního důvodu je plnění poskytnuté na základě smlouvy o převzetí dluhu uzavřené v souladu s ust. §531, odst. 2 OZ. Převzme-li osoba (dále jen *nový dlužník*) *bez dohody s původním dlužníkem* jeho dluh na základě smlouvy uzavřené s věřitelem, stává se v souladu se zákonem dlužníkem vedle původního dlužníka. Poskytne-li plnění na základě této smlouvy věřiteli nový dlužník, dochází k bezdvodnému obohacení na straně původního dlužníka. NS se danou problematikou zabýval ve svém rozhodnutí ze dne 10.2.2009. V daném případě žalobce plnil na úhradu dluhu žalovaného částku cca 1.000.000,-K. Z toho 1/2 uhradil dlužníkovi bance (věřiteli) před uzavřením smlouvy o převzetí dluhu a 1/2 po uzavření předem tné smlouvy. Soud I. stupně posoudil celý nárok (až na nepatrnou část úroků z půjčky nového dlužníka) jako bezdvodné obohacení podle ust. §454 OZ. Soud II. stupně na základě stejného skutkového stavu změnil rozhodnutí soudu I. stupně tak, že plnění 1/2 dluhu původního dlužníka, tj. plnění poskytnuté před uzavřením smlouvy o převzetí dluhu posoudil jako plnění za jiného, což po právu měl plnit on sám. Částku hrazenou novým dlužníkem *po uzavření smlouvy o převzetí dluhu* v souladu s ust. §531, odst. 2 OZ posoudil tak, že na tuto nový dlužník nárok nemá, neboť jakékoli plnění poskytnuté na základě smlouvy podle §531, odst. 2 OZ nemělo představovat bezdvodné obohacení, když povinnost mají po uzavření smlouvy oba dlužníci - původní i nový. Uvedl, že na rozdíl od přistoupení k dluhu podle §533 OZ, kde je založena dlužnická solidarita a tím pádem i následný možný regres mezi spoludlužníky, u převzetí dluhu podle ust. §531, odst. 2 OZ takovou možnost regrese zákon neupravuje a nelze mu tak nárok přiznat. NS nesouhlasil a k problematice uvedl: *Šamotné přistoupení žalobce k dluhu žalovaného a následné uhrazení jeho dluhu mělo za následek, že žalovanému vznikl majetkový prospěch ve výši takto uhrazené částky, nebo byl ve vztahu k věřiteli zproštěn povinnosti zaplatit dlužnou částku, a proto se jeho majetek nezmenšil, a koliv*

¹³⁸ Občanské právo hmotné, s. 526

se změnit m. l. Zatímco ve vztahu k bance tak bylo plnění poskytnuto žalobcem na základě žádného právního titulu - smlouvy o převzetí dluhu podle § 531 odst. 2 o.z., prospěch získaný žalovaným není podložený žádným právním důvodem. Dospěl-li tedy odvolací soud k závěru, že smlouva o převzetí dluhu podle § 531 odst. 2 o.z. vylučuje bezdůvodné obohacení ve vztahu mezi účastníky řízení, opominul skutečnost, že tato smlouva upravuje nově pouze vztahy mezi bankou na straně jedné a žalobcem i žalovaným na straně druhé, a představuje tedy právní důvod jen pro plnění žalobce poskytnuté bance. Ve vztahu mezi žalobcem a žalovaným naproti tomu neexistoval žádný právní důvod, stanovící povinnost žalobce plnit za žalovaného, na jehož straně tak došlo k získání majetkového prospěchu, nebo byl zbaven povinnosti splatit svůj dluh bance. Poskytnutí dlužné částky bance žalobcem na plnění dluhu žalovaného představovalo bezesporu obohacení v podobě snížení pasiv žalovaného s tím, že takto získaný majetkový prospěch spolu s absencí odpovídajícího právního titulu vedl k naplnění skutkové podstaty bezdůvodného obohacení v souladu s ustanovením § 451 a násl. o.z. Implied zároveň vznikla žalovanému podle § 456 o.z. povinnost takto nabyté obohacení vydat tomu, na jehož úkor jej získal (žalobci), a i implicitně žalobce se měl na žalovaném domoci zaplacení předem určené částky práv pouze ve smyslu § 451 a násl. o.z..¹³⁹ Rozhodnutí soudu vychází ze subsidiární aplikace ustanovení o bezdůvodném obohacení. Plnění poskytnuté nikoli proti vůli předchozího dlužníka na úhradu jeho dluhu má zvlášť za situace, kdy by jinak vůditel uspokojil svůj nárok realizací zástavního práva na nemovitostech, které měl předchozí a nový dlužník ve spoluvlastnictví - je ustálen posuzováno jako plnění za jiného a aplikace ust. §454 OZ na plnění poskytnuté před uzavřením smlouvy o převzetí dluhu, je tak zcela v souladu s ustálenou praxí. Pokud zákon neupravuje v konkrétním případě vypořádání vztahu mezi dvěma stranami tak, jak tomu je v ust. §531, odst. 2 OZ, je třeba posuzovat nastalou majetkovou nerovnováhu práv podle ustanovení o bezdůvodném obohacení. Správně Nejvyšší soud zdůraznil, že smlouva nově upravuje vztah pouze mezi novým dlužníkem a bankou, ovšem vztah mezi dlužníky neexistuje. Je proto namístě aplikovat ustanovení občanského zákoníku o bezdůvodném obohacení. Jelikož právní důvod plnění posuzováno striktně pouze ve vztahu mezi dlužníky neexistoval, posoudí se vztah jako plnění bez právního

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.2.2009, sp.zn. 28 Cdo 881/2008

d vodou.¹⁴⁰ Argumentem pro úvahu o naplnění skutkové podstaty plnění bez právního důvodu a nikoli plnění za jiného je skutečnost, že na základě smlouvy nového dlužníka s věitelem je možné plnit i proti vůli dlužníka, kdežto u plnění za jiného ve smyslu ust. §454 OZ to proti vůli povodního dlužníka nelze.

Judikatura již ustálená dělí mezi případy plnění bez právního důvodu uflívání v cizí (movitých, nemovitostí) ve vlastnictví jiného bez existujícího právního titulu o bez nájemní smlouvy i jiného titulu opravujícího k uflívání cizí v cizí.¹⁴¹ Je přitom irelevantní, zda osoba práva vyvolává aktivně a zda jí uflívání v cizí (nejméně ji nemovitosti) přineslo zisk i nikoli. Proto je bezdůvodným obohacením i případ, kdy nájemce po skončení nájemního vztahu k nebytovým prostorům tyto pronajímateli nepředá, má k nim nadále přístup (má od nich klíče, které nevrátí) a má v nich nadále uskladněné své věci.¹⁴² Bezdůvodným obohacením je i neodstranění v cizí z pozemku flalobce, neodvezení zásob i zboží z pronajatých skladů i jiných komerčních prostor po skončení nájemního vztahu, nebo tím, že nejsou prostory předány (tj. zejména vyklizeny), dochází nadále k realizaci uflivacího práva (nebo vlastníkově brání v uflívání v plném rozsahu).

Skutková podstata plnění bez právního důvodu je naplněna vždy, stojí-li na pozemku osoby nemovité stavby ve vlastnictví jiného bez právního titulu. Obohacený pozemky uflívá (konzumuje jejich uflitnou hodnotu) již samotným faktem zde stojící nemovité stavby. Movitými stavbami na pozemku flalobce se NS zabýval v rozhodnutí ze dne 31.10.2006, v němž stanovil: *š Názor flalobce, že jeho pozemek byl flalovanou uflíván již tím, že se zde nacházely stavby, které vlastnila, by mohl obstát pouze v případě, že by to o stavby spojené se zemí pevným základem, tedy o nemovitosti; v takovém případě je totiž zastavěný pozemek uflíván (jeho uflitná hodnota je konzumována) již tím, že jsou na něm stavby postaveny (tedy samotným umístěním staveb spojených se zemí pevným základem) a je přitom bez významu, jakým způsobem je vlastnické právo ke stavbám vlastníkem š konzumováno, tedy zda jsou stavby pronajaty i uflívány jím osobně. Jestliže však jde - jak tomu bylo v dané věci - o stavby*

¹⁴⁰ Naproti tomu při uzavření smlouvy o převzetí dluhu v souladu s ust. §531, odst. 1 OZ dochází k dohodě mezi dlužníky a tím i plnění za jiného ve smyslu §454 OZ o blíže k této problematice viz. kapitola Plnění za toho, kdo měl po právu právní povinnost plnit sám

¹⁴¹ Např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9.12.2008, sp.zn. 33Odo 1608/2006; rozhodnutí NS dne 4.3.2008, sp.zn. 30 Cdo 823/2007

¹⁴² Blíže viz. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.12.2008, sp.zn. 33 Odo 1608/2006

movité (o tom, že chatky stojící na pozemku flalobce jsou stavbami movitými není mezi ú astníky ízení sporu), které jejich vlastník neufflival a pronajal je jinému, odviselo od v le nájemce (v daném p ípad flalobce), kde bude movité stavby jako p edm t nájmu ufflívají U v cí movitých, mezi n flpat í i stavby, které nejsou spojeny se zemí pevným základem, je namíst p edpokládat jejich mobilitu (lze je nap . demontovat a p emístit). Ponechal-li tedy flalobce movité stavby (chatky), které flalovaná vlastnila a které mu nájemní smlouvou pronajala, v rozhodném období na svém pozemku, byl to on, kdo tento pozemek ufflival, a flalovaná tak nemohla získat na jeho úkor bezd vodné obohacení.¹⁴³ U movitých staveb je tudífl vfdy pot eba zkoumat celkové okolnosti daného p ípadu a nelze bez dal-ího ó jak je tomu u staveb nemovitých ó uzav ít, fl jífl samotným umíst ním na pozemku jiného dochází k bezd vodnému obohacení.

Ustálen jsou jífl právní praxí e-ény jako p ípady bezd vodného obohacení situace, kdy vlastník pozemku nem fl tyto ádn ufflívají, nebo jsou obestav ny pozemní komunikací (nap . trávník ve st edu k íflvatky), nebo ke komunikaci bezprost edn p íléhají (nap . p íkop, násep, svah, úzký pruh zelen). Takové pozemky jsou považovány za pozemky *ufflíváné vlastníkem komunikace* za p edpokladu, fl jejich obestav ní nebo p ílehlost k pozemní komunikaci znemofl uje vlastníkovi ufflívání p edm tných pozemk .¹⁴⁴ Nejvy-í soud zcela správn a logicky argumentoval postavením vlastníka t chto p ílehlých a zna n znehodnocených pozemk , kdyfl analogicky p ípodobnil jeho postavení k postavení vlastníka pozemku, jemofl jiný znemoflnil p ístup na jeho pozemek, a tím i jeho b flné ufflívání a vyvrátil tak ne zcela p íléhavé argumenty vlastníka pozemních komunikací, fl nevyufflívají celkový prostor pozemk (fl nevyufflívají onen pruh zelen í násep a ufflívají pouze komunikaci stojící na pozemku flalobce) a fl vlastníkovi pozemk nijak nebránili v ufflívání pozemk a p ístupu na n . K celé v cí NS dále uvádí: *š Projednávaná v c je specifická tím, fl ufflívání pozemk flalobc spo ívá jífl v samotné existenci staveb postavených bez souhlasu flalobc na jejich pozemcích, resp. obestav ní pozemk flalobc uvedenými stavbami. Ufflívání pozemk jejich zastav ním, resp. obestav ním nelze zam ovat s ufflíváním staveb (silnic), které na pozemcích bez souhlasu flalobc íeífl. Pozemek ufflívá vlastník stavby (silnice), která se na pozemku nachází, k jejímu umíst ní, zatímco silnici*

¹⁴³ Rozsudek NS ze dne 31.10.2006, sp.zn. 33 Odo 1051/2005

¹⁴⁴ Blíflé viz. Rozsudek Nejvy-ího soudu R ze dne 11.11.2009, sp.zn. 28 Cdo 2056/2009

uflívají ú astníci silni ního provozu.¹⁴⁵ Nejvy—í soud zd raznil, fle v t chto p ípadech, p jde vldy o bezd vodné obohacení získané pln ním bez právního d vodou, není p itom rozhodná ani ta skute nost, zda je získaný majetkový prosp ch ve ve ejném i soukromém zájmu.¹⁴⁶ V p ípadech umíst ných pozemních komunikací na pozemku ve vlastnictví jiného i pozemk v podílovém spoluvlastnictví s jiným NS zd raznil, je pot eba vldy hodnotit konkrétní okolnosti každého jednotlivého p ípadu, nebo rozhodující skute ností nem fle být pouze fakt, zda jde o zastav nou i nezastav nou ást pozemku. P i posuzování rozsahu uflívání takového pozemku obohaceným, je pot eba up ít pozornost na to, zda jde i o pozemky nezbytné ke konstrukci a následnému provozu pozemní komunikace, tedy o pozemky, bez jejichfl existence by bylo vystav ní a následný provoz k iflovatky, její údržby, opravy, jen t flko moflné (typicky práv nap . trávníky uprost ed k iflovatek, náspsy, svahy).¹⁴⁷

Vý-e uvedené záv ry p im en platí téfl pro ostatní ve ejná prostranství (chodníky, parky, trflí-t , ve ejná zele) nacházející se na pozemku soukromé osoby. Jelikofl je tato osoba proti své v li povinna strp t uflívání jejího pozemku blífle neur eným po tem osob ve ve ejném zájmu, je zcela správné a v souladu se zásadami soukromého práva, fle za takové závaflné omezení vlastnického práva dostane náhradu. Pokud není uflívání pozemku, na n mfl se nachází ve ejné prostranství a který je ve vlastnictví osoby, upraveno smlouvou mezi vlastníkem takového pozemku a p íslu-nou obcí, jde vldy o bezd vodné obohacení obce bez právního d vodou. Ani ustanovení §34¹⁴⁸, zák. íslo 128/2000 Sb., ve zn ní pozd j-ích p edpis (zákon o obcích), tak nem fle zaloflit právo obce k bezplatnému omezení vlastníka pozemku (by tím odp rci tohoto záv ru dovolacího soudu podp rn argumentují). Otázka uflívání ve ejného prostranství je tak dovolacím soudem ustálen a opakovan e-ena ve prosp ch vlastníka pozemk , kte í jsou významným zp sobem omezení ve svém vlastnickém právu. Tato rozhodnutí dovolacího soudu povafluji za zcela správná. Jelikofl nedo-lo k vyvlastn ní pozemk v obecném zájmu a za adekvátní náhradu, nastává tím pro vlastníky stav, fle své pozemky nemohou uflívat, jsou pro n zcela znehodnocené a

¹⁴⁵ Rozsudek Nejvy—ího soudu R ze dne 11.11.2009, sp.zn. 28 Cdo 2056/2009

¹⁴⁶ Blífle viz. Usnesení Nejvy—ího soudu R ze dne 4.2.2010, sp.zn. 28 Cdo 2542/2009

¹⁴⁷ Blífle viz. Usnesení Nejvy—ího soudu R ze dne 4.2.2010, sp.zn. 28 Cdo 2542/2009

¹⁴⁸ §34 šVe ejným prostranstvím jsou v-echna nám stí, ulice, trflí-t , chodníky, ve ejná zele , parky a dal-í prostory p ístupné každému bez omezení, tedy slouflící obecnému uflívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.õ

neprodejné a pokud by jim nebylo p iznáno právo na vydání bezd vodného obohacení, docházelo by takovým jednání k zásah m do ústavn zaru ených práv, zejména pak práva na ochranu majetku.¹⁴⁹

Dnes je jifl moflné u init záv r, fle za bezd vodné obohacení získané bez právního d vodu lze považovat p ípady, kdy n který ze spoluvlastník uflívá v c v podílovém spoluvlastnictví nad rámec svého spoluvlastnického podílu, bez dohody s ostatními a tito nemohou objektivn sv j spoluvlastnický podíl v odpovídajícím rozsahu uflívat.¹⁵⁰ ¹⁵¹ Bezd vodné obohacení vzniká za situace, kdy existující pom ry, rozhodnutí i dohoda spoluvlastník neumofl ují n kterému ze spoluvlastník realizaci jeho práva, nevyplývá-li z dohody spoluvlastník n co jiného, v odpovídajícím rozsahu.¹⁵²

V p ípad , fle t etí osoba odvozuje právo uflívat nemovitosti od práva podílového spoluvlastníka o vel. ideální ½ vzhledem k celku nemovitostí (typicky rodi , osoba blízká), dochází tím k šnaduflívánío spoluvlastnického podílu tohoto spoluvlastníka a vzniku bezd vodného obohacení na stran tohoto podílového spoluvlastníka nikoli t etí osoby¹⁵³.

Jako bezd vodné obohacení vzniklé poflíváním práva bydlení bez právního d vodu, je t eba posuzovat p ípady, *kdy po rozvodu manfelství* do zaji-t ní bytové náhrady, manfel nevlastník nemovitostí, tyto nemovitosti nadále uflívá. Za trvání manfelství uflívá manfel nemovitosti ve výlu ném vlastnictví druhého z manfel po právu, nebo odvozuje své uflívací právo od existujícího rodinn právního vztahu manfel . Rozvodem manfelství právní d vod bydlení manfela nevlastníka zaniká a do doby, nefli bude zaji-t na bytová náhrada a nemovitosti vyklidí, je povinen platit

¹⁴⁹ Blíffe viz. nap . Rozsudek NS ze dne 2.12.2009, sp.zn. 28 Cdo 1127/2009

¹⁵⁰ Odli-n problematiku posuzoval Ústavní soud ó viz. nap . Nález ÚS II. ÚS 471/2005, ze dne 22.2.2006, z n hofl cituji: *š domáhá-li se podílový spoluvlastník pen fítého pln ní v i druhému spoluvlastníku, který bez dohody spoluvlastník uflívá společ nou v c nad rámec svého spoluvlastnického podílu, nejedná se o nárok opírající se o bezd vodné obohacení spoluvlastníka, ale nárok mající základ v §137, odst. 1 Ob z.ō* V nálezu I. ÚS 385/05, ze dne 10.10.2007 se ov-em p íhlásil k ustálené judikatu e Nejvy-ího soudu a výslovn tak uvedl, fle na problematiku rovn fl nahlíffí z pohledu ustanovení o bezd vodném obohacení.

¹⁵¹ K judikaturnímu vývoji nahlíffení na právní povahu nároku podílových spoluvlastník viz. Rozsudek Nejvy-ího soudu R ze dne 12.8.2009, sp.zn. 28 Cdo 75/2009, a v n m uvedená rozhodnutí

¹⁵² Nap . Rozsudek Nejvy-ího soudu R ze dne 15.11.2010, sp.zn. 28 Cdo 1784/2010; Rozsudek Nejvy-ího soudu R ze dne 7.1.2009, sp.zn. 28 Cdo 725/2008; Rozsudek Nejvy-ího soudu R ze dne 28.4.2004, sp.zn.22 Cdo 2624/2003, a dal-í

¹⁵³ Viz.nap . Rozsudek NS ze dne 3.12.2009, sp.zn. 30 Cdo 4894/2007

úhradu za uflívání bytu. Tato situace je posuzována analogicky podle ustanovení o nájmu bytu.¹⁵⁴

Jako otázku zásadního právního významu řešil Nejvyšší soud otázku, zda může vzniknout v mezidobí mezi rozvodem manželství - tj. *od zániku SJM do jeho vypořádání* bezdovodné obohacení jednomu z bývalých manželů na úkor druhého, když tento výlučně sám uflívá nemovitosti v zaniklém a dosud nevypořádaném SJM a brání v jejich uflívání druhému z manželů. Nejvyšší soud uzavřel, že o bezdovodné obohacení nejde. Svě rozhodnutí odvolal tím, že po zániku SJM do jeho vypořádání je třeba aplikovat předpisy o SJM. Zatímco u podílového spoluvlastnictví je velikost vlastnictví a tím i míra práv a povinností určena podílem (v podobě zlomku, procenta), u SJM není vztah mezi manželi takto vymezen ideálním podílem. Tento vztah může být vyjádřen jedině ke dni zániku SJM o vypořádáním. Každému z bývalých manželů tak v tomto mezidobí nadále náleží právo k celé v cí omezené pouze stejným právem druhého bývalého manžela. Pokud jeden z bývalých manželů uflívá po zániku SJM do jeho vypořádání nemovitosti, které náležely do SJM, nemůže se bezdovodně obohacovat. Jinými slovy: *šjestliže vztah mezi spoluvlastníky nelze vymežit ideálním podílem vyjadující míru, jakou se podílejí na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví ke společné věci, je logicky vzato vyloučeno, aby se jeden ze spoluvlastníků na úkor druhého uflíváním (celé) věci obohatil. Obohacení spoluvlastníka může spočívat pouze v uflívání v určitém rozsahu předem tu spoluvlastnictví, není který odpovídá jeho spoluvlastnickému podílu. Pokud jeden z bývalých manželů v období po zániku společného jmění do jeho vypořádání brání druhému realizovat své vlastnické právo k věci, může se tento bránit výlučně se sebou, který mu umožní uje zákon; nápravu však nelze sjednat v rámci institutu bezdovodného obohacení.*¹⁵⁵

Je třeba dále sledit rozlišovat mezi skutkovou podstatou plnění bez právního důvodu a plnění za jiného ve smyslu ust. §454 OZ. Na tuto skutečnost upozornil Nejvyšší soud SSR již ve své zprávě z roku 1978¹⁵⁶, z níž vyplývají dále uvedené závěry. Správné posouzení obohacení pod *condictio indebiti* i pod plnění za jiného má velký význam při zvažování pasivní věcné legitimace. Při plnění bez právního důvodu má nárok na vydání bezdovodného obohacení vždy ten, kdo plnil, a i tomu, komu bez

¹⁵⁴ Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 17.12.2008, sp.zn. 28 Cdo 4738/2008

¹⁵⁵ Rozsudek NS ze dne 26.11.2008, sp.zn. 33 Odo 1229/2006

¹⁵⁶ R 1/1979

právního dluhu plnil. Rozdílně však p i pln ní za jiného, má nárok na vydání ten kdo plnil a pasivně v cni legitimován je vždy ten, za koho bylo pln no; pokud tedy osoba v dom poskytně pln ní na úhradu dluhu jiného a v ítel s tímto v domím, fle je pln no za jiného, pln ní p ijme, je poskytována ochrana takovému v íteli a osoba plnící m fle flalovat na vydání bezd vodného obohacení pouze p vodního dlužníka. P edpokladem pln ní za jiného je, fle mezi tím, kdo plnil a tím, komu je pln no, je z ejmé, fle se plní za jiného. Pokud by se osoba, která poskytla pln ní, domnívala, fle plní sv j vlastní dluh, který ov-em od po átku neexistoval, p jde o p ípad pln ní bez právního dluhu.¹⁵⁷ Dal-ím rozdílem obecn je, fle p i pln ní bez právního dluhu se v t-inou nabývají obohacením nové hodnoty¹⁵⁸, zatímco p i pln ní za jiného, co m l plnit sám, obohacení vždy spo ívá v tom, fle se majetek obohaceného nezmen-il, a koli by k tomu jinak do-lo.

Z vý-e uvedeného vyplývá, fle p edpokladem pro napln ní skutkové podstaty pln ní bez právního dluhu je:

1. pln ní (dare, facere, omittere, pati),
2. anifl by existoval právní dluh k takovému pln ní,
3. vznik bezd vodného obohacení na stran obohaceného,
4. tomu odpovídající újma na stran ochuzeného,
5. vztah p í jiné souvislosti.

2.8.1.1 Věcná legitimace a procesní souvislosti

Aktivně v cni legitimovanou je osoba, která poskytla pln ní, anifl by existoval právní dluh takového pln ní, dále vlastník nemovitosti, která je bez právního titulu a poskytnutí adekvátní náhrady uflívána, pop . spoluvlastník nemovitosti, který ji objektivně nem fle uflívat a nedostává se mu za to protihodnot, p i emfl s bezplatným uflíváním nesouhlasil. *š V p ípad stavby stojící na cizím pozemku se ó není-li zde právní dluh takového uflití pozemku ó na úkor vlastníka pozemku obohátí vlastník stavby. Je-li pak taková stavba budovou, v nífl byly vy len ny jednotky ve smyslu ustanovení § 4 zákona o vlastnictví byt , jsou t mito osobami (jefl se bezd vodn obohacují uflíváním*

¹⁵⁷ Blífle viz. R 1/1979, s.65

¹⁵⁸ Toto pravidlo ov-em není bez výjimky ó pln ní bez právního dluhu m fle spo ívat i v nezmen-ení majetku - Rozsudek NS ze dne 10.2.2009, sp.zn. 28 Cdo 881/2008, i p ípady uflívání cizí nemovitosti bez právního titulu.

cizího pozemku) vlastníci jednotek. *í Záv r odvolacího soudu, podle kterého je dovolatel jakožto správce domu pasivn v cn legitimován k zaplacení pen fíté náhrady za bezd vodné obohacení získané vlastníky jednotek na úkor flalobkyn jakožto vlastnice pozemk , tudífl.správný není.õ¹⁵⁹*

Jak jsem již uvedla vý-e, správné pod azení pod ustanovení o pln ní bez právního d vodu i pod ustanovení o pln ní za jiného má velký význam p i zvařování pasivní v cné legitimace. P i pln ní bez právního d vodu je obohacným vřdy ten, komu bylo bez právního d vodu pln no (typicky domn lý v ítel); p i pln ní za jiného je pasivn v cn legitimován vřdy ten, za koho bylo pln no a ne ten, komu bylo pln no (vřdy p vodní dluffník).

Bude na flalobci, který se domáhá vydání bezd vodného obohacení, které m l flalovaný ziskat bez právního d vodu, aby svá tvrzení prokázal ó tj. prokázal poskytnutí pln ní a tvrdil neexistenci právního d vodu takového pln ní. Na flalovaném pak bude, aby v rámci procesní obrany doloffil právní vztah, který osv d í, fle pln ní bylo poskytnuto na základ ur ítého d vodu, resp. právního vztahu a fle tedy byl oprávn n pln ní p íjmout a ponechat si jej.

Rozhodnými skute nostmi pro p iznání nároku z bezd vodného obohacení ve sporech, ve kterých flaluje podílový spoluvlastník na vydání bezd vodného obohacení, jehoř se domáhá po druhém spoluvlastníkovi, nebo uřlívá spole nou nemovitost nad rámeç svého spoluvlastnického d vodu, se zabýval Nejvy—í soud ve svém rozhodnutí ze dne 1.7.2009. V posuzovaném p ípad se flalobce domáhal vydání bezd vodného obohacení, které vzniklo tím, fle od dubna 2004 do b ezna 2006 uřlívá flalovaný sám celý byt, který mají ú astníci v podílovém spoluvlastnictví. Soud I. stupn nárok zamítl s tím, fle dle jeho právního názoru *není možné prokázat, co druhý spoluvlastník uřlívá z nemovitosti nad rámeç svého spoluvlastnického práva, pokud není nemovitost reáln rozd lena*. Odvolací soud naproti tomu na základ stejného skutkového stavu v c posoudil právn jinak. Odvolací soud do-el k záv ru, fle bylo-li v ízení prokázáno, fle byt ve spoluvlastnictví obou ú astník uřlívá výlu n jeden z nich - flalovaný, pak ho uřlívá nad rámeç svého podílu *bez ohledu na d vod neuřlívání bytu flalobkyní*, a proto získal prosp ch ve form bezd vodné obohacení bez právního d vodu. Nejvy—í soud k dovolání flalovaného shledal pochybení v právním posouzení odvolacího soudu a

¹⁵⁹ Rozsudek NS ze dne 11.4.2012 sp.zn. 29 Cdo 3630/2010

zd raznil: š Tvrzení a d kazy uplatn né v tomto p ípad dosud neumofl ují pro shora uvedený nesprávný právní názor odvolacího soudu dojít k p esv d ivému záv ru o tom, zda flalovaný uflíval byt nad rámeč jeho spoluvlastnického podílu a zda bylo flalobkyni n jakým zp sobem znemofn no a nadále pak brán no uflívat byt, jehofl ideální polovinu vlastní, a zda se nejedná o situaci, kdy byla uzav ena dohoda i u in no rozhodnutí, které by jí bránily v uflívání bytu. Pokud by v-ak -lo o situaci, kdy flalobkyn pouze nerealizovala svá vlastnická práva, anifl by existovala p ekáfka, která by jí v tom bránila, nemohlo by uflívání ásti bytu, odpovídající jeho spoluvlastnickému podílu, samotným flalovaným vést bez dal-ího ke vzniku bezd vodného obohacení na jeho stran . Odvolací soud p itom, jak jifl bylo vý-e uvedeno, shledal d vod neuflívání bytu jedním ze spoluvlastník i to, zda druhý spoluvlastník byt skute n uflíval nad rámeč jeho spoluvlastnického podílu, p i posuzování vzniku bezd vodného obohacení na stran druhého spoluvlastníka zcela nepodstatným.õ¹⁶⁰ Nejvy-í soud zd raznil, fl samotné neuflívání nemovitosti není d vodem pro p iznání nároku z bezd vodného obohacení. Je vfdy t eba zkoumat, zda byla mezi spoluvlastníky n jaká dohoda o uflívání, zda bylo flalobkyni znemofn no a dále brán no byt uflívat ó d vod neuflívání, a dále je pot eba vést dokazování ke zji-t ní, v jakém rozsahu skute n flalovaný byt uflíval. Jak jifl bylo e eno vý-e, bezd vodné obohacení bez právního d vodu vzniká za situace, kdy existující pom ry, rozhodnutí i dohoda spoluvlastník neumofl ují n kterému ze spoluvlastník realizaci jeho práva v odpovídajícím rozsahu, pokud nevyplývá z dohody spoluvlastník n co jiného. To znamená, fl pro p iznání nároku je d leflitý objektivní stav bránící realizaci výkonu práva uflívání nemovitosti v podílovém spoluvlastnictví. Nesta í pouhé zji-t ní, fl nemovitost spoluvlastník neuflívá.

Odvozuje-li t etí osoba právo uflívat nemovitosti od práva podílového spoluvlastníka nemovitostí¹⁶¹ , dochází tím k šnaduflíváníõ spoluvlastnického podílu tohoto spoluvlastníka a pasivn v en legitimovaným k vydání bezd vodného obohacení je tento spoluvlastník, nikoli osoba, která právo takto odvozen vyuflívá.¹⁶² Od právní moci zru-ení a vypo ádání podílového spoluvlastnictví zaniká odvozený

¹⁶⁰ Rozsudek NS ze dne 7.1.2009, sp.zn. 28 Cdo 725/2008

¹⁶¹ V posuzovaném p ípad matka podílové spoluvlastnice uflívala v nemovitostech byt o vel. 50m2. Tyto nemovitosti vlastnila z ideální poloviny její dcera. Dal-í byt v nemovitostech, a to byt o vel. 70m2 uflívala samotná dcera. flalobce ó podílový spoluvlastník uflíval rovn fl byt o vel. 70m2. flalobce fládal vydání bezd vodného obohacení za uflívání bytu o vel.50m2 po matce podílové spoluvlastnice, nebo tento byt uflívala, anifl by za to flalobci n eho platila.

¹⁶² Blíflé viz. Rozsudek NS ze dne 3.12.2009, sp.zn. 30 Cdo 4894/2007

právní d v od uflívání nemovitostí a afl do jejich vyklizení vzniká bezd vodné obohacení získané bez právního d vodu jifl této samotné t etí osob . Pasivní v cná legitimace tak šp echázíõ na t etí osobu.¹⁶³

Uzav e-li jeden ze spoluvlastník bez souhlasu druhého smlouvu, na základ nífl je oprávn na t etí osoba uflívat p edm tné nemovitosti v podílovém spoluvlastnictví, je šopomenutýõ spoluvlastník oprávn n domáhat se vydání bezd vodného obohacení po druhém spoluvlastníkovi a nikoli po této t etí osob .¹⁶⁴

Vý-e uvedené p im en platí i v p ípad , fle smlouvu o nájmu uzav e osoba zapsaná v dob uzav ení v katastru nemovitostí jako spoluvlastník, p i emfl následn byla kupní smlouva, na základ nífl nabyl pronajímatel spoluvlastnické právo k pronájmáným nemovitostem, shledána absolutn neplatnou. Otázka platnosti kupní smlouvy je z tohoto hlediska irelevantní, nebo v dob oprávn né drflby má osoba shodná práva jako vlastník; i v tomto p ípad nebude dáno bezd vodné obohacení na stran nájemce nemovitostí.¹⁶⁵

Vynaloflením investic do cizí nemovitosti bez právního d vodu vzniká vlastníkovi nemovitosti bezd vodné obohacení v rozsahu zhodnocení jeho nemovitosti k okamfliku, kdy *ke zhodnocení do-õo*. V tomto okamfliku vzniká pen flitý dluh, který ov-em nep echází na nového majitele nemovitosti.¹⁶⁶ *šNárok na náhradu za zhodnocení nemovitosti nelze uplat ovat v i tomu, kdo pozd ji nabyl nemovitost, ale v i tomu, kdo ji vlastnil v dob , kdy k tomuto zhodnocení do-õo.õ*¹⁶⁷ Pasivn v cn legitimovaným je vfldy vlastník nemovitosti v dob provedeného zhodnocení nemovitosti.¹⁶⁸

Typickým p íkladem bezd vodného obohacení vzniklého bez právního d vodu jsou p ípady uflívání cizí v ci bez smlouvy o nájmu i jiného k uflívání oprav ujícího titulu. V t chto p ípadech vzniká majetkový prosp ch tomu, kdo realizuje uflivatelská oprávn ní a p ítom se jeho majetková sféra nikterak nezmen-ila, a koli jinak by k tomu do-õo.

¹⁶³ Blíffe viz.tamtéfl

¹⁶⁴ Viz. nap . Rozsudek NS ze dne 20.4.2005, sp.zn. 33 Odo 396/2004

¹⁶⁵ Blífl viz. Usnesení NS ze dne 4.2.2010, sp.zn. 28 Cdo 4226/2009

¹⁶⁶ Blíffe viz. Rozhodnutí NS ze dne 10.3.2009, sp.zn. 30 Cdo 4047/2007

¹⁶⁷ Rozhodnutí NS ze dne 29.3.2003, sp.zn. 25 Cdo 355/2001

¹⁶⁸ Blíffe viz. Rozsudek NS ze dne 10.3.2009, sp.zn.30 Cdo 4047/2007

Sv d í-li ur ité osob právo nájmu a tato neplatn uzav e s jinou osobou smlouvu o podnájmu (typicky bez souhlasu vlastníka v ci), není aktivn v cn legitimován k vydání bezd vodného obohacení vlastníka v ci. K problematice NS uvádí: *š í v souladu s ustálenou judikaturou Nejvy—ího soudu, podle nífl ufl íval-li n kdo bez právního d vodu v c, k nífl sv d í právo nájmu jinému, získal jejím ufl íváním majetkový prosp ch, a to na úkor nájemce v ci, místo n hofl v c ufl íval, a nikoliv na úkor vlastníka v ci (srov. nap . rozsudek Nejvy—ího soudu ze dne 22.1.2009, sp. zn. 32 Cdo 2201/2009, nebo ze dne 30.11.2004, sp. zn. 25 Cdo 264/2004, uve ejn ný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod . 31/2005)í ō¹⁶⁹*

K v cné legitimaci vlastníka nebytových prostor NS uvedl: *š Nelze p isv d it odvolacímu soudu, fle to byla flalovaná, kdo ufl íváním ásti domu ve vlastnictví F. B. získával na jeho úkor majetkový prosp ch. Tím, kdo z ídil a zprvu i provozoval v p edm tném dom š Pension F.ō, byla manfelka vlastníka, K. B. Jestlifle tento podnik z ízený a svou existencí pevn svázaný s nemovitostí F. B. pronajala flalované, nep estala tím p edm tnou nemovitost ufl ívat, umofnila pouze ó by jí k tomu nesv d il fládny právní d vod ó aby ufl ívání namísto ní za úplatu konzumovala flalovaná. Jinak e eno, pronájemem svého podniku, který nemohl být provozován, ani fl by nebyl sou asn ufl íván d m F. B., resp. jeho ást, z stala K. B. ufl ívatelem této nemovitosti. Nejvy—í soud eské republiky jífl ve svém rozsudku ze dne 30. 10. 2003, sp. zn. 33 Odo 366/2003, dovodil, fle skute nost, fle ufl ívatel nebytových prostor umofnil jinému, aby je ufl íval k provozování své innosti, ne iní z této t etí osoby samo o sob p íjemce pln ní ze strany vlastníka t chto nebytových prostor. Tak je tomu i v posuzované v ci, kdy p íjemcem pln ní od vlastníka nemovitosti F. B. z stala K. B. a bylo jen na ní, jakým zp sobem toto pln ní (tj. ufl ívání nemovitosti bez právního d vodu) spot ebovala, tedy fle za úplatu umofnila flalované, aby nemovitost ufl ívala k provozování pronajatého podniku (š Pensionu F.ō).ō¹⁷⁰*

Otázku pasivní v cné legitimace k vydání bezd vodného obohacení spo ívající v ufl ívání pozemk , na kterých jsou postaveny pozemní komunikace ve vlastnictví hl.m. Prahy, jako fl i t mito komunikacemi obestav ných pozemk , e-il Nejvy—í soud v rozhodnutí ze dne 11.11.2009. Zde se vlastník takových pozemk domáhal vydání bezd vodného obohacení po hl.m. Praze a ta namítala pasivní v cnou legitimaci

¹⁶⁹ Usnesení NS sp.zn. 28 Cdo 1933/2009, ze dne 1.7.2009

¹⁷⁰ Rozsudek NS ze dne 31.5.2007 sp.zn. 33 Odo 654/2005

m stské ásti, nebo jí byly silnice rozhodnutím p íslu-ných orgán hl.m. Prahy sv eny do správy. Nejvyí soud uzav el, fe pasivn v cn legitimovaným je vlastník silnic, tedy hl.m. Praha a nikoli m stské ásti. Sv ení silnic do správy nem fe na m stské ásti p enést pasivní v cnou legitimaci.¹⁷¹ Protich dný názor zazn l jedním z autor p ísp vk na VI. Odborném sympoziu, které na podzim roku 2010 po ádal Nejvyí soud. Hlavním argumentem opa ného názoru na pasivní v cnou legitimaci bylo, fe m stská ást ze zákona o hl.m. Praze a Statutu vykonává zásadn v-echny práva a povinnosti vlastníka nemovité stavby na cizím pozemku ó v etn inkasování výnos z pronájm do svého rozpo tu, ov-em náklady za uflívání pozemku jdou na vrub hlavního m sta Prahy.¹⁷² Nejvyí soud zcela správn setrval na svém názoru a vy-el ze zákona . 131/2000 Sb., o hl.m. Praze. Nejsou-li podle zákona m stské ásti subjekty vlastníci sv j vlastní majetek, nemohou za n j ani odpovídat.

Problematikou skutkových tvrzení a flalobního petitu, jakofto podkladu pro p iznání nároku z bezd vodného obohacení, se zabýval NS v rozhodnutí ze dne 17.2.2009. Ve zmín ném p ípad odvolací soud potvrdil rozhodnutí soudu I. stupn a zamítl flalobu, kterou se flalobci coby vlastníci pozemku domáhali po flalovaných jako vlastnících stavby stojící na tomto pozemku vydání bezd vodného obohacení. Soudy dosp ly k názoru, fe flalování nejsou pasivn v cn legitimování, nebo v ízení vy-lo najevo, fe vlastníky stavby i pozemku jsou samotní flalobci. Odvolací soud potvrdil názor soudu I. stupn v tom, fe *ve vztahu k pozemku t flí prosp ch stavba, která na n m stojí, a tudíflprosp ch takto získaný m fe mít pouze vlastník stavby*. Jelikofl jsou flalobci vlastníci pozemku i stavby, nemohou být flalování závázání vydat bezd vodné obohacení za uflívání pozemku, nebo prosp ch mohl vzniknout pouze vlastníkovi stavby. Odvolací soud na podporu tohoto právního názoru uvedl:š *Nic na tom nem fe zm nit ani okolnost, fe vlastnictví dané stavby náleželo v dob podle flaloby rozhodné samotným flalobc m, jefl v-ak nemohli stavbu uflívat vzhledem k výkonu téhofl práva flalovanými, kte í ji uflivali v domn ní, fe je v jejich vlastnictví, nebo jde o právo jiné nefl uplatn né v tomto ízení (vydání bezd vodného obohacení za uflívání stavby oproti nároku zalofenému na uflívání pozemku, na n mfl stojí stavba - § 131 ob . zák.), v jehofl*

¹⁷¹ Blíffe viz. Rozsudek NS ze dne 11.11.2009, sp.zn. 28 Cdo 2056/2009

¹⁷² Blíffe viz. BON KOVÁ, H. Bezd vodné obohacení v judikatu e Nejvyího soudu ó zpráva z VI. Odborného sympozia. *Bulletin advokacie*. 2011, ro . 2011, . 1-2, s. 18

odvolacím stadiu je nemohou zbylí odvolatelé jífl uplatnit (§ 216 odst. 2 o. s. .).¹⁷³

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podali žalobci dovolání v něm uvedli, že se domáhali po žalovaných vydání bezd vodného obohacení dle ust. §451 a násl. OZ, přičemž jedním z důvodů byla skutečnost jejich domněnka, že vlastnické právo ke stavbě náleželo žalovaným, nebo byli zapsáni v katastru nemovitostí jakožto vlastníci stavby, stavbu užívali a vyžívali ve vztahu ke stavbě ve které práva s vlastnickým právem spojená a své domnělé vlastnické právo chránili, a proto se žalování bezd vodného obohatili nejméně v uplatněné výši užíváním této stavby bez právního důvodu. Uvedli, že soud je vázán zjištěným skutkovým stavem a petitem žaloby a otázka samotného právního posouzení přísluší soudu. Dále žalobci zdůraznili, že je tudíž dle jejich názoru ve věci lhostejné, zda požadují vydání bezd vodného obohacení z titulu vlastník pozemku po domnělých vlastnících stavby na tomto pozemku stojící nebo z titulu vlastník stavby po jejich užívatelích. Podle dovolatel je podstatné to, že uplatnili nárok na vydání bezd vodného obohacení a že ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně vyplynulo, že žalování se skutečně na jejich úkor bezd vodného obohatili bez ohledu na způsob obohacení. Dovolací soud dal dovolatelům za pravdu, nárok na vydání bezd vodného obohacení jim přiznal a svůj právní názor odvodnil: *šnejedná se totiž o překročení návrhu, jestliže soud skutek, který byl předmětem řízení, posoudí po právní stránce jinak, než to učinil žalobce, a jestliže na základě takového právního posouzení v věci přizná žalobci požadované plnění. (Bureš, Drápal, Kráma a kol. Občanský soudní řád komentář I. díl, 7. vyd. C.H. Beck v Praze r. 2006, str. 692). Je tedy třeba zdůraznit, že aťkoli jde mezi účastníky o nárok vlastníka na vydání bezd vodného obohacení v rámci užívatel stavby, který nebyl v rámci žaloby takto uplatněn, soud měl vycházet ze skutkového základu, jenž vycházel z řízení před soudem prvního stupně najevo, a v této věci takto nově právně posoudit. Základní otázkou tedy je, zda by na základě skutkového stavu tvrzeného žalobci bylo možné vyhovět jejich požadavku na vydání bezd vodného obohacení žalovanými, přičemž v posuzované věci lze spatřovat základ žalobních (skutkových) tvrzení i v užívaní nemovitosti-stavby žalovanými bez právního důvodu (žalobci jako vlastníci pozemku požadovali po žalovaných jako vlastnících stavby na pozemku vydání bezd vodného obohacení, aťkoli žalobci, jak vyšlo za řízení najevo, byli vlastníky pozemku i stavby), s tím, že posouzení*

¹⁷³ Rozsudek NS ze dne 17.2.2009, sp.zn. 28 Cdo 1959/2008

vlastnictví daných nemovitostí je pouze otázkou právní nikoli skutkovou. Soudy obou stupňů tak dospěly k nesprávnému právnímu závěru, když konstatovaly, že žalovaní nejsou ve sporu pasivně legitimováni. Tuto jejich pasivní legitimaci lze totiž odvodit od vlastnictví stavby žalobce a následně nově právně posoudit zjištěný skutkový stav, ze kterého vyplynulo, že žalovaní užívali podle stavebního zákona stavbu bez právního důvodu, což zakládá jednu ze skutkových podstat bezdůvodného obohacení ve smyslu § 451 a násled. ob. zák. ¹⁷⁴ Posouzení otázky pasivní vcné legitimace, jakou i argumentaci v ní uvedenu, považují za správnou. Povinnost tvrzení i důkazní se týká pouze skutku jako takového, proto je-li skutek udržitelný, je otázka právního posouzení na soudu.

S ohledem na četnost případů závěrem této části pouze okrajově zmíním u problematiku hmotného a procesního postavení podílových spoluvlastníků ve sporech s těmito osobami. Podíloví spoluvlastníci jsou ze zákona oprávněni a povinni z právních úkonů týkajících se společné věci společně a nerozdílně. Mají postavení *solidárních věřitelů* i *solidárních dlužníků*. Jsou na ně proto plně aplikovatelná ustanovení §513 OZ. Ve sporech s jinými osobami mají každý z nich *samostatné* právo na vymáhání pohledávky a samostatně je může každý z nich uplatnit u soudu žalobou nebo ovšem pouze do doby, nežli bylo vykonáno právo *prevence* jiným ze spoluvlastníků. Poté, co jeden ze spoluvlastníků takto své právo uplatní u soudu, nemohou je již uplatnit ostatní. Pokud by žalující spoluvlastník uplatnil pouze část nároku, může druhý spoluvlastník uplatnit zbývající část. Podílový spoluvlastník může uplatnit nárok na vydání bezdůvodného obohacení v plné výši a nikoli pouze v šesti části odpovídající jeho podílu. ¹⁷⁵

2.8.1.2 Rozsah a způsob vydání bezdůvodného obohacení

V souladu s ust. §458 OZ musí být vydáno vše, co bylo nabyto bezdůvodným obohacením. Není-li vydání možné (zejména v případech obohacení náležejího ve výkonech), musí být poskytnut ekvivalent v penězích. Z hlediska rozsahu obohacení, je-li má být vydáno, je rozhodující stav v okamžiku, *kdy bylo nabyto nebo kdy se přijaté plnění stalo bezdůvodným obohacením*. Dojde-li k bezdůvodnému obohacení plněním

¹⁷⁴ Rozsudek NS ze dne 17.2.2009, sp.zn. 28 Cdo 1959/2008

¹⁷⁵ K problematice blíže viz. např. Rozsudek NS ze dne 25.11.2008, sp.zn. 30 Cdo 4713/2007

bez právního důvodu, pak musí být vydáno včasně, co *bylo nabyto plněním i v absenci právního titulu*.¹⁷⁶

Plnila-li osoba bez právního titulu ve věcech i penězích, problém s vydáním nevzniká a rozsah i způsob vydání bezdovodného obohacení je zřejmý. Vydává se vše, co bylo získáno bezdovodným obohacením, včetně toho, co kvůli náleží jako její součást i příslušenství ve smyslu ust. §§120 a 121 OZ.¹⁷⁷

Byly-li poskytnuty peněžní prostředky, má ochuzený právo na vydání částky ve výši, v jaké ji neoprávněně obohacený nabyl v době přijetí částky. Peněžní částka se vrací bez úroků, od splatnosti pohledávky z bezdovodného obohacení bude mít ochuzený nárok na úroky z prodlení.¹⁷⁸

Má-li plnění charakter nehmotný (uflívání cizí věci bez nájemní smlouvy), nastupuje náhrada v penězích, přičemž výše této náhrady musí odpovídat *peněžitému ocenění získaného obohacení*. Pro blíže představený případ se nyní zaměříme na případ žalovaná (podílová spoluvlastnice) uflívala nemovitosti v celém jejich rozsahu, aniž by ostatním spoluvlastníkům za uflívání pozemků nad rozsah svého podílu cokoli platila, přičemž dohoda o bezplatném uflívání uzavřena nebyla. Pozemky uflívala po dobu cca deseti let. Bez souhlasu ostatních spoluvlastníků vybudovala žalovaná na pozemcích autobusové garáže a odstavné plochy pro autobusy. Tímto jednáním vyloučila žalobce z možnosti uflívat tyto nemovitosti a realizovat jejich spoluvlastnická práva, aniž by jim za toto omezení cokoli hradila. Soud I. stupně vycházel z určení výše bezdovodného obohacení ze stavu pozemků, v jakém se nacházely v okamžiku, kdy je žalovaná *začala uflívat* (tedy před vybudováním zpevněných ploch). Odvolací soud se neztotožnil s názorem soudu I. stupně, ale přičemž vyjádření výše je třeba vycházet ze stavu pozemků v okamžiku, kdy je žalovaná *začala uflívat*, nebo žalobci nárok na vydání bezdovodného obohacení uplatnili za období, *kdy byly na pozemcích již vybudovány zpevněné plochy*. Proto výše musí odpovídat majetkové hodnotě, kterou získala *za rozhodné období* za vyuflívání nad rámec svého spoluvlastnického podílu. Dovoláním žalovaná napadla rozhodnutí odvolacího soudu v otázce výše bezdovodného obohacení,

¹⁷⁶ Rozsudek NS ze dne 31.3.2009, sp.zn. 33 Odo 1571/2006

¹⁷⁷ Blíže viz. TĚSTKA, J. aj. *Obanský zákoník I, komentář*. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1197

¹⁷⁸ K problematice blíže viz. rozsudek NS ze dne 11.12.2008, sp.zn. 33 Odo 1453/2006.

... které měla nahradit, nebo nesouhlasila s tím, že ekonomickou protihodnotou toho, co má nahradit za uflívání nemovitostí nad rámec svého podílu je hodnota práva nájmu k pozemkům vycházející z faktického stavu pozemků a zohlednění stavební úpravy na nich provedené, a dále zpochybnila závěr odvolacího soudu o okamžiku určení výměry bezdvodného obohacení. Otevřela tak přezkoumání dovolacího soudu otázku rozsahu vydání a okamžiku určení výměry bezdvodného obohacení. Dovolací soud zamítl dovolání žalované a k rozsahu bezdvodného obohacení uvedl: *šfialovaná se mýlí, dovozuje-li, že pro určení výměry získaného bezdvodného obohacení je rozhodující okamžik, kdy za účelem sporné nemovitosti uflívá nad rozsah svého spoluvlastnického podílu. Pomíjí přitom, že se na úkor žalobců (jejich právních předchůdců) bezdvodně obohatila nejen jednorázově k datu, kdy sporné pozemky ve spoluvlastnictví za účelem výměry uflívá, nýbrž že v takto založeném stavu bezesmluvního bezplatného uflívání pokračovala do 31. 12. 2004, tj. po dobu delší deseti let. K získávání bezdvodného obohacení tak nedocházelo jen před vybudováním odstavných ploch pro stání autobusů a vnitřních komunikací, ale každodenně po celou dobu od 1. 1. 1994 do 31. 12. 2004. Je proto pochopitelné, že výměra ekonomického ekvivalentu hodnoty uflivacího práva odpovídajícímu nájemnému se v tomto období měla a byla dána tím, co by žalobci utržili, pokud by v rozsahu svého spoluvlastnického práva části pozemků pronajímali a to v takovém stavu, v jakém se pozemky nacházely. Jestliže v důsledku stavební činnosti žalované došlo ke zvýšení uflivací hodnoty sporných pozemků projevující se v možnosti pořádat i jejich pronájem vyší (v místech a za obvyklé) nájemné, je pochopitelné, že se tím zvyšuje i výměra případného bezdvodného obohacení získaného plněním bez právního důvodu bezesmluvním bezplatným uflíváním.¹⁷⁹ S tímto závěrem souhlasím. Na druhou stranu by mohla žalovaná pořádat bezdvodné obohacení za zhodnocení pozemku stavebními úpravami, které zde provedla bez souhlasu spoluvlastníků a kterými zhodnotila spoluvlastnické podíly žalobců.*

Po etnou skupinu případů bezdvodného obohacení bez právního důvodu tvoří uflívání nemovitostí jiného bezprávního právního titulu (např. nájemní smlouvy), příp. uflívání nemovitostí nad rámec spoluvlastnického podílu bez existence dohody o uflívání s ostatními spoluvlastníky. Nezákonná jsou dovolání napadána rozhodnutí odvolacích soudů, jimiž je stanovena výměra bezdvodného obohacení v těchto případech.

¹⁷⁹ Blíže viz. NS ze dne 31.3.2009, sp.zn. 33 Odo 1571/2006

Soudní praxe je ovšem otázce výše bezdvodného obohacení, resp. *ocenění prospěchu získaného užíváním cizí nemovitosti bez právního důvodu, její dlouhodobě ustálena*¹⁸⁰. Výše bezdvodného obohacení lze určit peněžitou částkou, která odpovídá částkám obvykle vynakládaným v daném místě a době na užívání obdobných nemovitostí, zpravidla ve formě nájmu. Při stanovení výše soud vychází z výše nájemného, která se odvíjí od místní a časové nabídky a poptávky. Náhrada se poměruje s obvyklým nájemným. K problematice NS uvádí: *„Jestliže je v daných poměrech výše obvyklého nájemného závislá i na úměle a způsobu sobě užívání, musí soud přihlídnout k tomu, jak ten, kdo se tímto způsobem obohatil, v dané skutečnosti užíval a jaké nájemné by za takové užívání v dané věci byl nucen za normálních okolností platit. Pokud její výše není písemně stanovena, určí ji soud postupem podle § 136 o. s. ř., dle kterého lze-li výše nároku zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit v dané věci, určí ji soud podle své úvahy. Jen pokud by v období, za které je vydání bezdvodného obohacení požadováno, bylo nájemné regulováno cenovým písemně a účastníci písemně nájemní smlouvy by tedy nebyli oprávněni sjednat nájemné výše, nebylo by možno požadovat peněžitou náhradu podle § 458 odst. 1 obč. zák. v dané věci, nepřipouštějí cenový písemně (srov. písemně rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. června 1999, sp. zn. 25 Cdo 2578/98, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 53/2000).“*¹⁸¹

Není písemně podstatné, jak intenzivně ve skutečnosti obohacený písemně užíval, ale jak jej užívat mohl (mohl k němu neustálý přístup, mohl jej kdykoli použít). *„Bezdvodné obohacení jim vzniklo nejen tím, že pozemek žalobců skutečně využili vícekrát pro svůj průjezd k chatě, nýbrž i tím, že celý pozemek uzamkli a uvnitř jej písemně jen pro sebe a svou potřebu. Jestliže žalovaní uvedeným způsobem (by za cenu opakovaného pronájmu uzamčení žalobců) ovládali kromě přístupové cesty i celý pozemek natolik, že ani nebyli vlastníky, byli to pouze oni, kdo jej mohl využít prakticky kdykoliv a podle své vůle i pak bez ohledu na to, nakolik intenzivně jej skutečně využili (jakou plochu, jak často, a jak často konkrétně se na něm zdržovali), vznikl jim prospěch. Tento prospěch spočívá v tom, že žalobci a koliv žalovaní svým jednáním dosáhli na úkor žalobců postavení detentora celého pozemku žalobců jejich majetkový stav se*

¹⁸⁰ srov. např. rozsudek NS ze dne 15.4.2004, sp. zn. 33 Odo 668/2002; usnesení NS ze dne 13.4.2005, sp. zn. 33 Odo 335/2004; rozsudek NS ze dne 30.5.2006, sp. zn. 33 Odo 394/2004; Usnesení NS ze dne 19.4.2005, sp. zn. 33 Odo 942/2003; rozsudek NS ze dne 28.11.2007, sp. zn. 33 Odo 412/2005

¹⁸¹ Usnesení NS sp. zn. 30 Cdo 823/2007, ze dne 4.3.2008

nezmen-il, nebo fkdnou úhradu odpovídající faktickému uchopení pozemku jeho vlastník m neposkytovali.ö¹⁸²

NS ve své judikatu e vztahující se k vý-i bezd vodného obohacení bez právního d vo du zd raznil následující skute nosti:

- náhrada za uflívání cizí nemovitosti musí odpovídat *ocen ní prosp chu* získaného uflíváním cizí nemovitosti ó tj. ocen ní prosp chu, kterého se obohacenému dostalo; p itom je pot eba p íhlédnout ke *stavu a hodnot nemovitostí v pr b hu* rozhodného období, za n fl je nárok na vydání uplat ován ó tj. *ökamfíkem nabytí obohaceníö m fle být i ur ité období;*
- za bezd vodné obohacení se nepovafluje jakýkoli prosp ch, kterého by mohl teoreticky dosáhnout vlastník v ci, která je neoprávn n uflívána jiným, nýbrfl pouze tolik, kolik sám obohacený získal ó tj. o se zvý-il jeho majetek i o se nesníflil, a koli by k tomu jinak do-lo;
- vý-e bezd vodného obohacení se odvíjí zpravidla od vý-e *obvyklého nájemného* v daném míst a ase za nemovitost obdobných parametr ;
- není významné, zda ten, komu bylo umofln no tyto prostory uflívat, oprávn ní skute n osobn realizoval ó tj. zda a jakým zp sobem uflívání nebytových prostor konzumoval a zda drflbu nebytových prostor majetkov zhodnocoval, jinými slovy, zda-li mu p inesla zisk;¹⁸³
- je-li v daných pom rech vý-e obvyklého nájemného závislá i na *ú elu a zp sobu uflívání (nap . zem d lské pozemky)*, je pot eba vzít na z etel rovn fl skute nost, zda obohacený v c skute n uflíval a jaké nájemné by za takové uflívání v ci byl nucen za normálních okolností platit;
- pokud by bylo v rozhodném období nájemné *regulováno cenovým p edpisem* a ú astníci p ípadné nájemní smlouvy by tedy nebyli oprávn ni sjednat nájemné vy-í, pak i vý-e bezd vodného obohacení nebude moci být vy-í; bezd vodné obohacení za uflívání pozemk bez právního d vo du je moflné p iznat jen v takové vý-i, která odpovídá nájemnému, na n fl by m l ten, na jeho fl úkor k obohacení do-lo, nárok v p ípad uzav ení nájemní smlouvy ó jde-li o pozemky pat ící do zem d lského p dního fondu a nájemné je regulováno zákonem o p d ,

¹⁸² Rozsudek NS ze dne 20.3.2001, sp.zn. 25 Cdo 845/99

¹⁸³ Blíffe viz. Usnesení NS ze dne 9.12.2008, sp.zn. 33 Odo 1608/2006

nem může být proizvedeno bez dohodného obohacení ve formě tržního nájemného, nýbrž práva ve výši regulovaného nájemného, a to i přesto, že pozemky nejsou ve skutečnosti uflívány k zemědělské výrobě;¹⁸⁴

- pokud není výše předpisem stanovena, určí ji soud postupem podle § 136 o. s. r. l., dle kterého lze-li výši nároku zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit včas, určí ji soud podle své úvahy o tom, jak tomu bude zpravidla sloužit posudek znalce. Není ovšem vyloučeno, že soud určí výši nároku na základě vyjádření realitních kanceláří, považuje-li je za hodnověrné údaje a mají-li dostatečnou vypovídací hodnotu;¹⁸⁵
- *ŠP i určení výše náhrady za uflívání vozidla je třeba vyjít z cen nájemného, které v daném místě a čase platili nájemci za dlouhodobé uflívání obdobných vozidel za obdobných podmínek. Vedle dlouhodobého nájemného vozidel v autopůjčovnách přichází jako základ pro určení výše obvyklého nájemného v úvahu například obvyklá cena operativního leasingu, nebo při operativním leasingu leasingový pronajímatel umožní uje leasingovému nájemci uflívání například leasingu (typicky automobilu) na určitou dobu, po které se vozidlo vrací zpět pronajímateli. Zároveň je nutno přihlídnout i k rozsahu služeb, které ceny udávané autopůjčovnami a leasingovými pronajímateli zahrnují, a které se mohou lišit. Míra znehodnocení uflívané v cí (rozdíl mezi pořizovací a zůstatkovou hodnotou uflívané v cí) naopak nemůže být pro určení výše obvyklého nájemného smírodatná. Soudy při zjišťování výše obvyklého nájemného musí sledovat ocenění uflívacího práva a nikoliv uflívané v cí, by sama hodnota uflívané v cí neměla být relevantním kritériem při hodnocení přiměřenosti zjištěné výše obvyklého nájemného.*¹⁸⁶

2.8.1.3 Promlčení

K naplnění skutkové podstaty bezdohodného obohacení získaného plněním bez právního důvodu může dojít i v případě investic do cizí nemovitosti, aniž by s vlastníkem nemovitosti byla uzavřena jakákoli dohoda o provedení investic a o případné povinnosti vlastníka k náhradě výdajů. Provedl-li žalobce o uflívající nemovitosti žalovaného - přestavbu nemovitosti ve vlastnictví žalovaného bez jakékoli

¹⁸⁴ Blíže viz. Usnesení NS ze dne 29.5.2008, sp.zn. 33 Odo 1014/2006

¹⁸⁵ Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 29.8.2000, sp.zn. 26 Cdo 84/99

¹⁸⁶ Rozsudek NS ze dne 6.6.2012, sp.zn. 28 Cdo 4022/2011

dohody, proml ečí lh ta k uplatn ní nároku na vydání bezd vodného obohacení po íná b flet od okamfiku vlofení investic do nemovitosti flalovaného. Od tohoto okamfiku b flí subjektivní i objektivní proml ečí lh ta k uplatn ní nároku v rozsahu zhodnocení nemovitosti flalovaného. Datum vyklizení nemovitosti osobou, která investice do nemovitosti vloffila, je z tohoto hlediska bez významu.¹⁸⁷

Problematikou po átku b hu subjektivní proml ečí lh ty oprávn ného d dice k uplatn ní nároku na vydání bezd vodného obohacení bez právního d vodu spo ívajícího v bezplatném uflívání nemovitostí po smrti z stavitele, se zabýval NS v rozhodnutí ze dne 26.9.2001, v n mfl dovodil, fle subjektivní proml ečí lh ta po íná b flet jifl od okamfiku, kdy se *d dic skute n (p ípadn i p ed právní mocí rozhodnutí v d dickém ízení)* dozví o tom, fle do d dictví spadají p edm tné nemovitosti a fle flalovaná i její právní p edch dce tyto nemovitosti bezplatn uflívají bez právního d vodu. NS v od vodn ní uvedl, fle i p es ur itou formu státní ingerence do nabývání d dictví po z staviteli, stále platí, fle d dictví se nabývá smrtí z stavitele. Tudífl oprávn nému d dici (resp. oprávn ným d dic m spole n a nerozdíln) po íná b flet lh ta k uplatn ní nároku jifl p ed právní mocí rozhodnutí soudu v d dickém ízení. V období od smrti z stavitele do pravomocného rozhodnutí soudu v d dickém ízení jsou d dici považováni za vlastníky celého majetku spadajícího do d dictví a z právních úkon týkajících se d dictví jsou oprávn ni a povinni v í t etím osobám spole n a nerozdíln . Jsou proto i oprávn ni uplatnit nárok na vydání bezd vodného obohacení jifl p ed pravomocným skon ením d dického ízení.¹⁸⁸ Na toto rozhodnutí navázal a dosavadní rozhodovací praxi v ur ení okamfiku po átku b hu subjektivní proml ečí lh ty potvrdil NS následn v dal-ím, skutkov obdobném p ípadu. V posuzovaném p ípad spo ívalo bezd vodné obohacení v tom, fle flalovaná bez právního d vodu (krom ástky p edstavující její mzdu) po smrti z stavitele provedla výb ry pen z z ú tu z stavitele, p i emfl tyto peníze nabyli flalobci d d ním po svém otci. Dovolací soud zd raznil, fle po átek subjektivní proml ečí doby není závislý na nabytí právní moci rozhodnutí opatrovnického soudu o schválení dohody o vypo ádání d dictví za v té dob nezletilé flalobce a zopakoval, fle jifl od úmrtí z stavitele jsou d dicové afl do pravomocného vypo ádání d dictví spole n a nerozdíln oprávn ni nárok na vydání bezd vodného obohacení uplatnit, nebo d dictví se nabývá smrtí z stavitele.

¹⁸⁷ Blíffe viz. Rozsudek NS ze dne 29.1.2003, sp.zn. 25 Cdo 355/2001

¹⁸⁸ Blíffe viz. Rozsudek NS ze dne 26.9.2001, sp.zn. 25 Cdo 1960/1999

Subjektivní promlčení lhůta po Ablaufzeit od okamžiku, kdy se flaboci (resp. jejich matka) na jednání u notáře dozvěděli, že peníze z útu byly vybrány.¹⁸⁹

2.8.2 Plnění z neplatného právního úkonu

K naplnění skutkové podstaty bezdovodného obohacení vzniklého plněním z neplatného právního úkonu dojde v případě, kdy právní dovod k vzájemnému poskytnutí si plnění mezi smluvními stranami sice existoval, ovšem tento se následně ukázal být neplatným. Neplatnost se v občanském právu rozlišuje dvojí, a to relativní a absolutní. Obma typy neplatnosti je společné, že jde o neplatnost s účinky *ex tunc*.¹⁹⁰ V případě, že je právní úkon neplatný absolutně, stává se plnění na jeho základě přijaté bezdovodným obohacením již v okamžiku jeho přijetí. Pakliže je úkon neplatný relativně, je považován za platný až do okamžiku, než se oprávněný v souladu s ust. §40a OZ neplatnosti dovolá. Až úinným dovoláním se relativní neplatnosti k tomu oprávněným subjektem v tleté promlčení lhůt, nastává neplatnost právního úkonu a až v tomto okamžiku se stává přijaté plnění bezdovodným obohacením. Okamžik vzniku bezdovodného obohacení je dleňitý zejména pro ádné stanovení počátku běhu promlčení lhůt ve smyslu §107, odst. 2 OZ a jeho výe.¹⁹¹

Je-li smlouva *absolutně neplatná*, bude naplněna skutková podstata plnění z neplatného právního úkonu. Bude-li smlouva *neplatná relativně* a dojde-li k platnému dovolání se relativní neplatnosti, bude zejména naplněna skutková podstata plnění z právního dovodu, který následně odpadá.¹⁹²

Pakliže je právním úkon neplatný pouze ástě n, rovněž výe bezdovodného obohacení vzniká pouze v rozsahu odpovídajícím takové neplatnosti. Naproti tomu je třeba zdraznit, že je-li právní úkon neplatný pouze pro nedostatek formy, o bezdovodné obohacení nejde.

Došlo-li na základě neplatné smlouvy k *vzájemnému plnění mezi stranami*, aplikuje se na jejich vypořádání ust. §457 OZ. Pakliže poskytl plnění *pouze jedna*

¹⁸⁹ Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 31.10.2006, sp.zn. 33 Odo 1277/2004

¹⁹⁰ Blíže viz. TWEŠTKA, J. aj. *Občanský zákoník I, komentář*. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1180

¹⁹¹ Blíže viz. TWEŠTKA, J. aj. *Občanský zákoník I, komentář*. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1180

¹⁹² Blíže viz. TWEŠTKA, J. aj. *Občanský zákoník I, komentář*. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1193

strana, ust. §457 OZ není možné aplikovat¹⁹³ a nastupuje aplikace ust. §§451 a 456 OZ. Výše uvedené podporuje judikatura: *šP isv d it nelze dovolateli v jeho názoru, že odvolací soud m l uplatn ý nárok posoudit podle ustanovení § 457 ob . zák. Toto ustanovení lze aplikovat jen v p ípad , že ob smluvní strany si podle smlouvy vzájemn poskytly pln ní, takže zru-ením smlouvy vznikla ze zákona jejich vzájemná restitu ní povinnost ó vrátit si navzájem v-e, co podle smlouvy p ijali. Vzájemná vázanost práv a povinností ú astník zru-ené smlouvy se tak m že uplatnit jen v t ch p ípadech, kdy každá ze stran plnila druhé a také proti pln ní od ní p ijala. V p ípad , že plnila jen jedna strana, povinnost vrátit p íjaté pln ní po zru-ení smlouvy by se ídila ustanovením § 451 ob . zák., nebo se jedná o vrácení pln ní z právního dvodu, který dodate n odpadl.õ¹⁹⁴ P itom d sledky této teze ó tedy že ust. §457 OZ lze aplikovat pouze v p ípadech vzájemného pln ní stran a nikoli v p ípad , že poskytla pln ní pouze jedna strana, mohou být velmi závažné, a to zejména s ohledem na právní úpravu v cné legitimace¹⁹⁵ a ochranu p ed proml ením. S tímto názorem NS tudífl nemohu souhlasit, kdyfl navíc ani z dikce ust. §457 OZ dle mého názoru tato restrikce neplyne. Nap . Malenovský se s komentovaným názorem rovn fl neztoto fl uje a nabízí argumentaci ve prosp ch názoru, že je možné ust. §457 OZ aplikovat i v p ípad , že pln ní poskytla pouze jedna strana.¹⁹⁶*

V ust. §457 OZ *není upravena samostatná skutková postata* bezd vodného obohacení; toto ustanovení pouze e-í právní *d sledky* neplatné i zru-ené smlouvy v p ípad , že si na jejich základ strany vzájemn poskytly pln ní. Vyplývá z n ho vzájemná restitu ní povinnost ú astník neplatné i zru-ené smlouvy; jsou povinni vrátit si v-e, co si vzájemn podle takové smlouvy poskytli. Jeliko fl jde o synallagmatický závazek ú astník neplatné i zru-ené smlouvy, uplatní se zde pravidlo stanovené v ust. §560 OZ - že spln ní povinnosti vydat bezd vodné obohacení se m že domáhat je ta strana, která jífl sama plnila i je p ípravena plnit (vrátila i je p ípravena vrátit pln ní, které od druhé smluvní strany na základ neplatné i zru-ené smlouvy obdr flela). Vzájemn podmín ými jsou v-echna pln ní, na jejich fl vzájemné

¹⁹³ Blí fl viz. nap . Rozsudek NS ze dne 30.5.2007, sp.zn. 26 Odo 804/2005

¹⁹⁴ Rozsudek NS ze dne 27.6.2006, sp.zn. 25 Cdo 453/2005

¹⁹⁵ nebo se aplikují ust. §§ 451 a 456 OZ a nikoli speciální v cná legitimace mezi ú astníky smlouvy plynoucí z ust. §457 OZ

¹⁹⁶ Blí fl viz MALENOVSKÝ, R. K jednou aspektu bezd vodného obohacení v p ípad neplatné i zru-ené smlouvy dle §457 Ob Z. *Právní rozhledy*. 2007, ro . 15, íslo 21, s. 780

podmínosti se účastníci dohodli, stejně jako plnění, kde podmínka a vzájemná vázanost vyplývá přímo ze zákona.¹⁹⁷

Předpokladem vzniku nároku na vydání bezdovodného obohacení naplněním skutkové podstaty plnění z neplatného právního úkonu je:

1. u in ní právn relevantního projevu v le,
2. existence vady mající za následek absolutní neplatnost právního úkonu (např. neurčitý, nesrozumitelný právní úkon, smlouvu uzavřela osoba, která neměla způsobilost k právním úkonům, absence podstatných náležitostí smlouvy),
3. poskytnutí plnění,
4. tomu odpovídající obohacení,
5. příinná souvislost.

2.8.2.1 Věcná legitimace a procesní souvislosti

Otázku platnosti smlouvy soud vždy posuzuje jako otázku platnou. Jak již bylo řečeno výše, občanský zákoník rozlišuje neplatnost absolutní a relativní. Právní úkony, pokud jsou neplatné, jsou neplatné absolutně, ledaže jde o taxativně stanovené výjimky zakládající relativní neplatnost (§40a OZ).

K absolutní neplatnosti musí soud přihlížet v řízení z úřední povinnosti, tj. z vlastního podnětu i bez návrhu účastníka, pokud je absolutní neplatnost se nepromlouve. K relativní neplatnosti přihlíží soud v řízení pouze na návrh účastníka. Návrh může podat (resp. relativní neplatnosti se v řízení může dovolat) kdokoli, kdo byl takovým neplatným úkonem dotčen, což nemusí být jen samotný účastník právního vztahu, ale též například podílový spoluvlastník.¹⁹⁸ Právo dovolat se relativní neplatnosti se promlouve v tileté promloubě.

Plnila-li na základě neplatné smlouvy jen jedna ze smluvních stran, může se domáhat vrácení plnění bez toho, aniž by konstruovala podmínku svého nároku neexistujícím nárokem druhé strany.^{199, 200}

¹⁹⁷ Blíže viz. R 1/1979, s. 67 - 68

¹⁹⁸ Blíže viz. Občanské právo hmotné, s. 142

¹⁹⁹ Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 27.9.2006, sp.zn. 33 Odo 1031/2004

²⁰⁰ Problematice věcné legitimace a procesních souvislostí neplatné smlouvy se dále blíže vnuji v kapitole 2.8.4. d sledky zrušené a neplatné smlouvy.

2.8.2.2 Rozsah a způsob vydání bezdůvodného obohacení

Je-li smlouva neplatná a došlo-li k vzájemnému plnění mezi smluvními stranami, jsou smluvní strany povinny se vypořádat a vzájemně si vrátit vše, co si na základě této smlouvy poskytly dle ust. §457 OZ, a to v rozsahu stanoveném v ust. §458 OZ. Plnila-li na základě smlouvy pouze jedna ze stran, je povinna vydat bezdůvodné obohacení v souladu s ust. §451 OZ ve výši vyplývající z ust. §458 OZ²⁰¹. Rozsah vydávací povinnosti se řídí ust. §458 a příp. též ust. §459 OZ, *moderate vydávací povinnosti nepřichází v úvahu*.²⁰²

Pro rozsah vydávací povinnosti je stejně důležité, zda bylo plnění poskytnuto na základě relativně i absolutně neplatného právního úkonu. Došlo-li k poskytnutí plnění na základě absolutně neplatného právního úkonu, stalo se plnění bezdůvodným již k okamžiku jeho přijetí. Obohacený je povinen vydat bezdůvodné obohacení ve výši, v jaké jej obdržel v době přijetí plnění. V případě relativně neplatného právního úkonu je pro výši vydávací povinnosti rozhodný okamžik dovolání se neplatnosti (nebo do té doby je plnění důvodné).²⁰³

Rozsah vydání bezdůvodného obohacení z neplatné smlouvy posuzoval NS ve svém rozhodnutí ze dne 27.9.2006. Mezi účastníky byla uzavřena kupní smlouva na automobil, která byla absolutně neplatná. Na základě této smlouvy předal flalobce flalovanému automobil, došlo pouze k jednostrannému plnění. Dovolací soud posuzoval rozsah vydávací povinnosti v okamžiku, kdy flalovaný již automobil neměl v držení, nebo jej vydal v iteli k ástné úhrad spole ného dluhu účastník ůzení. K okolnosti vydání automobilu flalovaným k ástné úhrad spole ného dluhu účastník ůzení přihlížel odvolací soud jako k rozhodné okolnosti mající vliv na rozsah vydávací povinnosti flalovaného. Dovolací soud se s názorem odvolacího soudu neztotožnil a uvedl: *šProtosle pen ůžitou náhradou musí být dosaženo stavu, jaký zde byl v okamžiku, kdy bylo bezdůvodné obohacení získáno, tj. v okamžiku poskytnutí plnění z neplatné smlouvy, je nerozhodné, ůle v mezidobí došlo ke snížení hodnoty získaného obohacení nebo jeho spotřebování. Irelevantní je i okolnost, ůle obohacený v době, kdy*

²⁰¹ Jde o názor NS. Jsem názoru, ůle i v případě plnění pouze jedné ze stran, nastupuje aplikace ust. §457 OZ a nikoli ust. §451 a §456 OZ.

²⁰² Rozsudek NS ze dne 30.7.2008, sp.zn. 33 Odo 921/2006

²⁰³ Blíže viz. TĚSTKA, J. aj. *Obanský zákoník I, komentář*. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1180

byl nárok na vydání bezd vodného obohacení uplatněn, jíž podle podmínek obohacení nedrží (např. její předl na jiného). Z hlediska výše peněžité náhrady je tedy rozhodující to, o se povinný k vydání bezd vodného obohacení obohatil v době jeho vzniku. Je tomu tak proto, že ve smyslu § 457 obč. zák. vzniká povinnost vrátit plnění (a tedy i právo na jeho vrácení) již v okamžiku poskytnutí plnění (srovnej zprávu NS SSR ze dne 21. 12. 1978, sp. zn. Cpj 37/78, uveřejněnou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 1/1979, a zprávu NS SSR ze dne 22. 11. 1985, sp. zn. Pls 2/85, uveřejněnou tamtéž pod R 25/1986).²⁰⁴ Dovolací soud na základě těchto úvah správně uzavřel, že výše uvedená okolnost vydání vnitřní kázně né úhrad společného dluhu účastníky řízení, nemá vliv na rozsah náhradního peněžitého plnění falovaného, nebo závazek účastníky řízení splnit společný dluh vnitřní je vztahem odlišným a podle podmínek řízení o vydání bezd vodného obohacení není a nemůže být.

Z výše uvedeného rozhodnutí je třeba zdůraznit několik závěrů :

1. Rozsah restituovaného plnění je založen na principu naturální restituce - navrácení v předcházející stav.
2. Obsah restitučního povinnosti je vymezen tak, že musí být zásadně vráceno to, co bylo na základě neplatné smlouvy poskytnuto.
3. Peněžitou náhradou musí být dosaženo stavu, jaký zde byl v okamžiku, kdy bylo bezd vodné obohacení získáno. Rozhodující je tudíž hodnota plnění v okamžiku poskytnutí plnění z absolutně neplatné smlouvy. Z hlediska výše peněžité náhrady je proto rozhodující to, o se povinný k vydání bezd vodného obohacení obohatil v době jeho vzniku, tj. v době poskytnutí plnění.²⁰⁵
4. Je nerozhodné, že v mezidobí došlo ke snížení hodnoty získaného obohacení nebo jeho spotřebaování a je rovněž irelevantní, že obohacený v době uplatnění nároku v cizí zemi nemá v držení a předl ji na jiného.
5. Není-li možné vrátit poskytnuté plnění, musí být poskytnuta peněžité náhrada jakožto odpovídající ekonomická protihodnota. Výše bezd vodného obohacení není u neplatné smlouvy vyžadována částkou, která odpovídá částce vynaložené na zhotovení díla, ale peněžitou náhradou odpovídající skutečnému majetkovému prospěchu

²⁰⁴ Rozsudek NS ze dne 27.9.2006, sp.zn. 33 Odo 1031/2004

²⁰⁵ V dalších výkladech odkazují na kapitulu 3.8.4.2, v níž je problematika rozsahu a způsobu vydání bezd vodného obohacení neplatných smluv dále upravena.

objednatel dila.²⁰⁶ V p ípad vytvo ení nové v ci vychází dovolací soud z ceny obvyklé za takovou v c. Do-lo-li na základ neplatné smlouvy ke zhodnocení v ci (typicky rekonstrukce nemovitosti), vychází NS z rozdílu mezi obvyklou cenou p ed a po jejím zhodnocení. S tímto postupem lze na první pohled *obecn* souhlasit, nebo tento rozdíl je ekvivalentem obohacení, je-li se obohacenému dostalo. Nesouhlasím ov-em s pau-ální aplikací tohoto pravidla, tj. bez zohledn ní konkrétních okolností daného p ípadu, nebo je na míst mít stále na pam ti, že -lo o pln ní, jeho-li základem byla smlouva, tj. svobodný a dobrovolný projev v le smluvních stran, by se ukázala býti neplatnou.²⁰⁷ Tato skute nost m že nabýt na významu nap íklad v p ípad , kdy subjektivní p ínos pro objednatele bude v t-í, nežli samotné objektivní zhodnocení majetku.²⁰⁸

2.8.2.3 Promlčení

Z hlediska po átku b hu proml ecích lh t je v p ípad pln ní z neplatného právního úkonu rozhodující skute nost, zda jde o neplatnost absolutní i relativní. V p ípad , že bylo poskytnuto pln ní na základ absolutn neplatného právního úkonu, vzniká bezd vodné obohacení již v okamžiku p íjetí takového pln ní a od tohoto okamžiku dochází k po átku b hu p edev-ím objektivní proml ecí lh ty.

Pakliže je právní úkon neplatný relativn , stává se p íjaté pln ní bezd vodným obohacením v okamžiku, kdy se oprávn ý subjekt neplatnosti dovolá (uplatní relativní neplatnost a tento projev v le doru í stran druhé ó nap . dovolá se omylu ve smyslu ust. §49a OZ). Od tohoto okamžiku po íná b flet objektivní proml ecí lh ta (nebo do doby dovolání se neplatnosti jde o úkon platný) a subjektivní proml ecí lh ta, nebo osoba oprávn ná k dovolání se relativní neplatnosti ví, že do-lo k bezd vodnému obohacení a kdo jej získal. Po átek b hu subjektivní proml ecí lh ty je vázán k okamžiku, kdy se osoba dozví, že do-lo k bezd vodnému obohacení a kdo se na její úkor bezd vodn obohatil (co-li nebude ínit problém práv v p ípad relativní neplatnosti).

²⁰⁶ Blíže viz. R 12/1989

²⁰⁷ Blíže viz, nap . Rozsudek NS ze dne 30.9.2008, sp.zn. 32 Cdo 389/2008

²⁰⁸ Blíže viz. P ísp vek Mgr. Mgr. Jana Petrova, LL.M., na VI. odborném sympoziu Bezd vodné obohacení v judikatu e NS, dostupné na:
http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Sympoziaaseminare~OdbornasympozianadjudikaturouNS~Informace_pro_ucastniky_VI__Odborneho_sympiosia~?open&lng=CZ

Problémy s ur ením po átku b hu subjektivní lh ty mohou nastat zejména v p ípad absolutní neplatnosti právního úkonu, na základ n hofl do-lo mezi stranami k poskytnutí si vzájemných pln ní. K problematice se blíffe vyjad uje kolegium Nejvy—ího soudu ve své Zpráv o zhodnocení úrovn rozhodování soud SSR ve v cech odpov dnosti za neoprávn ný majetkový prosp ch podle §451 a násl. O.z.²⁰⁹ Z p edm tné zprávy vyplývá, ff pro okamfik po átku b hu subjektivní proml ecí lh ty ve smyslu §107, odst. 1 OZ je rozhodující subjektivní moment, kdy se oprávn ný dozví o okolnostech, které jsou pro uplatn ní jeho práva rozhodující. V domost oprávn né osoby o tom, ff na její úkor do-lo k bezd vodnému obohacení a kdo jej získal, musí být skute ná a ne pouze p edpokládaná, nebo pouze tehdy, pokud oprávn ná osoba ví o tom, ff se na její úkor n kdo bezd vodn obohatil, m ff sv j nárok na vydání takového obohacení uplatnit. Není rozhodující ani to, zda se oprávn ná osoba o svém právu nedozv d la vlastním zavin ním, tedy zda se mohla o svém právu dozv d t i se o n m m la dozv d t p i dodrffení pot ebné míry pé e a starostlivosti. U *právnícké osoby* pak z hlediska po átku b hu subjektivní proml ecí lh ty není rozhodující, zda jednotlivé úkony související s právním úkonem organizace (právnícké osoby) vykonává jeden pracovník i více, nebo organizace jednájí prost ednictvím svých pracovník a len , kte í plní její úkoly. Právní úkony, které jménem právnícké osoby íní její pracovníci nebo lenové v rámci svých oprávn ní, jsou právními úkony této organizace ve smyslu ust. §20 OZ.²¹⁰

Jako otázku zásadního právního významu e-íl NS problematiku po átku b hu proml ecí lh t p i uplatn ní nároku na úhradu investic vynaloffených jedním z bývalých manfel (bezpodílových spoluvlastník) na v c v *dob po zániku bezpodílového spoluvlastnictví manfel a jeho pozd j-ím vypo ádání zákonnou domn nkou*, na základ nífl do-lo k transformaci na podílové spoluvlastnictví. NS vy-el p i e-ení problematiky z právní úpravy podílového spoluvlastnictví, a to práv s ohledem na skute nost, ff k vynaloffení investic do-lo afl po zániku spole ného jm ní manfel (bezpodílového spoluvlastnictví). V p ípad , ff vynaloffí jeden z bývalých manfel investice do spole né v ci, anífl by m l druhý z bývalých manfel moflnost se k vynakládané investici vyjád it, jde o neplatný právní úkon. Vý-e bezd vodného obohacení a po átek b hu proml ecí lh ty se lí-í v závislosti na tom, zda jde o nutné opravy i údrffbu i o

²⁰⁹ Publikováno pod R 1/1979

²¹⁰ Blíffe viz. R 1/1979, s. 70

jiné investice. NS k problematice uvádí: *šObdobn v p ípad , flé bývalý manfel po zániku BSM, které bylo pozd ji v d sledku uplatn ní zákonné domn nky transformováno na podílové spoluvlastnictví, vynaloflí prost edky na jiné investice nefl na nezbytné opravy a údrfibu, povinnost druhého spoluvlastníka vydat bezd vodné obohacení vzniká afl p i zániku podílového spoluvlastnictví; teprve od té doby b flí proml ecí lh ta k uplatn ní t chto nárok (§ 107 odst. 1, 2 Ob Z). To platí pro celou dobu od zániku BSM afl po okamflík zániku podílového spoluvlastnictví bývalých bezpodílových spoluvlastník .õ²¹¹ NS vy–el ze svého d ív j–fho rozhodnutí vztahující se k vypo ádání bezd vodného obohacení u podílových spoluvlastník ²¹², které aplikoval i na daný p ípad.*

Zásadní je ádná subsumpce nároku a vfdy je pot eba zváflit, zda jde o nárok na vydání bezd vodného obohacení i o nárok na úhradu investic podílového spoluvlastníka. Pod pojem hospoda ení se spole nou v cí ve smyslu ust. §139 odst. 2 OZ, o kterém mají spoluvlastníci na principu v t–iny rozhodovat, lze pod adit rozhodování o tom, které investice a v jaké vý–i budou vynalofleny na spole nou v c.²¹³ Dojde-li k platnému hlasování spoluvlastník a p íjetí rozhodnutí²¹⁴, pak bez ohledu na skute nost, zda jde o nutné i jiné nefl nutné investice, vzniká povinnost podílet se na jejich úhrad pom rn dle vý–e podílu kafdému ze spoluvlastník . Majetkové právo vzniká investujícímu spoluvlastníku v i neinvestujícímu jifl okamflíkem jejich vynaloflení.²¹⁵

Naproti tomu vynaloflí-li spoluvlastník investice na *nutné opravy* a údrfibu bez obstarání si souhlasu spoluvlastníka, vzniká neinvestujícímu spoluvlastníkovi bezd vodné obohacení z neplatného právního úkonu jifl v *okamflíku vynaloflení investic* za trvání spoluvlastnického vztahu a od tohoto okamflíku b flí i proml ecí lh ta investujícího spoluvlastníka k uplatn ní jeho práva. Vý–e povinnosti šopomenutéhoo spoluvlastníka š by byla dána podílem na investici odpovídající jeho spoluvlastnickému podílu ke spole né v ci.õ^{216, 217} Paklifl by –lo o *jiné investice nefl na nezbytné opravy* a

²¹¹ Rozsudek NS ze dne 10.12.2008, sp.zn. 22 Cdo 1870/2007, publikováno pod R 53/2009

²¹² Konkrétn z rozsudku NS ze dne 21.6.2001, sp.zn. 22 Cdo 599/99

²¹³ Blíflle viz. Rozsudek NS ze dne 17.2.2010, sp.zn. 28 Cdo 3316/2009

²¹⁴ P i respektu k právu men–inového spoluvlastníka vyjád it se k zamý–leným investicím, nebo i kdyfl nesouhlasí, mohl-li se vyjád it, povinnost podílet se na nákladech mu vzniká.

²¹⁵ Blíflle viz. Rozsudek NS ze dne 21.6.2001, sp.zn. 22 Cdo 599/99

²¹⁶ Rozsudek NS ze dne 21.6.2001, sp.zn. 22 Cdo 599/99

údrfibu, proml ecí lh ta po íná b flet afl *od zániku* podílového spoluvlastnictví, a to šve vý-í zhodnocení jeho podílu^{218, 219}.

2.8.3 Plnění z právního důvodu, který odpadl

Tato speciální skutková podstata bezd vodného obohacení se uplatní v p ípad , fte d vod k pln ní, který po právu vznikl, následn odpadl. Typickým p íkladem je p íjetí zálohy na pln ní podle smlouvy, která následn nebyla uzav ena i spln ní rozvazovací podmínky ve smyslu ust. §36, odst. 2 OZ, odstoupení od smlouvy ve smyslu ust. §48 OZ i nap . zru-ení fixní smlouvy ze zákona.

Bude-li uzav ená smlouva *neplatná relativn* a dojde-li k platnému dovolání se relativní neplatnosti k tomu oprávn nou osobou, bude napln na skutková podstata pln ní z právního d vodu, který odpadl, rovn fl²²⁰ Do-lo-li na základ zru-ené smlouvy k vzájemnému pln ní smluvních stran, ídí se jejich vypo ádání ust. §§457 a 458 OZ. Pakliže ov-em plnila pouze jedna strana, ídí se vypo ádání stran dle názoru NS²²¹ ust. §§451, 456 a 458 OZ.

V souladu se záv ry soudní praxe *š dostate ným právním d vodem k investicím do cizí nemovitosti je i ústní dohoda s vlastníkem nemovitosti o jejím budoucím p evodu, na jejímfl základ bylo nevlastníkem do nemovitosti investováno. Právní d vod pln ní odpadne, jakmile vlastník nemovitosti tento sv j p íslib odvolá.õ²²²*

Zda je i není bezd vodným obohacením z právního d vodu, který odpadl p ípad, kdy bylo p íjato pln ní na základ vykonatelného rozhodnutí, které bylo následn zru-eno, se zabýval NS v n kolika svých rozhodnutích. Ve svých d ív j-ích rozhodnutích,²²³ která jsou dnes jifl p ekonána, e-íl NS problematiku tak, fte vycházel z druhu soudního rozhodnutí (konstitutivní, deklaratorní) a nehledal, zda d vod

²¹⁷ Domnívám se, fte vý-e povinnosti podílet se na úhrad nutných investic by m ly být dána tím, o se nemovitost, resp. podíl neinvestujícího spoluvlastníka v d sledku vynaložení investic zhodnotil.

²¹⁸ Rozsudek NS ze dne 21.6.2001, sp.zn. 22 Cdo 599/99

²¹⁹ S ohledem na vzájemnou provázanost s ust. §457 OZ v dal-ích výkladech odkazují na kapitulu 2.8.4 D sledky zru-ené i neplatné smlouvy.

²²⁰ Blíffe viz. TWESTKA, J. aj. *Ob anský zákoník I, komentá* . 1.vyd. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentá e, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s.1193

²²¹ S názorem nesouhlasím. Blíffe k problematice viz kapitola 2.8.2 Pln ní z neplatného právního úkonu.

²²² Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 30.1.1995, sp.zn. 1 Cdo 74/93

²²³ Nap . Rozsudek NS ze dne 24.8.2005, sp.zn. 28 Cdo 1803/2005

takového plnění vycházel z práva hmotného i nikoli. Z aktuální a ustálené²²⁴ rozhodovací praxe vyplývá, že: *§ Bezdvodným obohacením se může stát též plnění přijaté na základě vykonatelného rozhodnutí, je-li bylo následně zrušeno. Domáhá-li se vrácení plnění ten, kdo plnil povinnost uloženu mu soudem (případně jiným orgánem), závisí dle vodnosti jeho požadavku na tom, zda podle hmotného práva - tedy i bez rozhodnutí, je-li bylo následně zrušeno - plnil povinnost, kterou skutečně měl, i nikoliv. Tuto otázku řeší soud jako předloženou. Zrušením rozhodnutí, podle něhož bylo plnění, dochází k bezdvodnému obohacení jen v případě, že právní dle vod tohoto plnění nespůsobil v hmotném právu, tedy že podle hmotného práva zde povinnost neexistovala. Zrušením rozhodnutí tak odpadá právní dle vod a poskytnuté plnění se stává bezdvodným obohacením (srov. Vestka, J., Špáčil, J., Křiváková, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 1181, dále rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. 28 Cdo 3113/2007, v případě též publikaci Neoprávněný majetkový prospěch, Josef Vaněk, Panorama Praha 1987, str. 49 až 52, v níž je ohledně uvedených závěrů odkazováno na rozsudky bývalého Nejvyššího soudu SR sp. zn. 1 Cz 38/81, sp. zn. 1 Cz 75/82 a sp. zn. 1 Cz 39/83). Z uvedeného vyplývá, že spůsobil-li právní dle vod plnění v hmotném právu, pak trvá i v případě zrušení pravomocného a vykonatelného rozsudku, který ho deklaroval, a poskytnuté plnění bylo od počátku i nadále podloženo právním dle vodem; nemůže proto být posuzováno jako bezdvodné obohacení vzniklé plněním z právního dlevodu, který odpadl. Jestliže však právní dle vod pro plnění dán nebyl a přesto vodní rozsudek tak byl nesprávný, spůsobil právní dle vod plnění jen ve vykonatelném soudním rozsudku; jeho zrušením však do té doby existující právní dle vod odpadl a dle vod zaplacené plnění se stalo bezdvodným obohacením (příjímání plnění, jehož právní dle vod odpadl).²²⁵*

Otázku zásadního právního významu řeší NS v rozhodnutí sp.zn. 33 Odo 1453/2006, ze dne 11.12.2008. V posuzovaném případě se žalobci domáhali zaplacení úroků z peněžité částky, kterou poskytli žalovaným jako zálohu na kupní cenu. Tuto zálohu měli žalovaní k dispozici až do soudního rozhodnutí, jímž bylo stanoveno, že se zamítá žaloba na nahrazení projevu v le. Po zamítavém rozhodnutí žalovaní zálohu vrátili. Žalobci požadovali úrok z poskytnuté částky, jaký by museli po rozhodnou dobu

²²⁴ Viz. např. Rozsudek NS ze dne 19.5.2009, sp.zn. 30 Cdo 3810/2007, i Usnesení NS ze dne 24.3.2011, sp.zn. 28 Cdo 3995/2010, Usnesení NS ze dne 28.1.2009, sp.zn. 33 Odo 1368/2006

²²⁵ Rozsudek NS ze dne 19.5.2009, sp.zn. 30 Cdo 3810/2007

řalování platit, pakliře by jim byla poskytnuta p j ka ve vý-i zálohy na kupní cenu. Soudy obou stup řalobu zamítly. Dovolací soud dal za pravdu soud m I. a II. stupn , dovolání zamítl a uvedl: *řLze p isv d it odvolacímu soudu, ře z řádné z uvedených skutkových podstat bezd vodného obohacení nelze dovodit oprávn nost řalovaného nároku. řialobci sami ostatn ani neuvád jí, která ze zákonných skutkových podstat m la být v dané v ci napln na. Dovozejí pouze, ře řalování se bezd vodn obohatili tím, ře u-et ili peníze, které by jinak museli zaplatit na úrocích, pokud by si ástku 325.000,- K (tj. jim p edanou kupní cenu) museli vyp j it od bankovního ústavu. Protoře řalovaným řádná povinnost zaplatit t etí osob úroky (tj. odm nu za p j ku) nikdy nevznikla, nelze ani dovozovat, ře by se jejich majetek o tuto ástku snířil, pokud by ástku 325.000,- K jako kupní cenu od řalobc nep ijali.ř*²²⁶ Dále pak NS uvedl, ře jelikofi byly platby poskytnuty řalovaným p edtím, neřli byla kupní smlouva uzav ena a řlo o platby v souvislosti se zamýřeným p evodem nemovitostí, jednalo se o poskytnutou zálohu ve smyslu ust. ř498 OZ. Taková záloha je d vodnou platbou ařl do okamřiku, kdy je osob , která zálohu poskytla z ejmé, ře zamýřená smlouva nebude uzav ena. Ařl v p ípad , kdy by byli řalování v prodlení s vrácením zálohy, mohli by se řalobci domáhat úrok z prodlení. Taková situace v-ak v daném p ípad nenastala. Dovolací soud dodal: *řřalovaná ástka nem ře p edstavovat tzv. uřřitky, které je obohacený za ur itých okolností povinen vydat (srov. ř 458 odst. 2 ob . zák), jifl proto, ře řalobci netvrdili (a v ízení nebylo ani zjiřno), ře by se majetek řalovaných v d sledku uřřívání poskytnuté kupní ceny jakkoli zv t-il i rozrostl.ř*²²⁷

P edpokladem vzniku bezd vodného obohacení z právního d vodu, který odpadl, je:

1. právní d vod pro poskytnutí ur itého pln ní,
2. poskytnutí pln ní,
3. právní skute nost, s nířl je spojen zánik právního d vodu pro poskytnutí ur itého pln ní,
4. vznik bezd vodného obohacení,
5. p í inná souvislost.²²⁸

²²⁶ Rozsudek NS ze dne 11.12.2008, sp.zn. 33 Odo 1453/2006

²²⁷ Rozsudek NS ze dne 11.12.2008, sp.zn. 33 Odo 1453/2006

²²⁸ V dal-řich výkladech odkazují na kapitolu 2.8.4 řD sledky zru-ené a neplatné smlouvyř.

2.8.3.1 Věcná legitimace a procesní souvislosti

Soud v řízení vždy posoudí jako především otázku skutečnosti, zda byla smlouva zrušena a zda od ní bylo platně odstoupeno, případně zda nastala jiná právní skutečnost, na základě níž odpadl důvod poskytnutí plnění.

Jak již bylo uvedeno výše, zrušením rozhodnutí, podle něhož bylo plnění, dochází k bezdůvodnému obohacení jen v případě, že právní důvod tohoto plnění nespočíval v hmotném právu, tj. že podle hmotného práva zde povinnost neexistovala. Pokud povinnost existovala, ovšem během řízení byla úspěšně vznesena námitka promlčení, pak *nuceným výkonem* dochází naopak k bezdůvodnému obohacení žalovaného (převodně žalobce). *ŠV posuzovaném případě sice povinnost žalobkyn vrátit žalovanému plnění (kupní cenu), které jí poskytl podle neplatných kupních smluv uzavřených 14. 2. a 12. 3. 2001, nezanikla (existuje), nicméně v řízení o vydání bezdůvodného obohacení zahájeného k návrhu žalovaného (tehdy v pozici žalobce) žalobkyn (tehdy v pozici žalované) vznesla důvodně námitku promlčení práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení, takže došlo k zániku nároku, tj. subjektivní právo žalovaného přestalo být vznesením námítky promlčení u soudu vynutitelné (viz. rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. 5. 2004, sp. j. 8 Co 128/2004-186). Žalobkyn nesplnila žalovanému předmětem plnění o své vůli (dobrovolně), nýbrž výhradně na základě pravomocného soudního rozhodnutí, které jí plnit přikazovalo a které bylo posléze zrušeno. Zrušením rozhodnutí, podle něhož bylo plnění, tak došlo k bezdůvodnému obohacení žalovaného, které je povinen žalobkyni vydat.*^{229, 230}

2.8.3.2 Rozsah a způsob vydání bezdůvodného obohacení

Viz. obecné výklady v kapitole 2.7. a zvláštní výklady v kapitole 2.8.4.2.

2.8.3.3 Promlčení

Obohacení se stane bezdůvodným v okamžiku, kdy právní důvod poskytnutí plnění odpadne (typicky v případě přijaté zálohy, jakmile je zejmé, že k uzavření

²²⁹ Usnesení NS ze dne 28.1.2009, sp.zn. 33 Odo 1368/2006

²³⁰ V dalších výkladech odkazují na kapitolu 2.8.4 §D sledky zrušené a neplatné smlouvy.

smlouvy nedojde, splní podmínky, doručím oznámení o odstoupení od smlouvy druhé straně).

V případě, že osoba investuje do cizí nemovitosti na základě příslibu vlastníka této zhodnocené nemovitosti o jejím budoucím převodu, dochází k poškození buhu promlčení lhůty v okamžiku, kdy vlastník příslib budoucího převodu odvolá, popřípadě vytvoří stav, kdy je zřejmé, že příslib nebude realizován. V tomto okamžiku odpadá právní důvod poskytnutých investic do cizí nemovitosti. Objektivní promlčení lhůta po nebyl ať v okamžiku, kdy právní důvod odpadl (v okamžiku, kdy byl příslib odvolán), nebo ať v tomto okamžiku se stalo poskytnuté plnění bezdůvodným majetkovým prospěchem vlastníka nemovitosti. Subjektivní promlčení lhůta po jiná byla od okamžiku, kdy oprávněný zjistí skutkové okolnosti vedoucí k závěru o vzniku bezdůvodného obohacení a v domněnku osob, která se tímto způsobem obohatila. Subjektivní promlčení lhůta nemůže být důvodem neobjektivní, tudíž v tomto případě bude spadat poškození buhu obou promlčení lhůt v jedno.²³¹

*Š poskytl-li falovaný faložci zálohu na koupi pozemku, jež se nerealizovala, pak okamžikem, kdy falovaný faložci sdělil, že o koupi pozemku již nemá zájem, odpadl právní důvod poskytnutí této zálohy.*²³²

údanému stanovení poškození buhu subjektivní i objektivní promlčení lhůty v případě částek poskytnutých v souvislosti s uzavřenou kupní smlouvou se v nově kolegium NS ve Zprávě o zhodnocení stavu rozhodování soud České socialistické republiky ve věcech neoprávněného majetkového prospěchu ze dne 28.3.1975, publikované pod Čpj 34/74 a upozornilo, že problematika je značně rozmanitá, nelze tudíž dát jednoznačný návod pro postup při stanovení poškození buhu promlčení lhůt. *Š Právě s ohledem na ryzost případu, rzné záležitosti účastníků a jejich prokazatelné projevy je třeba vždy co nejdříve zjistit skutečný stav věci, tj. úmysl a projevy účastníků, obsah jejich dosavadního jednání, d vodu, pro které ze zamýšlené kupní smlouvy se-čo, apod., aby bylo možné posoudit, jaký byl skutečný právní důvod platby, zda tento právní důvod zanikl a kdy.*²³³

²³¹ Blíže viz. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 30.1.1995, sp.zn. 1 Cdo 74/93

²³² Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne sp.zn. 36 Co 11/2004

²³³ R 26/1975, s. 148

2.8.4 Důsledky zrušené a neplatné smlouvy

Jak již bylo zdůrazněno výše,²³⁴ v ust. §457 OZ není upravena samostatná skutková podstata bezúvodného obohacení. Z tohoto ustanovení vyplývá pouze způsob vypořádání smluvních stran v případě vzájemně si poskytnutého plnění - vzájemná restituční povinnost smluvních stran zrušené i neplatné (relativní i absolutní) smlouvy. S ohledem na skutečnost, že jde o synallagmatický závazek, uplatní se postup v souladu s ust. §560 OZ a splnění povinnosti vydat bezúvodné obohacení se může domáhat jen ta strana, která již sama plnila i je připravena plnit. Vzájemnými podmínkami jsou všechna plnění, na jejichž vzájemné podmínosti se účastníci dohodli, stejně jako plnění, kde podmínost a vzájemná vázanost vyplývá přímo ze zákona.²³⁵

Otázkou vzájemných podmínek plnění kupujícího a prodávajícího se zabývalo kolegium NS ve Zprávě o zhodnocení úrovně rozhodování soudů SSR ve věcech odpovědnosti za neoprávněný majetkový prospěch podle §451 a násl. O.z. publikované pod R 1/1979. Kupující, který se nastěhoval do rodinného domku, požadoval z titulu neplatné smlouvy vydání kupní ceny. Prodávající, který nepopíral neplatnost smlouvy, odmítl vrátit kupní cenu, dokud se kupující z rodinného domku nevystěhuje. Kolegium k problematice uvedlo, že v případě koupě nemovitosti jsou vzájemnými a vzájemnými podmínkami nároky ze strany prodávajícího převodu vlastnictví a ze strany kupujícího úhrada dohodnuté kupní ceny. Při převodu vlastnictví jsou převod vlastnictví a uvolnění nemovitosti vzájemně nezávislá plnění. Prodávající je v případě neplatné smlouvy povinen vrátit kupní cenu, ale nemůže tuto svou povinnost vázat na vyklizení nemovitosti, nebo nejde o vzájemné podmíněné nároky. Vzájemným podmíněným nárokem k vrácení ceny je skutečnost, že nedošlo k převodu vlastnického práva k nemovitosti na kupujícího.²³⁶ Prodávající je zásadně povinen vrátit kupní cenu. Domáhat se splnění povinnosti vyklidit nemovitost může žalobou na vyklizení s tím, že kupujícímu vzniká povinnost vydat bezúvodné obohacení vzniklé plněním bez právního důvodu, pokud neoprávněně užívá bez nájemní i jiné smlouvy nemovitost prodávajícího.

²³⁴ Viz. kapitola 2.8.2 Plnění z neplatného právního úkonu

²³⁵ Blíže viz. R 1/1979, s. 8

²³⁶ Blíže viz. R 1/1979, s. 8

V právní praxi byl případ, kdy bylo rozsudkem určeno, že žalobce je výlučným vlastníkem nemovitostí, které uflívá žalovaný, nebo kupní smlouva je absolutně neplatná. Žalobce proto vyzval žalovaného, aby vyklidil nemovitosti, ten to ovšem odmítl s tím, že požaduje vrácení kupní ceny. Do doby, nežli tak žalobce učiní, odmítl nemovitosti vyklidit. Žalobce uplatnil za řízení námitku započtení částky 200.000,- Kč (kterou měl u sebe z titulu převzaté kupní ceny nemovitosti a kterou žalovanému dosud nevrátil) a na kterou mu vznikl dle jeho slov nárok, nebo žalovaný 24 měsíců od určovacího rozsudku bezplatně neoprávněně uflíval jeho nemovitosti. Rozhodnutí soudu I. i II. stupně byla založena na závěru, že *šnámitka žalobce na započtení částky 200.000,- Kč z titulu bezdědného obohacení vzniklého neoprávněně bezplatným uflíváním nemovitostí žalovaným bez právního důvodu není opodstatněná, nebo tento nárok je nárokem podmíněným ze zákona závazkem žalobce vydat žalovanému uflitky z částky přijaté žalobcem na úhradu kupní ceny, tedy že jde o případ vzájemného (vzájemně podmíněného) plnění (tzv. synallagmatický závazek), a že přiznání tohoto nároku žalobci by bylo v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.), nebo dosud nevrátil žalovanému kupní cenu, za níž by si žalovaný mohl pořídit náhradní bydlení.*²³⁷ Žalobce podal proti rozsudku soudu II. stupně dovolání a NS posoudil výše uvedenou problematiku následovně: *šV posuzované věci žalobce učinil projev započtení částky 200.000,- Kč z titulu vydání plnění z bezdědného obohacení získaného žalovaným tím, že bez právního důvodu bezplatně po dobu 24 měsíců nemovitosti žalobce uflíval, tedy spočívajícího v náhradě za uflívání nemovitostí žalovaným, a nikoliv jako náhrady za znehodnocení nemovitostí vzniklé jejich uflíváním nebo opotřebením žalovaným (a jeho rodinou). Je tedy zřejmé, že žalobce nepožaduje vydání uflitek z bezdědného obohacení podle § 458 odst. 2 obč. zák., nýbrž že uplatnil nárok podle § 451 odst. 2 a § 456 obč. zák., který ze zákona není podmíněným protiplněním ze strany žalovaného (jako je tomu v případě, kdy je smlouva neplatná nebo byla-li zrušena - viz § 457 obč. zák.). Názor odvolacího soudu, který přisvědčil soudu prvního stupně v tom, že nárok žalobce na úhradu částek odpovídajících výměrného nájemného za uflívání nemovitostí žalovaným za dobu 24 měsíců zpět do jeho uplatnění, je nárokem podmíněným ze zákona závazkem žalobce vydat žalovanému uflitky z částky přijaté žalobcem na úhradu kupní ceny, tedy že jde o případ vzájemného*

²³⁷ Rozsudek NS ze dne 29.1.2008, sp.zn. 30 Cdo 68/2007

(vzájemn podmín ného) pln ní, kdy jedna strana nem fle pořadovat pln ní bez sou asného poskytnutí protipln ní (tzv. synallagmatický závazek podle § 560 ob . zák.), je tudífl nesprávný. V daném p ípad je sice p vodem sporu neplatná kupní smlouva o p evodu p edm tných nemovitostí, lze v-ak s ohledem na uvedené uzav ít, fle pořadavek flalobce, nepodléhající režimu ustanovení § 457 ob . zák., je nárokem zcela samostatným.²³⁸ S rozhodnutím souhlasím. Jak jifl bylo e eno vý-e, vzájemn podmín nými nároky v p ípad koup nemovitosti je vřdy p evod vlastnického práva a úhrada kupní ceny. flalovaný napl uje od právní moci rozsudku ur ujícího vlastnictví flalobce nov samostatnou skutkovou podstatu uřívání nemovitosti bez právního d vodu. Dobrá víra má toliko vliv na povinnost vydat uřitky. NS proto zcela správn judikoval, fle jde o flalobc v samostatný nárok.²³⁹

2.8.4.1 Věcná legitimace a další procesní souvislosti vzájemně podmíněných nároků stran zrušené či neplatné smlouvy

Hmotn právní úprav obsařené v ust. §560 OZ musí odpovídat petit flaloby, v n mfl musí být vzájemná vázanost práv a povinností smluvních stran vyjád ena. O tom, fle flalobní návrh musí vyjad ovat synallagmatickou povahu závazk obou stran neplatné i zru- ené smlouvy, je soud povinen flalobce pou ít v souladu s ust. §5 ob anského soudního řádu.²⁴⁰ Nárok jednoho z ú astník smlouvy na vrácení pln ní z neplatné smlouvy je p ímo ze zákona podmín n jeho závazkem v í druhému ú astníkovi a tato vzájemná vázanost musí být vyjád ená v rozsudku, který soud vyná-í

²³⁸ Rozsudek NS ze dne 29.1.2008, sp.zn. 30 Cdo 68/2007

²³⁹ Rozhodnutí je zajímavé je-t z dal-řho pohledu ó NS v n m e-il jako otázku zásadního právního významu aplikaci institutu dobrých mrav , tedy zda lze flalobci odep ít s poukazem na dobré mravy právo na vydání bezd vodného obohacení získané flalovaným bez právního d vodu s poukazem na sociální d vody flalovaného a skute nost, fle flalobce sám nevrátil kupní cenu a zcela správn dovedil, fle nikoli. Dovolací soud k problematice uvedl: šAplikace § 3 odst. 1 ob . zák. je postupem výjime ným, nebo soud v takovém p ípad nep iznává právo, které je jinak dáno právním p edpisem, a tím podstatným zp sobem zasahuje do principu právní jistoty. Proto musí být pro takovéto právní posouzení v ci dány zcela mimo ádné d vody. T m ov-em nem fle být skute nost, fle flalobce dosud flalovanému nevrátil ástku odpovídající kupní cen za nemovitostí, a ani fakt, fle flalovaný má p t nezletilých d tí a jeho rodina je sociáln pot ebnou, neznamená, fle by nemusel na úhradu ástek odpovídajících vý-í nájemného za uřívání nemovitostí ni eho zaplatit do doby, neřl si zajistí náhradní bydlení; pokud by totiřl flalovaný s rodinou nebydlel ve vlastním dom í byt , byl by povinen platit za uřívání bytu í domu jeho vlastníkovi jako pronajímateli nájemné. Dovolací soud je proto naopak toho názoru, fle by bylo nemravné odep ít flalobci právo na vydání bezd vodného obohacení za uřívání jeho nemovitostí flalovaným získaného bez právního d vodu, a tak jej vlastn nutit, aby do doby, neřl mu vrátí kupní cenu, trp l jejich bezplatné uřívání, a to i ohledem na to, jde o nárok, který podléhá proml ení (srov. § 107 odst. 1, 2 ob . zák.).²⁴⁰ Rozsudek NS ze dne 29.1.2008, sp.zn. 30 Cdo 68/2007

²⁴⁰ Blíře viz. nap . Nález III. ÚS 618/04, ze dne 3.3.2005

o n kterém z t chto nárok . Vzájemn podmín ými jsou pak, jak jifl bylo zd razn no vý-e, v-echna pln ní, na jejichfl vzájemné podmín nosti se ú astníci dohodli, stejn jako pln ní, kde podmín nost a vzájemná vázanost vyplývá p ímo ze zákona.²⁴¹

Proto pokud by flalobní návrh sám nebo ve spojení se vzájemným návrhem flalovaného neumofl oval soudu vyjád it vzájemnou vázanost nárok v rozsudku, je soud v ob anském soudním ízení povinen ú astníky ádn procesn pou it. Nebude-li p es ádné pou ení návrh ani vzájemný návrh upraven, nebude moci soud návrhu vzhledem k jeho podmín nosti vyhov t.²⁴²

Jinak je tomu p í vzájemných pen flitých nárocích: š *Byla-li ob pln ní, která si ú astníci neplatné smlouvy navzájem poskytli, pen flitá nebo jde-li o pln ní, za n flmusí být poskytnuta náhrada v pen zích (§ 458 odst. 1 ob . zák.), pak se specifická povaha § 457 ob . zák. projevuje tím, fl v soudním ízení o flalob o vrácení pln ní z neplatné smlouvy lze p iznat pouze vrácení toho, o pen flité pln ní flalobce (nebo pen flitá náhrada za n) p esahuje pen flité pln ní (nebo pen flitou náhradu za n) poskytnuté mu podle smlouvy flalovaným. P í takovém postupu soud provede vzájemné zú tování obou bezd vodných obohacení; projev sm ující k zapo tení se nevyfladuje (srovnej Zprávu ob anskoprávního kolegia Nejvy—ho soudu SR ze dne 28. 3. 1975, Cpj 34/74, o zhodnocení stavu rozhodování soud SR ve v cech neoprávn ného majetkového prosp chu, uve ejn nou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 26/1975, a nap . rozsudek Nejvy—ho soudu R ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 52/2002, uve ejn ný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 28/2006).²⁴³*

Zásadn platí, fl v p ípad uplatn ní nárok z neplatné i zru-ené smlouvy soudní cestou, je pot eba flalovat na pln ní a podmínit nárok jedné strany nárokem strany druhé, pokud jifl strana sama svoji povinnost nesplnila (nap . flalovaný je povinen vydatí *oproti* povinnosti flalobce í).

Specifická situace nastává v p ípad smluvních p evod nemovitostí. V p ípad , fl dojde platn prodávajícím k odstoupení od kupní smlouvy (nap . pro prodlení s nezaplacením kupní ceny kupujícím ani p es výzvu k úhrad), kupní smlouva se s ú inky *ex tunc* ru-í. V katastru nemovitostí m fl být vlastnické právo prodávajícího deklaratorn znovu zapsáno pouze v sou innosti s kupujícím, tj. prodávající s kupujícím

²⁴¹ Blífl viz. R 1/1979, s.67 - 68

²⁴² Blífl viz. R 26/1975, s. 271

²⁴³ Rozsudek NS ze dne 15.9.2009, sp.zn. 33 Cdo 2373/2007

musí sepsat souhlasné prohlášení účastníků smlouvy o jejím zrušení pro odstoupení od této smlouvy a doložit její sfládostí o vyznačení změn v katastru nemovitostí. V t-inou ale kupující potebnou souinnost neposkytne, proto nezbyvá prodávajícímu, nejl dosáhnout změny stavu zápisu v katastru nemovitostí záznamem tak, fl podá flalobu na ur ení svého vlastnického práva, kdyfl tato jediná je p i nesouinnosti kupujícího podkladem pro zápis změn v katastru nemovitostí. Z d vodu právní jistoty a ochrany vlastníka je poteba mu umofnit podat ur ovací flalobu. V praxi vznikaly problémy, nebo byly rozdílné názory na to, zda je poteba flalovat na ur ení i na pln ní, kdyfl u ur ovací flaloby by nebyla spln na podmínka vzájemné restitu ní povinnosti ve smyslu §457 OZ a §560 OZ, a fl tedy musí být podána flaloba na pln ní, kdyfl ur ovací flaloba není opodstatná tam, kde lze flalovat na pln ní. Právní praxí byla tato otázka zcela správn vy e-ena rozhodnutím publikovaným pod R 53/2007²⁴⁴. Nejvyší soud se odchýlil od svého d ív j-ého právního názoru, který vyslovil v rozsudku publikovaném pod R 26/1992, v n mfl dosp l k záv ru, fl prodávající má naléhavý právní zájem na ur ení obnoveného vlastnického práva k nemovitostem po odstoupení od kupní smlouvy jen tehdy, jestlifle sám pln ní, které z této smlouvy dostal, tj. kupní cenu, vrátil kupujícímu, pop ípad jestlifle souasn s touto flalobou na ur ení podal flalobu na vyklizení kupujícího z nemovitosti oproti vrácení kupní ceny, a k problematice nov uvedl: *šExistence naléhavého právního zájmu na ur ení vlastnictví prodávajícího k nemovitosti po odstoupení od kupní smlouvy ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o. s. . . není podmín na tím, zda sám kupní cenu vrátil kupujícímu anebo zda podal flalobu na vyklizení kupujícího oproti vrácení kupní ceny.*²⁴⁵ Tento názor pak od vodnil tím, fl naléhavý právní zájem na ur ení m fl být dán i v p ípad , kdy by bylo moflné flalovat na pln ní, jestlifle ur ovací flaloba vytvá í pevný právní základ pro právní vztahy a p edchází dal-ím spor m účastník o pln ní i pokud flalobou na pln ní není moflné e-ít problém komplexn . Naléhavý právní zájem na ur ení je dán skute ností, fl v katastru nemovitostí je zapsána jiná osoba nejl vlastník, resp. jestlifle flalobce tvrdí, fl je vlastníkem, p itom ale není jako vlastník v katastru nemovitostí zapsán. Dále NS uvedl, fl odstoupením od smlouvy se obnovuje p vodní stav - tedy i vlastnické právo. Jelikofl má zápis deklaratorní ú inky, není moflné vázat moflnost podání flaloby na ur ení povinností podat jinou související flalobu. Proávající musí mít moflnost

²⁴⁴ Rozsudek NS ze dne 28.6.2006, sp.zn. 31 Cdo 1836/2005

²⁴⁵ Rozsudek NS ze dne 28.6.2006, sp.zn. 31 Cdo 1836/2005

dosáhnout vydání rozsudku, který bude dostatečným podkladem pro zápis jeho vlastnického práva v katastru nemovitostí. Nejvyšší soud uvedl, že je případy možná i kumulace obou žalob, ovšem i přes tuto skutečnost šlo o existenci naléhavého právního zájmu ve smyslu ust. § 80 písm. c) o. s. . na určení vlastnictví p evodce k nemovitosti po odstoupení od kupní smlouvy, které učinil po právu, podmíněným tím, že sám plnil, které z této smlouvy dostal, tj. kupní cenu, vrátil kupujícímu, případně jestliže s touto žalobou na určení podal žalobu na vyklizení kupujícího z nemovitosti oproti vrácení kupní ceny. Subjekty zrušené kupní smlouvy mají ze zákona povinnost vrátit druhému účastníkovi, co podle ní dostaly (§ 457 obč. zák.), avšak odstoupil-li prodávající účastník od smlouvy o převodu nemovitosti, měl soud určit jeho vlastnické právo k nemovitosti, která se smlouvou převáděla, s dle sledky podle § 7 zák. . 265/1992 Sb., v novelizovaném znění, práv proto, že se odstoupením od smlouvy jeho vlastnické právo obnovilo; existenci naléhavého právního zájmu prodávajícího na určení vlastnictví k nemovitosti ve smyslu ust. § 80 písm. c) o. s. . tudíž nelze podmínit vrácením plnění ze zrušené smlouvy. Kupující, který na základě zrušené smlouvy plnil, má totiž právo, došlo-li k platnému odstoupení od kupní smlouvy, domáhat se soudní cestou vrácení zaplacené kupní ceny na prodávajícímu z důvodu bezdůvodného obohacení, jímž je i majetkový prospěch získaný plněním z právního důvodu, který odpadl (§ 451 odst. 2 obč. zák.); tím jsou jeho práva vyplývající z povinnosti vrátit si vzájemná plnění v případě zrušení kupní smlouvy dostatečně ochráněna. Pro tento závěr svědčí i skutečnost, že zanikla-li by pohledávka kupujícího na vrácení poskytnutého plnění na kupní cenu například započtením na pohledávku prodávajícího z titulu sjednané smluvní pokuty pro případ porušení smluvní povinnosti (§ 544, § 545 obč. zák.) kupujícímu, nemohl by v takovém případě prodávající ani nesoučinností kupujícího podle § 5 odst. 4 zákona . 344/1992 Sb., ve znění zákona . 89/1996 Sb., zápisu svého obnoveného vlastnického práva k nemovitosti dosáhnout ani úrovní žalobou podle § 80 písm. c) o. s. .²⁴⁶ S uvedeným rozhodnutím souhlasím. Úrovní rozsudek je podkladem pro zápis změny v katastru nemovitostí záznamem a uvedeným rozhodnutím dochází k dle sledné ochraně vlastnického práva k nemovitosti. Vzájemnými podmínkami nároky je obnovení vlastnického práva oproti vrácení kupní ceny, jak vyplývá z R 1/1979 a ochrana dle ust. § 107, odst. 3 OZ zůstává kupujícímu zachována.

²⁴⁶ Rozsudek NS ze dne 28.6.2006, sp.zn. 31 Cdo 1836/2005

V případě *prodeje v ci movité* dochází k převodu vlastnického práva odevzdáním v ci kupujícímu. Zde jsou vzájemnými podmínkami nároky zaplacení kupní ceny a vydání v ci. Při neplatnosti smlouvy je třeba vzájemné restituční povinnosti podmínit tak, že prodávající je povinen k vrácení kupní ceny, ovšem pod podmínkou souasného vydání předem tu koup kupujícím zp t prodávajícímu.²⁴⁷

Je-li předem tem neplatné nájemní smlouvy v c²⁴⁸, je nájemce povinen vydat majetkový prosp ch, který získal uflváním v ci, a pronajímatel prosp ch, nabytý zaplacením nájemného (§457 ob . zák.) tyto povinnosti jsou povinnostmi vzájemn podmínými (§560 ob . zák.). Povinnost nájemce vrátit (vydat) pronajímateli v c, kterou uflval na základ neplatné smlouvy, není povinností vzájemn podmínou povinnosti pronajímatele vrátit nájemci úhradu (nájemné), které pronajímateli podle takové smlouvy zaplatil za uflvání v ci.²⁴⁹

Otázkou aktivní v cné legitimace vlastníka nemovitosti se zabýval Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 30.11.2004. V posuzovaném případě se žalobce jako fito podílový spoluvlastník pronajímaného bytu domáhal žalobou vydání bezd vodného obohacení po nájemci. Nájemci m lo vzniknout bezd vodného obohacení tím, že inkasoval platby za podnájem, nebo ovšem nem l souhlas žalobce k uzav ení smlouvy o podnájmu, je smlouva pro rozpor se zákonem absolutn neplatná, a p íjaté platby za podnájem jsou neoprávn ný majetkový prosp ch, který je povinen vlastníkovi nemovitosti vydat. NS k problematice uvedl: *šNa nájemci, jemufl sv d í právo nájmu bytu, se vlastník tohoto bytu nem fl úsp n domáhat vydání majetkového prosp chu, jenfl nájemce získal platbami za podnájem od toho, kdo na základ neplatné podnájemní smlouvy byl místo nájemce uflval.²⁵⁰* Nejvyšší soud ve svém od vodn ní poukázal na skute nost, že vzájemná restituční povinnost se týká pouze ú astník neplatné smlouvy. *šJestlfl si strany podle neplatné podnájemní smlouvy plnily, je podle § 457 ob . zák. ten, kdo m l být podnájemcem, povinen vydat druhé smluvní stran majetkový prosp ch, který získal uflváním bytu, a ten, kdo mu neplatnou smlouvou dal byt do podnájmu, je povinen vydat mu prosp ch, jefl získal platbami za podnájem (obdobn srov. nap . rozsudek NS R ze dne 26. 4. 2001, sp. zn. 20 Cdo 1270/99).* V případě *neplatné*

²⁴⁷ Blíže viz. R 1/1979, s. 68 - 69

²⁴⁸ Zde soubor stroj a za ízení, tedy movitá v c.

²⁴⁹ Usnesení NS ze dne 13.12.2005, sp.zn. 29 Odo 951/2003, publikováno pod R 37/2007

²⁵⁰ Rozsudek NS ze dne 30.11.2004, sp. zn. 25 Cdo 264/2004, publikované pod R 31/2005

podnájemní smlouvy spoívá obohacení špodnájemateleō v inkasovaných platbách za špodnájemō a obohacení špodnájemceō v tom, že bez právního d vodu uřlval byt, k n muřl sv d ilo právo uřlívání jinému.ō²⁵¹ Vlastník nemovitosti ov-em ú astníkem neplatné podnájemní smlouvy není. šUřlívání bytu má bezesporu majetkovou hodnotu; uřlval-li n kdo bez právního d vodu byt, k n muřl sv d í právo nájmu jinému, získal uřlíváním bytu majetkový prosp ch, a to na úkor nájemce bytu, místo n hořl v byt bydlel, a nikoliv na úkor pronájematele, který dal nájemci byt do nájmu. Tím, že řalovaný na základ neplatné smlouvy umořnil jinému uřlívát byt, jehořl je nájemcem, vztah mezi tímto špodnájemcemō a pronájematelem bytu zalořen nebyl.ō²⁵² Z vý-e e eného je z ejmé, že vypo řádání nárok z neplatné smlouvy se vřdly m že týkat pouze ú astník samotné neplatné smlouvy. Ve vzájemném restitu ním vztahu jsou pouze ú astníci neplatné smlouvy; toto platí bez ohledu na skute nost, zda se v souvislosti s pln ním z neplatné smlouvy obohatil i n kdo jiný, i zda v souvislosti s pln ním z takové smlouvy do-řo k bezd vodnému obohacení i na úkor n koho jiného.²⁵³

Aktivní a pasivní legitimace je tudířl vřdly pouze na stran ú astník neplatné smlouvy.²⁵⁴ Vzájemná restitu ní povinnost ú astník neplatné smlouvy ve smyslu ust. ř457 OZ není a nem že být jakkoli podmí ována ur itým právním vztahem ú astníka k p edm tu pln ní, které má být vráceno. Tato skute nost nemá nutn za následek, že p řipadné nároky t etích osob z stanou neuspokojeny.²⁵⁵

řP estofe byla smlouva o nájmu nebytových prostor z d vodu absence p edchozího souhlasu p řslu-ného orgánu státní správy od po řátku neplatná, bylo na jejím základ pln no ze strany bytového družstva tím zp sobem, že řalobkyni bylo umořn no p edm tné nebytové prostory uřlívát. Skute nost, že řalobkyn následn po uzav ení neplatné smlouvy umořnila řalovanému, aby v nebytových prostorách provozoval svou řlívnost (tedy s p edm tem nájmu dále disponovala), je-ř ne iní řalovaného p řjemcem pln ní ze strany bytového družstva, a nem ní nic na tom, že ú astníkem neplatné smlouvy z stala nadále řalobkyn , které pod dojmem platnosti smlouvy bylo bytovým družstvem poskytováno sjednané pln ní (tzn. umořn no uřlívání p edm tných prostor)ř Od právního vztahu vyplývajícího z neplatné smlouvy je nutno

²⁵¹ R 31/2005

²⁵² R 31/2005

²⁵³ Blířle viz. Usnesení NS ze dne 6.12.2010, sp.zn. 28 Cdo 2749/2010

²⁵⁴ Blířle viz. Usnesení NS ze dne 6.12.2010, sp.zn. 28 Cdo 2749/2010 a rozhodnutí v n m uvedená

²⁵⁵ Blířle viz. Nález I. ÚS 383/05-2, ze dne 10.10.2007

ale odlišit právní vztah mezi flalobkyní a flalovanými tím flalovaný flalobkyni za uflívání za stejné období nic neplatil, získal bezd vodné obohacení na její úkor bu pln ním z neplatného právního úkonu (souhlas s uflíváním, opírající se o neplatnou smlouvu o nájmu nebytových prostor) nebo pln ním bez právního d vodn.õ²⁵⁶

2.8.4.2 Rozsah povinnosti vydat bezdůvodné obohacení z neplatné či zrušené smlouvy, způsob vydání

V p ípad , flal jedna ze stran i ob nemohou p íjaté pln ní vrátit (typicky spo ívalo-li pln ní ve výkonech), musí být poskytnuta náhrada v pen zích. V p ípad *neplatné smlouvy o nájmu* je nájemce povinen vydat majetkový prosp ch, který získal uflíváním p edm tu nájmu a pronajímatel majetkový prosp ch získaný ze zaplaceného nájemného. Tyto povinnosti jsou povinnosti vzájemn podmín né ve smyslu §560 OZ. Nájemce ov-em není schopen uflitý výkon práva nájmu vrátit. Majetkovým ekvivalentem prosp chu nájemce je pen flitá ástka, která odpovídá ástkám vynakládaným obvykle v daném míst a ase za uflívání v ci, zpravidla formou nájmu, kterou by byl nájemce povinen platit podle platné nájemní smlouvy.²⁵⁷

Pro stanovení vý-e není relevantní nap . skute nost, jaké pln ní obdrflel nájemce od odb ratel , s nimifl uzavíral smlouvy (nájemce si pronajal za ízení pronajímatele za ú elem podnikání).²⁵⁸

š Sama okolnost, flal flalovaný fakticky uflíval jen ur itou ást ze flalobcem p enechaného majetku (movitých v cí), nep edstavuje okolnost, jefl by m la limitovat rozsah bezd vodného obohacení, které je flalovaný povinen ó vzhledem k absolutní neplatnosti nájemní smlouvy ó vydat flalobci (bylo totiž na uváflení flalovaného, v jakém rozsahu takové v ci bude fakticky uflívat), ledafl by bylo prokázáno, flal z tohoto flalobcem p enechaného souboru v cí flalovanému ur ité v ci objektivn (nap . pro vady zji-t né jifl p i p edání) flalovaný nemohl uflívat.õ²⁵⁹ D kazní b emeno stran této skute nosti stíhá flalovaného.

V praxi je velice ástým p ípadem aplikace ust. §457 ve spojení s §458 OZ vypo ádání stran v p ípad *neplatné smlouvy o dílo*, kdy dovoláním jsou napadány

²⁵⁶ Rozsudek NS ze dne 11.8.2006, sp.zn. 33 Odo 774/2004

²⁵⁷ Blíflle viz. nap . Rozsudek NS ze dne 15.6.1999, sp.zn. 25 Cdo 2578/99, publikovaný pod R 8/2000

²⁵⁸ Blíflle viz. Rozsudek NS ze dne 15.9.2009, sp.zn. 33 Cdo 2373/2007

²⁵⁹ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25.1.2004, sp.zn. 10 Co 874/2004, publikováno v Soudních rozhledech 11/2005

zejména výroky stanovící kone nou vý-í bezd vodného obohacení. Judikatura je v otázce vý-e bezd vodného obohacení p i vypo ádání stran z neplatné smlouvy o dílo ov-em dlouhodob ustálena²⁶⁰. P i stanovení vý-e bezd vodného obohacení soud vychází v souladu s ust. §458, odst. 1, v ta 2. OZ z pen fítě náhrady, která *odpovídá pen fínímu ocen ní získaného obohacení objednatele*. Obohacení objednatele spo ívá ve zhodnocení díla zhotovitelem. Jelikož objednatel není schopen p íjaté pln ní provedených výkon vrátit, musí jej nahradit pen fítou formou. Vý-í náhrady ur í soud v rámci své úvahy (§136 o.s. .), pakliže není stanovena právním p edpisem. Úvaha soudu o vý-í náhrady musí vycházet z finan ního ocen ní prosp chu, který objednateli vznikl. *õMajetkovým vyjád ením tohoto prosp chu není pen fítá ástka, která odpovídá ástce vynaložené na zhotovení díla, ale pen fítá náhrada odpovídající skute nému majetkovému prosp chu zákazníka ó objednatele díla.õ*²⁶¹ P i stanovení vý-e bezd vodného obohacení musí soud vycházet z nejnižích náklad , které by objednatel v daném míst a ase musel uhradit za dosažení stejného prosp chu.²⁶² Soud dále musí p íhlédnout i k *p ípadné vadnosti* díla, pokud mají vady za následek snížení skute ného majetkového prosp chu objednatele.²⁶³ Zhotovitel bude mít nárok na ástku odpovídající majetkovému prosp chu objednatele po ode tu ocen ní vadnosti provedeného pln ní.²⁶⁴

Ustálená rozhodovací praxe soud stanoví jednotn vý-í bezd vodného obohacení ve smyslu ust. §458 odst. 1 OZ v p ípad *investic do cizího majetku* nikoli jako hodnotu *vynaložených prost edk* , nýbrž jako *rozdíl mezi tržní cenou cizího majetku p ed vynaložením investic a poté ó* vychází ze zhodnocení, jakého se dostalo objednateli. Objednatel je tak vždy povinen vydat pouze ten majetkový prosp ch, jehoží se mu obohacením dostalo a *zcela je opomíjena majetková ztráta zhotovitele*.²⁶⁵ Tento postup se ásti odborné ve ejnosti nejeví spravedlivým a stále více sílí hlasy po ádném zhodnocení celkových okolností každého p ípadu, a to zejména v p ípad , že základem pro ínnost zhotovitele byla smlouva (tj. projevená v le stran), která se ukázala být

²⁶⁰ Viz. nap . Rozsudek NS ze dne 23.8.2000, sp.zn. 29 Odo 697/99 i Rozsudek NS ze dne 24.4.2008, sp.zn. 26 Odo 1790/2006

²⁶¹ Rozsudek NS ze dne 24.4.2008, sp.zn. 26 Odo 1790/2006

²⁶² Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 24.4.2008, sp.zn. 26 Odo 1790/2006

²⁶³ Blíže viz. Stanovisko NS R ze dne 20.10.1988, sp.zn. Cpj 39/88, publikované pod R 12/1989

²⁶⁴ Vý-e bezd vodného obohacení by nem la být tímto zp sobem stanovována pau-áln . K problematice dále odkazují na kapitolu 2.8.2.2.

²⁶⁵ Viz. nap . Rozsudek NS ze dne 10.6.2008, sp.zn. 32 Odo 1754/2006

neplatnou. Je apelováno zejména na to, aby bylo řádně přihlédnuto nejen k objektivním, ale i k subjektivním aspektům dané věci.²⁶⁶ Na problematice aspekty obecně aplikovaného pravidla v případě investic do cizí nemovitosti poukazuje například i Hrnčík.²⁶⁷ Argumenty zastánců změny v názírání na výši bezdvodného obohacení jsou vcné a opodstatněné a neměly by být opomíjeny.

Při odstoupení od smlouvy o dílo je třeba vzít v potaz dvod jejího zrušení. V případě, že objednatel odstoupí od smlouvy o dílo bez udání dvod ve smyslu ust. §642 odst. 1 OZ, dochází ke zrušení smlouvy a zhotoviteli je přiznán ze zákona nárok na úhradu částky, která připadá na práce již vykonané, pokud zhotovitel neměl jejich výsledek použít jinak a nárok na náhradu úeln vynaložených nákladů. Naopak využil-li objednatel svého práva a odstoupí od smlouvy z dvod vymezených v ust. §642 odst. 2 OZ, tj. pro vady díla, které nejsou ani v dodatečně přiměně lhůt odstraněny, má nárok na vydání bezdvodného obohacení. *šV projednávané v ci tak odstoupením od předemtné smlouvy o dílo vznikl žalobkyni nárok na vrácení záloh poskytnutých žalovanému, zatímco žalovanému vznikl nárok na vydání peněžitě náhrady, odpovídající nejnížším nákladům, které by žalobkyně musela v daném místě a se vynaložit na zhotovení dokončené části stavby, s přihlédnutím k vadám, které stavba vykazovala.*²⁶⁸ Nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí zdraznil, že dojde-li k odstoupení od smlouvy pro vady díla ve smyslu ust. §642 odst. 2 OZ, je třeba při výpořídání nároků z bezdvodného obohacení mezi účastníky zrušené smlouvy a při stanovení výše bezdvodného obohacení, které má být vydáno zhotoviteli, přihlédnout k vadám díla a nákladům na jejich odstranění a o tuto částku ponížít konečnou sumu náležející zhotoviteli.

Soudní praxe dovodila, že koupil-li účastník neplatné smlouvy odcizenou v c, splní svoji restituční povinnost, vydá-li v c jejímu vlastníkov. Vlastníkovi ji vydá

²⁶⁶ Blíže viz. Příspěvek Mgr. Mgr. Jana Petrova, LL.M., na VI. odborném symposiu Bezdvodné obohacení v judikatuře NS, dostupné na:

http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Sympoziaaseminare~OdbornasympozianadjudikaturouNS~Informace_pro_ucastniky_VI__Odborneho_sympiosia~?open&lng=CZ

²⁶⁷ Blíže viz. HRN I ÍK, V. (Polo)pravda o výši bezdvodného obohacení při investicích do cizí nemovitosti. *Právní rozhledy*. 2010, ročník 18, číslo 11, s. 13-20

²⁶⁸ Rozsudek NS ze dne 18.2.2009, sp.zn. 4820/2008

namísto toho, kdo v c odcizil a tím splní povinnost v i druhé smluvní stran neplatné smlouvy. Není-li mofné v c vrátit, musí být vrácena její cena.²⁶⁹

š Vrací-li kupující prodávajícímu v c, protofe kupní smlouva byla ú inn zru-ena nebo je neplatná, nemá prodávající právo na náhradu za snífení hodnoty v ci, která je d sledkem jejího b fného (obvyklého) uflívání a s tím souvisejícího opot ebení, do okamflíku zru-ení smlouvy, p ípadn do právní moci rozsudku soudu, jímfl ur í, fe vlastníkem v ci je prodávající z dvodu neplatnosti kupní smlouvy, jestlif kupující do té doby v c uflíval v dobré ví e, fe kupní smlouva je platná a z stala nedot ena.õ²⁷⁰

Pofladuje-li ochuzený vydání uflítk , musí prokázat, fe obohacený nebyl v dobré ví e. Uflítkem je t eba rozum t i opot ebení v ci v d sledku jejího b fného pouflívání.

š Obchodní organizace, které kupující, jenfl platn pouflil právo zru-ít kupní smlouvu, vrací v c jífl opot ebovanou, nemá právo na náhradu za znehodnocení v ci vzniklé jejím uflíváním nebo opot ebením do okamflíku zru-ení smlouvy. Kupující je totífl zásadn do zru-ení smlouvy v dobré ví e, nebo do té doby uflívá v c jako její vlastník. Za tuto dobu není zásadn povinen poskytnout organizaci náhradu za uflívání v ci a není proto povinen nahradit jí to, o se hodnota v ci jejím uflíváním snížila, pokud nejsou dány podmínky pro uplatn ní práva na náhradu -kody. Také obchodní organizace, která v c prodala a p íjala kupní cenu, je zásadn povinna zaplatit kupujícímu úroky z ástky p íjaté na úhradu kupní ceny jen jako p ípadné úroky z prodlení s vrácením pen flité ástky [(§ 85 odst. 2 ob . zák.) - nyní srov. § 517 ob . zák.]]. Obchodní organizaci v-ak nálefl náhrada za znehodnocení v ci jejím uflíváním od zru-ení kupní smlouvy, kdyfl se obnovilo vlastnické právo k v ci a kupující se stal jejím neoprávn ným uflívatelemõ.²⁷¹

Od této doby dochází ke ztrát dobré víry a rovn fl ke vzniku bezd vodného obohacení uflíváním cizí v ci bez právního dvodu.

²⁶⁹ Blíffe viz. ^TWESTKA, J. aj. *Ob anský zákoník I, komentá ..* Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentá e, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1194

²⁷⁰ Rozsudek NS ze dne 29.1.2008, sp.zn. 30 Cdo 68/2007

²⁷¹ Stanovisko NS SR - Zhodnocení rozhodování soud ve v cech týkajících se nárok z prodeje v obchod a z obstaravatelských slufleb projednané a schválené ob anskoprávním kolegiem Nejvyšho soudu SR dne 30.12.1982, . Cpj 40/82, uve ejn né pod Rc 22/1983,

2.8.4.3 Promlčení nároků z neplatné či zrušené smlouvy

Vlastnické právo je - na rozdíl od práva na vydání peněžitě částky - nepromlčitelné. V případě zrušení či zneplatnění smluv by pak mohla vzniknout neodvratná nerovnováha v právním postavení stran, kdyby jedna by mohla nárok uplatnit kdykoli a druhé by hrozilo promlčení. Z důvodu ochrany účastníků neplatné či zrušené smlouvy, kteří si na základě této smlouvy poskytli vzájemná plnění, proto bylo zařazeno novelou provedenou zákonem č. 131/1982 Sb. ust. §107 odst. 3 OZ. Pakliže si strany na základě takové neplatné či zrušené převodní smlouvy vzájemně poskytly plnění, dochází aplikací tohoto ustanovení k navození rovnováhy v právních vztazích a poskytnutí ochrany stran, jejíž právo by mohlo být promlčeno. Na jiné, by související nároky smluvních stran ovšem aplikovat nelze. *šV p ípad neplatné kupní smlouvy, jífl m la být p evedena nemovitost, jsou pln ními, která jsou si její ú astníci ve smyslu § 457 ob . zák. povinni vydat, ze strany prodávajícího p evod vlastnictví a ze strany kupujícího zaplacení kupní ceny. Jde o p ípad vzájemného (vzájemn podmín ného) pln ní, kdy jedna strana nem fl e pořádkovat pln ní bez sou asného poskytnutí protipln ní (tzv. synallagmatický závazek podle § 560 ob . zák.). Jen k takto vymezenému pln ní se vztahuje ustanovení § 107 odst. 3 ob . zák., jehož smyslem je zamezit nerovnom rnosti spo ívající v tom, fl e prodávající je ve svém nároku na vydání nemovitosti zvýhodn n neproml itelností vlastnického práva oproti kupujícímu, jehož nárok na vrácení pen ěžitého pln ní se proml uje (srov. téfl d vodovou zprávu k zákonu č. 131/1982 Sb.). Ustanovení § 107 odst. 3 ob . zák. tedy nelze aplikovat na námitky proml ení sm ující proti nárok m jiným, by s nároky podle ustanovení § 457 ob . zák. souvisejí (nap . nárok osoby vydávající p edm t bezd vodného obohacení na náhradu náklad , které na n j po dobu jeho ufl Ńvání vynaložila, i nárok na náhradu znehodnocení vydávané v ci). Nejde zde totiž o nároky vzájemn podmín né nárokem druhého ú astníka neplatné kupní smlouvy, nýbrfl o nároky samostatné - vzhledem ke vzájemným nárok m uvedeným v ustanovení § 457 ob . zák. ó a nemající charakter synallagma.õ²⁷²*

Stojí-li proti sob vzájemná práva na vydání peněžitě plnění, tj. promlčitelná práva, není možné ust. §107 odst. 3 OZ aplikovat. K tomu NS uvádí: *šV daném p ípad*

²⁷² Rozsudek NS ze dne 29.8.2002, sp.zn. 25 Cdo 2148/2000

odvolací soud u inil správný záv r, fle na základ neplatné dohody ze dne 10. 2. 1992 se flalovaným dostalo finan ního pln ní a flalobce získal možnost uvedenou nemovitost uflívát. Není v-ak namíst aplikovat § 107 odst. 3 ob . zák. Toto ustanovení mí í pouze na p ípady synalagmatických závazk , kdy na jedné stran stojí právo, které se proml uje, a na druhé stran právo neproml itelné, tedy p edev-ím na p ípady, kdy oproti sob stojí právo na vydání pen flitého pln ní v í vlastnickému právu.²⁷³ Výklad ustanovení §107 odst.3 OZ je správný a ustálený: š Ustanovení § 107 odst. 3 Ob Z v-ak mí í pouze na ty p ípady synallagmatických závazk , kdy na jedné stran stojí právo, které se proml uje, a na druhé stran právo neproml itelné, tedy p ípady, kdy oproti sob stojí právo na vydání pen flitého pln ní v í vlastnickému právu, tedy jedinému majetkovému právu, které se podle ob anského zákoníku neproml uje (s výjimkou práv z vklad na vkladních knífkách po dobu trvání vkladového vztahu - § 100 odst. 3 Ob Z).²⁷⁴

NS p ípustil aplikaci ust. §107 odst. 3 OZ i v p ípad absolutn neplatné nájemní smlouvy: š Nejvy-í soud považuje jednání flalované (která se domohla vyklizení p edm tných nemovitostí z dvodu absolutn neplatné nájemní smlouvy), spo ívající ve vznesení námítky proml ení v í nároku dovolatelky na vrácení p edem zaplaceného nájemného, za výkon práva v rozporu s dobrými mravy ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 o. z. Jsou-li ú astníci neplatné nebo zru-ené smlouvy povinni vzájemn si vrátit v-e, co podle ní dostali, p íhlédne soud k námítce proml ení jen tehdy, jestliffe by i druhý ú astník mohl proml ení namítat (§ 107 odst. 3 o. z.). I toto ustanovení je aplikovatelné na vzniklý spor. Jeho smyslem je téfl zabránit nerovnováze, spo ívající u práva na vyklizení nemovitostí v jeho neproml itelnosti, zatímco právo na vydání pen flitého protipln ní by m lo podléhat proml ení. Skon ilo-li uflívání nemovitostí, pak ov-em p ípadná ztráta uflívatele (proml ení nájemného za 15 let p edem) není kompenzována fládnou námítkou proml ení, kterou by snad tento (bývalý) uflívatel mohl vznést.²⁷⁵

Aplikací ust. §107 odst. 3 v p ípad z ásti absolutn neplatné kupní smlouvy o p evodu nemovitosti se zabýval velký senát Ob anskoprávního a obchodn právního kolegia NS v rozhodnutí sp.zn. 31 Cdo 2250/2009-119, ze dne 14.7.2010. Na základ kupní smlouvy p evedl flalovaný flalobkyni ideální 1/2 nemovitostí, jenfl restituoval,

²⁷³ Rozsudek NS ze dne 22.1.2003, sp.zn. 33 Odo 773/2002

²⁷⁴ Rozsudek NS ze dne 22.12.2004, sp.zn. 32 Odo 885/2003

²⁷⁵ Rozsudek NS ze dne 30.4.2008 sp.zn. 28 Cdo 2976/2007

druhou ideální ½ nemovitostí p evedl manžel m D. Následn bylo zji-t no, že dohoda o vydání majetku, kterou uzav el žalovaný s m stem Luha ovice je v ásti odpovídající ideální ½ nemovitostí neplatná, nebo na žalovaného bylo p evedeno více práv, než byl jeho restitu ní nárok. Proto smlouva o p evodu nemovitostí žalobkyni byla co do ½ neplatná a nabyla od žalovaného pouze ¼ nemovitostí. Ve zbytku (co do ásti absolutn neplatné kupní smlouvy) se žalovaný na úkor žalobkyn obohatil. žalovaný v ízení p ed soudem I. stupn vznesl námitku proml ení. Poté, co soud I. stupn nárok žalobkyni p iznal, odvolací soud naproti tomu žalobu zamítl, když m l za to, že §107 odst. 3 OZ není možné na daný vztah aplikovat z d vodu, že mezi ú astníky smlouvy nevznikla vzájemná restitu ní povinnost, protože mezi nimi nevznikl synallagmatický vztah. žalovaný nemá právo požadovat na žalobkyni vydání p edm tu kupní smlouvy, protože nikdy nebyl vlastníkem ideální ¼ p evád ných nemovitostí a nikdy tedy tento podíl na žalobkyni ani nep evedl. Soud nárok posoudil podle ust. §107 odst. 1 OZ. žalobkyn podala ve v ci dovolání a namítala nesprávné právní posouzení. T í lenný senát Nejvyšho soudu . 28 Cdo p íslu-ný k projednání v ci dosp l p i e-ení otázky, zda se má ustanovení § 107 odst. 3 ob . zák. aplikovat i v p ípad absolutn neplatné kupní smlouvy, k odli-nému právnímu záv ru, než by mohl být vyvozován v posuzovaných souvislostech óz názoru vyjád eném v právní v t rozsudku ze dne 26. 4. 2005.²⁷⁶ K problematice se kolegium vyjád ilo následovn : *šTypicky oboustrann zavazující smlouvou je smlouva kupní, kdy práva a povinnosti obou ú astník smlouvy jsou vzájemn podmín ná, a rovn fl tak jsou vzájemn podmín né jejich nároky na vrácení ufl p íjatých pln ní, je-li jejich smlouva neplatná nebo byla-li zru-enaí Jde o jejich synallagmatická práva ve smyslu ustanovení § 560 ob . zák., podle n jfl mají-li si ze smlouvy plnit ú astníci navzájem, m fl se domáhat spln ní závazku jen ten, kdo sám splnil sv j závazek d íve anebo je p ípraven jej splnit. Rozdíl oproti § 457 ob . zák. je v tom, že jde-li o vrácení pln ní z neplatné nebo zru-ené smlouvy, není synallagmatický vztah založen smlouvou, jako je tomu v § 560 ob . zák., ale vyplývá p ímo ze zákonáí Z uvedeného vyplývá, že u absolutn neplatné ásti kupní smlouvy ze dne 3. 6. 1992 vznikl mezi žalobkyní a žalovaným synallagmatický závazek ve smyslu ustanovení § 457 ob .*

²⁷⁶ šO synallagmatický (vzájemný) závazek ve smyslu ustanovení § 107 odst. 3 a § 457 ob . zák. se nejedná, pokud kupující na základ neplatné kupní smlouvy neobdrflel proti pln ní ó zaplatil sice kupní cenu p edm tných nemovitostí, ale jejich vlastnictví na n j nebylo p evedeno (nedo-lo k zápisu vlastnického práva kupujícího do katastru nemovitostí); v takovém p ípad totiž kupujícímu nevznikla povinnost cokoliv dle § 457 ob . zák. vydat.šRozsudek NS ze dne 26. 4. 2005, sp. zn. 32 Odo 1142/2004

zák., nebo ob smluvní strany si podle kupní smlouvy plnily. Na charakteru jejich synallagmatického závazku nic nemění okolnost, že 1/4 ideální spoluvlastnický podíl, který na žalobkyni neplatně převedl žalovaný, byl na základě pravomocného rozsudku vrácen nikoliv smluvnímu partnerovi žalobkyni, ale skutečnému vlastníku, jímž tehdy bylo msto Luhaovice, a že tedy žalovaný v době rozhodování soudu v této věci již žádné právo z důvodu neplatnosti kupní smlouvy proti žalobkyni nemá. Z hlediska aplikace ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák., tedy, není tedy rozhodující, že se převedl vlastnictví práv z důvodu neplatnosti smlouvy neuskutečnil a žalobkyni tak vlastnictví k věci podle smlouvy platně nenabyla, a není rozhodující ani ta okolnost, zda se již kupující fakticky ujal držby v věci i nikoliv. Ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák., jehož smyslem je zachování rovnováhy práv obou smluvních stran neplatně i později zrušené smlouvy, dopadá na všechny případy, kde synallagmatický vztah vznikl ze zákona. Ostatní opo-
ně závazek, totiž že v případě absolutně neplatné kupní smlouvy nejde o synallagmatický vztah dle § 457 obč. zák., by činil ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák. v části pamatující na š neplatné smlouvy zcela nadbytečným.²⁷⁷

V případě neplatně i zrušené kupní smlouvy nastupuje aplikace ust. §§ 457 a 107 odst. 3 OZ bez ohledu na to, zda bylo převedeno vlastnické právo i držba v věci, i zda již některá ze stran svoji restituční povinnost splnila i nikoli. Ochrana účastníka na vrácení plnění peněžité pohledávky poskytovaná ust. § 107 odst. 3 OZ je tudíž aplikována automaticky.²⁷⁸

Aplikace ust. 107 odst. 3 OZ je přípustná i v obchodních právních vztazích: *š Dovolací soud tudíž dospěl k závěru, že úprava promlčení obsažená v obchodním zákoníku není ve vztahu k bezdovodnému obohacení úpravou komplexní. Obchodní zákoník představuje v rámci posouzení promlčení práva na vydání bezdovodného obohacení lex specialis v obč. zákoníku obanském. Z uvedeného vyplývá, že otázky obchodním zákoníkem neupravené se řeší podle příslušných ustanovení obč. zákoníku obanského. V případě synallagmatických závazků vznikajících z dvoustranných neplatných smluv tudíž musí soud sice přihlídnout k ustanovení § 394 odst. 2 obč. zák., čímž však není vyloučena aplikace ustanovení § 457 a § 107 odst. 3 obč. zák.^{279, 280}*

²⁷⁷ Rozsudek NS ze dne 14.7.2010, sp.zn. 31 Cdo 2250/2009-119, publikováno pod R 32/2011

²⁷⁸ Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 19.7.2012, sp.zn. 28 Cdo 476/2012

²⁷⁹ Viz. rozsudek NS ze dne 10.8.2010, sp.zn. 28 Cdo 3677/2009

²⁸⁰ Problematice bezdovodného obohacení v obchodních právních vztazích se blíže vnují v kapitole 3.

Závěrem výkladu pro úplnost zmíjni, že posouzením předchozích ustanovení zákona č. 509/1991 Sb. se zabýval NS v rozhodnutí ze dne 20.8.2002 a uvedl: *„Nárok na vrácení vzájemného plnění z kupní smlouvy (§ 457 obč. zák.) vzniká okamžikem, kdy byla kupní smlouva zrušena odstoupením, popř. kdy se její účastník dovolal relativní neplatnosti. Jestliže tento nárok vznikl po 1. 1. 1992, idí se obanským zákoníkem ve znění účinném od 1.1.1992, a to i v případě, že samotný právní vztah, z něhož nárok vznikl, byl založen ještě předchozí právní úpravou.“*^{281, 282}

2.8.5 Prospěch získaný z nepoctivých zdrojů

Pojem šnepoctivý zdrojů zákon nevynezuje. Za bezdovodné obohacení získané z nepoctivých zdrojů je považováno takové nabytí hodnot, které není v právním řádu uznáváno a dovoleno. Příkladem lze uvést případy nabytí majetkového prospěchu trestnou činností proti majetku, i činností, která nedosahuje intenzity trestné činnosti nebo takovou činností, jejíž není z právních důvodů trestně postihitelná (např. pro nevědomost pachatele, pro amnestii apod.), která však je jednáním protispolečenským, dále prospěch nabytý z nedovoleného podnikání, z obchodování s pašovaným zbožím, z nedovolených jízd (tzv. černé jízdy), apod.²⁸³

K naplnění skutkové podstaty prospěchu získaného z nepoctivých zdrojů může dojít i získáním majetkového prospěchu jednáním v rozporu s dobrými mravy, popř. v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku.²⁸⁴

Při posuzování konkrétního jednání je třeba dle zdání zhodnotit, zda šlo skutečně o činnost nedovolenou a zvažovat tak hranici mezi dovoleným a nedovoleným jednáním (zda např. nejde o přípustnou občanskou výpomoc). Dále je třeba dle zdání posoudit, zda jde skutečně o nárok, který je možno podadit pod ustanovení o bezdovodném obohacení a nikoli o nárok na náhradu škody.²⁸⁵

²⁸¹ Rozsudek NS ze dne 20.8.2002, sp.zn. 25 Cdo 2107/2000, publikováno pod R 5/2005

²⁸² Další výklady související s neplatnými i zrušenými smlouvami a jejich důsledky jsou s ohledem na svoji provázanost zpracovány v kapitolách šPlnění z neplatného právního úkonu a šPlnění z právního důvodu, který odpadlo, proto dále odkazují na tyto kapitoly.

²⁸³ Blíže viz. R 26/1975, s. 129

²⁸⁴ Výklad pojmu nepoctivost zdroje je ustálený a vychází již z R 26/1975, R1/1979 a R 25/1986. K výkladu pojmu dále blíže viz. např. TOMEŠKA, J. aj. *Obanský zákoník I, komentář*. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1181 a násled.,

²⁸⁵ Blíže viz. R 26/1975, s. 129

Jak vyplývá ze subsidiarity ustanovení o bezd vodném obohacení, budou-li splněny podmínky odpovědnosti za škodu (zejména pak zavinění) obohaceného, je namístě postih podle ustanovení o odpovědnosti za škodu. To bude u odpovědnosti za trestnou činnost i podle pravidel. Nárok na vydání neoprávněného majetkového přespění bude uspokojen buď v rámci adhezního řízení, popřímo v rámci řízení o přespění, nebo v rámci občanskoprávní odpovědnosti za škodu.

Naopak nebude-li osoba pro nedostatek zavinění odpovědná za škodu (například pro nepřítomnost) nebo poskytnutím bude osoba neznámá, nastupuje odpovědnost za bezd vodné obohacení.²⁸⁶

Nepoctivostí zdroje jako podmínkou pro přiznání nároku z bezd vodného obohacení se zabýval Nejvyšší soud v rozhodnutí sp.zn. 28 Cdo 964/2008. Zde se žalobce (pronajímatel, vlastník bytu) domáhal na žalovaném (nájemci bytu s regulovaným nájemným) vydání bezd vodného obohacení (částky ve výši 36.000,- Kč s příslušenstvím, tedy 1.000 Kč jako poplatek za každý z 36 měsíců, které přecházely dle 20. 10. 2006, kdy byl podán žalobní návrh) získaného tím, že žalovaný zneužívá postavení nájemce s regulovaným nájemným, nebo byt v žalobcov domě používá nejen k bydlení, ale bez souhlasu vlastníka i k výdělečné činnosti (účetní činnost), jakofl i k registraci místa podnikání podle živnostenského zákona. Soudy I. a II. stupně žalobu zamítly. Dovolatel nesouhlasil se závěry soudů a argumentoval zejména tím, že byt měl žalovaný poskytnut pouze k bydlení a ne k výdělečné činnosti, že žalovaný měl z porušení práv žalobce výhody (účetil na nájmu za komerční prostory), které ovšem žalobci nijak nekompenzoval, přitom řádný právní předpis neopravuje nájemníka umístit místo podnikání do svého bydliště. Dovolatel dále uvedl, že navíc živnostenský zákon předpokládá, že vlastník vyslovil souhlas s takovým umístěním; i samotné uvedení bytu jako místa podnikání, byť fakticky zde živnost není provozována, představuje zásah do vlastnického práva žalobce. Dále konstatoval, že žalobci byli nájemci švenceni a regulované nájemné nepřestavuje dostatečnou kompenzaci, žalobce v takové nájemní smlouvě navíc nemohl dohodnout zákaz užívání bytu k podnikání, a tím v švencení došlo k zásahu do jeho vlastnického práva. Dovolacímu soudu se tak otevřela otázka, zda skutkový stav je či není možno podřadit pod ustanovení majetkového přespění získaného z nepoctivých zdrojů. NS k problematice nejdříve

²⁸⁶ Blíže viz. TĚSTKA, J. aj. *Občanský zákoník I, komentář*. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1182

uvedl: *ŠUvedená skutková podstata byla sice b hem p edlistopadového režimu uflívána p edev-ím v souvislosti s trestnou inností a s nedovoleným podnikáním (srov. zprávu Nejvy-ího soudu z 28. 3. 1975, sp. zn. Cpj 34/74, R 26/1975). Nicmén , vzhledem k posunu hodnotového rámce, kdy ustanovení šstaréhoõ práva v d sledku právní kontinuity nutno interpretovat v souladu s principy demokratického právního státu (nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 1993, Pl. ÚS 19/93, . 14/1994 Sb.), dále z d vodu nezbytnosti vykládat ustanovení soukromého práva ve sm ru rozumno uspo ádání vztah ve spole nosti a sou asn i s odvoláním na zásadu, fle nikdo nem fle mít prosp ch z vlastního nezákonného nebo nepoctivého jednání (srov. i § 6 odst. 2 návrhu ob anského zákoníku, zve ejn ného na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti), dosp l dovolací soud k záv ru, fle majetkový prosp ch z nepoctivých zdroj ve smyslu § 451 odst. 2 ob . zák. získá (bez ohledu na to, zda do- lo k pln ní) i ten, kdo uflíval i si p isvojl hodnoty vyhrazené podle práva jinému, zejména nepo ínalli si v dobré ví e.õ²⁸⁷*

Dovolací soud se zabýval otázkou kontinuity právní úpravy a výkladem p edm tného ustanovení s ohledem na zm nu společenských pom r . Za výstifné považují p íhlá-ení se dovolacího soudu k jedné ze zásad nového ob anského zákoníku, tj. fle nikdo nem fle mít prosp ch z vlastního nezákonného nebo nepoctivého jednání, a z toho vyvození dal-ího výkladu pojmu nepoctivé zdroje. Majetkový prosp ch z nepoctivých zdroj (bez ohledu na to, zda do- lo k pln ní) získá i ten, kdo uflíval i si p isvojl hodnoty vyhrazené podle práva jinému, zejména nepo ínalli si v dobré ví e. P i e-ení problematiky posuzoval NS otázku, zda nájemce jako osoba oprávn ná uflívat byt poru-í vlastníková práva, kdyfl bez jeho souhlasu zaregistruje na adrese bytu místo podnikání, a zda takové osob vzniká bezd vodné obohacení. V uvedeném p ípad ov-em dovolací soud takové nepoctivé nabytí majetkového prosp chu neshledal a uvedl: *šDovolání není d vodné, nebo neplyne-li z nájemní smlouvy n co jiného, m fle osoba oprávn ná k uflívání bytu zaregistrovat na jeho adrese místo podnikání ve smyslu flivnostenského zákona, i pokud k tomu nemá vlastník v souhlas. Proto jí takovým jednáním nevzniká ani bezd vodné obohacení.õ²⁸⁸*

K od vodn ní svého názoru dovolací soud uvedl, fle nelze redukovat právo nájemce na šholéõ bydlení v nejuf-ím slova smyslu (jíst, spát, sledovat TV, sprchovat se) a nesouhlasil rovn fl s argumentem dovolatele, fle by nájemce m l jakkoli kompenzovat

²⁸⁷ Rozsudek NS ze dne 15.5.2008, sp.zn. 28 Cdo 964/2008

²⁸⁸ Rozsudek Nejvy-ího soudu R ze dne 15.5.2008, sp.zn. 28 Cdo 964/2008

pronajímateli zisk z výdělných aktivit provozovaných v pronajatém bytě. Dovolací soud uvedl: *„Jak odpovídá i zvyklostem obanského života, relevantním pro výklad smluv, nevyžaduje se pronajímatel v souhlasu, pokud nájemce například namaluje obraz, vymyslí vynález, vytvoří program, napíše knihu, nebo vypěstuje bonsai. Totéž platí, jestliže osoba vykonává zaměstnání z domova, například dává-li texty nebo vede-li účetnictví. Typovým znakem těchto aktivit zůstává, že neobtěžují vlastníka ani dává-li nájemce nadpřirozenou míru a byt stále převážně slouží k bydlení.“*²⁸⁹ Opakovaný závěr o vyžadující souhlas pronajímatele k výdělným aktivitám nájemce o byt mohl vést pronajímatele ke snaze podmínit svůj souhlas určitým podílem na zisku z nájemcových aktivit, a to i přesto, že takové aktivity jsou provozovány v soukromí a nijak neobtěžují kohokoli jiného. Takový postup by byl navíc velkým zásahem do práva na soukromí nájemce i zásahem do práva podnikat.²⁹⁰ Rozhodnutí soudu považují za přínosné, nebo vymezuje výklad pojmu majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů v kontextu poslední doby. Skutek není důvodem omezovat nájemce, aby v bytě podnikal, kdyby živnostenský zákon souhlas pronajímatele s umístěním místa podnikání v bytě nepotřebuje (§46, odst. 1, písm. f) živnostenského zákona). Naplnění podmínky, že *innost obtěžuje vlastníka a dává-li nájemce nadpřirozenou míru a byt již neslouží převážně k bydlení*, bude prokazovat pronajímatel.

K naplnění skutkové podstaty bezdůvodného obohacení získaného z nepoctivých zdrojů uflíváním či přisvojením si hodnoty vyhrazené podle práva jinému, zejména nepořádal-li si obohacený v dobré víře, bude docházet nejen při uflívání v cíli, ale zejména při uflívání *jiných hodnot*, a to právduševního vlastnictví či hodnot chráněných právem na ochranu osobnosti; například kdo neoprávněně bez vědomí vlastníka patentu uflívá patentového vynálezu, nebo kdo bez souhlasu fyzické osoby mimo rámec zákonných licencí uflívá její podobizny, obrazového či zvukového záznamu, typicky k reklamním účelům.²⁹¹

Výstílným příkladem je poměrně nové rozhodnutí NS ze dne 20.7.2011, které e-í odpověď na otázku, zda vzniká bezdůvodné obohacení z nepoctivých zdrojů použitím podobizny fyzické osoby v reklamě bez jejího souhlasu. V řízeném případě

²⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.5.2008, sp.zn. 28 Cdo 964/2008

²⁹⁰ Blíže viz. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.5.2008, sp.zn. 28 Cdo 964/2008

²⁹¹ Blíže viz. HRABÁNEK, D. Bezdůvodné obohacení z nepoctivých zdrojů. *Právní fórum*. 2011, ro. 8., .9, s.399

se žalobci domáhali vydání bezd vodného obohacení, které m li získat žalované z nepoctivých zdroj tím, že ufilily jejich podob a jmen v reklam propagující výrobky první žalované časopisy Pestrý svět a Rytmus života. Druhá z žalovaných byla dle žalobce zpracovatelkou reklamních spot , které byly k propagaci časopis vysílány na televizních stanicích TV Nova a TV Prima. žalobci byli názoru, že se žalované na jejich úkor bezd vodn obohatily, nebo první žalovaná neposkytla žalobc m úplatu za ufití jejich jmen a podob v reklam , a koli by tomu jinak p i standardní kontraktaci bylo; dále žalobci namítli, že ufití podob a jmen žalobc v reklam bez jejich souhlasu je protiprávním jednáním. První žalovaná uvedla, že reklamní spoty byly vysílány pouze za účelem propagace časopis a šzd raznila pot ebu d sledn rozli-ovat aktivní vyufití známé osobnosti, jejího jména i podoby v reklam , kdy je popularita takové osobnosti využita k propagaci určitého výrobku (jak je tomu v případě herce J. K. a reklamy na deník AHA) od situace, o kterou jde v projednávané věci, kdy jsou články o známých osobnostech a nosí takových informací pouhým výrobkem, a kdy pouze tento výrobek je představován formou reklamy. V takovém případě jsou žalobci pouze předem zpravodajské innosti a nárok na honorář jim nevzniká.²⁹² Druhá žalovaná namítla nedostatek pasivní věcné legitimace na její stran a uvedla, že nenese řádnou odpovědnost za obsah spot , nebo pouze nakupovala vysílací čas pro první žalovanou. Soudy obou stup žalobu zamítly a sd lily, že druhá žalovaná skute n není pasivní věcn legitimována, nebo za obsah spot odpovědnost nenese. Ve vztahu k první žalované soudy sd lily, že žalobc m se nepoda ilo prokázat, že by se žalovaná na jejich úkor obohatila a případně se obrátí na soud s nárokem na satisfakci žalobou na ochranu osobnosti.²⁹³ S tímto záv řy soud žalobci nesouhlasili a podali proti rozhodnutí odvolacího osudu dovolání, v němž zd raznili, že podstatu bezd vodného obohacení spat ují ve skute nosti, že: *šprvní žalovaná poufíla jejich podob a jmen v reklam na podporu prodeje svých výrobk , aniž by za toto ufití vynaložila jakékoli finan ní prost edky, které by jinak nutn musela vynaložit, nebo žalobci by v reklam*

²⁹² Rozsudek NS ze dne 20.7.2011, sp.zn. 28 Cdo 4755/2009

²⁹³ Každý se soud od vodnil nepřiznání nároku jinak. Soud I. stupně tím, že žalobci časopisy vydávané první žalovanou nepropagují a předem tné reklamní spoty ani nebudí dojem, že by tak inili a soud II. stupně uvedl, že pokud došlo ke zveřejnění podob žalobce a údaj o nich bez jejich souhlasu a případně odměny, pak se m li domáhat satisfakce žalobou na ochranu osobnosti a v podrobnostech odkazují na předem tné rozhodnutí.

rozhodn zdarma nevystupovali.²⁹⁴ Dovolatelé zdraznili, že jde o použití jmen a podob bez jejich souhlasu, a tím o jednání protizákonné, které nemělo být vzhledem k obsahu těchto časopisů kryto zpravodajskou licenci, a pro uplatnění nároku v rámci náhrady –kdy nejsou předpoklady, kdyby náhradou byla například náhrada za neuskutečněné kontrakty, které by v důsledku neoprávněného užití podob a jmen žalovanou nemohli uzavřít s těmito osobami. Dovolací soud dal žalobcům za pravdu a přiznal jim nárok na vydání bezdovodného obohacení, které získala první žalovaná z nepoctivých zdrojů. *ŠDojde-li tedy k užití chráněných statků pro reklamní účely, aniž by dotčená osoba obdržela úplatu za takové užití nebo souhlasila s užitím bezplatným, lze dovést, že tomu, kdo chráněné statky užit, vzniká na úkor dotčené osoby bezdovodné obohacení (srov. k tomu například Hajn, P.: Umělci a sportovci v reklamě. Právní rozhledy. 2/1995, s. 55-57; v zahraniční literatuře obdobně Schlechtriem, P. Privacy, Publicity and Restitution of Wrongful Gains: Another New Economy. Oxford University Comparative Law Forum 3, 2001, k dispozici <http://ouclf.iuscomp.org/articles/slechtriem.shtml>, přistoupeno 18. 1. 2011) i. V projednávané věci bylo mezi účastníky nesporné, že k užití podobizen žalobců došlo bez jejich souhlasu a první žalovaná si byla jejich nesouhlasu v domění.²⁹⁵ Dovolací soud zcela místně rozporoval argument žalované, jímž chtěla nezákonnost zásahu legalizovat a sice skrytí se za zpravodajskou licenci, když uvedl: *ŠNa závěr, že užití podobizen, obrazových snímků a obrazových a zvukových záznamů pro reklamní účely je vybočením ze zákonné zpravodajské licence, se shoduje rovněž doktrína (srov. Červený komentář, s. 181; Červený komentář, s. 140; Mestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P. a kol. Ochrana osobnosti podle občanského práva, 3. vyd., Praha: Linde 1996, s. 318). i. Lze tedy připustit, aby vydavatel propagoval vydávané periodikum například poukazem na titulky i obsah článků v něm obsažených nebo vyobrazením titulní strany časopisu, a to i za situace, kdy na titulní straně je podobizna osoby, o níž je v propagovaném vydání poskytováno zpravodajství. V souladu s principem proporcionality se však i v této situaci musí respektovat práva takové osoby. Rozsah použití podobizen v reklamě například v periodikumu proto nesmí překročit míru potřebnou pro informování veřejnosti o obsahu periodika.²⁹⁶ Jelikož se žalobci objevili v reklamě za období 3,5 let 41 krát, nebyl dle názoru dovolacího soudu splněn**

²⁹⁴ Rozsudek NS ze dne 20.7.2011, sp.zn. 28 Cdo 4755/2009

²⁹⁵ Rozsudek NS ze dne 20.7.2011, sp.zn. 28 Cdo 4755/2009

²⁹⁶ Rozsudek NS ze dne 20.7.2011, sp.zn. 28 Cdo 4755/2009

požadavek p im enosti. V takovém p ípad jde o velmi závažný exces a zneužití zákonné licence, nebo jde o cílené a soustavné zneužívání popularity známé osobnosti za účelem zvýšení prodeje časopisu a nikoli o informování veřejnosti o obsahu periodika. Pro posouzení nepoctivosti zdroje je irelevantní, zda žalobci v reklam aktivně vystupovali. *ŠZásahem do osobnostního práva žalobce je totiž již samotné užití jejich podobizen bez jejich souhlasu v rozporu s § 12 obč. zák. Zp sob užití m fe mít vliv nanejvýš na ur ení výše prosp chu, který tak první žalovaná na úkor žalobce získala.*²⁹⁷ NS vyvrátil názor soud I. a II. stupně o nutnosti uplatnit v tomto p ípad nárok na nemajetkovou újmu v rámci ochrany osobnosti; s poukazem na odbornou literaturu zd raznil, fe oba nároky lze uplatnit vedle sebe, nebo každý z nich nahrazuje jiný druh újmy. *ŠOdpov dnost za zásah do práva na ochranu osobnosti ve smyslu § 13 obč. zák. je založena již zásahem samým, jestliže na stran postíženého zp sobil nemajetkovou újmu, bez ohledu na to, zda se zásah n jak projevil v majetkové sfé e postíženého i p vodce zásahu. Naopak v p ípad odpov dnosti za bezd vodné obohacení je podmínkou vzniku nároku neoprávn ěné zvt ení majetku obohaceného na úkor jiné osoby, p i emfl zásah do práva na ochranu osobnosti je toliko d vodem neoprávn nosti zvt ení majetku obohaceného, resp. zakládá nepoctivost zdroje obohacení ve smyslu § 451 odst. 2 i.f. o.s. . Protože pak každý z uvedených nárok nahrazuje jiný druh újmy, nemá výše bezd vodného obohacení vliv na výši p im eného zadostiu in ní a naopak (srov. ervený komentář, s. 171).*²⁹⁸ Dovolací soud dále uzav el, fe skute n nejsou napln ěny p edpoklady odpov dnosti za škodu, nebo žalobci netvrdili, fe se v d sledku zásahu změnil jejich majetkový stav i fe se nezvt il, a koli nebýt zásahu, by tomu tak bylo. S rozhodnutím a jeho od vodn ěním souhlasím, kdyfl skute n tyto nároky jsou jiné a reparují každý z nich jinou újmu a pro každý z nich je pot eba napln ění jiných p edpoklad . Rozhodnutí výstiřn ě ukazuje aktuální nřhled na výklad pojmu bezd vodné obohacení z nepoctivých zdroj , vymezuje rozdíly mezi náhradou škody, bezd vodným obohacením a p im ěným zadostiu in ěním.

Základními p edpoklady vzniku nároku na vydání bezd vodného obohacení z nepoctivých zdroj je:

²⁹⁷ Rozsudek NS ze dne 20.7.2011, sp.zn. 28 Cdo 4755/2009

²⁹⁸ Rozsudek NS ze dne 20.7.2011, sp.zn. 28 Cdo 4755/2009

1. prosp ch získaný nepoctiv ó nap . uflíváním i p isvojením si hodnoty vyhrazené podle práva jinému, i jiným zákonem zakázaným jednáním, nepoctivé zv t-ení majetku obohaceného,
2. újma vzniklá v majetkové sf é e ochuzeného,
3. p í inná souvislost.

2.8.5.1 Věcná legitimace a procesní souvislosti

Aktivn v cn legitimována je vfdy osoba, na jejífl úkor k obohacení do-lo. Pasivn v cn legitimován je a povinnost vydat majetkový prosp ch získaný z nepoctivých zdroj vzniká tomu, kdo jej získal zp sobem, který není právním ádem uznáván. Odpov dnostní vztah vzniká vfdy pouze mezi t mito dv ma subjekty.

Problematicke pasivní v cné legitimace t etí osoby, která nabyla p edm t majetkového prosp chu od obohaceného se v noval NS v rozhodnutí sp.zn. 33 Odo 79/2006. V posuzovaném p ípad do-lo trestnou inností J.TM, který byl následn odsouzen pro trestný in podvodu, ke -kod na majetku flalobce, kdyfl tento na základ podvodn vystavené objednávky p edal zboží J.TM, který se prokázal sluflebním pr kazem d stojníka. Za p edané zboží flalobce vystavil fakturu, kterou zaslal vojenskému útvaru. Vojenský útvar odmítl fakturu zaplatit, nebo si fládné zboží neobjednal. J.TM mezitím zboží prodal a peníze spot eboval. Jedním z nabyvatel zboží byl i flalovaný. flalobce, by mu soud p iznal nárok na náhradu -kody v rámci adhezního ízení v plné vý-i v í J.TM, se domáhal nároku na vydání bezd vodného obohacení po flalovaném s argumentací, flé je p esv d en o pasivní v cné legitimaci flalovaného, nebo *špro posouzení oprávn nosti flalobou uplatn ného nároku je právn irrelevantní okolnost, zda flalovaný v d l, jaký je p vod zboží, a zda za n zaplatil cenu obvyklou. Rozhodující je, flé odebral zboží od J. TM, který je získal z nepoctivých zdroj (podvodem). flalovaný tím, flé rozmnožil sv j majetek bez uznaného d vodu, získal na úkor flalobce bezd vodné obohacení a je povinen mu je vydat (§ 451 a § 456 ob . zák.). Jelikofl zboží obratem prodal a není proto schopen je vydat, je povinen mu poskytnout pen ffitou náhradu odpovídající hodnot 400 kus t íkilových plechovek uvedené nát rov é hmoty (§ 458 odst. 1 ob . zák.).*²⁹⁹ Nejvy-í soud nedal flalobci za pravdu a uvedl: *šNabyde-li následn p edm t majetkového prosp chu t etí osoba, povinnost*

²⁹⁹ Rozsudek NS ze dne 15.5.2008, sp.zn. 33 Odo 79/2006

vydat bezd vodné obohacení na ni s p edm tem bezd vodného obohacení nep echází, nebo odpov dnostní závazkový vztah vzniká podle zákona jen mezi tím, kdo se bezd vodn obohatil, a tím, na jehož úkor bezd vodné obohacení kvalifikovaným zp sobem vzniklo. Tím ov-em není vylou eno domoci se v i této t etí osob vydání p edm tu bezd vodného obohacení flalobou z titulu siln j-ého (obvykle vlastnického) práva, jestliže to povaha p edm tu bezd vodného obohacení p ipou-tí. Jinými slovy e eno, v cná legitimace (a ufl aktivní i pasivní) v p ípad bezd vodného obohacení získaného ve form majetkového prosp chu z nepoctivých zdroj je dána pouze mezi tím, kdo jej získal inností, s nífl není spojován právem uznaný d vod nabývání hodnot, a tím, na jehož úkor byl majetkový prosp ch takovým neuznaným zp sobem získán.³⁰⁰

fialobce, který se podaným návrhem domáhá vydání bezd vodného obohacení získaného flalovaným z nepoctivých zdroj , musí nepoctivost zdroje prokázat. Zásadn totifl platí domn nka poctivosti majetkového prosp chu.³⁰¹ fialobce nese d kazní b emeno rovn fl stran rozsahu nároku. Jako d kaz m fl posloufít nap . usnesení o zastavení trestního stíhání (pro nep í etnost).

š Nárok státu na vydání majetkového prosp chu (nyní bezd vodného obohacení) získaného z nepoctivých zdroj ve smyslu ust. §456, v ta druhá o.z. se uplat uje v p ípadech, kdy ho flalovaní získali protiprávní inností na úkor neznámých ob an . Ú elem ustanovení §456, v ta druhá o.z. tedy není napravit újmu, která vznikla u postihnutého, ale jen od erpat majetkový prosp ch získaný z nepoctivých zdroj . Ve smyslu ustanovení §456, v ta druhá o.z. je stát ufl p ímo ze zákona bez dal-ého legitimován k tomu, aby se návrhem domáhal vydání majetkového prosp chu získaného z nepoctivých zdroj .³⁰² K právu státu na vydání bezd vodného obohacení v p ípad , fl postifleného nelze zjistit, Hrabánek konstatuje, fl ust. §456 v ta druhá OZ, vy-lo z uffivání, kdyfl v dostupné judikatu e NS a ÚS z poslední doby nelze nalézt jediný p ípad jeho aplikace.³⁰³

2.8.5.2 Rozsah a způsob vydání bezdůvodného obohacení

³⁰⁰ Rozsudek NS ze dne 15.5.2008, sp.zn. 33 Odo 79/2006

³⁰¹ Blífl viz. Zpráva Nejvy-ého soudu SSR ze dne 22.11.1985, sp.zn. Pls 2/85, publikováno pod R 25/1986

³⁰² R 25/1986

³⁰³ Blífl viz. HRABÁNEK, D. Bezd vodné obohacení z nepoctivých zdroj . *Právní fórum*. 2011, ro . 8., .9, s.397

Viz. kapitola 2.7 š *Obecně k rozsahu a způsobu vydání bezdvodného obohacení, k vlivu dobré víry*.

2.8.5.3 Promlčení

Viz. kapitola 2.5. š *Právní úprava promlčení ve vztazích z bezdvodného obohacení, splatnost pohledávek z bezdvodného obohacení*.

2.8.6 Plnění za toho, kdo měl po právu právní povinnost plnit sám

Z ustanovení §454 OZ vyplývá, že bezdvodně se obohatí i ten, za něj bylo plněno, co po právu měl plnit sám. Skutková podstata je naplněna za předpokladu, že osoba, která poskytla jiné osobě plnění majetkové hodnoty, tuto *povinnost nemlá a v domě ji* plnila místo toho, kdo byl k tomuto plnění povinen - místo dlužníka.

Pokud by se osoba plnící mylně domnívala, že hradí svůj vlastní dluh, došlo by k naplnění skutkové podstaty bezdvodného obohacení ve smyslu §451, odst. 2 OZ (plnění bez právního důvodu). Stejně tak pokud by osoba plnila za dlužníka v ústeteli v době, kdy již jeho dluh zanikl, nebyly by splněny předpoklady ust. §454 OZ a jednalo by se o bezdvodné obohacení bez právního důvodu.

Mezi oběma subjekty, mezi nimiž došlo k plnění, musí být zřejmé, že je plněno za jiného. Není podstatné, jestli plnění bylo poskytnuto se souhlasem dlužníka, ovšem nesmí jít o plnění *proti jeho vůli*.³⁰⁴ Dalším důležitým předpokladem je, že plněním *zanikl* (aspoň částečně) dluh dlužníka, tj. byl plněn závazek v ústeteli i osobě, která byla oprávněna plnit za v ústetele přijmout, a rovněž závazek v době plnění existoval.³⁰⁵ Předpokladem je existence právního vztahu mezi bezdvodně obohaceným a tetí osobou, jíž bylo poskytnuto plnění, kterým došlo ke splnění závazku ve smyslu ust. §559 OZ obohaceného.³⁰⁶ Dlužník, za kterého bylo plněno, se stává obohaceným nákor toho, kdo za něj jeho v ústeteli plnil a uspokojil tak jeho pohledávku, a to by i jen

³⁰⁴ Ovšem existuje i odlišný názor na to, zda je i není třeba souhlasu dlužníka - viz. HANDLAR, J. *Oprávně tetí osoby splnit závazek dlužníka a bezdvodné obohacení podle §454 Ob Z. Soudní rozhledy*. 2003, ro. 9, č. 9, s. 297-303

³⁰⁵ *š Odpovědnost za bezdvodné obohacení podle ustanovení §454 ob. zák. je vyloučena, jestliže povinnost toho, kdo po právu měl plnit sám, v okamžiku, kdy za něj bylo plněno, již neexistovala (např. zanikla splněním, v důsledku rozvazovací podmínky odpadla, prekludovala se, apod.)*. Rozsudek NS ze dne 27.6.2002, sp.zn. 25 Cdo 2093/2000, obdobně i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.10.1999, sp.zn. 25 Cdo 1449/98

³⁰⁶ Blíže viz. R 9/2012

áste n , nebo dlužník v majetkový stav se nesnížil, jak by tomu jinak bylo. Obohacený získává majetkový prosp ch v okamžiku, kdy zanikl jeho dluh (pop . áste n zanikl).³⁰⁷

Základním p edpokladem vzniku nároku na vydání bezd vodného obohacení je existence právní povinnosti *mezi obohaceným a t etí osobou* v dob poskytnutého pln ní. Nejde proto o skutkovou podstatu dle ust. §454 OZ, odstraní-li obec ze svého pozemku za ízení stavení-t za stavebníka, který tuto povinnost podle stavebního zákona nesplnil, a to tak, fle zadá provedení odstra ovacích prací stavební spole nosti, jenfl práce provede, obec je uhradí a vymáhá po stavebníkovi náhradu náklad za práce provedené stavební spole ností jako bezd vodné obohacení, nebo stavebníkovi povinnost v i stavební spole nosti nikdy nevznikla. Náhradu náklad odstra ovacích prací m fle obec za spln ní podmínek § 420 ob . zák. uplatnit v rámci ust. o náhrad -kody.³⁰⁸

Právní povinnost m fle vyplývat ze zákona, ze smlouvy i z jiné právní skute nosti a je nezbytným p edpokladem vzniku nároku na základ ust. §454 OZ (zákon to vyjad uje slovním spojením špo právuõ), nebo bez ní by takto definovaný prosp ch povinné osob nevznikl.³⁰⁹ Pln ní za jiného m fle být poskytnuto nap . i formou úhrady sjednané zálohy ve smyslu § 498 OZ.³¹⁰

Problematikou nuceného uspokojení za jiného se zabýval Nejvy-í soud v rozhodnutí publikovaném pod R 58/2010³¹¹. V tomto rozhodnutí NS dovodil, fle nárok na vydání bezd vodného obohacení má i osoba, která v postavení zástavního dlužníka uhradí za osobního dlužníka pohledávku jeho v íteli a p ivodí zánik jeho závazku, a to tím zp sobem, fle je zaji-t ná pohledávka uspokojena ze zpen flení zástavy - nedobrovoln , nucen . Pokud nebylo pro tento p ípad mezi zástavním dlužníkem a osobním dlužníkem dohodnuto n co jiného, vzniká zástavnímu dlužníku regresní nárok svého druhu, posuzovaný analogicky podle ust. §§454 a 458OZ. Nejvy-í soud vyplnil mezeru v právu (absenci výslovné zákonné úpravy zákonné cese nároku u zástavního práva jako je tomu u ru ení). Dovolací soud v rozhodnutí zd raznil, fle není rozhodné, zda zástavní dlužník p ivodil zánik závazku dobrovoln (uhradil zaji-t nou pohledávku

³⁰⁷ Blíffe viz. nap . Rozsudek NS ze dne 28.5.2008, sp.zn. 32 Odo 970/2006

³⁰⁸ Blíffe viz. R 9/2012

³⁰⁹ Blíffe viz. Usnesení NS ze dne 4.3.2008, sp.zn. 30 Cdo 1213/2007

³¹⁰ Blíffe viz. Rozsudek NS ze dne 25.2.2008, sp.zn. 32 Cdo 4244/2007

³¹¹ Blíffe viz. Rozsudek NS ze dne 31.3.2009, sp.zn. 29 Odo 1343/2006

nebo složil hodnotu zástavy) nebo vynucen (zpeněžením zástavy proti jeho vůli a vydáním výřku zpeněžení zástavnímu věřiteli).³¹²

Jelikož plnění za jiného dochází k velmi specifické situaci, kdy do vztahu věřitele a dlužníka přímo zasahuje třetí osoba, je poskytována ochrana samotnému dlužníku (obohacenému) v tom smyslu, že má právo uplatnit vůči osobě požadující vydání bezdůvodného obohacení veškeré relevantní námitky, které by mu v souvislosti s podmínkou povinností přisloužily vůči věřiteli (námitka promlčení dluhu, zániku dluhu, apod.).³¹³

Otázka výslovného souhlasu dlužníka je již ustálená – tedy tak, že podmínkou je pouze skutečnost, že plnění se neděje proti vůli dlužníka, jeho výslovného souhlasu ovšem není třeba. Je tím poskytována ochrana věřiteli, který přijal plnění s vědomím, že toto plnění je poskytnuto na úhradu jeho pohledávky, kterou má vůči dlužníkovi a osoba plnící od počátku vědela, že toto plnění poskytuje práva jen na úhradu dluhu jiného.

Š V p ípad pln ní za jiného, je třeba upravit ochranu oprávněného věřitele před tím, než ho bylo plněno, tedy před dlužníkem. í žalobkyn plnila v dom dluh první žalované, když vymáhanou částku včetně nákladů úhrady zaplatila na účet exekutora, který ji následně vyplatil druhé žalované, která ji jako splnění závazku přijala, přičemž ze skutkových okolností dané v ci nelze dovodit, že by k zaplacení dluhu první žalované došlo proti její vůli. Námitka žalobkyn, že se daný vztah má posuzovat podle ustanovení § 743 odst. 2 Ob Z, jež upravuje p ípad tzv. uříčného jednání bez příkazu, není opodstatněná, nebo aplikace uvedeného ustanovení v dané v ci nepřichází v úvahu, jelikož žalobkyn neobstarávala cizí záležitost, nýbrž plnila za jiného.³¹⁴ K plnění za jiného dojde vždy, když žalobkyn v dom plní dluh za povinného, k jehož vymožení byla nařízena exekuce, a to úhradou vymáhané částky včetně nákladů exekuce na účet exekutora, který je následně vyplatí oprávněnému. Nerozhodná je i argumentace žalobkyn, že uhradila za povinného proto, že exekutor do exekuce vedené proti povinnému zahrnul i výlučný majetek žalobkyn.³¹⁵

³¹² Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 31.3.2009, sp.zn. 29 Odo 1343/2006

³¹³ Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 27.6.2002, sp.zn. 25 Cdo 2093/2000

³¹⁴ Rozsudek NS ze dne 28.3.2008, sp.zn. 32 Odo 970/2006

³¹⁵ Blíže viz. Rozsudek NS ze dne 27.8.2008, sp.zn. 33 Odo 1152/2006

řádkovaný se na úkor řádkovkyn bezd vodn obohacuje, jestliže po rozvodu jejich manželství bydlí ve společném bytě a nepodílí se na úhradách nájemného, ani plateb za služby spojené s užíváním bytu. Mezi typické příklady plnění za jiného patří náležitá povinnost rozvedeného manžela na splacení podílu úhrady za užívání společného bytu *po rozvodu*.³¹⁶

Podle ustanovení §454 OZ nelze posuzovat právní vztahy, které jsou upraveny speciálně - a to a jimi speciálními ustanoveními občanského zákoníku, např. §511 odst.3, §550 i speciálními zákony (zákon o rodině), v případě plnění vyživovací povinnosti za jiného se patří použít ust. §101 zákona o rodině.

Z výše uvedeného vyplývá, že skutková podstata upravená v ust. §454 OZ je naplněna a nárok na vydání bezd vodného obohacení vzniká při současném splnění níže uvedených podmínek:

1. existence právní povinnosti k určitému konkrétnímu plnění na straně povinného dlužníka (povinnosti vyplývající ze zákona, ze smlouvy i jiné právní skutečnosti),
2. splnění této konkrétní právní povinnosti subjektem odlišným od dlužníka, který neměl právní povinnost ji plnit,
3. v domě o úhradu cizí povinnosti u osoby plnící i přijímající,
4. uskutečněné plnění se nestalo proti vůli dlužníka,
5. alespoň částečný zánik dlužnickovy povinnosti plnit a z toho plynoucí obohacení na straně tohoto povinného dlužníka,
6. odpovídající újma na straně plnící osoby,
7. příinná souvislost.

2.8.6.1 Věcná legitimace a procesní souvislosti

Aktivní věcná legitimace svádí k tomu, kdo plnil za jiného, co po právu měl plnit on sám. Nárok z bezd vodného obohacení patří tedy uplatnit osoba v domě plnící za dlužníka jeho povinnost. Pasivně věcně legitimován je vždy ten, za něhož bylo plněno - dlužník. Jinými slovy řečeno, právo požadovat vydání bezd vodného obohacení má osoba, která plnila za dlužníka vždy od tohoto dlužníka, za něhož plnila a ne od toho, komu za něho plnila.³¹⁷

³¹⁶ Blíže viz. R 26/75 s. 256, i Rozsudek NS ze dne 27.9.2006, sp.zn. 33 ODO 1209/2004

³¹⁷ Shodně například R 1/1979, rozsudek NS ze dne 21.7.2005, sp.zn. 33 Odo 1110/2004

Předpokladem pro uplatnění nároku na vydání bezdvodného obohacení na základě ust. §454 OZ je existující závazek dlužníka. Zanikl-li již v době plnění závazek dlužníka, je nutno jednání jiné osoby plnící za dlužníka kvalifikovat jako plnění poskytnuté bez právního důvodu ve smyslu ust. §451, odst. 2. Toto konstatování s sebou nese jeden významný důsledek, a sice že pasivně v ceně legitimovaným již není dlužník, za kterého bylo plněno, ale dlužník v věiteli, který toto plnění přijal.³¹⁸

Dalším důležitou skutečností pro ujasnění pasivní v ceně legitimace je okolnost, zda bylo za dlužníka hrazeno osobou oprávněnou vůči věiteli nebo osobám jim povinně plnění za věitele převzít. Pokud nikoli, pak nemůže vzniknout vztah podle §454 OZ a nadále trvá závazek povodního dlužníka. Osoba poskytnuvší plnění plní bez právního důvodu a pasivně v ceně legitimovaným bude domnělý věitel. K problematice v ceně legitimace se výstižně vyjadřuje Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp.zn. 29 Odo 289/2001.³¹⁹

Otázku pasivní v ceně legitimace společnosti vlastníků jednotek v řízení o vydání bezdvodného obohacení vzniklého tím, že vlastník jednotky provede nutné opravy na společných částech domu, řeší jako otázku zásadního právního významu Nejvyšší soud v rozhodnutí sp.zn. 22 Cdo 5330/2008. Zde žalobce uplatnil nárok na vydání bezdvodného obohacení v řízení žalovanému (společnosti vlastníků jednotek). Bezdvodné obohacení mohlo společnosti vzniknout tím, že žalobce provedl nutnou opravu společných částí domu. Opravu provedl poté, co informoval společnost o havarijním stavu společných částí domu. Společnost odmítla náhradu provést. Soudy I. i II. stupně žalobu zamítly a odvolací soud v odvodnění uvedl, že společnost samostatným právním subjektem, není zde pasivně legitimována, nebo není subjektem, kterému by se stavebními úpravami dostalo neoprávněného majetkového prospěchu zhodnocením nemovitosti v podobě provedené stavební úpravy, když toto zhodnocení se dostalo vlastníkům bytových jednotek a nebytových prostor v domě. Nejvyšší soud k v ceně legitimaci společnosti vlastníků jednotek s odkazem na ust. §9 odst. 1 zákona

³¹⁸ Blíže viz. rozsudek NS ze dne 30.6.2003, sp.zn. 29 Odo 289/2001, publikovaný pod R 23/2004

³¹⁹ K tomu, aby bylo možné uzavřít, že dlužník se bezdvodně obohatil, jelikož za něj bylo plněno, co po právu měl plnit sám (§ 454 obč. zák.), musí v době plnění trvat jeho dluh. Jestliže jiný subjekt plnil za dlužníka jeho vůči věiteli v době, kdy dluh již zanikl, šlo o bezdvodné obohacení získané plněním bez právního důvodu (§ 451 odst. 1 obč. zák.), které je dlužník vůči věiteli povinen vydat tomu, kdo plnil. Dluh zanikne splněním jen tehdy, plní-li dlužník vůči věiteli, případně osobou oprávněnou přijmout plnění namísto věitele. Plní-li dlužník dluh někomu jinému než svému věiteli, pak osoba, které takto plnil, získala bezdvodné obohacení (plněním bez právního důvodu) na úkor dlužníka a nikoli na úkor jeho věitele. Rozsudek NS ze dne 30.6.2003, sp.zn. 29 Odo 289/2001, publikovaný pod R 23/2004

o vlastnictví byt uvedl: *šSpole enství tak reprezentuje vlastníky jednotek; šmnořina spoluvlastník budovy, jako vlastník jednotek, tvo í spole enství vlastník jednotekō (nález Ústavního soudu ze dne 8. b ezna 2005, sp. zn. I. ÚS 646/04). V projednávané v ci řalobce tvrdil, ře p i úpravách jeho jednotky statik zjistil, ře je zna n naru-ena statika pilí domu, ře jde o stav havarijní a ře bylo řna ízeno řalobciō, aby řprovedl opravu a odstran ní havarijního stavuō; o tom informoval řalovaného a poté nechal opravu provést na vlastní ú et. řalovaný v-ak odmítá na opravu p isp t. Soudy uvařovaly o bezd vodném obohacení, které vzniklo tak, ře hodnota domu se v d sledku oprav zvý-ila; je t eba p isv d it jejich názoru, ře z tohoto hlediska se neobohatil řalovaný, který není vlastníkem domu, ale vlastníci jednotek. Nicmén z citovaných ustanovení (jakofl i ze samotného poslání spole enství) se podává, ře povinností spole enství je obstarat nutné opravy spole ných ástí domu. Pokud tyto opravy provede a zaplatí vlastník jednotky, m ře jít o pln ní, které vlastník jednotky vynalořil namísto spole enství. Proto je takovou v c t eba posoudit i podle § 454 ob . zák. V p ípad úsp chu řaloby by rozú tování náklad na jednotlivé vlastníky jednotek bylo jifl v ci spole enství, jak vyplývá i z § 13 odst. 7 byt. zák.ō³²⁰*

Otázkou pasivní v cné legitimace p i uplatn ní nároku na vydání bezd vodného obohacení v p ípad absolutní neplatnosti smlouvy o p evzetí dluhu uzav ené ve smyslu ust. §531 odst. 1 OZ a vzájemný vztah ust. §454 a §457 OZ vy e-íl Nejvy-í soud v rozhodnutí publikovaném pod R 60/2010, kdyřl řprávn stanovil, ře pasivn v cn legitimovaným je vřdy dluřník, za n hořl bylo pln no, co po právu m l plnit on sám, a nikoli v ítel. Toto platí i v p ípad , ře smlouva o p evzetí dluhu mezi p vodním dluřníkem a nov dluh p ejímajícím dluřníkem, se ukáře být absolutn neplatnou. Z od vodn ní rozhodnutí vyplývá: *šPodstatou závazkového právního vztahu zalořenéřo smlouvou o p evzetí dluhu uzavíranou mezi p vodním dluřníkem a p ejímatelem je závazek p ejímatele p evzít (a uhradit) za p vodního dluřníka dluh jeho v íteli. Jakkoli od doby, kdy v ítel v souhlas s touto (platn uzav enou) smlouvou dojde p vodnímu dluřníku nebo p ejímatele, je dluřníkem p ejímatel (jenřl v i v íteli od té doby vystupuje jako osoba, která plní vlastní dluh), podstata ujednání mezi p vodním dluřníkem a p ejímatelem tkví práv v tom, aby p ejímatel uhradil (poté, co smlouva o p evzetí dluhu nabude ú innosti) dluh za p vodního dluřníka (na jeho míst). Tomu*

³²⁰ Rozsudek NS ze dne 19.7.2010, sp.zn. 22 Cdo 5330/2008

odpovídá, aby v případě, že vyjde najevo, že příjemce uhradil namísto povodního dlužníka v iteli dluh na základ neplatné smlouvy o převzetí dluhu, požadoval vrácení takto (bez povodní) vyplacených částek po povodním dlužníku a nikoli po v iteli. To má oporu jak v úprav obsažené v § 454 ob . zák., tak v úprav obsažené v § 457 ob . zák. V itel totiž smluvní stranou smlouvy o převzetí dluhu není (a stří tak může ovlivnit rozli ně právní závady způsobující případnou absolutní neplatnost takové smlouvy) a byl-li příjemcem podle této smlouvy plněn dluh povodního dlužníka u jeho v itele, je to práv povodní dlužník, který má povinnost vrátit druhé smluvní straně (příjemci) vše, co za něj podle neplatné smlouvy plnil jeho v itel.³²¹ Výše uvedené je zcela v souladu s ustáleným výkladem ust. §457 OZ i smyslem ust. §454 OZ.

Jako ochrana v iteli proti nesprávnému postupu plátce mzdy v exekuci řízení vedeném proti povinnému, a prováděným formou srážek ze mzdy i píkázáním pohledávky, je v iteli poskytnuto právo podat poddlužnickou žalobu na dlužníka povinného (plátce mzdy, banku, í). Jestliže banka (pop . plátce mzdy) zaplatí oprávněnému po úspěšné poddlužnické žalobě částku, kterou povinný dlužil, je oprávněn domáhat se náhrady částky po povinném práv na základ ustanovení §454 OZ. *Úpravou obsaženou v §311 o.s. . se poddlužníku (coby určitá, by dále podmíněná, sankce za porušení povinností v exekuci) toliko předepisuje, aby plnil za jiného s úinky splnění dluhu. V případě, že peněžní ústav (banka) i splnění všech zákonných předpokladů pro uznání nároku z žaloby podle §311 o.s. . zaplatí oprávněnému vše, co mu povinný dlužil, přislouží mu i právo domáhat se po povinném toho, co za něj oprávněnému uhradil (§454 ob . zák.).³²²*

Pro úplnost nad rámec této kapitoly zmíní problém, se kterým se právní praxe potýkala v případě omylem zasláných peněžních prostředků třetí osobou na účet povinného, které byly následně postihnuty výkonem rozhodnutí píkázáním pohledávky ve prospěch oprávněné osoby. Problém byl vyřešen po v celku dlouhé anabázi rozhodnutím Nejvyššího soudu publikovaným pod R 50/2006, sp.zn. 35 Odo 801/2002 následovně: *Osoba, které byly jako oprávněné z výkonu rozhodnutí píkázáním pohledávky z útu povinného u peněžního ústavu vyplaceny za účelem uspokojení její vykonatelné pohledávky vůči povinnému peněžní prostředky z útu povinného u peněžního ústavu, není pasivně v ceně legitimována ve sporu, ve kterém se třetí osoba*

³²¹ Rozsudek NS ze dne 4.11.2009, sp.zn. 29 Cdo 2011/2007

³²² Rozhodnutí NS ze dne 30.6.1999, sp.zn. 2 Cdon 837/96

*domáhá zaplacení (vrácení) peněžních prostředků, které na tento účel povinného poukázala omylem.*³²³ NS přitom zdůvodní totožnost postupu vyřízení postavení majitele účtu na základě smlouvy o běžném účtu ve vztahu s bankou a z postavení oprávněného. Na řízením výkonu poukazáním pohledávky z účtu majitel účtu jako povinný pozbývá svoji pohledávku z účtu ať do výše vymáhané pohledávky s příslovečným a peněžní ústav je povinen ji vyplatit oprávněné jako osobě, která poukazáním pohledávky majitel účtu získala právo uspokojit se z peněžních prostředků uložných na jeho účtu. *Není přitom nerozhodné, komu náležely peněžní prostředky uložné na účel* (vyjma účelů uvedených v souladu s ust. §310 o.s. .), podstatné je pouze to, kdo je majitelem účtu.

Na výše uvedenou problematiku následně navázal Nejvyšší soud v rozhodnutí sp.zn. 28 Cdo 4513/2008. Byl v tomto případě řešen případ skutkově odlišný, výše uvedené závěry v etně již dříve podrobně definovaného vztahu majitele účtu a banky založeného na základě smlouvy o běžném účtu poukázáním práv pro vymezení a odlišení vzájemných právních vztahů a tím i vyřešení problematiky pasivní věcné legitimace. V případě vedeném pod sp.zn. 28 Cdo 4513/2008 řešil Nejvyšší soud problematiku aplikace a interpretace ust. §§451 odst. 2 a 454 OZ. žalobkyně v postavení banky vedla pro povinného běžný účet. Při provádění postupů sobě jdoucích exekucí poukazáním pohledávky z účtu povinné žalobkyně vlastním pochybením provedla *výplatu nad rámec finančních prostředků, které byly na účtu povinné*, nebo které tam v průběhu času došlo, a poskytla tak vymáhané plnění *šze svých vlastních prostředků*. Soudy I. i II. stupně shodně posoudily problematiku jako vztah podle ust. §454 OZ. S tím ovšem žalobkyně nesouhlasila, nebo neměla úmysl plnit za povinnou a otevřela tak problematiku vztahu ust. §451, odst. 2 a 454 OZ k přezkumu. Nejvyšší soud dal za pravdu dovolatelce, že není možné v posuzovaném případě aplikovat ust. §454 OZ, nýbrž právo ust. §451 odst. 2, když na straně žalovaných (oprávněných) došlo k přijetí plnění bez právního důvodu a na podporu svých tvrzení uvedl: *ŠZ právo uvedeného je zřejmé, že výkonem rozhodnutí poukazáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu je postifena pohledávka osoby povinné za peněžním ústavem. Peněžní ústav je pak povinen tuto pohledávku vyplatit osobě z tohoto výkonu rozhodnutí oprávněné. Výše pohledávky osoby povinné v rámci peněžnímu ústavu přitom představuje pouze souhrn finančních prostředků připsaných ve prospěch účtu osoby povinné ve smyslu § 306 a*

³²³ Rozsudek NS ze dne 10.11.2004, sp.zn. 35 Odo 801/2002

násl. o. s. . a jen z t chto prost edk mohou a musí být pohledávky pen fhím ústavem vyplacené osob oprávn né. Cokoliv je osob oprávn né pln no (vyplaceno) nad rámec finan ních prost edk p edstavujících pohledávku osoby povinné za pen fhím ústavem, je pln no bez právního d vodu, a osob oprávn né tak vzniká bezd vodné obohacení, nebo výkon rozhodnutí sm uje toliko k postiflení pohledávky (majetku) osoby povinné, nikoliv pohledávek (majetku) jiného subjektu.õ ³²⁴ Problematika vztah z bezd vodného obohacení není vřdy zcela jednozna ná a jednoduchá.

š Pohledávka z ú tu u pen fhího ústavu je na ízením výkonu rozhodnutí (exekuce) ú inn postiflena, jen jestliffe povinný je opravdu majitelem ú tu³²⁵, ohledn kterého byla pohledávka p ikázána oprávn nému (srov. nap . rozsudek Nejvy—ího soudu ze dne 14. dubna 2000, sp. zn. 21 Cdo 1774/99, publikovaný pod . 4/2001 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek). Je-li majitelem tohoto ú tu n kdo jiný nefl povinný, pohledávka z ú tu nebyla oprávn nému ú inn p ikázána a oprávn nému nemohlo vzniknout právo, aby se z t chto pen fhích prost edk uspokojil. ..Získal-li v exekuci oprávn ný pln ní z majetku jiné osoby, jeřl sama nem la povinnost plnit a ani neprojevila v li plnit za osobu povinnou (§ 454 ob . zák.), do-lo na jeho stran ke vzniku bezd vodného obohacení (ke vzniku majetkového prosp chu získaného pln ním bez právního d vodu; § 451 odst. 1 ob . zák.), které je povinen ochuzené osob vydat.õ ^{326 327}

2.8.6.2 Rozsah a způsob vydání bezdůvodného obohacení

Správná subsumpce konkrétního skutkového stavu pod ustanovení §454 OZ má velký význam nejen pro pasivní v cnou legitimaci, ale i p i zvařlování otázky, v jaké vý-i má být bezd vodné obohacení vydáno. Jako p íklad lze uvést investice do cizí nemovitosti. Pokud osoba vynalořlí náklady na cizí nemovitost nap . na základ neplatné smlouvy, bude vý-e bezd vodného obohacení posuzována podle toho, o se nemovitost zhodnotila. Pokud by ov-em bylo řalobcem poskytnuto pln ní tím zp sobem, řle by plnil za řalovaného ó nap . fakturu za pln ní, které si objednal řalovaný, uhradil v dom za n ho řalobce, je jednání nutno posoudit jako bezd vodné

³²⁴ Rozsudek NS ze dne 7.1.2009, sp.zn. 28 Cdo 4513/2008

³²⁵ V daném p ípad byl exeku n postiflen ú et bývalé manželky povinného.

³²⁶ Rozsudek NS ze dne 2.5.2012, sp.zn. 28 Cdo 1512/2011

³²⁷ Rozhodnutí je zajímavé rovn řl tím, řle e-í konkurenci nárok práva na náhrady -kody v í státu a bezd vodného obohacení.

obohacení podle ust. §454 a výše obohacení je představována sumou, kterou žalobce za žalovaného uhradil, žalobce by tedy mohl požadovat celou jím vynaloženou částku a nikoli pouze to, o čem se nemovitost zhodnotila.

2.8.6.3 Promlčení

Z hlediska obsahu objektivní promlčecí lhůty je u skutkové podstaty upravené v ust. §454 OZ rozhodný okamžik, kdy zanikl dluh obohaceného, tj. kdy této osoba plnila svůj inkasní dluh tento dluh za obohaceného jeho věřiteli. Obohacený získává majetkový prospěch v okamžiku, kdy zanikl jeho dluh.³²⁸ Od této doby běží objektivní třiletá lhůta k uplatnění nároku na vydání bezdůvodného obohacení, ve kterém může osoba plnící za dlužníka, po dlužníkovi vymáhat vydání bezdůvodného obohacení v rozsahu dle ust. §458 OZ.

Jelikož v případě plnění za jiného osoba plní své domíně, může plnit dluh jiného, pak i po ústí b hu dvouleté subjektivní promlčecí lhůty, spadá s počátkem objektivní lhůty v jedno. K tomu uvádí Nejvyšší soud: *„Subjektivní promlčecí doba po ústí b hu třetím dnem, kdy se postížený (oprávněný), jenž neplnil tuto osobu svůj dluh, dozví dle, za koho plnil. S ohledem na jeden z předpokladů tohoto druhu odpovědnosti za bezdůvodné obohacení spočívající v tom, že mezi tím, kdo plnil, a tím, komu bylo plněno, bylo zřejmé, že je plněno za jiného, spadá zásadně počátek b hu subjektivní promlčecí doby v jeden den s počátkem b hu lhůty objektivní.“³²⁹*

2.9 Negativní vymezení bezdůvodného obohacení

Případy, které nejsou považovány za bezdůvodné obohacení, jsou vymezeny v ust. §455 OZ. Jsou nazývány naturálními pohledávkami, neboť by právo na jejich plnění existuje, nelze je ovšem úspěšně vymáhat soudní cestou. Pokudli povinná osoba poskytne plnění dobrovolně, nemůže se jej domáhat nazpět.

Za bezdůvodné obohacení nelze považovat přijetí plnění na promlčený dluh, neboť promlčením právo nezaniká, pouze se oslabuje. Dlužník může promlčený dluh kdykoli dobrovolně splnit. Není podstatné, zda dlužník o promlčení věděl i nikoli. Pokud v řízení před soudem dlužník nevznesl námitku promlčení, nic nebrání soudu,

³²⁸ Blíže viz. např. Rozsudek NS ze dne 28.5.2008, sp.zn. 32 Odo 970/2006

³²⁹ Usnesení NS ze dne 4.3.2008, sp.zn. 30 Cdo 1213/2007

aby nárok žalobci, by po uplynutí promlécí lhůty, přiznal. Naopak vznesel-li dlužník námitku promlčení, soud nemůže nárok přiznat a nárok existuje pouze jako naturální pohledávka; jejím dobrovolným splněním dlužníkem ovšem rovněž nevznikne bezdovodné obohacení. Naopak v případě přijetí plnění na prekludovaný dluh dochází ke vzniku bezdovodného obohacení. K prekluzi práva soud v řízení přihlíží z úřední povinnosti na rozdíl od promlčení, kdy nemusí přihlížet pouze k námitce účastníka.

Bezdovodným obohacením není přijetí plnění z dluhu neplatného jen pro nedostatek formy (a zákonem stanovené i smluvně dohodnuté formy). Je nerozhodné, zda jde o neplatnost absolutní i relativní. Typicky jde o nedodržení požadavku písemné formy právního úkonu, popř. formy notářského zápisu. Aplikace ust. §455 odst. 1 OZ předpokládá, že právní úkon netrpí jinou vadou, špouze nedostatkem formy. Pokud by bylo plnění poskytnuto na základě právního úkonu, který by byl neplatný i z jiných důvodů (např. §37 OZ, §49a OZ), dochází ke vzniku bezdovodného obohacení.

Za bezdovodné obohacení se nepovažuje přijetí plnění ze hry nebo sázky uzavřené mezi fyzickými osobami a vrácení peněz do hry nebo sázky jejich. Taková plnění ovšem není možné vymáhat soudní cestou; výjimku představují pouze úředně povolené výherní podniky i podniky provozované státem.³³⁰ Přijetím plnění z takového dluhu nevzniká osobě oprávněné bezdovodné obohacení. Není rozhodné, zda osoba, která poskytla plnění, věděla o tom, že jde o naturální obligaci i nikoli.

Mezi případy, které nepředstavují bezdovodné obohacení, je dále záleženo poskytnutí plnění dodavatelem spotřebiteli bez objednávky (§53, odst. 9 OZ) a plnění věřiteli před splatností dluhu.³³¹

³³⁰ TRNĚŠTKA, J. aj. *Obanský zákoník I, komentář*. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentáře, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1190

³³¹ Blíže viz. *Obanské právo hmotné*, s. 518 a násled.

3 Stručný exkurs do právní úpravy bezdůvodného obohacení v dalších soukromoprávních předpisech

3.1 Právní úprava v obchodním zákoníku

Obchodní zákoník neupravuje problematiku bezdůvodného obohacení speciálně. V plném rozsahu se tudíž v obchodních právních vztazích aplikují hmotně právní ustanovení o bezdůvodném obohacení upravená v zákoníku občanském, v souladu s ust. §1 odst. 2 obchodního zákoníku.

Jinak je tomu ovšem v případě promlčení. V právní praxi byly vedeny spory³³² stran délky a počátku běhu promlčecí doby, tj. stran skutečnosti, zda lze aplikovat ust. §107 odst. 1, odst. 2, odst. 3 OZ v obchodních právních vztazích.

Problematika ne/možnosti aplikace ust. §107 odst. 1 a 2 OZ byla vyřešena rozhodnutím NS publikovaným pod R 26/2004. Od této doby je judikaturní vývoj i přes trvající rozdílné názory ustálen. *ŠVznikne-li ve vztazích mezi podnikateli p i jejich podnikatelské innosti nebo ve vztazích mezi samosprávnou územní jednotkou a podnikatelem p i jeho podnikatelské innosti, týkajících se zabezpečování ve ejných pot eb, bezdůvodné obohacení plněm z právního d vodu, který odpadl, ídí se promlčení práva na jeho vydání právní úpravou obchodního zákoníku. .. Skutečnost, že obchodní zákoník výslovně neupravuje počátek běhu promlčecí doby a její délku, pokud jde o právo na vydání bezdůvodného obohacení (na rozdíl od občanského zákoníku - srov. jeho § 107), pak neznamená nutnost aplikace právní úpravy občanského zákoníku, nýbrž pouze to, že tyto otázky je zapotřebí řešit dle obecných ustanovení obchodního zákoníku o promlčení (dle jeho § 391 a § 397). Jelikož obchodní zákoník je v poměru k občanskému zákoníku předpisem zvláštním (lex specialis), což platí i pro obecná ustanovení obchodního zákoníku upravující promlčení (§ 391 a § 397) v poměru k ustanovení § 107 občanského zákoníku, platí, že p i řešení otázky promlčení práva na*

³³² Srov. např. MAREK, K. K promlčení v obchodních závazkových vztazích. *Bulletin advokacie*. 2007, ro. 2007, . 5, s. 23-28, KOŮVÁ, K. Další poznámka k promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení. *Bulletin advokacie*, 2007, ro. 2007, . 7-8, s. 37, PETRÍK, J., STRNAD, M. K možnosti aplikace ust. §107 odst. 3 občanského zákoníku na promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodních právních vztazích. *Bulletin advokacie*. 2007, ro. 2007, . 1, s. 16-17, SMUTNÝ, L. K promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení v obchodních právních vztazích. *Právní rozhledy*, 2009, . 15, s. 552-555, ZLÁMAL, A. K promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodních právních vztazích trochu jinak. *Bulletin advokacie*, 2006, . 4, s. 30 -31, HROMEK, V. Některé poznámky do diskuse o promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení. *Bulletin advokacie*, 2007, . 7-8, s. 34-36, PILÍK, V. Nekomplexnost úpravy promlčení v obchodním zákoníku. *Právní fórum*, 2011, . 1, s. 33-36

vydání bezd vodného obohacení v obchodních vztazích, se použije p edev-ím právní úprava obsažená v obchodním zákoníku.³³³ NS vycházejí z povahy právního vztahu ú astník (musí se jednat o vztah ídící se reflimem obchz ve smyslu ust. §261 odst. 1, odst. 2, odst. 3³³⁴ a §262³³⁵ obchz), komplexnosti³³⁶ a kogentnosti právní úpravy proml ení v obchz, vylou il možnost aplikace ust. OZ o proml ení. Nutno zd raznit, fle tento právní záv r platí obecn , tj. i v p ípad neplatného právního úkonu³³⁷ i napln ní jiné speciální skutkové podstaty bezd vodného obohacení. I p i respektu k argumentaci zastánc opa ného názoru³³⁸ musím s nemoffností aplikace ust. §107 odst. 1 a 2 v obchodn právních vztazích práv s ohledem na povahu obchodn právních vztah souhlasit. Pro po átek b hu proml ecí lh ty jsou tudífl aplikována ust. §391 a násl. obchz, délka proml ecí doby je 4 roky.

Druhým problémem, na který nebyl po dlouhou dobu jednotný názor a který je v sou asné dob judikatorn e-en ustálen ³³⁹, je otázka možnost aplikace ust. §107 odst. 3 OZ na vztahy obchodn právní. NS ve svém nedávném rozhodnutí potvrdil možnost jeho aplikace a upustil tak od komplexnosti nazírání na úpravu proml ení v obchodním zákoníku³⁴⁰, jífl argumentoval v d ív j-ích rozhodnutích. NS zd raznil, fle v p ípad synallagmatických závazk vznikajících z dvoustranných neplatných smluv, musí soud p íhlédnout k ust. §394 odst. 2 obchz, ov-em tím není vylou ena aplikace ust. §§ 457 a 107 odst. 3 OZ. Jsem názoru, fle aplikace ust. §107 odst. 3 OZ na obchodn právní vztahy je správná, s ohledem na ú el tohoto ustanovení, jinak by bylo pot eba šmezeruø v právní úprav sloflit ji nahradit aplikací ust. §265 obchz. Na druhou stranu je t eba p iznat, fle z vý-e uvedených rozhodnutí NS je vid t ur itá ú elovost i lépe e eno argumenta n nevyjasn ý p ístup k použité právní argumentaci (jednou je právní úprava proml ení komplexní a podruhé nikoli). Nejvy-í soud, jsa si této

³³³ Rozsudek NS ze dne 18.6.2003, sp.zn. 35 Odo 619/2002

³³⁴ Blíffe viz. Rozsudek NS ze dne 27.8.2003, sp.zn. 29 Odo 813/2001, publikováno pod R 16/2005

³³⁵ K posuzování v p ípad dohody o volb obchz viz. Usnesení NS ze dne 11.2.2010, sp.zn. 23 Cdo 3877/2009

³³⁶ §Právní úprava proml ení v obchodním zákoníku má komplexní povahu.ø R 26/2004

³³⁷ Blíffe viz. nap . Rozsudek NS ze dne 27.8.2003, sp.zn. 29 Odo 813/2001, publikováno pod R 16/2005

³³⁸ Zde blíffe viz. zejména argumenty Marka v lánku: Marek, K. K proml ení v obchodních závazkových vztazích. Bulletin advokacie, 2007, . 5, s.23-28,

³³⁹ Viz. nap . Rozsudek NS ze dne 10.8.2010 sp.zn. 28 Cdo 3677/2009, rozsudek NS ze dne 30.4.2008 sp.zn. 28 Cdo 2976/2007

³⁴⁰ §Dovolací soud tudífl dosp l k záv ru, fle úprava proml ení obsažená v obchodním zákoníku není ve vztahu k bezd vodnému obohacení úpravou komplexní.ø Rozsudek NS ze dne 10.8.2010 sp.zn. 28 Cdo 3677/2009

nevyjasnosti v dom, revidoval svůj právní názor na komplexnost právní úpravy promlčení v obchodním zákoníku publikovaný pod R 26/2004 v nedávném rozhodnutí publikovaném pod sp.zn. 31 Cdo 4781/2009. V tomto rozhodnutí NS uvedl: *ŠNejvyšší soud dospěl k závěru, že ustanovení § 107 odst. 3 ob. zák. lze aplikovat i v případě promlčení v obchodních závazkových vztazích. Komplexnost právní úpravy promlčení v obchodním zákoníku je třeba chápat v tom smyslu, že obchodní zákoník upravuje obsah a délku věch promlčecích dob. V případě nároku na vrácení plnění z neplatné smlouvy se tedy neaplikuje ustanovení § 107 odst. 1 a 2 ob. zák., nýbrž ustanovení § 394 odst. 2 a § 397 obch. zák. Tím ovšem není vyloučena aplikace ustanovení § 107 odst. 3 ob. zák., nebo tento případ obchodní zákoník neupravuje (nejde totiž o otázku obsahu i délky promlčecí doby). V takovém případě se pak použije ustanovení předpisu obecného, tedy zákoníku občanského. Argument komplexnosti právní úpravy promlčení v obchodním zákoníku s cílem vyloučit možnost aplikace určitých ustanovení zákoníku občanského nemůže právní s ohledem na princip speciality obchodního zákoníku vyjádřený v § 1 obch. zák. obstát.*³⁴¹ NS argumentačně odkázal na své dřívější rozhodnutí publikované pod R 32/2011, v němž uvedl, že *důsledkem absolutně neplatné smlouvy je vznik synallagmatického závazku ve smyslu ustanovení § 457 ob. zák. a ustanovení § 107 odst. 3 ob. zák. dopadá na všechny případy, kde synallagmatický vztah vznikl ze zákona. Z výše uvedeného vyplývá, že otázka po obsahu i délky promlčecí doby se řídí právní úpravou obsaženou v obchodním zákoníku; ochrana stran zrušené i neplatné obchodní smlouvy na základě ust. §107 odst. 3 OZ je ovšem stranám přiznána, nebo jde o případ, kdy synallagma vzniká přímo ze zákona a obchodní zákoník problematiku neupravuje jinak.*

Závěrem pár slov k rozhodovací praxi NS, která je ustálená, přesto ji nepovažují za správnou. *ŠObjednatel není povinen zaplatit zhotoviteli jinou než ve smlouvě dohodnutou cenu díla (případně cenu určenou společně stanoveným ve smlouvě), nejde-li o snížení i zvýšení ceny díla za podmínek vymezených v ustanovení § 549 obch. zák. Provede-li proto zhotovitel práce nad sjednaný rozsah díla a nejsou-li dány podmínky dle § 549 obch. zák. pro vznik povinnosti objednatele zaplatit zhotoviteli cenu přiměřenou, nemůže zhotovitel hodnotu takových víceprací požadovat z titulu bezúplatného obohacení, nebo v takovém případě se nenaplní fádná ze skutkových*

³⁴¹ Rozsudek NS ze dne 16.5.2012 sp.zn. 31 Cdo 4781/2009

podstat bezd vodného obohacení upravených v § 451 a 454 ob . zák. V takovém p ípad totífl nejde o pln ní bez právního d vodu, ale o pln ní na základ smlouvy o dílo, u n hořl nebyly spln ny podmínky pro úhradu t chto prací (shodn srov. rozsudek Nejvyšho soudu z 27. 6. 2007, sp. zn. 32 Odo 1043/2005).³⁴² V daném p ípad uzav ely smluvní strany smlouvu o dílo dle obchz, v nífl m ly sjednáno, fl smlouvu lze m nit pouze písemn . Zhotovitel provedl pro objednatele vícepráce (b hem provád ní díla se strany ústn dohodly na dal-ích pracích a pouřtí kvalitn j-ích materiál), které ov-em strany neodsouhlasily zp sobem stanoveným ve smlouv , tj. písemn . Nebyly tudífl spln ny smluvní podmínky pro úhradu víceprací. Vícepráce v ástce p es p l miliónu korun eských si dle názoru soudu flalovaní neobjednali a ani je neschválili, p i emfl pouhý konkludentní souhlas objednatel s t mito pracemi a jejich faktické p íjetí neznamená souasn mofnost zhotovitele tyto práce fakturovat. S tímto postupem nemohu souhlasit. Je poteba chránit dobrou víru a dobré mravy i v obchodn právních vztazích, nebo je z ejmé, fl objednatel neprovedl vícepráce jen z p esv d ení, fl budou poteba, a bez souhlasu objednatele. V daných p ípadech je poteba co nejúpln ji zjistit skutkový stav, zkoumat skute nou v li stran a provést d kladný výklad právních úkon . Provedené vícepráce mohou být ve skute nosti novým dílem a mohou být posuzovány jako nová samostatn uzav ená smlouva o dílo, která jifl písemn uzav ená být nemusí. Nebylo-li by mofné uzav ít, fl se jedná o samostatnou smlouvu o dílo, jsem názoru, fl je mofné neplatn sjednané vícepráce (neplatná zm na smlouvy) posoudit jako bezd vodné obohacení z neplatného právního úkonu a *nikoli o pln ní na základ p vodní smlouvy o dílo*. Nap íklad ermák³⁴³ argumentuje mimo jiné také tím, fl p vodní smlouva nezakládala povinnost poskytnout vícepráce, jeřl byly následn p edm tem sporu. Soudní rozhodnutí by m lo sm ovat ke spravedlivému uspo řádání právních vztah , a by se jedná o obchodn právní vztah, rozhodn se zde nabízí minimáln aplikace zásady poctivého obchodního styku i korektiv dobrých mrav . š*Jednou ze základních zásad vyjad ujících pořadavek dobrých mrav , z nichřl vychází právní úprava obchodních závazkových vztah , je, fl úplatné pln ní se*

³⁴² Rozsudek NS ze dne 22.9.2009 sp.zn. 32 Cdo 2592/2008, obdobn nap . Rozsudek NS ze dne 25.2.2009, sp.zn. 32 Cdo 5187/2007

³⁴³ Blířle viz. p ísp vek ermáka z VI. Odborného sympozia Bezd vodné obohacení v judikatu e NS, dostupné z:

http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Sympoziaaseminare~OdbornasympozianadjudikaturouNS~Informace_pro_ucastniky_VI__Odborneho_sympiosia~?OpenDocument&TableRow=1.0#1.

poskytuje za úplatu.³⁴⁴ NS p ihlíří ke skute né v li stran: šZe skute nosti, fle písemn uzav ená smlouva obsahovala ustanovení, fle m fle být m n na pouze dohodou stran v písemné form , zdaleka samo o sob nevyplývá, fle následná jinak neflpísemn uzav ená dohoda smluvních stran této smlouvy nem fle být dohodou o zm n písemné smlouvy, uzav enou co do formy v rozporu s ujednáním v písemn smlouv (§ 272 odst. 2 obch. zák.), nýbrfl fle p jde o jinou, dal-í smlouvu o dílo.³⁴⁵ Je t eba neopomíjet, fle p i nedodrlení formy stanovené dohodou stran dochází v souladu s ust. §40a OZ pouze k neplatnosti relativní. Dle mého názoru tudífl není na míst argument o absenci speciální skutkové podstaty bezd vodného obohacení. Nejvy-í soud je v názoru ustálen a op tovn potvrdil, fle nedojde-li k platné dohod o zm n rozsahu prací, nevzniká nárok na vydání bezd vodného obohacení. Pouze v p ípad , fle by poskytnuté pln ní nebylo spjato s p vodním pln ním (nebyla by zde vzájemná souvislost pln ní), mohlo by dojít k bezd vodnému obohacení.³⁴⁶

3.2 Právní úprava v zákoně o rodině

Zákon o rodin neobsahuje zvlá-tní právní úpravu bezd vodného obohacení. V souladu s ust. §104 zákona o rodin , se pouíflje úprava obsaflená v OZ. Jedinou speciální úpravu nalezneme v ust. §101 zákona o rodin , které upravuje spln ní výflivného za jiného.³⁴⁷ Jak ov-em zd raz uje Hru-áková, nejedná se o bezd vodné obohacení ve smyslu ust. §454 OZ, nýbrfl o speciální rodin právní institut.³⁴⁸ Tato skute nost bude mít sv j význam p i stanovení délky a po átku b hu proml ecí doby.

3.3 Právní úprava v pracovněprávních vztazích

V zákon . 262/2006 Sb., ve zn ní pozd j-ích p edpis , nenalezneme speciální právní úpravu bezd vodného obohacení. Zmínku lze nalézt v ust. §249 odst. 1, které ukládá v rámci preven ní povinnosti zam stnanci po ínat si tak, aby nedocházelo k bezd vodnému obohacení. V souladu s ust. §4 zákoníku práce se v pracovn právních

³⁴⁴ Rozsudek NS ze dne 9.10.2008, sp.zn. 32 Cdo 2999/2008

³⁴⁵ Rozsudek NS ze dne 23.12.2011, sp.zn. 23 Cdo 332/2010

³⁴⁶ Blíflje viz. Rozsudek NS ze dne 25.7.2012, sp.zn. 23 Cdo 3798/2009

³⁴⁷ š(1) Kdo zcela nebo z ásti splnil za jiného vyflvovací povinnost, je oprávn n na n m posfladovat úhradu tohoto pln ní.

(2) Proml ení tohoto nároku se ídí ustanovením § 101 ob anského zákoníku.š

³⁴⁸ Blíflje viz. HRU^TÁKOVÁ, M. aj. Zákon o rodin . Zákon o registrovaném partnerství, komentá . 4.vydání, Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-061-4., s. 484

vztazích použije právní úprava bezdodného obohacení obsažená v zákoníku občanském, a to v této právní úpravě promlčení. Jedinou modifikací, kterou zákoník práce doplní občanskoprávní úpravu, je ust. §331, které stanoví: *š vrácení neprávem vyplacených částek zaměstnavatel na zaměstnanci požadovat, jen jestliže zaměstnanec v důl nebo musel z okolností předpokládat, že jde o částky nesprávně určené nebo omylem vyplacené, a to do 3 let ode dne jejich výplaty.*³⁴⁹

Dávající zákoník práce³⁴⁹ obsahoval přesná pravidla pro posuzování bezdodného obohacení, a to v ust. §243.³⁵⁰

Nejastěji při aplikaci institutu bezdodného obohacení v pracovněprávních vztazích, bude zejména vznik bezdodného obohacení při nesprávně vyplacených mzdách i na základě neplatně uzavřených smluv.

³⁴⁹ Zákon č. 65/1965 Sb.

³⁵⁰ Blíže viz. JOUZA, L. Princip delegace občanského zákoníku v pracovněprávních vztazích. *Bulletin advokacie*. 2008, ročník 2008, č. 1-2, s. 42

4 Právní úprava bezdůvodného obohacení de lege ferenda – v návrhu nového občanského zákoníku

Právní úpravu bezdůvodného obohacení v novém občanském zákoníku³⁵¹,³⁵² nalezneme spolu s právní úpravou nepříkázaného jednání a upotřebení cizí věci k prospěchu jiného v části tvrdé nazvané š Relativní majetková práva, hlav IV, pod názvem šZávazky z jiných právních důvodů. Bezdůvodné obohacení je upraveno v ustanoveních §§2991-3005 NOZ.

Významnou odchylku od právní úpravy de lege lata nalzáme hned v úvodním ust. §2991³⁵³ NOZ. Zde je nově upravena povinnost k vydání bezdůvodného obohacení³⁵⁴ jako povinnost *obecná*. Povinnost vydat bezdůvodné obohacení tudíž vzniká, pakliže se osoba na úkor jiného *bez spravedlivého důvodu*³⁵⁵ obohatí a není jí plnění speciální skutkové podstaty. Nová právní úprava správně upouští od taxativního náhledu na vymezení důvodů k vydání bezdůvodného obohacení. Stanovením obecné povinnosti k vydání bezdůvodného obohacení dochází k důslednému naplnění smyslu, účelu, podstaty a funkce právní úpravy bezdůvodného obohacení. Nově je ovšem kritériem pro povinnost vydat bezdůvodné obohacení nikoli spravedlivý důvod nabytí obohacení. Odborná veřejnost není jednotná v názoru, zda je pojem šspravedlivý důvod vhodně zvolen. Např. Tichý k vymezení pojmu šspravedlivý důvod uvádí, že taková právní úprava vnáší určitou nejistotu a značné pole úvahy, když obranou obohaceného není důvod nebo právní důvod, ale suprapozitivistická kategorie spravedlivého důvodu.³⁵⁶ *ŠLze uvažovat i o tom, že ne*

³⁵¹ Návrh zákona schválený vládou, ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády a po změnách navržených ÚPV PS, (verze listopad 2011) dostupný na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Obcansky%20zakonik%202011%20PS.pdf> (dále jen šverze návrhu NOZ z listopadu 2011)

³⁵² Zákon č. 89/2012 Sb.

³⁵³ § 2991

š(1) *Kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, o čem se obohatil.*

(2) *Bez důvodu se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadá, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, což má právo plnit sám.*

³⁵⁴ Po vzoru kodifikací, jenž byly inspirací při tvorbě NOZ (zejm. Německo, Švýcarsko, Itálie, Portugalsko, Nizozemí, Québec a další).

³⁵⁵ V původní verzi návrhu NOZ z roku 2005 byla zvolena dikce poufňvaná de lege lata šbez důvodu se obohatí, což považuji za terminologicky vhodné, jak bude vysvětleno dále. Ust. šbez spravedlivého důvodu se objevilo ve verzi návrhu NOZ z roku 2009.

³⁵⁶ Blíže viz. TICHÝ, L. Bezdůvodné obohacení, základní pojmy a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, ročník 2011, číslo 5, (dále citováno jako šTichý o Základní pojmy),s. 24,

*každý právní d vod je v konkrétním p ípad d vodem spravedlivým a naopak i d vod, který není v souladu s právem, m fe být v daném p ípad spravedlivý.õ*³⁵⁷

Na názor Tichého reagoval Petrov,³⁵⁸ který k problematice uvedl, fe d vodem zavedení kategorie spravedlivého d vodu byla nemoffnost p ímo odvozovat nároky z bezd vodného obohacení z obecného ust. §451 odst. 1 OZ. Z d vodu p íklonu ke standartním právním úpravám p edev-ím v Evrop a významným akademickým projekt m (nap . DFCR), bylo v NOZ zavedeno obecné vymezení bezd vodného obohacení a bylo upu-t no od sou asného pojetí. Rekodifika ní komise se za ala obávat bezd ehé aplikace obecného ustanovení.³⁵⁹ Dochází k záv ru, fe patr n toto vedlo rekodifika ní komisi k preferenci pojmu šbez spravedlivého d voduõ, který má zd raznit, fe obohacenému m fe sice chyb t právní d vod, ov-em i p esto nebude povinen k vydání bezd vodného obohacení, pakliže má pro n d vod spravedlivý a odkazuje na ust. §2992 NOZ, kde je kritérium spravedlivého d vodu dále demonstrativn rozvedeno.³⁶⁰ Petrov dále uvádí argumenty, na základ nichfi dochází k názoru, fe není kritérium spravedlivého d vodu t eba, kdyfi NOZ dává soudu k dispozici jiné filtry a pojem šspravedlivý d vodõ by mohl vést k jakési špocitové jurisprudenciõ.³⁶¹ Zcela souhlasím s Tichým i Petrovem a domnívám se, fe mohla být ponechána dosavadní, aplika ní praxí zafitá a výkladové problémy nep sobící, zákonná dikce.

D vodová zpráva k NOZ³⁶² k problematice pouze stru n uvádí: *šJaké obohacení je ospravedln né a jaké nikoli, nelze usuzovat jen z existence nebo neexistence právního d vodu, ale i ze zásad slu-nosti a zvyklostí soukromého fivota (nap . spropitné se poskytuje bez právního d vodu, ale p esto nejde o bezd vodné obohacení).õ*³⁶³ P ítom tak závafná zm na nazírání na vymezení samotného institutu si zasluhuje daleko více pozornosti.³⁶⁴ Zákodárce sice dává p ednost -íroké moffnosti aplikace generální klauzule bezd vodného obohacení, a to i podle šzásad slu-nosti a

³⁵⁷ Tichý ó Zákvykladní pojmy, s. 24,

³⁵⁸ Blíffe viz. PETROV, J. Bezd vodné obohacení v NOZ: reakce na p ísp vek prof. Tichého. *Bulletin advokacie*. 2011, ro . 2011, .5., (dále citováno jako šPetrov ó reakceõ) s. 27 a násl.

³⁵⁹ P íkladem uvádí osobu, která postavila silnici, která zvý-í hodnotu p ílehlých pozemk , i kdo zkrá-lí své domy a tím podpo í turistický ruch ve svém m st .

³⁶⁰ Blíffe viz. Petrov ó reakce, s. 28

³⁶¹ Blíffe viz. Petrov ó reakce, s. 28

³⁶² Dostupná na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

³⁶³ D vodová zpráva k NOZ, <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>, s. 1154

³⁶⁴ Demonstrace na spropitném není - s ohledem na skute nost, fe nem fe tato situace tém nastat - zvolena vhodn .

zvyklostí soukromého flivotař, ov- em blif- í analýzu pojmu neposkytuje. Je otázkou, jak se k aplikaci postaví soudy, kterým je tímto dán prostor k opravdu velké kreativit . Lze o ekávat problémy s nejednotností aplika ní praxe, kdyfl kařdý soud(ce) m fle řspravedlivý d vodř vid t zcela jinak. V druhém odstavci zákonodárce demonstrativn vymezil typické p ípady bezd vodného obohacení. Nov definuje speciální skutkovou podstatu bezd vodného obohacení ř protiprávní uffití cizí hodnoty, která bude z ejm alespo z ásti suplovat roli nepoctivých zdroj .

Ve star- ích verzích návrh NOZ³⁶⁵ následovalo po úvodním vymezení bezd vodného obohacení ust. ř2962³⁶⁶ NOZ stru n e- ící velmi složitou otázku konkurence nárok ř subsidiarity bezd vodného obohacení. Z ust. vyplývalo, fle je- li možné uplatnit jiné právo na náhradu ztráty, *nelze v tomto rozsahu* uplatnit právo na vydání bezd vodného obohacení a hlásilo se k pojetí právní úpravy bezd vodného obohacení jako úpravy subsidiární. D vodová zpráva k problematice uvád la, fle tímto ustanovením dochází k potvrzení pravidla dovozovaného praxí, a sice fle ustanovení o bezd vodném obohacení je možné pouřít pouze v p ípad , fle není možné pouřít jiné právo k vymoffení náhrady. Souhlasím s Tichým, který uvádí, fle pro takové restrikke není d vodu a oprávn ěnému je pot eba p iznat nárok v plné jeho - í i bez ohledu na právní základ, z n hofl vyplývá.³⁶⁷ Petrov pak nabízel možné výklad t chto ustanovení, který jistou logiku m l³⁶⁸, ov- em sám p ípusřil, fle otázka soub hu nárok , resp. otázka speciality a subsidiarity ustanovení je velice komplikovaná, nefl aby byla vy e- ena jedním stru ným ustanovením.³⁶⁹ Otázka konkurence nárok je skute n velmi komplikovaná a dosud není ani judikatorn p esn vymezena a ustálena. Ústavn právní výbor ve svém Usnesení z 33. sch ze konané dne 10.a 11.10.2011³⁷⁰ navrhl Poslanecké sn movn jeho zru- ení bez blif- ího okomentování, k emuffl v poslední verzi návrhu NOZ z listopadu 2011 skute n do- lo. Zru- ení povařluji za řádoucí. Odmítnutí principu

³⁶⁵ Ve verzích NOZ z dubna 2009 ař kv tna 2011.

³⁶⁶ ř 2962

řLze- li uplatnit jiné právo na náhradu ztráty, nelze v tomto rozsahu uplatnit právo na vydání bezd vodného obohacení.ř

³⁶⁷ Blifl viz. Tichý ř Základní pojmy, s. 25,

³⁶⁸ a to formou zapo řtání nárok (kdy ú elem je ochrana p ed uplatn ěním jednoho a téhofl nároku dvakrát) a formou vylou ění nárok (specielní ustanovení e- ící ur itou problematiku)

³⁶⁹ Petrov ř reakce, s. 29 a řasl.

³⁷⁰ Usnesení řPV PS dostupné na:

http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Usneseni__UPV_k_navrhu_NOZ.pdf

subsidiarity bezd vodného obohacení je v souladu s evropskými pracovními výstupy (DFCR).³⁷¹

Ustanovení §2992³⁷² NOZ stanoví p ípady, kdy obohacení není bezd vodné, resp. kdy je napln n šspravedlivý d vodõ ponechání si hodnoty. P edn zákon stanoví, že není obohacení bezd vodné, pokud je spln n dluh³⁷³, a to i v p ípad , že je dluh spln n p ed asn .³⁷⁴ Pod pojem neuplatn ní práva, a uplatn no být mohlo, je v souladu s d vodovou zprávou t eba krom p ípad proml ení a *prekluze*³⁷⁵ adit téfl situace, kdy v ítel pohledávku neuplatnil ihned po její splatnosti a v d sledku toho dojde k obohacení dluhníka, nebo si ponechá déle majetkovou hodnotu, která jífl m la být vydána v íteli. Dále uvádí, že v posledn jmenovaném p ípad náleflí v íteli jen výslovn zákonem stanovená práva (pro prodlení dluhníka) i práva zvlá– sjednaná (smluvní pokuta).³⁷⁶ U iní-li n co osoba ve svém výlu ném a osobním zájmu a p ítom obohatí i jiného (nap . investicí na svém pozemku zvý-í cenu pozemk sousedních) i u iní n co na vlastní nebezpe í (nap . osoba bezúplatn plní druhé v o ekávání výhody, protislufby nebo jiného prosp chu, anifl je k tomu p íjemce právn zavázán), nem že se domáhat vydání bezd vodného obohacení³⁷⁷. V ta za st edníkem uvádí, že bezd vodné není obohacení ani v p ípad , že osoba obohatí druhou s úmyslem jí obdarovat nebo jí obohatit bez úmyslu právn se vázat. Darováním nikdy nedocházelo k bezd vodnému

³⁷¹ Blíflé viz. SÝKORA, J. Vliv evropských unifika ních tendencí na sou asnou podobu návrhu institutu bezd vodného obohacení. Dostupné na: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/05_obcan/Sykora_Jan_%281818%29.pdf

³⁷² §2992

š Byl-li spln n dluh, a to i p ed asn , nebylo-li uplatn no právo, a uplatn no být mohlo, nebo u inila-li jedna osoba n co ve svém výlu ném a osobním zájmu i na vlastní nebezpe í, nevzniká povinnost obohacení vydat; to platí i v p ípad , že jedna osoba obohatí druhou s úmyslem jí obdarovat nebo obohatit bez úmyslu právn se vázat.õ

³⁷³ Pln ní dluhu nebylo a není bezd vodným obohacením ani dnes, jinak by byla pop ena ustanovení o závazcích, proto nepovaflují za d leflité výslovné uvedení. D vodová zpráva k ustanovení uvádí, že pokud strany uzav ou smlouvu, nem že se díky tomuto ustanovení dluhník domáhat vydání bezd vodného obohacení s argumentem, že zaplatil více, nefl iní obvyklá cena, pop . v ítel se nem že domáhat vydání bezd vodného obohacení s argumentem, že dluhník plnil mén , nefl iní obvyklá hodnota takového pln ní - bez dal-řho tyto argumenty nem že pouflit dluhník i v ítel ani dnes.

³⁷⁴ Dle d vodové zprávy za p edpokladu, že v ítel takové p ed asné pln ní p íjme a získá tak majetkovou výhodu.

³⁷⁵ Dle sou asné právní úpravy by pln ní na prekludovaný dluh bylo pln ním bez právního d vodu. V tomto sm ru p íná-í NOZ novou koncepci, zásadní zm nu a p íblíflení t chto právních institut .

³⁷⁶ Blíflé viz. D vodová zpráva k NOZ / citováno kv ten 2011/, dostupná na: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf, (dále citováno jako šd vodová zpráva kv ten 2011), s. 1155

³⁷⁷ Blíflé viz. d vodová zpráva kv ten 2011, s. 1155

obohacení, ust. proto považují za nadbytečné. Pojem *šobohatit jiného bez úmyslu se právně vázat* má vyjadřovat tzv. společenské služby o např. n kdo svezde stopa e.³⁷⁸ Tento slovní obrat považují za nejasný a nesrozumitelný, ne-li přímo matoucí.

Ustanovení §2993 NOZ³⁷⁹ řeší problematiku vypořádání stran neplatné i zrušené smlouvy. Významným posunem, který považují za správný, je odklon od dosavadního postupu, kdy žalobce, který se domáhá vydání plnění z neplatné i zrušené smlouvy, je povinen podmínit svůj nárok vlastním protiplněním a formulovat v tomto smyslu žalobní petit (žalovaný je povinen i oproti povinnosti žalobce). Nová právní úprava dle slední j respektuje autonomii smluvních stran v tom smyslu, že je na každé z nich, zda své právo uplatní, popř. zda následně, jistě v postavení žalovaného, namítne svůj protinárok v řízení.

Ust. §§2994³⁸⁰ a 2995³⁸¹ NOZ mají sloužit k ochraně těchto osob, pakliže jednají v dobré víře.

Ust. §2994 bylo zařazeno do NOZ dodatečně.³⁸² Do návrhu bylo dle dle vodové zprávy vloženo za účelem pokračování dosavadní judikatury (např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 369/2004 ze dne 20. dubna 2005), která stanoví, že v tíživý spoluvlastník nemá právo na náhradu proti nájemci, kterému v c neoprávně pronajal menší spoluvlastník, a to ani když nebyl nájemce v dobré víře.³⁸³ Je-li nájemce v dobré víře stran řádného právního titulu pro užívání v ci, je chráněn, a to i před samotným ochuzeným spoluvlastníkem. Chybí-li však dobrá víra uživatele i poživitele, nepoživitelé jeho jednání právní ochrany, a např. i-t bude i on povinen k vydání bezdodného obohacení. *šDosavadní pojetí, že i v takovém případě se dotěný vlastník nebo spoluvlastník mže domáhat plnění jen proti tomu, kdo v c neoprávně dal jinému k užívání nebo požívání, a že jen ten se proti neoprávněnému uživateli i*

³⁷⁸ Blíže viz. Petrov o reakce, s. 30

³⁷⁹ §2993

šPlnila-li strana, aniž tu byl platný závazek, má právo na vrácení toho, co plnila. Plnily-li obě strany, mže každá ze stran požadovat, aby jí druhá strana vydala, co získala; právo druhé strany namítnout vzájemné plnění tím není dotěno. To platí i v případě, byl-li závazek zrušen.

³⁸⁰ § 2994

šDal-li n kdo neoprávně v c k užívání nebo požívání jinému, aniž ten byl v dobré víře, má vlastník nebo spoluvlastník v ci v i uživateli nebo poživiteli právo na náhradu.

³⁸¹ § 2995

šVedlo-li plnění k obohacení těchto osoby, vydá je ochuzenému, jen pokud byl ochuzený k plnění přiveden listí, donucen hrozbou i zneužitím závislosti nebo pokud nebyl svéprávný.

³⁸² Ustanovení se objevuje ať ve verzi NOZ z ledna 2011.

³⁸³ Blíže viz. dle vodová zpráva kv ten 2011, s. 1156

pořivatelé m ffe domáhat, aby mu obohacení vydal, komplikuje právní styk a zeslabuje ochranu vlastnického práva.³⁸⁴ Nabízí se úvaha, v jaké vý-i bude moci opomenutý spoluvlastník nárok uplatnit, když spoluvlastník špronajímatelø dostává a dostal nájemné v obecné vý-i. Bude hradit šnájemceø dvakrát (nov i opomenutému spoluvlastníkovi), když za dobu minulou jífl obvyklé nájemné uhradil špronajímateliø a následn vymáhat bezd vodné obohacení po druhém ze spoluvlastník ? Nemyslím, ffe by sou asná právní úprava zeslabovala ochranu vlastnického práva, naopak je dle mého názoru ve v t-in p ípad snafl-í uplatnit nárok v i osob obohaceného spoluvlastníka.

Ustanovení §2995 NOZ chrání t etí osoby p ed povinností vydat bezd vodné obohacení v p ípad , ffe v d sledku vztahu mezi dv ma stranami, který se ukáffe být neplatným, dojde k obohacení t etí osoby (tzv. sekundární obohacený) a jeho ú elem je š výslovn vyjád it zásadu, která se dnes dovozuje z ust. §457 ob . zák., totiž ffe se bezd vodné obohacení z neplatné smlouvy vypo ádá jen mezi jejími stranami.^{385, 386} Souhlasím ov-em s Tichým³⁸⁷ i Petrovem³⁸⁸, ffe formulace ustanovení není vhodn zvolená, je nejasná a zaslouffila by si p esn j-í zn ní. Výjimky v p ípad lští, donucení hrozbou a dal-í zde uvedené jsou uvedeny nadbyte n , nebo v takovém p ípad nep jde o šspravedlivýø d vod nabytí obohacení, jednání zde uvedené nem ffe pořívat právní ochrany a bude aplikována obecná skutková podstata.

Ustanovení §2996³⁸⁹ NOZ e-í problematiku závazk s alternativním pln ním. Pokud dluflník m l plnit jedno z více volitelných pln ní a omylem jich plnil více, nefl m l, m ffe fládat vrácení v-eho, co plnil navíc. M l-li právo volby pln ní dluflník, má jej zachováno i pro volbu toho, co mu má být vráceno. Naopak paklíffe m l právo volby v ítel, m ffe se dluflník domáhat pouze toho, aby provedl v ítel volbu, pop . soudního

³⁸⁴ Blíffe viz. d vodová zpráva kv ten 2011, s. 1156

³⁸⁵ Petrov - reakce, s. 31

³⁸⁶ Petrov ilustruje situaci na p íkladu: dodavatel na základ smlouvy s objednatelem provede dodání a rozvoz hnojiv po poli, které má objednatel v nájmu, ímfl ov-em zároveň dojde k obohacení vlastníka (zvý-í se úrodnost jeho pole a vlastník z toho bude mít po skon ení nájmu, afl se mu vrátí pole do užívání, výhodu). V tomto p ípad nebude vlastník pole povinen nahradit dodavateli hnojiv bezd vodné obohacení. Ustanovení vylouje restitu ní povinnost sekundárního obohaceného (vlastníka pole) v i tomu, kdo plnil (dodavateli hnojiv).

³⁸⁷ Blíffe viz. Tichý - Základní pojmy, s. 25,

³⁸⁸ Blíffe viz. Petrov - reakce, s. 31

³⁸⁹ §2996

š M l-li dluflník plnit jedno z více volitelných pln ní a poskytl-li jich omylem více, záleffí na jeho v li, co bude fládat zp t. M l-li v-ak právo volby v ítel, m ffe se dluflník domáhat toho, aby v ítel provedl volbu; neprovede-li v ítel volbu bez zbyte ného odkladu, lze se domáhat, aby prohlá-ení jeho v le nahradil soud.ø

nahrazení projevu v le v ítele. D vodová zpráva dále uvádí: *ŠByl-li tu závazek s alternativním pln ním a plnil-li dlužník jednu v c v omylu, fle práv jen tuto má povinnost plnit, je t eba vyjít z toho, fle plnil to, co m l plnit, pln ním dluh zanikl, a tudífl toto ustanovení aplikovat nelze; lze v-ak poufít obecná ustanovení o omylu. Totéfl bude platit, p íjal-li v ítel pln ní na alternativní závazek v omylu, fle nemá právo volit pln ní jiné.*³⁹⁰

Negativní vymezení bezd vodného obohacení za adil zákonodárce do ust. §2997 NOZ.³⁹¹ V odstavci prvním je stanoveno klasické pravidlo, fle bezd vodným obohacením není pln ní nefalovatelného dluhu, dluhu proml eného a neplatného pouze pro nedostatek formy. *ŠVyfáduje-li se písemná forma u projevu v le jedné osoby (nap . u ru ítelského prohlá-ení), je pln ním p ekáfka formálnosti zhojena. Totéfl musí platit i pro smlouvy jednostrann zavazující, nap . pro smlouvu, podle nífl má být darováno teprve v budoucnu. Vyfáduje-li se písemná forma pro smlouvu zavazující strany k vzájemnému pln ní, je ov-em kondikce vylou ena, jen splnily-li ob strany.*³⁹² Bezd vodné není ani obohacení, kdy osoba plní s v domím, fle k n mu není povinna, s výjimkou, fle poskytla pln ní z právního d vodu, který pozd ji nenastal i odpadl³⁹³. V odstavci druhém zákonodárce op tovn za lenil nadbyte n dal-í výjimku; d vodem je ochrana p ed nezákonným jednáním a ochrana nesvéprávných osob. Toto pravidlo je dovoditelné z obecného ustanovení.

Z ust. §2998 NOZ³⁹⁴ vyplývá, fle pokud n kdo v dom plní druhé stran proto, aby ona za toto pln ní vykonala n co zakázaného, nem fle se domáhat vrácení pln ní. Stejn tak, pokud osoba plní druhé osob v dom proto, aby vykonala n co nemoflného, nem fle pln ní takto v dom poskytnuté pofladovat nazp t.

Základní podmínkou pro aplikaci je:

³⁹⁰ d vodová zpráva kv ten 2011, s. 1156

³⁹¹ § 2997

š(1) Dlužník, který plnil dluh nefalovatelný nebo proml ený nebo takový, který je neplatný pro nedostatek formy, nemá právo na vrácení toho, co plnil. Právo na vrácení nemá ani ten, kdo jiného obohatil s v domím, fle k tomu není povinen, ledafl plnil z právního d vodu, který pozd ji nenastal nebo odpadl.

*(2) Plnila-li osoba proto, fle k tomu byla p ívedena lstí, donucena hrozbou nebo zneužitím závislosti, ustanovení odstavce 1 se nepoufíje. To platí i v p ípad , fle plnila osoba nesvéprávná.*³⁹²

³⁹² Blífl viz. d vodová zpráva kv ten 2011, s. 1157

³⁹³ výjimka vyplývá z obecné klauzule bezd vodného obohacení.

³⁹⁴ § 2998

*šPlnila-li strana v dom proto, aby druhá strana n co vykonala za ú elem zakázaným nebo zcela nemoflným, nemá právo pofladovat, aby jí to bylo vráceno. Dal-li v-ak n kdo, aby zabránil protiprávnímu ínu, n co tomu, kdo se cht í ínu dopustit, m fle pofladovat vrácení.*³⁹³

1. v domost osoby poskytující plnění o ú elu zakázaném i nemofném,
2. poskytnutí plnění za tímto ú elem.³⁹⁵

Pakliže ovšem n kdo v dom plní³⁹⁶ z d vodu zabrán ní protiprávnímu inu, m fe plnění pofladovat nazp t.

Rozsah restitu ní povinnosti e-í NOZ v ust. §2999.³⁹⁷ Základním pravidlem z stává povinnost naturální restituce. Není-li mofné vydání p edm tu bezd vodného obohacení, poskytuje se pen fítá náhrada. Nov je výslovn v zákon uvedeno, fe vý-e bezd vodného obohacení se odvíjí od ceny *obvyklé*. Z obecného pravidla zákonodárce definuje výjimky. Bylo-li pln no na základ neplatného i zru-eného jednání, omezuje se rozsah práva na pen fítou náhradu, p i emfi slovní spojení *šp í ení se ú elu pravidla vylu ujícího platnost právního jednání* poufítý jako p edpoklad pro zánik práva na pen fítou náhradu v ur ítém rozsahu byl p evzat z DFCR a ú elem je zejména ochrana nezletilých.³⁹⁸ Ustanovení povafluji za nesrozumitelné.

Plnil-li ochuzený na základ úplatné smlouvy, bude mít nárok na *úplatu v plné stranami sjednané vý-i* a nikoli na cenu obvyklou; to neplatí, jestliže vý-e úplaty je d vodem pro neplatnost smlouvy i její zru-ení, anebo byla-li vý-e úplaty takovým d vodem podstatn ovlivn na. Praktický p ínos bude ve sporech na vydání bezd vodného obohacení na základ neplatných smluv. Tak nap íklad u nájemních smluv se dle sou asné právní úpravy hradí bezd vodné obohacení ve vý-i obvyklého nájmu. Podle nové právní úpravy dostane pronajímatel sjednané nájmené, i kdyfi bude smluvní vztah shledán neplatným. V p ípad neplatných smluv o dílo bude napraven nedostatek sou asné právní úpravy³⁹⁹, cofl povafluji za velký p ínos. Ustanovení zrychlí a zjednodu-í soudní proces. Dal-í výjimka je stanovena v odst. 3 a stanoví, fe p i nemofnosti vydání p edm tu obohacení z d vodu jeho zkázy, ztráty nebo zhor-ení z

³⁹⁵ Nebylo-li plnění poskytnuto, p jde dle d vodové zprávy o neplatné i zdánlivé právní jednání.

³⁹⁶ Zákonodárce sice uvedl pojem šdád, ovšem z ejm m l na myslí -ír-í pojem špln ní.

³⁹⁷ § 2999

(1) Není-li vydání p edm tu bezd vodného obohacení dob e mofné, má ochuzený právo na pen fítou náhradu ve vý-i obvyklé ceny. Bylo-li pln no na základ neplatného nebo zru-eného právního jednání, právo na pen fítou náhradu v-ak nevznikne v rozsahu, v jakém se to p í í ú elu pravidla vylu ujícího platnost právního jednání.

(2) Plnil-li ochuzený za úplatu, poskytn e náhrada ve vý-i této úplaty; to neplatí, zakládá-li vý-e úplaty d vod neplatnosti smlouvy nebo d vod pro zru-ení závazku, anebo byla-li vý-e úplaty takovým d vodem podstatn ovlivn na.

(3) Nelze-li p edm t bezd vodného obohacení vydat proto, fe do-lo k jeho zkáze, ztrát nebo zhor-ení z p í in, které jdou k tífi ochuzeného, nahradí obohacený nanejvý-tolik, co u-et il na vlastním majetku.

³⁹⁸ Blíffe viz. d vodová zpráva kv ten 2011, s. 1158

³⁹⁹ Blíffe viz. zejména kapitoly 2.8.2 a 3.1.

p í in, které jdou k tífi ochuzeného, nahradí obohacený nanejvý– tolik, co u-et il na vlastním majetku. Ustanovení povafluji za nesrozumitelné.

Ochrana poctivého p íjemce je poskytována ust. §3000 NOZ.⁴⁰⁰ Obohacený v dobré ví e bude povinen vydat p edm t obohacení *pouze v rozsahu*, v jakém jej má v okamfiku, kdy je uplatn n nárok na jeho vydání a nikoli tedy, jak je tomu v sou asné právní úprav , v okamfiku nabytí bezd vodného obohacení. Na otázku plod a uflitk mají být aplikována ustanovení o poctivém drfliteli.⁴⁰¹ Plody a uflitky si bude moci poctivý p íjemce ponechat v souladu s ust. §996 odst. 2 NOZ.

Ust. §3001⁴⁰² NOZ dopadá na p ípady zcizení p edm tu bezd vodného obohacení poctivým p íjemcem a rozli–uje, zda jej poctivý p íjemce zcizil za úplatu i bezúplatn . Zcizil-li jej za úplatu, mohl obdrfet více, nefl iní cena obvyklá i mén , zákon mu tudífl dáva právo volby, zda vydá pen flitou náhradu ve vý-i ceny obvyklé i to, co sám utrffil. P i bezúplatném zcizení poctivým p íjemcem, není tento povinen ni eho nahrazovat, nebo byl v dobré ví e a sám jifl obohacení nemá. Ochuzený *ji*⁴⁰³ v–ak m fle pofladovat po osob , která *p edm t* od poctivého obohaceného získala za podmínky, fle tato obohacení nov nabyv–í osoba nebyla v dobré ví e, resp. fle o bezd vodném obohacení v d la⁴⁰⁴.

Ust. odstavce druhého chrání nabyvatele obohacení v dobré ví e, nem fle-li p edm t obohacení vydat (nap . obohacení spo ívá ve sluffbách) a zpro–uje jej povinnosti k náhrad , p i emfl stejn tak je zpro–t n povinnosti k náhrad obohacený, který získal p edm t obohacení bez svého svolení (je mu vnucono ó pohnojení pozemku obohaceného, ímfl se zvý–í jeho úrodnost, anifl by tuto innost dohodl a schválil) a nem fle jej vydat; nov ⁴⁰⁵ ov–em nastává v t chto p ípadech povinnost náhrady za

⁴⁰⁰ §3000

š Poctivý p íjemce vydá, co nabyl, nanejvý–v–ak v rozsahu, v jakém obohacení p í uplatn ní práva trvá.õ

⁴⁰¹ Blíffe viz. d vodová zpráva kv ten 2011, s. 1159

⁴⁰² § 3001

*š(1) Zcizil-li poctivý p íjemce p edm t bezd vodného obohacení za úplatu, m fle podle své volby vydat bu pen flitou náhradu, anebo co utrffil. Zcizil-li jej poctivý p íjemce bezúplatn , nemá v í n mu ochuzený právo na náhradu; m fle *ji* v–ak pofladovat po osob , která p edm t od obohaceného nabyla a nebyla v dobré ví e.*

(2) Získal-li obohacený p edm t obohacení v dobré ví e nebo bez svého svolení a nelze-li jej dob e vydat, není povinen k náhrad , ledafl by tím vznikl stav zjevn odporující dobrým mrav m.õ

⁴⁰³ Zákonodárce v textu zákona uvádí povinnost náhrady ó viz. pojem šjiõ v textu ustanovení. Jsem názoru, fle by zde m la být dána moflnost vydání bu náhrady i p edm tu obohacení, a to s právem volby ochuzeným.

⁴⁰⁴ Cofl bude p i presumpci dobré víry jen velmi t fce prokazatelné.

⁴⁰⁵ Objevuje se afl ve verzi návrhu NOZ z listopadu 2011.

p edpokladu, že by tím vznikl stav zjevně odporující dobrým mravům.⁴⁰⁶ Povinnost náhrady tudíž vznikne i poctivému obohacenému i osobě nabyvší obohacení bez svého svolení v případě, že by tím byl vytvořen stav zjevně odporující dobrým mravům.

Ust. § 3002 NOZ⁴⁰⁷ je výrazem respektu k vůli stran. Z důvodové zprávy vyplývá, že uzavřely-li smluvní strany úplatnou smlouvu, na základě níž bylo plněno, pak i přesto, že smlouva byla neplatná i byla zrušena, má právo strana, která na základě smlouvy plnila, žádat nezkrácené vydání celého plnění, jež poskytla. Ústavní právní výbor doporučil Poslanecké sněmovně přijetí návrhu zákona ve znění přičinlivě dle ustanovení odst. 1 a doplnění o odst. 2., který upravuje postavení poctivého příjemce, jenž užíval nabytou věc podle úplatné smlouvy. Bližší vysvětlení významu ovšem absentuje, tudíž se domnívám, že má sloužit ochraně poctivého příjemce stran rozsahu vydávání užitků. Ukáže-li se úplatná smlouva neplatnou, bude povinen poctivý příjemce poskytnout druhé straně náhradu za užívání do výše odpovídající jeho prospěchu. Příkladem může být neplatná smlouva na koupi nemovitosti. Nemovitost kupující užíval v dobré víře po určitou dobu. Jako poctivý příjemce zřejmě nebude povinen vydat užitky (tj. náhradu za znehodnocení nemovitosti v důsledku užívání), ovšem bude povinen poskytnout náhradu za bezplatné užívání nemovitosti v rozsahu jeho prospěchu, což bude v rozsahu, jaký ušetřil na nájemném, nebo nemusel hradit nájem, který by jinak hradil. Sám bude inkasovat z této cenu, kterou zaplatil oproti přetnému převodu vlastnického práva.

Právní postavení nepoctivého příjemce je upraveno v ust. §§3003⁴⁰⁸ a 3004⁴⁰⁹ NOZ. Nepoctivý příjemce je povinen vydat bezdůvodné obohacení v rozsahu

⁴⁰⁶ V důvodové zprávě ovšem absentuje jakýkoli příklad i vysvětlení stavu zjevně odporujícího dobrým mravům, bude tudíž na soudní praxi, jak bude toto sousloví interpretovat. Jsem názoru, že výklad by měl být restriktivní, –etické zejména význam a podstatu institutu dobré víry a ochrany práv v dobré víře nabytých.

⁴⁰⁷ § 3002

§(1) *Plnila-li strana podle úplatné smlouvy, by nebyla platná, není její právo na peněžitou náhradu vůči druhé straně ustanoveními § 3000 a 3001 dotčeno. To platí i v případě, že byl závazek z takové smlouvy zrušen.*

(2) *Užíval-li věc nabytou podle úplatné smlouvy poctivý příjemce a je-li smlouva neplatná, poskytne druhé straně náhradu za užívání, avšak jen do výše odpovídající jeho prospěchu.*

⁴⁰⁸ § 3003

§ *Nepoctivý příjemce vydá, co nabyl v době, kdy obohacení získal.*

⁴⁰⁹ § 3004

§(1) *Obohacený, který nebyl v dobré víře, vydá vše, co obohacením nabyl, včetně plodu a užitků; rovněž nahradí užitky, který by ochuzený byl získal. Zcizil-li předmět bezdůvodného obohacení za úplatu, má ochuzený právo požadovat, aby mu byla podle jeho volby vydána buď peněžitá náhrada, anebo co obohacený zcizením utřídil.*

k okamžiku, kdy obohacení získal. Obohacený, který nebyl v dobré víře, je povinen vydat veškeré plody a užitky a nahradit i užitkem, který by byl jinak ochuzený získal. Pakliže nepoctivý obohacený zcizil předmět bezdovodného obohacení, má ochuzený právo volby mezi peněžitou náhradou (ve výši ceny obvyklé) i toho, co obohacený za zcizení utříštil. Ve verzi návrhu NOZ z listopadu 2011 se nově objevuje ustanovení odst. 2., které má sankční charakter s ohledem na oblast chráněného zájmu, který je takovým zásahem dotčen a je zřejmě inspirován judikatorním vývojem v oblasti nepoctivých zdrojů.

V ust. §3005 NOZ⁴¹⁰ je stanoveno pravidlo převzaté z ust. §458 odst. 3 OZ. Přínosem právní úpravy je označení účastníků právního vztahu, kteří se nazývají obohacený a ochuzený.

Pro potřeby tohoto promluvení subjektivní promluveních ty jsou rozhodnými okolnostmi v domněnkách ochuzeného, že k bezdovodnému obohacení došlo, a o osobě povinné k jeho vydání, přičemž délka se prodlužuje na tři roky. Délka objektivní promluveních ty je stanovena na 10 let a počne běžet ode dne, kdy k bezdovodnému obohacení došlo. Bylo-li bezdovodné obohacení nabyto úmyslně, promluvením se právo na vydání bezdovodného obohacení nejpozději za patnáct let ode dne, kdy k bezdovodnému obohacení došlo. Prodloužení promluveních dob nepovažuji za flácoucí, naopak je sledávám v rozporu se smyslem a pojetím nové právní úpravy, je-li by měla být odrazem moderních tržních vztahů, které by s sebou měly nést i vyšší odpovědnost věřitelů za násilné vymáhání svých nároků. Délku promluveních let v současném zákoně považuji za zcela dostatečnou.

Přínos právní úpravy v NOZ spatřuji v konstituování generální klauzule bezdovodného obohacení a v podrobnějším zpracování právní úpravy bezdovodného obohacení. O negativěch jsem podrobně pojednala v této kapitole. Domnívám se, že právní úprava měla být v mnoha ohledech (nejen terminologicky) korigována.

§(2) *Bylo-li bezdovodné obohacení nabyto zásahem do přirozeného práva člověka chráněného ustanoveními první části tohoto zákona, má ochuzený požadovat za neoprávněné nakládání s hodnotami týkajícími se jeho osobnosti namísto plnění podle odstavce 1 dvojnásobek odměny obvyklé za udělení souhlasu s takovým nakládáním. Je-li pro to spravedlivý důvod, má soud rozsah plnění přiměřeně zvýšit.*

⁴¹⁰ § 3005

§ *Kdo předmět bezdovodného obohacení vydává, má právo na náhradu nutných nákladů, které na věc vynaložil, a má-li od věci oddělit věc, kterou na své náklady zhodnotil, je-li to možné bez zhoršení podstaty věci.*

5 Bezdůvodné obohacení v evropském právu

Na poli práva stát Evropské unie je bezesporu jedním z nejvýznamnějších pracovních výstupů návrh Společného referenčního rámce (dále jen *DFCR*⁴¹¹). Jedná se o akademickou práci, která obsahuje návrh definic a pravidel, které by mohl být podkladem pro vypracování evropského zákoníku soukromého práva a základem pro unifikaci právních úprav členských států EU na poli soukromého práva. Diskuze a práce na vytvoření evropského soukromého práva započaly již v 70. letech 20. století.⁴¹²

DFCR^{413, 414} pojednává o smluvním právu, o právních jednáních, ovšem i o mimosmluvních závazcích, tj. kromě náhrady škody i o závazcích z bezdůvodného obohacení. Návrh právní úpravy bezdůvodného obohacení nalezneme v knize VII., obsahující 7 kapitol. Ustanovení tím doslovně sledují Principy evropského práva bezdůvodného obohacení publikované Studijní skupinou pro Evropský občanský zákoník.⁴¹⁵ Je tudíž možné čerpat z literatury a komentářů k nim se vztahujícím.

Základní ustanovení o bezdůvodném obohacení nalezneme v čl. VII. - 1:101 *DFCR*. Základní pravidlo stanoví povinnost osoby, která získala neospravedlivitelné obohacení, které se negativně promítlo do sféry osoby jiné (resp. je pocihtelné újmě jiné osoby), povinnost vrátit jí takové obohacení.⁴¹⁶ Předpokládá se, že bezdůvodné obohacení bude vždy pocihtelné majetkové újmě jiného.⁴¹⁷ Návrh vychází z jednotícího principu pro nároky z bezdůvodného obohacení.⁴¹⁸ Základní pravidlo zdrazuje mimosmluvní povahu závazku z bezdůvodného obohacení. Směřuje k obnově původního stavu i k náhradě peněžního ekvivalentu získaného obohacení.

⁴¹¹ Draft Common Frame of Reference

⁴¹² Podrobně se historickému vývoji a dalším detailům výstupů můžete nabližit v knize RABAN, P. *DFCR – První výstup na cestě k evropskému zákoníku soukromého práva. Karlovarská právní revue*, 2008, ročník 2008, číslo 2, s.61-73. Dostupné na: <http://www.vskv.cz/o-skole/karlovarska-pravni-revue/>

⁴¹³ Znění dostupné na: http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf

⁴¹⁴ Český překlad *DFCR* je dostupný na: <http://mail.vskv.cz/download/KPR/archiv/2008/dcfr.pdf>

⁴¹⁵ Blíže viz. SMITS, J. *Bezdůvodné obohacení v návrhu evropského občanského zákoníku – z evropské perspektivy*. In: Vestka, J., Dvořák, L., Tichý, L. (eds.) *Sborník statí z diskuzních fór nad občanským zákoníkem*. XI. Beroun, Eva Rozkotová a IFEC, 2008. Str. 70.

⁴¹⁶ VII. - 1:101: Basic rule

§(1) A person who obtains an unjustified enrichment which is attributable to another's disadvantage is obliged to that other to reverse the enrichment.

⁴¹⁷ Blíže viz. např. Schmidt-Kessel, M. *Der Gemeinsame Referenzrahmen Entstehung, Inhalte, Anwendung*, München: Sellier.european law publishers, GmbH, 2009, s. 109

⁴¹⁸ Skutečnost, že nerozlišuje mezi *Leistungskonditionen* a *Verwendungsansprüchen* tak, jak zná rozlišení právo rakouské, je ze strany tamní odborné veřejnosti kritizováno. K tomu blíže viz. SCHMIDT-KESSEL, M. *Der Gemeinsame Referenzrahmen Entstehung, Inhalte, Anwendung*, München: Sellier.european law publishers, GmbH, 2009, s. 109

Základní pravidlo je formulováno jako obecná povinnost k vydání bezdvodného obohacení, tj. není potřeba naplnění speciální skutkové podstaty. Generální klauzule byla inspirací při tvorbě NOZ. Odstavec druhý základního pravidla zdůrazňuje, že toto pravidlo musí být vykládáno ve shodě s následujícími ustanoveními této knihy.⁴¹⁹ Tato následující pravidla určují okolnosti, za kterých vzniká povinnost k vydání bezdvodného obohacení, význam pojmů obohacení a újma, vznik odpovědnosti, výjimky z povinnosti vydat obohacení, resp. obranu obohaceného, vztah k jiným institutům se stejným i podobným účelem.⁴²⁰ Základní pravidlo vymezuje předpoklady vzniku bezdvodného obohacení. Jsou jimi: obohacení (enrichment), které je neospravedlnitelné - neoprávněné (unjustified), projevilo se jako majetková újma (disadvantage), která je přičitatelná jiné osobě (attributable), resp. se v přímé souvislosti s neoprávněným nabytím hodnot negativně v majetkové sféře ochuzené osoby projevuje.

Článek VII. - 2:101 DFCR stanoví okolnosti, za kterých je obohacení neospravedlnitelné, resp. bezdvodné a vznikne povinnost jeho vydání. Mezi případy bezdvodného obohacení dle DFCR patří případy nabytí hodnot obohaceným, přímé obohacení ochuzeného k takovému nabytí hodnot neoprávněně v ochuzenému smlouva nebo jiný právní akt, soudní nařízení nebo právní předpis nebo ochuzený neplnil svobodně a bez omylu.⁴²¹ Obohacení tudíž bude ospravedlnitelné, jestliže výhoda i užitek obohaceného je podložen právním aktem (jako je smlouva), soudním aktem i určitým právním pravidlem. Eventuelně je obohacení spravedlivé, pakliže ochuzený s újmou svolil, svobodně s obohacením projevily souhlas, který byl prost omylu.⁴²² Nebudou-li tyto předpoklady naplněny, vznikne neoprávněné obohacení a povinnost jej vydat.

Obohacení je dále neoprávněné, pokud smlouva, jiný právní akt, soudní nařízení nebo právní předpis uvedené v odst. (I) (a) jsou neplatné, zrušené i jiným způsobem

⁴¹⁹ § This rule applies only in accordance with the following provisions of this Book.

⁴²⁰ Blíže viz. BAR, CH. aj. *Unjustified Enrichment (PEL Unj. Enr.)*. Principles of European Law. Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-922940-6, p. 181

⁴²¹ § (1) An enrichment is unjustified unless:

(a) the enriched person is entitled as against the disadvantaged person to the enrichment by virtue of a contract or other juridical act, a court order or a rule of law; or

(b) the disadvantaged person consented freely and without error to the disadvantage.

⁴²² Blíže viz. BAR, CH. aj. *Unjustified Enrichment (PEL Unj. Enr.)*. Principles of European Law. Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-922940-6, s. 213

zneplatn ny zp tn .⁴²³ Nicmén na obohaceného se nahlíží jako na osobu oprávn nou ponechat si hodnoty, pakliže ze smyslu právního ustanovení vyplývá, že si obohacení má ponechat.⁴²⁴

Rovněž je obohacení neospravedlnitelné, pakliže ochuzený hodnoty vykonal za účelem, který nebyl dosažen nebo s očekáváním, které se neuskutečnilo, obohacená osoba v důvodu nebo se mohlo rozumně očekávat, že v důvodu o tomto účelu nebo o očekávání a obohacená osoba akceptovala nebo by se dalo rozumně předpokládat, že by akceptovala, že za těchto okolností musí být obohacení vráceno.⁴²⁵

lánek VII. 6 2:102 DFCR obsahuje splnění závazku třetí osobou. Pakliže obohacený získá obohacení v důsledku splnění povinnosti nebo předpokládané povinnosti ochuzeným třetí osobou, je obohacení ospravedlněno, pokud ochuzený jednal svobodně nebo vzniklé obohacení u obohaceného je pouhým náhodným výsledkem splnění závazku⁴²⁶.

lánek VII. 6 2:103 DFCR⁴²⁷ vymezuje, kdy není možné souhlasit s jednáním osoby považovat za svobodné. Souhlas ochuzeného nemůže být považován za svobodný, je-li dotčen nezpůsobilostí, podvodem, donucením, hrozbou nebo nepoctivým vyuffiváním. Je-li povinnost, která je vykonávána, neúinná z důvodu nezpůsobilosti, podvodu, hrozby nátlaku nebo nepoctivého vyuffivání, nemůže být jednání ochuzeného považováno za svobodné.

⁴²³ § If the contract or other juridical act, court order or rule of law referred to in paragraph (1)(a) is void or avoided or otherwise rendered ineffective retrospectively, the enriched person is not entitled to the enrichment on that basis.ō

⁴²⁴ § However, the enriched person is to be regarded as entitled to an enrichment by virtue of a rule of law only if the policy of that rule is that the enriched person is to retain the value of the enrichment.ō

⁴²⁵ § An enrichment is also unjustified if:

(a) the disadvantaged person conferred it: (i) for a purpose which is not achieved; or (ii) with an expectation which is not realised;

(b) the enriched person knew of, or could reasonably be expected to know of, the purpose or expectation; and

(c) the enriched person accepted or could reasonably be assumed to have accepted that the enrichment must be reversed in such circumstances.ō

⁴²⁶ VII. 6 2:102: Performance of obligation to third person

§ Where the enriched person obtains the enrichment as a result of the disadvantaged person performing an obligation or a supposed obligation owed by the disadvantaged person to a third person, the enrichment is justified if: (a) the disadvantaged person performed freely; or (b) the enrichment was merely the incidental result of performance of the obligation.ō

⁴²⁷ VII. 6 2:103: Consenting or performing freely

§ (1) If the disadvantaged person's consent is affected by incapacity, fraud, coercion, threats or unfair exploitation, the disadvantaged person does not consent freely.

(2) If the obligation which is performed is ineffective because of incapacity, fraud, coercion threats or unfair exploitation, the disadvantaged person does not perform freely.ō

Kapitola 3. knihy VII. DFCR obsahuje vymezení pojmu šobohaceniõ a šmajetková újmaõ, které pat í k základním p edpoklad m vzniku povinnosti k vydání neoprávn ného obohaceni. Zp soby obohaceni uvádí l. VII. - 3:101 DFCR⁴²⁸, dle n hoř je osoba obohacena rozmnořením majetku, resp. zvý-ením aktiv, snížením pasiv, obdržením služby nebo tím, ře je pro ni vykonána práce, dále pak tím, ře uřije majetku jiného. P i rozhodování zda a v jaké mí e získala osoba obohaceni, se nep ihlíř k řládné újm , kterou osoba utrp la vým nou za nebo po obohaceni.⁴²⁹

V l. VII. õ 3:102 DFCR je upravena tomu odpovídající majetková újma u ochuzeného, která se projeví snížením majetku (aktiv) i zvý-ením pasiv, poskytnutím služby nebo vykonáním práce, strp ním uřívání jejího majetku jinou osobou.⁴³⁰ P i rozhodování zda a v jaké mí e utrp la osoba majetkovou ztrátu, se nep ihlíř k řládnému obohaceni, které tato osoba získala po dobu nebo po vzniku újmy.⁴³¹ Z vý-e uvedeného vyplývá, ře jak obohaceni, tak i újma se posuzují v momentu svého vzniku; p i posuzování rozsahu neoprávn ného obohaceni se nep ihlíř k pozd j-í ztrát , k níř do-lo p i sm n nebo jakýmkoli jiným zp sobem. P i posuzování postířeni ochuzeného se nep ihlíř k jeho pozd j-ímu obohaceni.

Kapitola 4. knihy VII. DFCR se v nuje dal-ímu ze základních p edpoklad neoprávn ného obohaceni õ p i itatelnosti, resp. p í inné souvislosti mezi obohaceni a újmou. ř *Je-li obohaceni p i itatelné k znevýhodn ní, pak se jedná o obohaceni ve smyslu DFCR.*⁴³² Úvodní ustanovení VII. - 4:101 DFCR upravuje demonstrativn p íklady p i itatelnosti. Obohaceni je p i itatelné újm jiného zejména, pakliře jm ní ochuzeného je p evedeno na obohaceného, služba je vykonána i práce ud lána

⁴²⁸ Enrichment

ř (1) A person is enriched by:

(a) an increase in assets or a decrease in liabilities;

(b) receiving a service or having work done; or

(c) use of another's assets.õ

⁴²⁹ ř *In determining whether and to what extent a person obtains an enrichment, no regard is to be had to any disadvantage which that person sustains in exchange for or after the enrichment.*õ

⁴³⁰ Disadvantage

ř (1) A person is disadvantaged by:

(a) a decrease in assets or an increase in liabilities;

(b) rendering a service or doing work; or

(c) another's use of that person's assets.õ

⁴³¹ ř *In determining whether and to what extent a person sustains a disadvantage, no regard is to be had to any enrichment which that person obtains in exchange for or after the disadvantage.*õ

⁴³² TICHÝ, L. Bezdvodné obohaceni, základní pojmy a návrh obanského zákoníku. In Třestka, J., Dvo řák, L., Tichý, L. (eds.) Sborník statí z diskuzních fór nad obanským zákoníkem. XI. Beroun, Eva Rozkotová õ IFEC, 2008. Str. 85

ochuzeným pro obohaceného, obohacený uflívá majetek ochuzeného, zvlá-t p ípady, kdy obohacený poru-il práva i právem chrán né zájmy ochuzeného, jm ní obohaceného se zvý-ilo o jm ní osoby ochuzené, i ochuzený zbavil obohaceného odpov dnosti.⁴³³ Ostatní lánky 4. kapitoly (102 -107) jsou v novány sloflit j-ím právním vztah m zejména v souvislosti se vstupem t etích osob.

Zp sobu a rozsahu vydání neoprávn ného obohacení jsou v novány kapitoly 5. a 6. knihy VII. Zp sob vydání neospravedlnitelného obohacení je založen na rozli-ování p evoditelného (transferable) a nep evoditelného (non-transferable) obohacení. V p ípad p evoditelného obohacení se preferuje zásada naturální restituce, ov-em s výjimkami dále uvedenými, v p ípad nep evoditelného obohacení nastupuje zp sob náhrady v pen zích.⁴³⁴

Pojem p evoditelné obohacení je vymezen v l. VII. ó 5:101 DFCR⁴³⁵. Je-li tvo eno obohacení p evoditelným jm ním, obohacený vydá toto obohacení p evedením jm ní nazp t na ochuzeného. Namísto zp tného p evedení jm ní m fle obohacený zvolit vydání obohacení formou zaplacení finan ní hodnoty jm ní ochuzenému, pokud by takový p evod znamenal ned vodné úsilí nebo výdaje. Paklifle obohacený jifl není

⁴³³ Instances of attribution

šAn enrichment is attributable to another's disadvantage in particular where:

(a) an asset of that other is transferred to the enriched person by that other;

(b) a service is rendered to or work is done for the enriched person by that other;

(c) the enriched person uses that other's asset, especially where the enriched person infringes the disadvantaged person's rights or legally protected interests;

(d) an asset of the enriched person is improved by that other; or

(e) the enriched person is discharged from a liability by that other.š

⁴³⁴ Blífle viz. PILÍK, V. Bezd vodné obohacení šde lege europaeaš, *Obecné poznámky k Princip m bezd vodného obohacení v návrhu Spole ného referen ního rámce. Právní fórum*, 2010, ro . 8, . 9, s. 453

⁴³⁵ Transferable enrichment

š(1) Where the enrichment consists of a transferable asset, the enriched person reverses the enrichment by transferring the asset to the disadvantaged person.

(2) Instead of transferring the asset, the enriched person may choose to reverse the enrichment by paying its monetary value to the disadvantaged person if a transfer would cause the enriched person unreasonable effort or expense.

(3) If the enriched person is no longer able to transfer the asset, the enriched person reverses the enrichment by paying its monetary value to the disadvantaged person.

(4) However, to the extent that the enriched person has obtained a substitute in exchange, the substitute is the enrichment to be reversed if:

(a) the enriched person is in good faith at the time of disposal or loss and the enriched person so chooses; or

(b) the enriched person is not in good faith at the time of disposal or loss, the disadvantaged person so chooses and the choice is not inequitable.

(5) The enriched person is in good faith if that person neither knew nor could reasonably be expected to know that the enrichment was or was likely to become unjustified.š

schopen vrátit nazp t jm ní, je povinen nahradit ochuzenému jeho pen fíní hodnotu. Pokud obohacený obdržel vým nou ze p edm t obohacení n jakou náhradu, považuje se tato náhrada za obohacení, je-li má být vydáno, pokud obohacený byl v dobré ví e v dob zcizení nebo ztráty a obohacený tak zvolí nebo obohacený není v dobré ví e v dob zcizení nebo ztráty, ochuzený tak zvolí a volba není nespravedlivá. Obohacený je v dobré ví e, pokud ani nev d l ani po n m nelze rozumn pohládovat, aby v d l, fle obohacení bylo neospravedlnitelné nebo bylo pravd podobn neospravedlnitelné.

Ustanovení 1. VII. ó 5:103 DFCR⁴³⁶ upravuje pojem nep evoditelné obohacení a stanoví, fle je-li obohacení nep evoditelné, je povinen obohacený nahradit hodnotu obohacení v pen zích. Obohacený p itom není povinen hradit více, nefl u-et il, pokud s obohacením nesouhlasil nebo pokud byl v dobré ví e. Paklifle bylo obohacení získáno na základ dohody, která stanovila cenu nebo hodnotu obohacení, obohacený je p inejmen-ím povinen nahradit tuto sumu, jestlifle dohoda byla zru-ena nebo zru-itelná z d vod nepodstatných pro stanovení ceny.

1. VII. ó 5:103 DFCR pojednává o finan ní hodnot obohacení a tzv. úspo e. Finan ní hodnotu obohacení DFCR stanoví jako sumu pen z, na které se poskytovatel a p íjemce dohodli v souladu se zákonem s úmyslem stanovit ji jako cenu. Náklady poskytovatele slufby, které by m l hradit p íjemce, se považují za sou ást této ceny.⁴³⁷ Úsporou se rozumí snížení jm ní nebo zvý-ení závazk , které by obohacený utrp l, kdyby nezískal obohacení.⁴³⁸

⁴³⁶ Non-transferable enrichment

š(1) *Where the enrichment does not consist of a transferable asset, the enriched person reverses the enrichment by paying its monetary value to the disadvantaged person.*

(2) *The enriched person is not liable to pay more than any saving if the enriched person:*

(a) *did not consent to the enrichment; or*

(b) *was in good faith.*

(3) *However, where the enrichment was obtained under an agreement which fixed a price or value for the enrichment, the enriched person is at least liable to pay that sum if the agreement was void or voidable for reasons which were not material to the fixing of the price.*

(4) *Paragraph (3) does not apply so as to increase liability beyond the monetary value of the enrichment.õ*

⁴³⁷ Monetary value of an enrichment; saving

š(1) *The monetary value of an enrichment is the sum of money which a provider and a recipient with a real intention of reaching an agreement would lawfully have agreed as its price. Expenditure of a service provider which the agreement would require the recipient to reimburse is to be regarded as part of the price.õ*

⁴³⁸ *šA saving is the decrease in assets or increase in liabilities which the enriched person would have sustained if the enrichment had not been obtained.õ*

V následujícím článku DFCR pojednává o plodech a užitcích obohacení, zejména o rozsahu vydání plodů a užitků, je závislý na skutečnosti, zda byla obohacená osoba v dobré víře či nikoli. Spolu s podmínkami obohacení se vydávají i plody a užitky, zejména v případě, že-li obohacení menší, jakékoli úspory plynoucí z plodů a užitků.⁴³⁹ Pokud získal obohacený plody a užitky ve špatné víře, rozliší se jeho povinnost vydání i na plody a užitky, i když jeho úspora je menší než hodnota plodů a užitků.⁴⁴⁰ V tomto případě je tudíž obohacený povinen vydat plody a užitky v plném rozsahu, čímž nedochází k pouhému oděru obohacení.

Kapitola 6. knihy VII. vymezuje tzv. újmu z vrácení obohacení (a s tím spojený zánik povinnosti vydat obohacení do určité míry). Ustanovení vymezuje podmínky, kdy se k újmě nepřihlíží, zejména obdržel-li obohacený náhradu, dále v závislosti na tom, zda v době obohacení byl obohacený v dobré víře obohaceného, popř. se nepřihlíží ke skutečnosti, zda by navrácením obohacení nedošlo k poškození ochuzeného (pak by se újma zohledňovala) a rovněž stanoví, že k újmě se nebude přihlížet v případech nepřevoditelného obohacení. Dále ustanovení určuje, že v případě poskytnutí ochrany obohacenému na základě těchto ustanovení proti ochuzenému v důsledku dispozice s podmínkami obohacení s třetí osobou, nemá to vliv na právo ochuzeného uplatnit nárok proti třetí osobě.

DFCR poskytuje ochranu v dobré víře jednajícím osobám i v následujícím ustanovení, které upravuje právní akty v dobré víře s třetími osobami a normuje, že obohacený není rovněž povinen k vydání obohacení, pokudliž výmnou za toto obohacení předá jiné obohacení třetí osobě a obohacený je v této době stále v dobré víře.⁴⁴¹

V případě, že je smlouva nebo jiný právní úkon, na základě něhož došlo k obohacení, neplatný či zrušený z důvodu porušení základních principů DFCR (DFCR II. - 7:301) nebo závazného právního předpisu, není obohacený povinen k vydání

⁴³⁹ *§ Reversal of the enrichment extends to the fruits and use of the enrichment or, if less, any saving resulting from the fruits or use.*

⁴⁴⁰ *§ However, if the enriched person obtains the fruits or use in bad faith, reversal of the enrichment extends to the fruits and use even if the saving is less than the value of the fruits or use.*

⁴⁴¹ VII. 6:102: Juridical acts in good faith with third parties

§ The enriched person is also not liable to reverse the enrichment if:

(a) in exchange for that enrichment the enriched person confers another enrichment on a third person; and

(b) the enriched person is still in good faith at that time.

obohacení do té míry, do jaké by se vrácení přilo smyslu základních principů a pravidel.⁴⁴²

V poslední, sedmé kapitole sedmé knihy DFCR je vymezen vztah k jiným právním ustanovením. Ustanovení knihy VII. se aplikují doplnkově. DFCR stanoví pro ednostní aplikaci ustanovení o smlouvách i jiných právních aktech, pokud tyto e-í problematiku následků a vypořádaní stran. Kniha VII. DFCR se nedotýká jakýchkoli jiných práv na náhradu vznikajících na základě smluv nebo jiných pravidel soukromého práva. Podrobněji pravidla upravující problematiku konkurence bezdovodného obohacení a nárok vyplývajících z jiných ustanovení jsou stanovena v čl. 7:102.

Ust. knihy VII. čl. 7:103 vymezuje vztah k právu veřejnému a stanoví, řle neurčuje, zda se bude aplikovat, resp. je na veřejnoprávních předpisech, aby určily, kdy se budou tato pravidla aplikovat na obohacení získané osobou i orgánem při výkonu veřejných funkcí.⁴⁴³

Postoj české politické scény k přijetí evropského kodexu smluvního práva je značně zdrženlivý, resp. spíše negativní.⁴⁴⁴ Evropská komise vydala dne 26.4.2010 rozhodnutí, kterým se zřizuje Skupina odborníků pro Společný referenční rámec v oblasti evropského smluvního práva. V souladu s čl. 2 je úkolem skupiny *šnapomáhat Komisi při přípravě návrhu společného referenčního rámce v oblasti evropského smluvního práva, v etně spotřebitelského a obchodního smluvního práva, a zejména při a) výběru těch částí předlohy společného referenčního rámce, které se smluvním právem přímo i nepřímo souvisejí, a b) novém uspořádaní, revizi a doplnění vybraných pasáží předlohy společného referenčního rámce při souasném zohlednění dalšívýzkumné práce vedené v této oblasti, jakof i zohlednění acquis EU.*⁴⁴⁵ Jak vyplývá z doprovodného rozhodnutí, Stockholmský program na období 2010-2014 vyzval Komisi k předložení návrhu společného referenčního rámce v oblasti evropského

⁴⁴² VII. čl. 6:103: Illegality

šWhere a contract or other juridical act under which an enrichment is obtained is void or avoided because of an infringement of a fundamental principle (II. čl. 7:301 (Contracts infringing fundamental principles)) or mandatory rule of law, the enriched person is not liable to reverse the enrichment to the extent that the reversal would contravene the policy underlying the principle or rule.

⁴⁴³ *šThis Book does not determine whether it applies to enrichments which a person or body obtains or confers in the exercise of public law functions.*

⁴⁴⁴ Blířle viz. prohlášení ministra spravedlnosti na neformálním zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci, dostupné na: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=2375&d=317719>

⁴⁴⁵ Rozhodnutí Evropské komise ze dne 26.4.2010, č. 2010/233/EU, dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:105:0109:01:CS:HTML>

smluvního práva, který by měl být *nezávazným* souborem základních zásad, definicí a vzorových pravidel, je-li by měla normotvůrčí na úrovni Unie působit pro zajištění lepší soudržnosti a kvality během procesu tvorby právních předpisů.⁴⁴⁶ Na rozhodnutí navázalo přijetí tzv. Zelené knihy Komise o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky⁴⁴⁷, která k právní povaze nástroje evropského smluvního práva uvádí: *„Nástroj evropského smluvního práva by mohl mít různou formu, a to od nezávazného nástroje, jehož cílem by bylo zlepšit soudržnost a kvalitu právních předpisů EU, po závazný nástroj, který by jakožto jediný soubor předpisů smluvního práva představoval alternativu stávající pluralitě vnitrostátních systémů smluvního práva. Obecně je jasné, že nástroj Unie by měl být k dispozici ve všech úředních jazycích. To by mělo platit pro všechny ústníky: jako vodítko pro zákonodárny orgány, pro soudce, kteří pravidla uplatňují, i pro strany, které jednají o podmínkách své smlouvy.“*⁴⁴⁸ V současné době tudíž připadají v úvahu stále možnosti využití DFCR jako nezávazného dokumentu, jako nástroje harmonizace i nástroje unifikace právních předpisů formou nařízení, kterým se zavádí evropský občanský zákoník.

Domnívám se, že přijetí evropského zákoníku smluvního práva by bylo vhodným řešením, nebo by umožnilo odstranění překážek vnitřního trhu, a tím usnadnilo obchodování mezi členskými státy EU.

Hmotná právní úprava bezdovodného obohacení v současné době na poli práva EU nenalezneme. Dílčí úpravu nalezneme v oblasti práva procesního. Procesní právní úpravu soudní působnosti a vykonatelnosti ve vztazích mimosmluvních závazkových vztahů, resp. soubor pravidel pro určení rozhodného právního řádu pro rozhodování sporů (mimo jiné i) z bezdovodného obohacení ve vztazích s mezinárodním prvkem upravuje nařízení č. II.⁴⁴⁹

I přes absenci hmotné právní úpravy je nárok z bezdovodného obohacení poskytována soudní ochrana. K problematice výstižně uvedl ESD: *„řaloba založená na bezdovodném obohacení nespadá do režimu mimosmluvní odpovědnosti stricto sensu,*

⁴⁴⁶ Blíže viz. tamtéž

⁴⁴⁷ Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0348:FIN:CS:PDF>

⁴⁴⁸ Zelená kniha Komise o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky, dostupné na:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0348:FIN:CS:PDF>

⁴⁴⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007.

její vznik závisí na splnění souboru podmínek, který je tvořen protiprávností jednání vytykánoho Společenství, skutečnou existencí tvrzené kody a existencí píinné souvislosti mezi tímto jednáním a uplatňovanou kódu. Liší se od žalob podávaných v uvedeném režimu v tom smyslu, že nevyžaduje podání d kazu o protiprávním jednání žalovaného ani existenci jakéhokoli jednání jako takového, ale pouze d kaz o obohacení žalovaného bez platného právního základu a ochuzení žalobce, které souvisí s uvedeným obohacením. Nicméně i přes tuto charakteristiku nemůže být možnost podat žalobu založenou na bezdůvodném obohacení v rámci Společenství jednotlivci upravena pouze z toho důvodu, že Smlouva výslovně neupravuje procesní prostředky pro podání tohoto typu žaloby. Výklad článku 235 ES a čl. 288 druhého pododstavce ES, který by tuto možnost vyloučil, by dospěl k výsledku odporujícímu zásadám ústinné soudní ochrany, která je zakotvena v judikatu Evropského soudu a potvrzena článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie.^{450, 451}

Evropský soud pro lidská práva aplikující Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod uznal princip bezdůvodného obohacení jako obecnou zásadu právní, které je potřeba poskytovat ochranu. Příkladem může být rozhodnutí ze dne 15.9.2009, ve věci 10373/05, případ Moskal vs. Polsko⁴⁵², v němž prohlásil bezdůvodné obohacení obecným principem.^{453, 454}

⁴⁵⁰ Rozhodnutí ESD ze dne 16.12.2008 ve věci C-47/07 P. Masdar (UK) Ltd v. Komise Evropských společenství

⁴⁵¹ Dříve Smlouva o založení Evropského společenství, nyní Smlouva o fungování Evropské unie, čl. 370 a 431.

⁴⁵² Případ se týkal polského státního sociálního systému vyplácení dávek.

⁴⁵³ *„The Court, being mindful of the importance of social justice, considers that, as a general principle, public authorities should not be prevented from correcting their mistakes, even those resulting from their own negligence. Holding otherwise would be contrary to the doctrine of unjust enrichment.“* Soud však pamatlivý důležitosti sociální spravedlnosti, zvažující, že jako obecný princip musí platit, že ve stejné orgány nemohou být chráněny proti nápravám jejich vlastních pochybení, a to ani v případě, že k pochybením dojde z nedbalosti. Zastávání opačného názoru by bylo v rozporu s doktrínou bezdůvodného obohacení.

⁴⁵⁴ V závěrečné fázi je kontraktní proces, jehož výsledkem má být přistoupení EU k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, odvozeno zejména o čekávat vyšší úroveň ochrany lidských práv a základních svobod i na poli EU.

Závěr

Cílem rigorózní práce bylo komplexní pojednání o právní úpravě bezdovodného obohacení v obanském zákoníku. Bezdovodné obohacení je významným institutem a prostředkem nápravy zákonem reprobovaného přesunu majetkových hodnot. Má svoji nezastupitelnou úlohu a nepostradatelný význam v našem právním řádu.

Nejobsáhlejší část práce jsem v nově rozboru právní úpravy *de lege lata*. V této části práce jsem pohovořila nejen o obecných výkladech souvisejících s problematikou institutu bezdovodného obohacení, ale i o jednotlivých speciálních skutkových podstatách bezdovodného obohacení; na tyto jsem se snažila zaměřit zvláštní pozornost, pojednat a upozornit na zvláštnosti té které speciální skutkové podstaty. Vycházela jsem z četných rozhodnutí NS a na problémy, které se v souvislosti s uplatněním nároku na vydání bezdovodného obohacení u jednotlivých skutkových podstat nejčastěji opakovaly, a mohly by být dále vedle pro odepření poskytnutí ochrany flabocova práva (zejména otázky v čné legitimace i po átku stanovení bhu promlčení lhůt), jsem se snažila v textu zvlášť upozornit. Cílem mojí práce byla ucelená interpretace právní úpravy *de lege lata*. Nedostatky současně právní úpravy spatřuji zejména v absenci generální klauzule, což bude ovšem napraveno přijetím NOZ. Považuji za defektivní, že NS se k aplikaci generální klauzule zatím nehlásí. Jinak považuji právní úpravu za zcela jasnou a judikaturou ustálenou. Domnívám se, že tvůrci textu nového obanského zákoníku z ní mohli v mnoha ohledech vycházet.

Další část práce jsem v nově analýze právní úpravy *de lege ferenda*, kterou ve své komplexnosti nepovažuji za natolik dle kladnou, jak by si to složitost problematiky bezdovodného obohacení zasloužila. Je zejména, že tvůrci textu nového obanského zákoníku se kromě právní úpravy ve Všeobecném obanském zákoníku inspirovali též textem DFCR, ovšem při rezignaci na bližší interpretaci a uvedení do problematiky, což zanechává mnohé nezodpovězené dotazy a navozuje dojem nesrozumitelnosti textu NOZ. Na jednotlivá negativa, která s sebou dikce NOZ přináší, jsem upozornila v příslušné části textu.

Okrajově se zabývám právní úpravou bezdovodného obohacení ve zvláštních právních předpisech, a to i s ohledem na skutečnost, že obecná obanskoprávní úprava se aplikuje, ač drobné odchylky, i v těchto speciálními zákony upravených právních vztazích.

V části práce pojednávám o DFCR. Je s politováním, že česká politická scéna nevěnuje problematice a diskuzím o jeho přijetí, popř. diskuzím o podobě sblížení právních řádů členských států v oblasti soukromého práva, více pozornosti. Jsem názoru, že přijetí evropského zákoníku soukromého práva má mít svůj význam a smysl.

Resumé

This thesis comprehensively deals with the legislation of unjust enrichment in the Civil Code. To understand the purpose of the legislation of unjust enrichment and its function in the legal order better, I devoted a part of the thesis to historical-legal context. The knowledge of the historical development of the legislation becomes important also with respect to the fact that the legislation in the General Civil Code has been an apparent inspirational source for the text of the new Civil Code that should come into effect on 1.1.2014.

The makers of the new Civil Code text were also inspired by the text of the legislation of unjust enrichment in the Common Framework of Reference. Therefore I speak about this important academic project that could be the basis for the adoption of the European Private Law Code.

In the most extensive part of the thesis I analyse the legislation according to the positive law. I focus on general interpretations of this important institution of law and on the analysis of special merits of unjust enrichment. I draw the attention to the drawbacks of the merits of each special case and I offer the solutions of such drawbacks with reference to relevant judgments that deal with this legal issue. I regard the legal legislation in its entirety as right. According to me the legislation has established practice of the courts and does not cause any serious interpretational problems in the legal practice. From my point of view a weak point of the current legal legislation is the impossibility to apply the general clause of unjust enrichment. Nevertheless this will be solved by the new Civil Code adoption. I consider it right that the Supreme Court supports the application of the general clause even at present.

I briefly mention the legal legislation of unjust enrichment in special legal regulations as the general civil legislation is applied, apart from some differences, on legal relationships regulated in these special laws.

A part of the thesis text is devoted to an analysis of legal regulations in the new Civil Code which represents a fundamental change in the area of private law in the Czech Republic. However, I cannot consider my comprehensiveness of the legal regulations as thorough as the complexity of the issue of the unjustified enrichment would deserve. It is apparent that authors of the new Civil Code text were in addition to

legal regulations of the General Civil Code inspired also by the text of DFCR while resigning to further interpret and introduce into the issue which leaves many questions without answers and gives the impression of unintelligibility of new Civil Code text. The cons brought in with new Civil Code wording were highlighted in the respective part of the text.

Seznam použitých pramenů a literatury

Odborné publikace

- BAR, CH. aj. *Unjustified Enrichment (PEL Unj. Enr.). Principles of European Law*. Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-922940-6.
- BARTOŠEK, M. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-240-1067-4.
- HRUŠÁKOVÁ, M. aj. *Zákon o rodině . Zákon o registrovaném partnerství, komentář* . 4.vydání, Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-061-4.
- KINCL, J.; URFUS, V.; SKRBEK, M. *Římské právo*. Právníké učebnice. 2.vyd. Praha: C.H.Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.
- KORECKÁ, V. *Neoprávněný majetkový prospěch v občanském právu*. Brno: Universita J.E.Purkyně, 1981.
- KRÁMÁR, J. *Obligace ze smluv a podobných skutečností*. 1.vyd. Praha: Spolek Vědecký, 1919.
- KRÁMÁR, J. *Právo občanské III. Právo obligace. IV. Doplněné vydání*. Praha: Nákladem knihovny sborníku vědeckých a státních, 1947.
- LAVICKÝ, P. *Přehled judikatury ve věcech bezdůvodného obohacení*. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-208-7.
- MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, 1950.
- PAVLÍK, A. *Problémy z obohacení vedle rakouského práva občanského se zvláštěním z hlediska k právu obecnému, k zákonům i nástin moderním*. Praha: Jednota právnická, 1873.
- REBRO, K. *Latinské právnické výrazy a výroky. Římské právo od A do Z*. Přeložil Emil Charous. Praha: Ivo Filizný, 1999. ISBN 80-240-1067-4.
- ROUŠEK, F. aj. *eskoslovenský zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, 1. vyd. Praha: eskoslovenský Kompas, 1926.
- ROUŠEK, F. aj. *eskoslovenský zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, 2. doplněné vyd. Praha: eskoslovenský Kompas, 1932.

- ROU EK, F. aj. *Komentá k eskoslovenskému obecnému zákoníku ob anskému a ob anské právo platné na Slovensku a v Podkarpastké Rusi*, Praha:1936, Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství V.Linha, díl tvrtý.
- ROU EK, F. aj. *Komentá k eskoslovenskému obecnému zákoníku ob anskému a ob anské právo platné na Slovensku a v Podkarpastké Rusi*, Praha:1937, Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství V.Linha, díl -estý.
- *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Praha: LexisNexis CZ s.r.o. (roky 1975, 1979).
- SEDLÁ EK, J. *Obliga ní právo III. Mimosmluvní závazky jednatelství a versio in rem. Náhrada -kody. ó Nekalá sout fl*. Brno: eskoslovenský akademický spolek Právník, 1947.
- SMITS, J. *Bezdvodné obohacení v návrhu eského ob anského zákoníku ó z evropské perspektivy*. In TMvestka, J., Dvo ák, L., Tichý, L. (eds.) *Sborník statí z diskuzních fór nad ob anským zákoníkem*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze ó Právnická fakulta, 2008. ISBN 978-80-904209-2-2.
- SPÁ IL, J. *Ochrana vlastnictví a drflby v ob anském zákoníku*. 2., dopln né vydání. Praha: C.H.Beck, 2005. ISBN 80-7179-385-X.
- SVOBODA, K. *Dokazování*. 1.vyd., Praha : ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-414-7.
- TMTENGLOVÁ, I., *Smlouva o dílo*. 1. Vyd., Praha: C.H.Beck, 2010. 978-80-7400-311-0.
- TMWESTKA, J.; DVO ÁK, J. aj. *Ob anské právo hmotné* 2. 5., jubilejní, aktualizované vydání, Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-473-4.
- TMWESTKA J. ó SPÁ IL, J. ó TMKÁROVÁ, M. ó Hulmák, M. a kol. *Ob anský zákoník I, komentá* . 1.vyd. Praha: C.H. Beck. Edice Velké komentá e, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1.
- TMWESTKA, J.; DVO ÁK, J.; TICHÝ, L. aj. *Sborník statí z diskuzních fór o rekodifikaci ob anského práva konaných 25.listopadu a 5. prosince 2008 na Právnické fakult Univerzity Karlovy*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze ó Právnická fakulta, 2008.
- VAN K, J. *Neoprávn ý majetkový prosp ch*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1987.
- VATMKE, V. *P ehled judikatury ve v cech proml ení a prekluze v soukromém právu*. 1.vyd. Praha: ASPI, 2006 , ISBN 80-7357-186-2.

- WINTEROVÁ, A. aj. *Civilní právo procesní*. Vysokoškolská učebnice. 4.aktualizované vydání doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-595-8.

Odborné asopisy

- BERKOVÁ, Z. Vybrané aspekty institutu bezdovodného obohacení v návrhu občanského zákoníku. *Právní fórum*. 2011, ročník 8, číslo 7, s. 325-328.
- BLOHLÁVEK, A.,J. Nařízení č. 1206/2007 vstoupilo v platnost. *Právní zpravodaj*, 2007, ročník 2007, číslo 10, s.6-9.
- BLOKOVÁ, H. Bezdovodné obohacení v judikatu českého Nejvyššího soudu. Zpráva z VI. Odborného symposia. *Bulletin advokacie*. 2011, ročník 2011, číslo 1-2, s.16-20.
- ELIÁŠ, K. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu II. *Právní rádce*. 2008, ročník 2008, číslo 1, s. 4-12.
- HANDLAR, J. Oprávnění této osoby splnit závazek dlužníka a bezdovodné obohacení podle §454 ObZ. *Soudní rozhledy*, 2003, ročník 9, číslo 9, Praha: 2003, s. 297-303.
- HRABÁNEK, D. Bezdovodné obohacení z nepoctivých zdrojů. *Právní fórum*. 2011, ročník 8, číslo 9, s. 396-400.
- HRNÍČEK, V. (Polo)pravda o výši bezdovodného obohacení při investicích do cizí nemovitosti. *Právní rozhledy*. Praha: C.H.Beck. 2010, ročník 18, číslo 1, s.13-20.
- HROMEK, V. Některé poznámky do diskuze o promlčení práva na vydání bezdovodného obohacení. *Bulletin advokacie*, 2007, ročník 2007, číslo 7-8, s. 34-36.
- HRUDA, O. Zákaz bezdovodného obohacení jako princip soukromého práva v judikatu českého Nejvyššího soudu. *Právní fórum*. 2011, ročník 8, číslo 9, s. 393-395.
- JOUZA, L. Princip delegace občanského zákoníku v pracovních vztazích. *Bulletin advokacie*, 2008, ročník 2008, číslo 1-2, s. 42-50.
- KOPECKÁ, K. Další poznámka k promlčení práva na vydání bezdovodného obohacení. *Bulletin advokacie*, 2007, ročník 2007, číslo 7-8, s. 37.
- KRÁLÍK, M. Nejvyšší soud České republiky: Bezdovodné obohacení získané majetkovým prospěchem z nepoctivých zdrojů. Oprávnění nájemce zaregistrovat na

adrese bytu místo podnikání a vykonávat podnikatelskou činnost v pronajatém bytě a nároky pronajímatele vůči nájemci s tím spojené. *Právní rozhledy*. 2008, ročník 16, číslo 23, s. 873-877.

- MALENOVSKÝ, R. K jednomu aspektu bezdovodného obohacení v případě neplatné i zrušené smlouvy dle §457 Ob Z. *Právní rozhledy*. 2007, ročník 15, číslo 21, s. 780-785.
- MAREK, K. K promlčení v obchodních závazkových vztazích. *Bulletin advokacie*, 2007, ročník 2007, číslo 5, s.23-28.
- PELIKÁNOVÁ, I. Rozum, právo a interpretace. *Bulletin advokacie*, 2010, ročník 2010, číslo 12, s. 23-31.
- PETR, M. Odpovědnost v souvislosti s porušením komunitárního práva. *Právní rozhledy*, 2006, ročník 14, číslo 22, s. 810-822.
- PETROV, J. Bezdovodné obohacení v NOZ: reakce na příspěvek prof. Tichého. *Bulletin advokacie*. 2011, ročník 2011, číslo 5, s. 27-33.
- PETRÍK, J., Strnad, M. K možnosti aplikace ust. §107 odst. 3 občanského zákoníku na promlčení práva na vydání bezdovodného obohacení v obchodních právních vztazích. *Bulletin advokacie*, 2007, ročník 2007, číslo 1, s. 16-17.
- PILÍK, V. Bezdovodné obohacení šde lege europaea, Obecné poznámky k Principům bezdovodného obohacení v návrhu Společného referenčního rámce. *Právní fórum*, 2010, ročník 8, číslo 9, s. 449-455.
- PILÍK, V. Nekomplexnost úpravy promlčení v obchodním zákoníku. *Právní fórum*, 2011, ročník 8, číslo 1, s. 33-36.
- RABAN, P. DFCR – První výstup na cestě k evropskému zákoníku soukromého práva. *Karlovarská právní revue*, 2008, ročník 2008, číslo 2, s.61-73.
- SMUTNÝ, L. K promlčení nároku na vydání bezdovodného obohacení v obchodních právních vztazích. *Právní rozhledy*, 2009, ročník 17, číslo 15, s. 552-555.
- SPÁČIL, J. Aktuální otázky flakoby na vydání v cí (reivindikace) v judikatu Nejvyššího soudu. *Bulletin advokacie*, 2001, ročník 2001, číslo 10, s. 8-22.
- SPÁČIL, J. Vztah vlastnické flakoby na vydání v cí k flakobám z nichž jiných právních vztahů. *Právní fórum*. ASPI. Praha: 2005, ročník 2, číslo 8, s.
- SÝKORA, J. Stát jako oprávněný z nároku na vydání bezdovodného obohacení. *Právní fórum*. 2011, ročník 8, číslo 9, s. 418-426.

- TURSOVÁ, L. Význam ustanovení §456 v ty druhé ob anského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2008, ro . 20085, . 1- 2, s. 29 ó 31.
- WESTKA, J. Základní teoretické otázky ob anskoprávní odpovědnosti a neoprávn n získaný majetkový prosp ch. *In Acta Universitatis Carolinae ó Iuridica*. 1979, . 3 ó 4.
- TICHÝ, L. Bezdvodné obohacení, základní pojmy a návrh ob anského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, ro . 2011, . 5, s. 15-26.
- VRCHA, P. K otázce p iznání pen fitého pln ní z jiného právního d vodu (nap . z bezdvodného obohacení), neft který byl flalobou (skrze tvržené skute nosti) uplatn n /nap . z uzav ené smlouvy). *Bulletin advokacie*. 2004, ro . 2004, íslo 2, str. 16-24.
- ZLÁMAL, A. K proml ení práva na vydání bezdvodného obohacení v obchodn právních vztazích trochu jinak. *Bulletin advokacie*, 2006, ro . 2004, . 4, s. 30 -31.

Právní p edpisy R a EU poufíté v textu:

- zákon . 99/1963 Sb., *ob anský soudní ád*, ve zn ní pozd j-ích p edpis
- zákon . 141/1950 Sb., *ob anský zákoník*
- zákon . 40/1964 Sb., *ob anský zákoník*, ve zn ní pozd j-ích p edpis
- zákon . 131/1982 Sb., *kterým se m ní a dopl uje ob anský zákoník a upravují n které dal-í majetkové vztahy*
- zákon . 87/1991 Sb, *o mimosoudních rehabilitacích*
- zákon . 509/1991 Sb., *kterým se m ní, dopl uje a upravuje ob anský zákoník*
- zákon . 513/1991 Sb., *obchodní zákoník*, ve zn ní pozd j-ích p edpis
- zákon . 262/2006 Sb., *zákoník práce*, ve zn ní pozd j-ích p edpis
- zákon . 131/2000 Sb., *o hlavním m st Praze*, ve zn ní pozd j-ích p edpis
- zákon . 128/2000 Sb., *o obcích*, ve zn ní pozd j-ích p edpis
- zákon . 94/1963 Sb., *o rodin* , ve zn ní pozd j-ích p edpis
- zákon . 455/1991 Sb., *o flivnostenském podnikání*, ve zn ní pozd j-ích p edpis
- Na ízení Evropského parlamentu a Rady (ES) . 864/2007
- Smlouva o založení Evropského spole enství

- Smlouva o fungování Evropské unie

Rozhodnutí tuzemských soudů poufítá v textu:

- R 26/1975
- R 1/1979
- Rc 22/1983
- R 50/1985
- R 4/1988
- R 25/1986
- R 45/1986
- R 12/1989
- R 8/2000
- Rozsudek NS ze dne 15.6.1999, sp.zn. 25 Cdo 2578/99, (R 8/2000)
- Rozsudek NS ze dne 23.8.2000, sp.zn. 29 Odo 697/99
- Rozsudek NS ze dne 29.8.2000, sp.zn. 26 Cdo 84/99
- Rozsudek NS ze dne 31.8.2000, sp.zn. 25. Cdo 2581/98
- Rozsudek NS ze dne 20.3.2001, sp.zn. 25 Cdo 845/99
- Rozsudek NS ze dne 3.4.2001, sp.zn. 29 Cdo 1180/2000
- Rozsudek NS ze dne 21.6.2001, sp.zn. 22 Cdo 599/99
- Rozsudek NS ze dne 26.9.2001, sp.zn. 25 Cdo 1960/1999
- Rozsudek NS ze dne 27.6.2002, sp.zn. 25 Cdo 2093/2000
- Rozsudek NS ze dne 20.8.2002, sp.zn. 25 Cdo 2107/2000, (R 5/2005)
- Rozsudek NS ze dne 29.8.2002, sp.zn. 25 Cdo 2148/2000
- Rozsudek NS ze dne 22.1.2003, sp.zn. 33 Odo 773/2002
- Rozsudek NS ze dne 29.1.2003, sp.zn. 25 Cdo 355/2001
- Rozsudek NS ze dne 20.2.2003, sp.zn. 33 Odo 938/2002
- Usnesení NS ze dne 29.3.2003, sp.zn. 25 Cdo 355/2001
- Rozsudek NS ze dne 18.6.2003, sp.zn. 35 Odo 619/2002
- Rozsudek NS ze dne 30.6.2003, sp.zn. 29 Odo 289/2001, (R 23/2004)
- Rozsudek NS ze dne 31.7.2003, sp.zn. 25 Cdo 1934/2001, (R 78/2004)

- Rozsudek NS ze dne 27.8.2003, sp.zn. 29 Odo 813/2011, (R 16/2005)
- Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25.1.2004, sp.zn. 10 Co 874/2004
- Rozsudek NS ze dne 15.4.2004, sp. zn. 33 Odo 668/2002
- Rozsudek NS ze dne 10.11.2004, sp.zn. 35 Odo 801/2002
- Rozsudek NS ze dne 30.11.2004, sp. zn. 25 Cdo 264/2004, (R 31/2005)
- Rozsudek NS ze dne 22.12.2004, sp.zn. 32 Odo 885/2003
- Nález III. ÚS 618/04, ze dne 3.3.2005
- Rozsudek NS ze dne 20.4.2005, sp.zn. 33 Odo 396/2004
- Rozsudek NS ze dne 26. 4. 2005, sp. zn. 32 Odo 1142/2004
- rozsudek NS ze dne 21.7.2005, sp.zn. 33 Odo 1110/2004
- Rozsudek NS ze dne 24.8.2005, sp.zn. 28 Cdo 1803/2005
- Usnesení NS ze dne 13.12.2005, sp.zn. 29 Odo 951/2003, (R 37/2007)
- Nález ÚS II. ÚS 471/2005, ze dne 22.2.2006,
- Rozsudek NS ze dne 27.6.2006, sp.zn. 25 Cdo 453/2005
- Rozsudek NS ze dne 28.6.2006, sp.zn. 31 Cdo 1836/2005
- Rozsudek NS ze dne 11.8.2006, sp.zn. 33 Odo 774/2004
- Rozsudek NS ze dne 27.9.2006, sp.zn. 33 Odo 976/2006
- Rozsudek NS ze dne 27.9.2006, sp.zn. 33 Odo 1031/2004
- Rozsudek NS ze dne 27.9.2006, sp.zn. 33 Odo 1209/2004
- Rozsudek NS ze dne 31.10.2006, sp.zn. 33 Odo 1051/2005
- Rozsudek NS ze dne 31.10.2006, sp.zn. 33 Odo 1277/2004
- Rozsudek NS ze dne 27.2.2007, sp.zn. 33 Odo 169/2005
- Rozsudek NS ze dne 30.5.2007, sp.zn. 26 Odo 804/2005
- Rozsudek NS ze dne 31.5.2007 sp.zn. 33 Odo 654/2005
- Nález IV. ÚS 451/05-1, ze dne 17.7.2007
- Rozsudek NS ze dne 14.8.2007, sp.zn. 30 Cdo 2758/2006
- Nález I. ÚS 385/05, ze dne 10.10.2007
- Rozsudek NS ze dne 29.1.2008, sp.zn. 30 Cdo 68/2007
- Rozsudek NS ze dne 25.2.2008, sp.zn. 32 Cdo 4244/2007
- Usnesení NS ze dne 4.3.2008, sp.zn. 30 Cdo 823/2007,
- Usnesení NS ze dne 4.3.2008, sp.zn. 30 Cdo 1213/2007

- Rozsudek NS ze dne 28.3.2008, sp.zn 32 Odo 970/2006
- Rozsudek NS ze dne 24.4.2008, sp.zn. 26 Odo 1790/2006
- Rozsudek NS ze dne 30.4.2008 sp.zn. 28 Cdo 2976/2007
- Rozsudek NS ze dne 15.5.2008, sp.zn. 28 Cdo 964/2008
- Rozsudek NS ze dne 15.5.2008, sp.zn. 33 Odo 79/2006
- Rozsudek NS ze dne 28.5.2008, sp.zn. 32 Odo 970/2006
- Usnesení NS ze dne 29.5.2008, sp.zn. 33 Odo 1014/2006
- Rozsudek NS ze dne 10.6.2008, sp.zn. 32 Odo 1754/2006
- Rozsudek NS R ze dne 15.7.2008, sp.zn. 28 Cdo 2550/2008
- Rozsudek NS ze dne 30.7.2008, sp.zn. 33 Odo 921/2006
- Rozsudek NS ze dne 27.8.2008, sp.zn. 33 Odo 1152/2006
- Rozsudek NS ze dne 30.9.2008, sp.zn. 32 Cdo 389/2008
- Rozsudek NS ze dne 9.10.2008, sp.zn. 32 Cdo 2999/2008
- Usnesení NS ze dne 15.10.2008, sp.zn. 26 Cdo 2083/2008
- Rozsudek NS ze dne 25.11.2008, sp.zn. 30 Cdo 4713/2007
- Rozsudek NS ze dne 26.11.2008, sp.zn. 33 Odo 1229/2006
- Usnesení NS ze dne 9.12.2008, sp.zn. 33Odo 1608/2006
- Rozsudek NS ze dne 10.12.2008, sp.zn. 22 Cdo 1870/2007, (R 53/2009)
- Rozsudek NS ze dne 11.12.2008, sp.zn. 33 Odo 1453/2006
- Rozsudek NS ze dne 17.12.2008, sp.zn. 28 Cdo 4738/2008
- Rozsudek NS ze dne 7.1.2009, sp.zn. 28 Cdo 4513/2008
- Rozsudek NS ze dne 7.1.2009, sp.zn. 28 Cdo 725/2008
- Rozsudek NS ze dne 15.1.2009, sp.zn. 30 Cdo 434/2007
- Rozsudek NS ze dne 18.2.2009, sp.zn. 4820/2008
- Rozsudek NS ze dne 28.1.2009, sp.zn. 33 Odo 1154/2006
- Usnesení NS ze dne 28.1.2009, sp.zn. 33 Odo 1368/2006
- Rozsudek NS ze dne 10.2.2009, sp.zn. 28 Cdo 881/2008
- Rozsudek NS ze dne 17.2.2009, sp.zn. 28 Cdo 1959/2008
- Rozsudek NS ze dne 18.2.2009, sp.zn. 28 Cdo 4820/2008
- Rozhodnutí NS ze dne 10.3.2009, sp.zn. 30 Cdo 4047/2007
- Rozsudek NS ze dne 31.3.2009, sp.zn. 29 Odo 1343/2006
- Rozsudek NS ze dne 31.3.2009, sp.zn. 33 Odo 1571/2006

- Rozsudek NS ze dne 19.5.2009, sp.zn. 30 Cdo 3810/2007
- Usnesení NS ze dne 1.7.2009, sp.zn. 28 Cdo 1933/2009
- Usnesení NS ze dne 15.7.2009, sp.zn. 28 Cdo 1764/2009
- Rozsudek NS ze dne 12.8.2009, sp.zn. 28 Cdo 75/2009
- Rozsudek NS ze dne 15.9.2009, sp.zn. 33 Cdo 2373/2007
- Rozsudek NS ze dne 22.9.2009 sp.zn. 32 Cdo 2592/2008
- Rozsudek NS ze dne 6.11.2009, sp.zn. 28 Cdo 1876/2009
- Rozsudek NS ze dne 11.11.2009, sp.zn. 28 Cdo 2056/2009
- Rozsudek NS ze dne 2.12.2009, sp.zn. 28 Cdo 1127/2009
- Rozsudek NS ze dne 3.12.2009, sp.zn. 30 Cdo 4894/2007
- Rozsudek NS ze dne 11.12.2009, sp.zn. 21 Cdo 4520/2007
- Usnesení NS ze dne 4.2.2010, sp.zn. 28 Cdo 2542/2009
- Usnesení NS ze dne 4.2.2010, sp.zn. 28 Cdo 4226/2009
- Usnesení NS ze dne 11.2.2010, sp.zn. 23 Cdo 3877/2009
- Nález Ústavního soudu R ze dne 17.2.2010, sp.zn. I. ÚS 1737/08
- NS ze dne 17.2.2010, sp.zn. 28 Cdo 3316/2009
- Rozsudek NS ze dne 7.4.2010, sp.zn. 28 Cdo 3545/2009
- Rozsudek NS ze dne 7.4.2010, sp.zn. 28 Cdo 4260/2009
- Rozsudek NS ze dne 14.7.2010, sp.zn. 31 Cdo 2250/2009-119
- Rozsudek NS ze dne 19.7.2010, sp.zn. 22 Cdo 5330/2008
- rozsudek NS ze dne 10.8.2010, sp.zn. 28 Cdo 3677/2009
- Rozsudek NS ze dne 15.11.2010, sp.zn. 28 Cdo 1784/2010
- Rozsudek NS ze dne 25.11.2010, sp.zn. 30 Cdo 2262/2009
- Usnesení NS ze dne 6.12.2010, sp.zn. 28 Cdo 2749/2010
- Usnesení NS ze dne 16.12.2010, sp.zn. 28 Cdo 1931/2010
- Rozsudek NS ze dne 4.11.2009, sp.zn. 29 Cdo 2011/2007
- Rozsudek NS ze dne 22.6.2011, sp.zn. 25 Cdo 4388/2008, (R 9/2012)
- Rozsudek NS ze dne 20.7.2011, sp.zn. 28 Cdo 4755/2009
- Rozsudek NS ze dne 3.8.2011, 28 Cdo 2122/2010
- Rozsudek NS ze dne 23.12.2011, sp.zn. 23 Cdo 332/2010
- Rozsudek NS ze dne 11.4.2012 sp.zn. 29 Cdo 3630/2010
- Rozsudek NS ze dne 2.5.2012, sp.zn. 28 Cdo 1512/2011

- Rozsudek NS ze dne 16.5.2012 sp.zn. 31 Cdo 4781/2009
- Rozsudek NS ze dne 10.7.2012, sp.zn. 26 Cdo 2145/2011
- Rozsudek NS ze dne 19.7.2012, sp.zn. 28 Cdo 476/2012
- Rozsudek NS ze dne 25.7.2012, sp.zn. 23 Cdo 3798/2009
- Rozsudek NS ze dne 6.6.2012, sp.zn. 28 Cdo 4022/2011

Rozhodnutí institucí Evropské unie a Rady Evropy:

- Rozhodnutí Evropského soudního dvora (nyní ŠSoudní dvůr Evropské unie) ze dne 16.12.2008 ve věci C-47/07 P. Masdar (UK) Ltd v. Komise Evropských společenství
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15.9.2009, ve věci 10373/05, případ Moskal vs. Polsko
- Rozhodnutí Evropské komise ze dne 26.4.2010, . 2010/233/EU

Elektronické zdroje

- <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/GetAll.aspx>
- www.cak.cz
- http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf
- <http://echr.coe.int/echr/en/hudoc>
- Eliáš, K. aj. Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku. Návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády, /citováno květen 2011/. Dostupné z:
http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf
- Eliáš, K. aj. Návrh zákona o občanském zákoníku. Návrh zákona schválený Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, /citováno listopad 2011/. Dostupný z:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Obcansky%20zakonik%202011%20PS.pdf>
- <http://www.epravo.cz>
- <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>
- www.euroskop.cz
- www.justice.cz

- <http://nalus.cz>
- <http://www.nsoud.cz>
- <http://www.profipravo.cz>
- <http://www.rimskepravo.cz>
- SCHMIDT-KESSEL M. *Der Gemeinsame Referenzrahmen Entstehung, Inhalte, Anwendung*, München: Sellier.european law publishers, GmbH, 2009. ISBN 978-3-86653-791-0. Dostupný z:
<http://books.google.cz/books?id=x4SWxgKyEecC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q=ungerechtfertigte>
- http://www.sgecc.net/pages/en/texts/index.draft_articles.htm
- Sýkora, J. Vliv evropských unifikáčních tendencí na současnou podobu návrhu institutu bezdovodného obohacení. Dostupné na:
http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/05_obcan/Sykora_Jan_%281818%29.pdf
- <http://www.vskv.cz/o-skole/karlovarska-pravni-revue/>

Abstrakt

V práci detailně pojednávám o významném právním institutu, bezdovodném obohacení, který má, i přes svoji podřídnou aplikativní povahu, nezastupitelnou úlohu v právním řádu České republiky, zejména v právu soukromém. Práce je zaměřena na výklad právní úpravy v občanském zákoníku, neboť tato tvoří základ právní úpravy, jenž se dále aplikuje i na právní vztahy upravené ve zvláštních právních předpisech. Nejrozsáhlejší část textu je věnována interpretaci právní úpravy *de lege lata*. Na současnou právní úpravu se zaměřuji především z pohledu aplikativní a interpretační praxe Nejvyššího soudu. Pro snazší orientaci se v problematice je výklad speciálních skutkových podstat bezdovodného obohacení po vzoru části obecné rozdělen na jednotlivé výkladové okruhy. V nich zdrazuji specifika, jež je třeba vzít na zřetel před uplatněním nároku vycházejícího z té které speciální skutkové podstaty. V práci analyzuji právní úpravu v novém občanském zákoníku. Část textu je věnována návrhu právní úpravy práva bezdovodného obohacení obsažené v knize VII. Společného referenčního rámce, který by mohl být podkladem pro vypracování evropského občanského zákoníku.

Abstract

In this thesis I broadly deal with an important institution of law - unjust enrichment. Despite its subsidiary application nature, it has an irreplaceable role in the legal order of the Czech Republic, especially in the Private Law. The thesis focuses on the interpretation of the legislation in the Civil Code as this is the source for the legislation that is further applied on legal relationships regulated in special legal regulations. The most extensive part of the text is devoted to the interpretation of the legislation according to the positive law. I try to concentrate on the current legislation mainly from the point of view of the application and interpretational practice of the Supreme Court. For the purpose of easier orientation in the issue, I divided the interpretation of special merits of a fact into particular interpretational areas according to the example of the general part. In these interpretational areas I emphasize the peculiarities that need to be taken into account before asserting a claim resulting from the merits of a particular case. The thesis analyses the legislation in the new Civil Code. A part of the text deals with the proposed legislation

of unjust enrichment in the Book VII. of the Common Framework of Reference which could be the source for the European Civil Code elaboration.

Klíčová slova:

bezdvodné

obohacení

Keywords:

unjust

enrichment